

ספר דברים
Deuteronomy

Formatting by Nathan Kasimer

With the Targum, 1917 JPS Translation, and Rashi

©Nathan Kasimer, 2021 (5782). This text may be re-used under the terms of the Creative Commons Sharealike 2.0 license (CC-BY-SA), the terms of which are available here: <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.0/>. This book includes the following texts:

- Miqra According to the Masora
 - License: CC-BY-SA
 - Source: https://he.wikisource.org/wiki/מקרא_על_פי_מסורה
- Targum Onkelos, vocalized according to the Yemenite Taj
 - License: CC-BY-SA
 - Source: https://he.wikisource.org/wiki/תרגום_אונקלוס
- Rashi Chumash, Metsudah Publications, 2009
 - License: CC-BY

All these texts were retrieved from Sefaria. It was typeset and formatted using L^AT_EX, using the Shlomo font by Shlomo Orbach from <https://sites.google.com/site/orlaeinayim/download> and the EB Garamond font by Georg Duffner from <http://www.georgduffner.at/ebgaramond/index.html>. Both of these were used under the terms of the SIL Open Font License.

תוכן העניינים

v	Introduction
vi	Usage Guide
1	פרשת דברים
18	פרשת ואתחנן
37	פרשת עקב
55	פרשת ראה
77	פרשת שופטים
93	פרשת כי תצא
111	פרשת כי תבוא
129	פרשת נצבים
136	פרשת וילך
141	פרשת האזינו
152	פרשת וזאת הברכה
161	שירת הים ועשרת הדברות
161	עשרת הדברות בטעם עליון
161	האזינו
164	הפטרות
164	הפטרת דברים
166	הפטרת ואתחנן
168	הפטרת עקב
171	הפטרת ראה

172	הפטרת שופטים
174	הפטרת כי תצא
175	הפטרת כי תבוא
177	הפטרת נצבים
179	הפטרת וילך
181	הפטרת האזינו
184	הפטרת וזאת הברכה
187	מפטיר לשבת ראש חודש
187	הפטרת שבת ראש חודש
190	הפטרת שבת מחר חודש

Introduction

This ḥumash is intended primarily for learning *Shnayim Mikra veEchad Targum*, but to be versatile enough to be usable in a synagogue. To that end, it includes multiple texts used as the "Targum"—Targum Onkelos itself, the commentary of Rashi, and a translation into English. For Haftarot, special Maftir portions, and Shabbat Minḥa readings, only Hebrew and English are printed, since these sections are included for ease of use in synagogues rather than for study use.

The text of the Torah itself is from the *Mikra al pi Masorah* project. The text was selected for its open licensing, extensive source documentation, and accuracy in presenting the masoretic text. The text of Targum is the Wikisource Targum, which is based on Yemenite texts (particularly the 1901 edition of the Taj). It was selected for its accurate vocalization. The English translation is the 1917 JPS translation, and text of Rashi is from the Metsudah edition. All these texts were retrieved from Sefaria. Data for aliya divisions, haftarot, and lengths of parshiyot was pulled from Hebcal. Information on which special *Maftir* and *Haftarot* can occur on which Sabbaths is from the Koren Shabbat Chumash. Sedarim data was pulled from *Mikra al pi Masorah*.

I hope this text will be helpful to those who use it.

Usage Guide

This text has minimal notations about various textual differences in the Masoretic text of the Torah. For information where this text varies from others, see the notes of the *Mikra al pi Masorah* project, or notes in *Minḥat Shai*. The *Mikra al pi Masorah* project also has information in its notes about variations in customs about where to divide aliyot. Only differences that affect the consonantal text as it appears in a Seder Torah are noted. Kamatz Katan is indicated with a special symbol for the text of the Torah, but not in the text of the Targum.

To reduce confusion, different numbering systems used for running verse references are numbered differently. Roman numerals are used for chapters, Hindu-Arabic numerals for verses, and Hebrew letters for Sedarim. In verse references in notes, however, chapters are listed in Hindu-Arabic numerals. Where there are attested seder divisions that are not included in the traditional 154-seder count, the number is printed with an asterisk, indicating that it is a seder break but the seder number has not increased. Instances where there are variations in tradition for the start of a seder are in brackets or parentheses.

Names of parshiyot, aliyot, and the number of verses in each parsha are noted in Rashi script. The weekday aliyot can be assumed to end where the second aliya begins. The ending is noted if that is not the case. לוי and ישראל indicate the weekday aliyot. Aliyot for doubled parshiyot are in parentheses.

Parsha breaks are indicated with a פ or ט in parentheses. A petuḥa is a paragraph break that ends a line, a setuma is a break where a blank space is left mid-line. Keri ukhetiv instances are noted with brackets and letters indicating which text is the keri and which is the ketiv.

Large/small letters are printed in the text. Note that in an actual Seder Torah the large/small letters have the top of the letter aligned with the rest of the text. They are printed aligned with the bottom line here due to typesetting considerations. Other special letters are indicated with parenthetical notes.

דברים
א

I THESE ARE the words which
Moses spoke unto all Israel beyond
the Jordan; in the wilderness, in the
Arabah, over against Suph, between
Paran and Tophel, and Laban, and
Hazereth, and Di-zahab.

אלה הדברים אשר דבר משה
אל כל ישראל בעבר הירדן
במדבר בערבה מול סוף בין
פארן ובין תפל ולבן וחצרת
ודי זחב:
אלן פתגמין דמליל משה
עם כל ישראל בעברא
דירדנא אוכח יתהון על
דחבו במדברא ועל דארגיו
במישרא לקביל ים סוף
בפארן אתפלו על מנא
ובחצירות ארגיו על בשרא
ועל דעבדו עיגל דדחב:

2 It is eleven days journey from
Horeb unto Kadesh-barnea by the
way of mount Seir.

2 אחד עשר יום מחרב הר
הרשעיר עד קדש ברנע:
מהלך חד עשר יומין מחורב
אורח שירא דשעיר עד רקם
גיאח:

3 And it came to pass in the fortieth
year, in the eleventh month, on the
first day of the month, that Moses
spoke unto the children of Israel,
according unto all that the LORD
had given him in commandment
unto them;

3 ויהי בארבעים שנה
עשר חדש באחד לחדש דבר
משה אל בני ישראל ככל
אשר צוה יהוה אתו אלהם:
והנה בארבעין שנין בחד
עשר ירחין בחד לירחא
מליל משה עם בני ישראל
ככל דפשיד יי יתיה לויתיהון:

(1) אלה הדברים. לפי שהן דברי תוכחות (ספרי א), ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן, לפיכך סתם את הדברים והזכירן בזמנו, מפני כבודן של ישראל: אל כל ישראל. אילו הוכיח מקצתן, היו אלו שבשוק אומרים, אחס הייטם שומעים מנן עמרם ולא השיבותם דבר מכך וכך, אילו היינו שם היינו משיצין אותם, לכך כנסם כולם ואמר להם הרי כלכם כאן, כלמי שיש לו תשובה ישיב: במדבר. לא במדבר היו אלא בערבות מואב, ומהו במדבר, אלא בשביל מה שהכעיסוהו במדבר, שאמרו מי יסן מותנו וגו' (שמות טו, ג): בערבה. בשביל הערצה, שחטאו בצעל פנור בשטים בערבות מואב: מול סוף. על מה שהמרו בים סוף בצואם לים סוף, שאמרו המצלי אין קצרים צמרים (שם יד, יא), וכן בנסעם מתוך הים, שנאמר וימרו על ים צים סוף (תהלים קו, ז), כדאיתא בערכין (טו): בין פארן ובין תפל ולבן. אמר רבי יוחנן, חזרנו על כל המקרא, ולא מצינו מקום ששמו תופל ולבן, אלא הוכיחן על הדברים שחטפו על המן שהוא לבן, שאמרו ונפשונו קנה צלקס הקלקל (במדבר כא, ה), ועל מה שעשו במדבר פארן ע"י המרגלים: וחצרות. במחלוקתו של קרח. דבר אחר, אמר להם, היה לכם ללמוד ממה שעשיתי למרים בחצרות בשביל לשון הרע (ספרי א), ואחס נדברתם במקום: ודי זחב. הוכיחן על העגל, שעשו בשביל רוב זה שהיה להם, שנאמר וקסף הרציתי לה ונהב עשו לצעל (הושע ב, י):

(2) אחד עשר יום מחורב. אמר להם משה, ראו מה גרממתם, אין לכם דרך קרה מחורב לקדש ברנע כדרך הר שעיר, ואף הוא מהלך י"א יום, ואחס הלכתם אותו בשלשה ימים. שהרי בעשרים באייר נסעו מחורב, שנאמר ויהי צהנה השנית צהנש השני צעשנים צהנש וגו' (במדבר י, יא), ובכ"ט צסיון שלחו את המרגלים מקדש ברנע (תענית כט). לא מהם שלשים יום שעשו בקצרות התאווה, שאלו הוצרכו ששעו בחצרות להסגר שם מרים, נמצא בג' ימים הלכו כל אותו הדרך, וכל כך היתה השכניה מתלצטת בשבילכם למהר ביאתכם לארץ, ושביל שקלקלתם, הסב אתכם קציבות הר שעיר מ' שנה:

(3) ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש באחד לחדש. מלמד שלא הוכיחן אלא סמוך למיתה, ממי למד, מיעקב שלא הוכיח את בניו אלא סמוך למיתה, אמר, ראו בני, אני אומר לך, מפני מה לא הוכחתך כל השנים הללו, כדי שלא תניחני ותלך ותדבק בעש אחי, ומפני ד' דברים אין מוכיחין את האדם אלא סמוך למיתה, כדי שלא יהא מוכיחו וחוזר ומוכיחו, ושלא יהא חזירו רואהו ומתבייש ממנו כו', כדאיתא בספרי (ב), וכן יהושע לא הוכיח את ישראל אלא סמוך למיתה, וכן שמואל, שנאמר הגני עניו צי (שמואל א ג, ג), וכן דוד את שלמה בנו (מ"א ב, א):

<p>4 after he had smitten Sihon the king of the Amorites, who dwelt in Heshbon, and Og the king of Bashan, who dwelt in Ashtaroth, at Edrei;</p>	<p>בְּתֵר דְּמַחָא יֵת סִיחוֹן מֶלֶךְ אֲמֹרִיָּה דִּיתִיב בְּחֶשְׁבֹן וְיֵת עֹג מֶלֶךְ דְּמַחֲנֹן דִּיתִיב בְּעֶשְׂתָּרוֹת בְּאֶדְרֵי:</p>	<p>אֲחֵרֵי הִכְתּוּ אֶת סִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבֹן וְאֶת עֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן אֲשֶׁר-יוֹשֵׁב בְּעֶשְׂתָּרוֹת בְּאֶדְרֵי: 101</p>
<p>5 beyond the Jordan, in the land of Moab, took Moses upon him to expound this law, saying:</p>	<p>בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּאֶרֶץ מוֹאָב הוֹאִיל מֹשֶׁה בָּאֵר אֶת-תּוֹרָה הַזֹּאת לֵאמֹר:</p>	<p>5 בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּאֶרֶץ מוֹאָב הוֹאִיל מֹשֶׁה בָּאֵר אֶת-תּוֹרָה הַזֹּאת לֵאמֹר: 5</p>
<p>6 The LORD our God spoke unto us in Horeb, saying: 'Ye have dwelt long enough in this mountain;</p>	<p>יְיָ אֱלֹהֵנָּה מְלִיל עִמָּנָה בְּחֹרֵב לְמִימַר סִי לְכוּן דִּיתִיבְתוּן בְּטוֹרָה הַדִּין:</p>	<p>6 יְהוָה אֱלֹהֵינוּ דִּבֶּר אֵלֵינוּ בְּחֹרֵב לֵאמֹר רַב-לָכֶם שָׁבַת בְּהָר הַזֶּה: 6</p>
<p>7 turn you, and take your journey, and go to the hill-country of the Amorites and unto all the places nigh thereunto, in the Arabah, in the hill-country, and in the Lowland, and in the South, and by the sea-shore; the land of the Canaanites, and Lebanon, as far as the great river, the river Euphrates.</p>	<p>אֲתַפְּנוּ וְטוּלוּ לְכוּן וְעוּלוּ לְטוֹרָה דְּאֲמֹרִיָּה וְלִכְלִ מְגִירוֹהִי בְּמִישְׁרָא בְּטוֹרָה וּבְשִׁפְלָהָ וּבְדְרוֹמָא וּבְסִפֵּר יָמָא אֲרַע כְּנַעְנָהָ וּלְבָנֹן עַד נְהָרָא רַבָּא נְהָרָא פָּרַת:</p>	<p>7 פָּנּוּ וְסַעּוּ לָכֶם וּבֵאוּ הָרָא הָאֲמֹרִי וְאֶל-כָּל-שְׁכֵנֵי בְּעֶרְבָה בְּהָר וּבְשִׁפְלָה וּבְנֶגֶב וּבְחֹף הַיָּם אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְחִלְבָּנוֹן עַד-הַנָּהָר הַגָּדֹל נְהַר-פָּרַת: 7</p>
<p>8 Behold, I have set the land before you: go in and possess the land which the LORD swore unto your fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob, to give unto them and to their seed after them.'</p>	<p>חִזּוּ דִּיהִבִּית קְדָמִיכוּן יֵת אֲרַעָא עוּלוּ וְאֲחִסִּינוּ יֵת אֲרַעָא דְּקַיִם יְיָ לְאַבְרָהָם לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְמַתָּן לְהוֹן וּלְבְנֵיהוֹן בְּתִרְיָהוֹן:</p>	<p>יֵרֵאָה נָתַתִּי לִפְנֵיכֶם אֶת-הָאֶרֶץ בָּאוּ וְרָשׁוּ אֶת-הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם וּלְזֶרְעָם אַחֲרֵיהֶם: 102</p>

(4) אחרי הכותו. אמר משה, אם אני מוכיחם קודם שיכנסו לקצה הארץ, יאמרו מה לזה עלינו, מה היטיב לנו, אינו צא אלא לקנח ולמלא עילה, שאין צו כח להכניסנו לארץ, לפיכך המתין עד שהפיל סיחון ועוג לפנייהם והורישם את ארצם, ואחר כך הוכיחם (ספריג): סיחון וגר אשר יושב וגר. אילו לא היה סיחון קשה והיה שרוי בחשבון, היה קשה, שהמדינה קשה, ואילו הייתה עיר אחת וסיחון שרוי בחובה, הייתה קשה, שהמלך קשה, על אחת כמה וכמה, שהמלך קשה והמדינה קשה (שם): אשר יושב בעשתרות. המלך קשה והמדינה קשה: עשתרות. הוא לשון זקין וקושי כמו עשתרות קרנים, ועשתרות זה, הוא עשתרות קרנים שהיו שם רפאים שהכה אמרפל, שנאמר וַיַּחַד רָפָאִים בְּעֶשְׂתָּרֶת קֶרְנִים (בראשית יד, ה), ועוג נמלט מהם, והוא שנאמר וַיֵּצֵא הַפְּלִיט (שם יג), ואומר כי רק עוג מלך הצשן נשאר מיתר הרפאים (לקמן ג, יא): באדרעי. שם המלכות:

(5) הואיל. המחיל, כמו הגהה גא הואלפתי (בראשית יח, כז): באר את התורה. צשצעים לשון פירשה להם: (6) רב לכם שבת. כפשוטו, ויש מדרש אגדה, (ספרי ה) הרצו גְּדֻלָּה לְכֶם וּשְׂכַר, על ישיבתכם צהר הזה, עשיתם משכן מנורה וכלים, קצלתם תורה, מנייתם לכם סנהדרין שרי אלפים ושתי מאות: (7) פנו וסעו לכם. זו דרך ערד ומרמה: ובאו הר האמורי. כמשמעו: ואל כל שכניו. עמון ומואב והר שעיר: בערבה. זה מישור של יער: בהר. זה הר המלך: ובשפלה. זו שפלת דרום: ובנגב ובחוף הים. אשקלון ועזה וקסרי וכו', כדאימא בספרי (ו): עד הנהר הגדול. מפני שנזכר עם ארץ ישראל קוראו גדול, משל הדיוט אומר, עזר מלך מלך, הדצק לשמור וישמחו לך, קרצ לגבי דהיקא ואידהן (שבועות מז):

9 And I spoke unto you at that time, saying: 'I am not able to bear you myself alone;	וַאֲמַרְתִּי לָכֵן בְּעַדְנָא הָהוּא לְמִימַר לִית אֲנָא יָכִיל בְּלַחֲדִי לְסוּבְרָא יִתְכּוֹן:	9 וַאֲמַר אֲלֵכֶם בְּעַת הַהוּא לֹאֲמֹר לֹא־אוּכַל לְבַדִּי שְׂאֵת אַתֶּכֶם:
10 the LORD your God hath multiplied you, and, behold, ye are this day as the stars of heaven for multitude.—	10 יי אֱלֹהֵכֶן אֶסְגִּי יִתְכּוֹן וְהָא אִתִּיכּוֹן יוֹמָא דִּין כְּכּוֹכְבֵי שְׁמַיָא לְסָגִי:	10 יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הִרְבָּה אֶתְכֶם וְהַנֶּכֶם הַיּוֹם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרַב:
11 The LORD, the God of your fathers, make you a thousand times so many more as ye are, and bless you, as He hath promised you!—	11 יי אֱלֹהָא דְאַבְהֵתְכֶן יוֹסִיף עֲלֵיכֶן כְּתִיכּוֹן אֶלְף זְמַנִּין וַיְבָרִיךְ יִתְכּוֹן כְּמָא דְמַלְלִל לָכֵן:	11 יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתְכֶם יוֹסֵף עֲלֵיכֶם כָּכֶם אֶלְף פַּעַמִּים וַיְבָרֵךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם:
12 How can I myself alone bear your cumbrance, and your burden, and your strife?	12 אִיכְהָ אֶשָּׂא לְבַדִּי אִיכְדִין אֶסּוּבֵר בְּלַחֲדִי שׁוּרְחִיכּוֹן וְעַסְקִיכּוֹן וְדִינְכּוֹן:	12 אִיכָּה אֶשָּׂא לְבַדִּי טְרַחְכֶם וּמַשְׁאָכֶם וְרִיבְכֶם:
13 Get you, from each one of your tribes, wise men, and understanding, and full of knowledge, and I will make them heads over you.'	13 הָבּוּ לָכֵן גּוֹבְרִין חֲכָמִין וְנִבְנִים וְיֹדְעִים לְשִׁבְטֵיכֶם וְאֲמַנִּנִין רִישֵׁין עֲלֵיכֶן:	13 הָבּוּ לָכֶם אַנְשִׁים חֲכָמִים וְנִבְנִים וְיֹדְעִים לְשִׁבְטֵיכֶם וְאֲשִׁימֶם בְּרָאשֵׁיכֶם:

(8) ראה נתתי. צענייכם אתם רואים, איני אומר לכם מאומד ומשמועה: באו ורשו. אין מערער דדצר, ואינכם צריכים למלחמה, אלו לא שלחו מרגלים, לא היו צריכין לכלי זיין: לאבתיכם. למה הזכיר שוב לאצרהם ליצחק וליעקב, אלא אצרהם כדאי לעצמו, יצחק כדאי לעצמו, יעקב כדאי לעצמו:

(9) ואומר אליכם בעת ההוא לאמר. מה לאמר, אמר להם משה, לא מעצמי אני אומר לכם, אלא מפי הקב"ה: לא אוכל לבדי וגו'. אפשר שלא היה משה יכול לדון את ישראל, אדם שהוויאם ממנרים, וקרע להם את הים, והוריד את המן, והגיו את השליו, לא היה יכול לדונם, אלא כך אמר להם, ה' אלהיכם הרבה אתכם, הגדיל וְהָרִים אֶתְכֶם עַל דֵּינְיָכֶם, נטל את העונש מכם ונתנו על הדיינין. וכן אמר שלמה, פי מי יוכל לִשְׁפֹּט אֶת עַמְּךָ הַקָּדֵד הַזֶּה (מלכים"א ג, ט), אפשר מי שכתוב צו וַיִּקְצֹץ מִקֵּץ הַקָּדֵם (שם ה, יא), אומר מי יוכל לשפוט, אלא כך אמר שלמה, אין דייני אומה זו כדייני שאר האומות עובדי אלילים, שאם דן והורג ומכה וחונק ומטה את דינו וגוזל אין צרך כלום, אני אם חייבתי ממון שלא כדן, נפשות אני נתבע, שנאמר וְקָצַע אֶת קִצְעֵיהֶם נָקַשׁ (משלי כב, כג):

(10) והנכם היום ככוכבי השמים. וכי כוכבי השמים היו צאותו היום, והלא לא היו אלא ששים רבוא, מהו והנכם היום, הנכם משולים כיום, קיימים לעולם כחמה וכלצנה וכוכבים:

(11) יוסף עליכם ככם אלף פעמים. מה שוב ויצרך אתכם כאשר דבר לכם, אלא אמרו לו, משה, אתה נותן קצבה לצרכתנו, כבר הצטיח הקב"ה את אצרהם אֶשֶׁר אִם יוּכַל אִישׁ לְמַנּוֹת וגו' (צראשית יג, טז), אמר להם זו משלי הוא, אצל הוא יצרך אתכם כאשר דבר לכם:

(12) איכה אשא לבדי. אם אומר לקבל שכר לא אוכל, זו היא שאמרתי (ס"א שאמרנו) לכם, לא מעצמי אני אומר לכם אלא מפי הקב"ה: טרחכם. מלמד שהיו ישראל טרחנין, היה אחד מהם רואה את צעל דינו נוטח בדין, אומר יש לי עדים להביא, יש לי ראיות להביא, מוסיף אני עליכם דיינין: ומשאכם. מלמד שהיו אפיקורסין, הקדים משה לנאח, אמרו מה ראה בן עמרם לנאח, שמא אינו שפוי בחור ציתו, איחר לנאח, אמרו מה ראה בן עמרם שלא לנאח, מה אתם סבורים, יושב ויועץ עליכם עזות רעות וחושב עליכם מחשבות (ס"א מלות וחשבות): וריבכם. מלמד שהיו רוגזים:

(13) הבו לכם. הזמינו עצמכם לדצר: אנשים. וכי תעלה על דעתך נשים, מה תלמוד לומר אנשים, צדיקים: חכמים. כסופים: ונבונים. מציינים דבר מתוך דבר. זהו ששאל אֶרְיָם את ר' יוסי, מה צין חכמים לנבונים, חכם דומה לשולחני עשיר, כשמציאין לו דיגרינן לראות רואה וכשאין מציאין לו יושב ותוהה, נצון דומה לשולחני תגר, כשמציאין לו מעות לראות

- 14 And ye answered me, and said: 'The thing which thou hast spoken is good for us to do.' וַתַּעֲנֵנוּ אֹתִי וַתֹּאמְרוּ טוֹב הַדְּבָר אֲשֶׁר-דִּבַּרְתָּ לַעֲשׂוֹת: וַאֲתִיבְתּוֹן יָתִי וַאֲמַרְתּוּן תָּקִין פְּתֻמָּא דְּמִלְלִיתָא לְמַעַבְד:
- 15 So I took the heads of your tribes, wise men, and full of knowledge, and made them heads over you, captains of thousands, and captains of hundreds, and captains of fifties, and captains of tens, and officers, tribe by tribe. וְבִרְיֵי רִישֵׁי שְׁבֻטֵיכֶם גִּבּוֹרֵי חַכְמִים וְיָדְעִים וַאֲתָן אוֹתָם רָאשִׁים עֲלֵיכֶם שָׂרֵי אֲלָפִים וְשָׂרֵי מֵאוֹת וְשָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֶשְׂרֹת וְשֹׁטְרִים לְשִׁבְטֵיכֶם:
- 16 And I charged your judges at that time, saying: 'Hear the causes between your brethren, and judge righteously between a man and his brother, and the stranger that is with him. וְאֶצְוֶה אֶת-שֹׁפְטֵיכֶם בָּעֵת הַהִוא לֵאמֹר שָׁמַע בֵּין-אֲחֵיכֶם וּשְׁפֹטֶתֶם צֶדֶק בֵּין-אִישׁ וּבֵין-אָחִיו וּבֵין גֵּרֹו: וּפְקִידֵי יֵת דִּינִיכֹון בְּעֵדְנָא הַהוּא לְמִימַר שְׁמַעוּ בֵּין אֲחֵיכֹון וּתְדַיִנוּן קוּשְׁטָא בֵּין גִּבּוֹרָא וּבֵין אָחִיהִי וּבֵין גֵּיּוֹרָא:
- 17 Ye shall not respect persons in judgment; ye shall hear the small and the great alike; ye shall not be afraid of the face of any man; for the judgment is God's; and the cause that is too hard for you ye shall bring unto me, and I will hear it.' לֹא-תִלְוִירוּ פָּנִים בְּמִשְׁפָּט כִּקְטָן כְּגֹדֶל תִּשְׁמָעוּן לֹא תִגּוֹרוּ מִפְּנֵי-אִישׁ כִּי הַמִּשְׁפָּט לֵאלֹהִים הוּא וְהַדְּבָר אֲשֶׁר יִקְשֶׁה מִכֶּם תִּקְרְבוּן אֵלַי וְשִׁמַּעְתִּיו: לֹא תִשְׁתַּמּוּדְעוּן אִפִּי בְּדִינָא מִלִּי זַעֲרָא כְּרַבָּא תִשְׁמָעוּן לֹא תִדְחִלוּן מִן קֶדֶם גִּבּוֹרָא אֲרִי דִינָא דִּי הוּא וּפְתֻמָּא דִּיקְשֵׁי מִנְכֹון תִּקְרְבוּן לִּי וְאֶשְׁמָעֵנָה:

רואה, וכשאין מציאין לו הוא מחזר ומציא משלו: וידועים לשבטיכם. שהם ניכרים לכם, שאם בא לפני מעוטף בטליתו, איני יודע מי הוא, ומאיזה שבט הוא, ואם הגון הוא, אבל אתם מכירין זו, שאתם גדלתם אותו, לכך נאמר וידועים לשבטיכם: בראשיכם. ראשים ומכובדים עליכם, שמהיו נוהגין בהם כבוד ויראה: ואשמו. חסר יו"ד, למד שאשמותיהם של ישראל תלויות בראשי דייניהם, שהיה להם למחות ולכוון אותם לדרכ הישרה:

(14) ותענו אותו וגו'. חלטתם את הדבר להנאתכם, היה לכם להשיב, רצינו משה, ממי נאה ללמוד ממך או מתלמידך, לא ממך שננטעת עליה, אלא ידעתי מחשבותיכם, שהייתם אומרים עכשיו יתמנו עלינו דייני הרבה, אם אין מכירנו אנו מציאין לו דורון והוא נושא לנו פנים (ספרי יד): לעשות. אם הייתי מתעלל, אתם אומרים עשה מהרה:

(15) ואקח את ראשי שבטיכם. משקטים בדברים, אשריכם, על מי באתם להתמנות, על בני אברהם יצחק ויעקב, על בני אדם שנקראו אחים ורעים, חלק ונחלה, וכל לשון חבה: אנשים חכמים וידועים. אבל נבונים לא מצאתי, זו אחת משבע מדות שאמר יתרו למשה, ולא מצא אלא שלשה, אנשים לדיקים, חכמים, וידועים (ספרי טו עין בחזקוני): ראשים עליכם. שתהגו בהם כבוד, ראשים במקח, ראשים בממכר, ראשים במשא ומתן, נכנס (מציאו ל"ב) אחרון ויואל ראשון: שרי אלפים. אחד ממונה על אלף: שרי מאות. אחד ממונה על מאה: ושוטרים. מניתי עליכם לשבטיכם אלו הכופתין והמכין ברכוה על פי הדיין:

(16) ואצוה את שפטיכם. אמרתי להם הו מתונים דין, אם בא דין לפניך פעם אחת שחיס ושלש, אל תאמר כבר בא דין זה לפני פעמים הרבה, אלא היו נושאים ונותנים זו (ספרי טו): בעת ההוא. משפטיים אמרתי להם, אין עכשיו כלשעבר, לשעבר הייתם צרשות עצמכם, עכשיו הרי אתם משועבדים ללצור (ספרי שס): שמוע. לשון הוה, אודני"ט בלע"ז (הערענד), כמו נכור (שמות כ, ז) וְשָׁמוֹר (להלן ה, יב): ובין גרו. זה בעל דינו, שאוגר עליו דברים, (ספרי) דבר אחר ובין גרו, אף על עסקי דירה, בין חלוקת אחים, אפילו בין תנור לכיריים (סנהדרין ז):

(17) לא תכירו פנים במשפט. זה הממונה להשיב הדיין, שלא יאמר איש פלוני נאה או גבור אושיבנו דיין, איש פלוני קרובי אושיבנו דיין בעיר, והוא אינו בקי בדיין, נמצא מחייב את הזכאי ומזכה את החייב, מעלה אני על מי שמונהו כאלו

18	And I commanded you at that time all the things which ye should do.	וְאֶצְוָה אֹתְכֶם בְּעֵת הַהוּא אֵת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן:	18
19	And we journeyed from Horeb, and went through all that great and dreadful wilderness which ye saw, by the way to the hill-country of the Amorites, as the LORD our God commanded us; and we came to Kadesh-barnea.	וְנִסַּע מִחֹרֵב וְנָלַךְ אֵת כָּל־הַמִּדְבָּר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹלָא הַהוּא אֲשֶׁר רָאִיתֶם בְּדֶרֶךְ הַר הָאֱמֹרִי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲתָנוּ וְנָבֵא עַד קֶדֶשׁ בַּרנֶע:	19
20	And I said unto you: 'Ye are come unto the hill-country of the Amorites, which the LORD our God giveth unto us.	וְאָמַר אֲלֵכֶם בְּאֹתָם עַד־הַר הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:	20
21	Behold, the LORD thy God hath set the land before thee; go up, take possession, as the LORD, the God of thy fathers, hath spoken unto thee; fear not, neither be dismayed.'	רְאֵה נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ אֶת־הָאָרֶץ עֲלֶיהָ רֵשׁ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לְךָ אֶל־תִּירָא וְאֶל־תַּחַת:	21
22	And ye came near unto me every one of you, and said: 'Let us send men before us, that they may search the land for us, and bring us back word of the way by which we must go up, and the cities unto which we shall come.'	וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כָּלְכֶם וַתֹּאמְרוּ נִשְׁלַח אַנְשִׁים לְפָנֵינוּ וְיַחְפְּרוּ־לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ וְיִשְׁבּוּ אֲתָנוּ דִּבֵּר אֶת־תִּדְרֹךְ אֲשֶׁר נַעֲלֶה־בָּהּ וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר נָבֵא אֱלֹהֵינוּ:	שלישי

הכיר פנים בדין (ספרי יז): כקטן בגדול תשמעון. שיהא חציב עליך דין של פרוטה כדין של מאה מנה, שאם קדם וצא לפניך, לא תסלקנו לאחרון (סנהדרין ח). דבר אחר כקטן כגדול תשמעון כחרגומו, שלא תאמר, זה עני הוא, וחצירו עשיר ומצוה לפרנסו, אזכה את העני ונמצא מתפרנס בנקיות. דבר אחר, שלא תאמר, היאך אני פוגם בכבודו של עשיר זה בשביל דינר, אזכנו עכשיו, וכשיצא לחוץ אומר אני לו, תן לו שאתה חייב לו: לא תגורו מפני איש. לא תיראו (ספרי יז). דבר אחר לא תגורו, לא תכניס דברך מפני איש, לשון אגרי צקין (משלי י, ה): כי המשפט לאלהים הוא. מה שאתה נוטל מזה שלא כדין, אתה מזיקני להחזיר לו, נמצא שהטיט עלי המשפט (סנהדרין ח): תקרבון אלי. על דבר זה נסתלק ממנו משפט בנות כלפחד (ספרי יז), וכן שמואל אמר לשאול לפניך קרָאָה (שמואל א ט, יט), אמר לו הקד"ה, חייך שאני מודיעך שאין אתה רואה, ואימתי הודיעו, כשצא למשוח את דוד, ויָרָא אֶת אֱלִיָּאָב וַיֹּאמֶר אֵךְ נֶגֶד ה' מִשִּׁיחוֹ (שם טז, ו), אמר לו הקד"ה, ולא אמרת לפניך הרואה, אלא פָּצַט אֶל מִקְרָאוֹ (שם ז):

(18) את כל הדברים אשר תעשון. אלו י' דברים שבין דיני ממונות לדיני נפשות:

(19) המדבר הגדול והנורא. שהיו בו נחשים כקורות, ועקרבים כקשות:

(22) ותקרבון אלי כלכם. בערצוציא, ולהלן הוא אומר וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כָּל רָאִשֵׁי שְׁטָיִטִים וְזִקְנֵיכֶם, וַתֹּאמְרוּ הֵן הָרָאִנוּ וגו' (לקמן ה, כ), אותה קריצה היתה הוגנת, ילדים מכבדים את הזקנים ושלחום לפנייהם, וזקנים מכבדים את הראשים ללכת לפנייהם, אזל כאן, ותקרבון אלי כולכם, בערצוציא, ילדים דוחפין את הזקנים וזקנים דוחפין את הראשים: וישיבו אתנו דבר. צאיזה לשון הם מדברים (ספרי כ): את הדרך וגו'. אין דרך שאין זה עקמימות: ואת הערים אשר נבוא אליהן. מחלה לכבוש:

- 23 And the thing pleased me well; and I took twelve men of you, one man for every tribe;
- 23 וַיִּיטֵב בְּעֵינַי הַדָּבָר וְאָקַח מִכֶּם שְׁנַיִם עָשָׂר אַנְשִׁים אִישׁ אֶחָד לְשִׁבְטוֹ:
- 24 and they turned and went up into the mountains, and came unto the valley of Eshcol, and spied it out.
- 24 וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ הָהָרָה וַיָּבֹאוּ עַד-נַחַל אֶשְׁכֹּל וַיְרַגְלוּ אֹתָהּ:
- 25 And they took of the fruit of the land in their hands, and brought it down unto us, and brought us back word, and said: 'Good is the land which the LORD our God giveth unto us.'
- 25 וַיִּקְחוּ בְיָדָם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וַיּוֹרְדוּ אֵלֵינוּ וַיֵּשְׁבוּ אִתָּנוּ דָּבָר וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:
- 26 Yet ye would not go up, but rebelled against the commandment of the LORD your God;
- 26 וְלֹא אָבִיתֶם לַעֲלֹת וַתִּמְרוּ אֶת-פִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
- 27 and ye murmured in your tents, and said: 'Because the LORD hated us, He hath brought us forth out of the land of Egypt, to deliver us into the hand of the Amorites, to destroy us.
- 27 וַתִּרְגְּנוּ בְּאָהֳלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ בְּשִׁנְאָת יְהוָה אֱלֹהֵינוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְתֵת אֹתָנוּ בְּיַד הָאֲמֹרִי לְהַשְׁמִידָנוּ:
- 28 Whither are we going up? our brethren have made our heart to melt, saying: The people is greater and taller than we; the cities are great and fortified up to heaven; and moreover we have seen the sons of the Anakim there.'
- 28 אָנֹכִי אֲנַחְנוּ עָלִים אֲחֵינוּ הִמָּסוּ אֶת-לִבֵּנוּ לֵאמֹר עַם גָּדוֹל וָרֹם מִפְּנֵי עָרִים גָּדֹלֹת וּבְצוּרֹת בְּשָׁמַיִם וְגַם-בְּנֵי עֲגֻלִּים רָאִינוּ שָׁם:

(23) וייטב בעיני הדבר. צעיני ולא צעיני המקום, ואם צעיני משה היה טוב למה אמרה צמחכות, משל לאדם שאומר לחצירו מכור לי חמורך זה, אמר לו הן, נותנו אתה לי לנסיון, אמר לו הן, צהרים וגבעות, אמר לו הן, כיון שראה שאין מעכבו כלום, אמר הלוקח בלבו, בטוח הוא זה שלא אמלא בו מוס, מיד אמר לו טול מעותיך ואיני מנסהו מעתה, אף אני הודיתי לדברים, שמא תחזרו צבם כשתראו שאיני מעכב, ואחס לא חזרתם צבם: ואקח מכם. מן הצהרים שצבם, מן המסלטים שצבם: שנים עשר אנשים איש אחד לשבט. מגיד שלא היה שצט לוי עמהם (שם כה):

(24) עד נחל אשכול. מגיד שנקרא על שם סופו: וירגלו אותה. מלמד שהלכו צה ארבעה אומנין שתי ערצ (שם כז): (25) ויורדו אלינו. מגיד שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות: ויאמרו טובה הארץ. מי הם שאמרו טובה, יהושע וכלב (שם כג):

(26) ותמרו. לשון התרסה, התרסותם כנגד מאמרו: (27) ותרגנו. לשון הרע, וכן דברי נקון (משלי יח, ח), אדם המוציא דבה: בשנאת ה' אתנו. והוא היה אוהב אתכם, אזל אתם שונאים אותו, משל הדיוט אומר, מה דגלגך על דמך מה דגלגיה עלך: בשנאת ה' אתנו הוציאנו מארץ מצרים. הוצאתו לשנאה הייתה, משל למלך צהר ודס שהיו לו שני צנים, ויש לו שתי שדות אחת של שקיץ ואחת של פועל, למי שהוא אוהב נותן של שקיץ, ולמי שהוא שונא נותן לו של פועל, ארץ מצרים של שקיץ היא, שנילוס עולה ומשקה אותה, וארץ כנען של פועל, והוא אינו ממזרים לתת לנו את ארץ כנען:

(28) ערים גדולות ובצורות בשמים. דברו הכתובים לשון הוצא:

29	Then I said unto you: 'Dread not, neither be afraid of them.	וַאֲמַרְתִּי לָכֵן לֹא תִתְבָּרֹן וְלֹא תִדְחַלּוּן מִנֵּהוּן:	וַאֲמַר אֲלֵכֶם לֹא-תִעַרְצוּן וְלֹא- תִירְאוּן מֵהֶם:	29
30	The LORD your God who goeth before you, He shall fight for you, according to all that He did for you in Egypt before your eyes;	יְיָ אֱלֹהֵינוּ דְּמַדְבֵּר קִדְמֵינוּ מִימְרֵיהּ יִגִּית לָכֵן כָּכָל דְּעֵבַד עִמָּכֹן בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵינוּ:	יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הִחֲלִיף לְפָנֵיכֶם הוּא יִלָּחֶם לָכֶם כָּכָל אֲשֶׁר עָשָׂה אִתְּכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיכֶם:	30
31	and in the wilderness, where thou hast seen how that the LORD thy God bore thee, as a man doth bear his son, in all the way that ye went, until ye came unto this place.	וּבְמִדְבָּרָא דְּחֻזִּיתָא דְּסוּבְרָךְ יְיָ אֱלֹהֵךְ כִּמָּא דְּמִסּוּבֵר גּוֹבֵרָא יְתֵב בְּרִיָּה בְּכָל אוֹרְחָא דְּהִלִּיכְתוּן עַד מִיְתִיכּוֹן עַד אַתְרָא הַדִּין:	וּבְמִדְבָּרָא אֲשֶׁר רָאִיתָ אֲשֶׁר נִשְׁאַף יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כַּאֲשֶׁר יִשְׂאֵא-אִישׁ אֶת-בְּנוֹ בְּכָל-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הִלַּכְתֶּם עַד-בָּאֲכֶם עַד- הַמָּקוֹם הַזֶּה:	31
32	Yet in this thing ye do not believe the LORD your God,	וּבְפִתְגָמָא הַדִּין לִיְתִיכּוֹן מִהִימִנִּין בְּמִימְרָא דִּי אֱלֹהֵינוּ:	וּבְדִבְרֵי הַזֶּה אֵינִיכֶם מֵאֲמִינִם בִּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם:	32
33	Who went before you in the way, to seek you out a place to pitch your tents in: in fire by night, to show you by what way ye should go, and in the cloud by day.'	דְּמַדְבֵּר קִדְמֵינוּ בְּאוֹרְחָא לְאַתְקְנָא לָכֵן אֶתְרָא בֵּית מִשְׁכְּנֵי לְאַשְׁרֵינוּתְכֹן בְּעִמּוּדָא דְּאִישְׁתָּא בְּלֵילִיא לְאַחֲזִיזְתְּכֹן בְּאוֹרְחָא דְּתִתְּכֹן בַּיּוֹם וּבְעִמּוּדָא דְּעִנְנָא בִּימָמָא:	הִחֲלִיף לְפָנֵיכֶם בְּדֶרֶךְ לְתוֹר לָכֶם מָקוֹם לְחֻנְתְּכֶם בְּאֵשׁ לַיְלָה לְרֹאשְׁתְּכֶם בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר תִּלְכוּ בָּהּ וּבַעֲנָן יוֹמָם:	33
34	And the LORD heard the voice of your words, and was wroth, and swore, saying:	וּשְׁמִיעַ קִדְם יְיָ יְתֵב קֶל פִּתְגָמֵינוּ וּרְגִיז וְקִיָּים לְמִימֵר:	וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת-קוֹל דְּבָרֵיכֶם וַיִּקְצֹף וַיִּשָּׁבַע לֵאמֹר:	34
35	'Surely there shall not one of these men, even this evil generation, see the good land, which I swore to give unto your fathers,	אִם יִחְזִי גִבֹּר בְּגוֹבֵרִיא הָאֵלִין דְּרָא בִּישָׁא הַדִּין יְתֵב אַרְעָא טְבָתָא דְּקִיָּימִית לְמִתָּן לְאַבְהָתְכֹן:	אִם-יִרְאֶה אִישׁ בְּאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה הַדֹּר הַזֶּה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָתֵת לְאַבְתֵּיכֶם:	35

(29) לא תערצון. לשון שצירה כמרגומו, ודומה לו צעירין נקלים לשפן (איזל, ו), לשבור נחלים:

(30) ילחם לכם. צעזילנס:

(31) ובמדבר אשר ראית. מוסב על מקרא שלמעלה הימנו, ככל אשר עשה אחכם במצרים, ועשה אף במדבר אשר ראית אשר נשאך וגו'. כאשר ישא איש את בנו. כמו שפירשתי אלל ויסע מלאך האלהים הלאך לפני משה וקראל וגו' (שמות יד, יט), משל למהלך צדק וצניו, באו לסטים לשבותו וכו':

(32) ובדבר הזה. שהוא מצטייחכם להציאכם אל הארץ, אינכם מאמינים בו:

(33) לראותכם. כמו להראותכם, וכן לנחמם הדרך (שם יג, כא), וכן לשמע קול תודה (תהלים כו, ז), וכן לקחת לגיד צינרעאל (מלכים-ב ט, טו):

- 36 save Caleb the son of Jephunneh, he shall see it; and to him will I give the land that he hath trodden upon, and to his children; because he hath wholly followed the LORD.' וְלִטִּי כָלֵב בֶּן־יִפְנֶה הוּא יִרְאֶנָּה וְלֹא־אֶתֵּן אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר דָּרְדָּ־בָהּ וּלְבָנָיו אֲנִי אֲשֶׁר מָלֵא אַחֲרַי יְהוָה:
- 37 Also the LORD was angry with me for your sakes, saying: Thou also shalt not go in thither; גַּם־בִּי הִתְאַנֵּף יְהוָה בְּגִלְלָכֶם לֵאמֹר גַּם־אַתָּה לֹא־תָבֹא שָׁם:
- 38 Joshua the son of Nun, who standeth before thee, he shall go in thither; encourage thou him, for he shall cause Israel to inherit it. יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון הָעֹמֵד לִפְנֵיךָ הוּא יָבֹא שָׁמָּה אִתּוֹ חֹזֶק כִּי־הוּא יַנְחִילֶנָּה אֶת־יִשְׂרָאֵל:
- 39 Moreover your little ones, that ye said should be a prey, and your children, that this day have no knowledge of good or evil, they shall go in thither, and unto them will I give it, and they shall possess it. וְשִׁפְכֶם אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם לְבָז יְהוָה וּבְנֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ הַיּוֹם טוֹב וָרָע הַמָּזֶה יָבֹאוּ שָׁמָּה וּלְהֶם אֶתְנֶנָּה וְהֵם יִירְשׁוּהָ:
- 40 But as for you, turn you, and take your journey into the wilderness by the way to the Red Sea.' וְאַתֶּם פְּנִי לָכֶם וְסַעֲו הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יַם־סוּף:
- 41 Then ye answered and said unto me: 'We have sinned against the LORD, we will go up and fight, according to all that the LORD our God commanded us.' And ye girded on every man his weapons of war, and deemed it a light thing to go up into the hill-country. וַתַּעֲנוּ וַתֹּאמְרוּ אֵלַי חֲטֵאוּנָה לַיהוָה אֲנַחְנוּ נַעֲלֶה וְנִלְחָמֶנּוּ כָּכָל אֲשֶׁר־צִוָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וַתַּחְגְּרוּ אִישׁ אֶת־כְּלָי מִלְחָמָתוֹ וַתִּהְיֶנּוּ לַעֲלֹת הַהָרָה:
- 42 And the LORD said unto me: 'Say unto them: Go not up, neither fight; for I am not among you; lest ye be smitten before your enemies.' וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֲמַר לָהֶם לֹא תַעֲלֹוּ וְלֹא־תִלָּחֲמוּ כִּי אֲנִי בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִגָּפּוּ לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם:

(36) אשר דרך בה. חזרון, שנאמר ויצא עד קצרון (צמדזר יג, כז):

(37) התאנף. נחמלא רוגז:

(40) פנו לכם. אמרתי להעזיר אחסוך דרך רוחצ ארץ אדום ללד נפון ליכנס לארץ, קלקלחם וגרמחם לכס עכוב: פנו לכם. לאחוריהם, ותלכו צמדזר ללד ים סוף, שהמדזר שהיו הולכים צו לדרומה של הר שעיר, היה מפסיק בין ים סוף להר שעיר, עתה המשכו ללד הים ותסצבו את הר שעיר כל דרומו מן המערב למזרח:

(41) ותהינו. לשון הקנו ועלינו אל המקום (צמדזר יד, מ), זה הלשון שאמרם לשון הן, כלומר נודמנתם:

(42) לא תעלו. לא עלייה תהא לכס אללא ירידה:

43 So I spoke unto you, and ye hearkened not; but ye rebelled against the commandment of the LORD, and were presumptuous, and went up into the hill-country. 43 וְאֶדְבַּר אֲלֵיכֶם וְלֹא שָׁמַעְתֶּם וַתִּמְרְדוּ אֶת־פִּי יְהוָה וַתַּזְדּוּ וַתַּעֲלֹוּ הַהָרָה וְלֹא קִבַּלְתֶּן:

44 And the Amorites, that dwell in that hill-country, came out against you, and chased you, as bees do, and beat you down in Seir, even unto Hormah. 44 וַיֵּצֵא הָאֱמֹרִי הַיֹּשֵׁב בְּהַר הַהוּא לִקְרַאתְכֶם וַיִּרְדְּפוּ אֹתְכֶם כַּאֲשֶׁר תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים וַיִּכּוּ אֹתְכֶם בְּשִׁעִיר עַד־חֶרְמָה:

45 And ye returned and wept before the LORD; but the LORD hearkened not to your voice, nor gave ear unto you. 45 וַתָּשָׁבוּ וַתִּכְבּוּ לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא־שָׁמַע יְהוָה בְּקִלְכֶם וְלֹא הֶאֱזִין אֲלֵיכֶם:

46 So ye abode in Kadesh many days, according unto the days that ye abode there. 46 וַתֵּשְׁבוּ בְּקֹדֶשׁ יָמִים רַבִּים כַּיּוֹמִים אֲשֶׁר יִשְׁבַּתֶּם:

II Then we turned, and took our journey into the wilderness by the way to the Red Sea, as the LORD spoke unto me; and we compassed mount Seir many days. II וַנִּפֶּן וְנִסַּע הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ־יָם־סוּף כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי וַנִּסָּב אֶת־הַר־שִׁעִיר יָמִים רַבִּים: (ס)

2 And the LORD spoke unto me, saying: 2 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: וַאֲמַר יְיָ לִי לְמִימַר:

3 Ye have compassed this mountain long enough; turn you northward. 3 רַב־לָכֶם סָב אֶת־הַהָר הַזֶּה פָּנּוּ לָכֶם צָפֹנָה:

4 And command thou the people, saying: Ye are to pass through the border of your brethren the children of Esau, that dwell in Seir; and they will be afraid of you; take ye good heed unto yourselves therefore; 4 וְאֶת־הָעָם צֹו לֵאמֹר אַתֶּם עֹבְרִים בְּגִבּוֹל אֲחֵיכֶם בְּנֵי־עִשָׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשִׁעִיר וַיִּירָאוּ מִכֶּם וַנִּשְׁמָרְתֶּם מְאֹד:

(44) כאשר תעשינה הדבורים. מה הדבורה הוֹאֵת, כשהיא מכה את האדם מיד מטה, אף הם כשהיו נוגעים בכס מיד מתים:

(45) ולא שמע ה' בקולכם. כזיכול עשיחס מדת רחמיו כאילו אכזרי:

(46) ותשבו בקדש ימים רבים. י"ט שנה, שנאמר כימים אשר ישבתם, בשאר המסעות, והם היו ל"ח שנה, י"ט מהם עשו בקדש, וי"ט שנה הולכים ומטורפים וחזרו לקדש, כמו שנאמר וַיִּגַּעֲם צִמְדָּךְ (שם לז, יג). כך מצאתי בסדר עולם:

(1) ונפן ונסע המדברה. אילו לא חטאו, היו עוזרים דרך הר שעיר ליכנס לארץ מן דרומו לנפנו, ובשזיל שקלקלו, הפכו לנז המדבר, שהוא צין ים סוף לדרומו של הר שעיר, והלכו אלל דרומו מן המערב למזרח. דרך ים סוף. דרך יראתן ממזרים שהוא במקצוע דרומית מערבית, משם היו הולכים לנז המזרח: ונסב את הר שעיר. כל דרומו עד ארץ מואב:

(3) פנו לכם צפנה. סובו לכם לרוח מזרחית, מן הדרום לנפון פניכם לנפון, נמצאו הולכין את רוח מזרחית, וזה שנאמר וַיֵּצֵא מִמִּזְרָח שָׁמֶשׁ לְאַרְצָה מוֹאָב (שופטים יא, יח):

<p>contend not with them; for I will not give you of their land, no, not so much as for the sole of the foot to tread on; because I have given mount Seir unto Esau for a possession.</p>	<p>לֹא תִתְגַּדְּרוּ בָהֶן אֲרִי לֹא אֶתֵּן לָכֵן מֵאַרְעֵהוֹן עַד מִדְּרֹךְ פְּרֹסֶת רֶגֶל אֲרִי וְרוּתָא לַעֲשׂוּ יִהְיֶינָה יְת טוֹרָא דְשַׁעִיר:</p>	<p>אֶל־תִּתְגַּדְּרוּ בָם כִּי לֹא־אֶתֵּן לָכֶם מֵאַרְצֵם עַד מִדְּרֹךְ כַּף־רֶגֶל כִּי־יִרְשֶׁה לַעֲשׂוּ נָתַתִּי אֶת־הָר שֶׁעִיר:</p>
<p>Ye shall purchase food of them for money, that ye may eat; and ye shall also buy water of them for money, that ye may drink.</p>	<p>עֲבוּרָא תִזְבְּנוּן מִנְהוֹן בְּכֶסֶף וְתִכְלוּן וְאִם מִיָּא תִזְבְּנוּן מִנְהוֹן בְּכֶסֶף וְתִשְׁתּוּן:</p>	<p>אָכַל תִּשְׁבְּרוּ מֵאֲתָם בְּכֶסֶף וְאָכְלֵתֶם וְגַם מַיִם תִּכְרוּ מֵאֲתָם בְּכֶסֶף וְשִׁתִּיתֶם:</p>
<p>For the LORD thy God hath blessed thee in all the work of thy hand; He hath known thy walking through this great wilderness; these forty years the LORD thy God hath been with thee; thou hast lacked nothing.</p>	<p>אֲרִי יְיָ אֱלֹהֶךָ בֵּרַכְךָ בְּכָל עֹבְדֵי יָדְךָ סוּפִיק לָךְ צוּרְכֶךָ בְּמַחְכֶךָ יֵת מִדְּבָרָא רַבָּא תְדִין דְּנָן אַרְבַּעִין שָׁנִין מִיָּמְרָא דִּיִּי אֱלֹהֶךָ בְּסַעֲדָךָ לֹא חֲסַרְתָּא מִדָּעַם:</p>	<p>כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בֵּרַכְךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדְךָ יָדַע לִכְתֹּךָ אֶת־הַמִּדְבָּר הַגָּדֹל הַזֶּה וְהוּא אַרְבָּעִים שָׁנָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ לֹא חֲסַרְתָּ דָּבָר:</p>
<p>So we passed by from our brethren the children of Esau, that dwell in Seir, from the way of the Arabah, from Elath and from Ezion-geber. And we turned and passed by the way of the wilderness of Moab.</p>	<p>וַעֲבַרְנָא מִלּוֹת אַחֵנָּא בְּנֵי הָעִשְׂבִּים דִּיתְבִּינן בְּשַׁעִיר מְאוֹרָח מִיִּשְׂרָאֵל מֵאֵילַת וּמַעְצִיֹן גִּבֹר ס וְאַתְפְּנִינָא וַעֲבַרְנָא אוֹרָח מִדְּבָרָא דְמוֹאָב:</p>	<p>וַנַּעֲבֹר מֵאֵת אַחֵינוּ בְנֵי־עֲשׂוּ הַיִּשְׁבִּים בְּשַׁעִיר מִדְּרֹךְ הָעֲרָבָה מֵאֵילַת וּמַעְצִיֹן גִּבֹר (ס) וַנִּפְּן וַנַּעֲבֹר דְּרֹךְ מִדְּבָר מוֹאָב:</p>
<p>And the LORD said unto me: 'Be not at enmity with Moab, neither contend with them in battle; for I will not give thee of his land for a possession; because I have given Ar unto the children of Lot for a possession.—</p>	<p>וְאָמַר יְיָ לִי לֹא תִצּוֹר עַל מוֹאָב וְלֹא תִתְגַּדְּרִי לְמַעַבְד עִמּוֹהֹן קָרַב אֲרִי לֹא אֶתֵּן לָךְ מֵאַרְעֵהוֹן וְרוּתָא אֲרִי לְבָנֵי לוֹט יִהְיֶינָה יְת לְחֵית וְרוּתָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֶל־תִּצּוֹר אֶת־מוֹאָב וְאֶל־תִּתְגַּדְּרִי בָם מִלְחָמָה כִּי לֹא־אֶתֵּן לָךְ מֵאַרְצוֹ יִרְשֶׁה כִּי לְבָנֵי־לוֹט נָתַתִּי אֶת־עַר יִרְשֶׁה:</p>
<p>The Emim dwelt therein aforetime, a people great, and many, and tall, as the Anakim;</p>	<p>אִימִתִּי מִלְּקַדְמִין יְתִיבוּ בָּה עַם רַב וְסִי וְתַקִּיף כְּגִבְרֵי־אֲ:</p>	<p>הָאֱמִים לִפְנֵים יֵשְׁבוּ בָּה עַם גָּדוֹל וְרַב וְרַם כְּעֲנָקִים:</p>

- (4) ונשמרתם מאד. ומהו השמירה, אל תתגורו צם:
- (5) עד מדרך כף רגל. אפילו מדרך כף רגל, כלומר אפילו דריסת הרגל איני מקשה לכם לעבור בארצם שלא צרשם. ומדרש אגדה (תנחומא ישן דברים הוספה ו), עד שיצא יוס דריסת כף רגל על הר הזיתים, שנאמר וְעָמְדוּ רָגְלֵי וְגו' (זכריה יד, 7): ירשה לעשו. מאברהם, עשרה עממים נחמי לו, שצעה לכם, וקיני וקניזי וקדמוני הן עמון ומואב ושעיר (צ"ר מד, כג), אחד מהם לעשו, ושנים לצני לוט, בשכר שהלך אחר למצרים ושחק על מה שהיה אומר על אשתו אחותו היא, עשאו כצנו:
- (6) תכרו. לשון מקח, וכן אֶשֶׁר פְּרִיתִי לִי (צראשית ג, ה), שכן צרכי הים קורין למכירה כירה (ר"ה כו.).
- (7) כי ה' אלהיך ברכך. לפיכך לא תכפו (ס"א תכפרו) את טוונתו להראות כאילו אתם עניים, אלא הראו עצמכם עשירים:
- (8) ונפן ונעבור. ללך נפון, הפכנו פנים להלך רוח מורחית:
- (9) ואל תתגר וגו'. לא חסר להם על מואב אלא מלחמה, אבל מִיָּנְיָאִים היו אותם ונראים להם כשהם מזויינים, לפיכך כתיב וַיִּגֹר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם (במדבר כג, ג), שהיו שוללים וצוזים אותם, אבל צבני עמון נאמר וְאֵל תִּקְרָרָם (להלן פסוק יט), שום גריו, בשכר לניעות אדם, שלא פרממה על אציה כמו שעשתה הצכירה, שקראה שם צנה מואב (צ"ק לה): ער. שם המדינה:

11	these also are accounted Rephaim, as the Anakim; but the Moabites call them Emim.	וְרֵפָאִים יִחְשְׁבוּ אֲחֵיהֶם כְּעַנְקִים וְהַמּוֹאָבִים יִקְרְאוּ לָהֶם אֱמִים: גִּבְרִיָּא מִתְחַשְׁבִּין אַף אַנְכִּין כְּגִבְרִיָּא וּמוֹאָבָאִי קִרְן לְהוֹן אֵימָתָנִי:	11
12	And in Seir dwelt the Horites aforetime, but the children of Esau succeeded them; and they destroyed them from before them, and dwelt in their stead; as Israel did unto the land of his possession, which the LORD gave unto them.—	וּבְשֵׁעִיר יֵשְׁבוּ הַחֹרִים לְפָנִים וּבְנֵי עֵשָׂו יִירָשׁוּם וַיִּשְׁמִדוּם מִפְּנֵיהֶם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם כְּאִשֶּׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ יְרֵשָׁתוֹ אֲשֶׁר־נָתַן יְהוָה לָהֶם: וּבְשֵׁעִיר יֵשְׁבוּ הַחֹרִים לְפָנִים וּבְנֵי עֵשָׂו יִירָשׁוּם וַיִּשְׁמִדוּם מִפְּנֵיהֶם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם כְּאִשֶּׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ יְרֵשָׁתוֹ אֲשֶׁר־נָתַן יְהוָה לָהֶם: 12	12
13	Now rise up, and get you over the brook Zered.' And we went over the brook Zered.	עַתָּה קִמּוּ וְעִבְרוּ לָכֶם אֶת־נַחַל זֶרֶד וְנַעֲבֹר אֶת־נַחַל זֶרֶד: כֵּעַן קוּמוּ וְעִבְרוּ לְכוֹן יַת נַחֲלָא דְזֶרֶד וְעִבְרָנָא יַת נַחֲלָא דְזֶרֶד: 13	13
14	And the days in which we came from Kadesh-barnea, until we were come over the brook Zered, were thirty and eight years; until all the generation, even the men of war, were consumed from the midst of the camp, as the LORD swore unto them.	וְהַיָּמִים אֲשֶׁר־הִלַּכְנוּ מִקָּדֶשׁ בְּרִנֶּעַ עַד אֲשֶׁר־עִבְרָנוּ אֶת־נַחַל זֶרֶד שְׁלֹשִׁים וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה עַד־אֵם כָּל־הַדּוֹר אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה כְּאִשֶּׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לָהֶם: וְהַיָּמִים אֲשֶׁר־הִלַּכְנוּ מִקָּדֶשׁ בְּרִנֶּעַ עַד אֲשֶׁר־עִבְרָנוּ אֶת־נַחַל זֶרֶד שְׁלֹשִׁים וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה עַד־אֵם כָּל־הַדּוֹר אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה כְּאִשֶּׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לָהֶם: 14	14
15	Moreover the hand of the LORD was against them, to discomfit them from the midst of the camp, until they were consumed.	וְגַם יַד־יְהוָה הָיְתָה בָּם לְחַמָּם מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה עַד תָּמָם: וְאִף מִחָא מִן קֶדֶם יְיָ הָיְתָה בְּהוֹן לְשִׁיחִייתָהוֹן מִגּוֹ מִשְׁרִיתָא עַד דְּשָׁלִימוֹ: 15	15
16	So it came to pass, when all the men of war were consumed and dead from among the people,	וַיְהִי כְּאֲשֶׁר־תָּמוּ כָּל־אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה לְמוֹת מִקֶּרֶב הָעָם: (ס) וַיְהִי כְּאֲשֶׁר־תָּמוּ כָּל־אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה לְמוֹת מִקֶּרֶב הָעָם: 16	16
17	that the LORD spoke unto me saying:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: וּמִלִּיל יְיָ לִי לְמִימַר: 17	17
18	'Thou art this day to pass over the border of Moab, even Ar;	אֵתְּהָ עֹבֵר הַיּוֹם אֶת־גְּבוּל מוֹאָב אֶת־עֵר: אֵתְּהָ עֹבֵר הַיּוֹם אֶת־גְּבוּל מוֹאָב אֶת־עֵר: 18	18

- (10) האמים לפנים וגו'. אתה סבור שזו ארץ רפאים שנתי לו לאזרחם, לפי שהאמים שהם רפאים ישבו זה לפנים, אזל לא זו היא, כי אותם רפאים הורשתי מפני צני לוט, והושגתם תחתם:
- (11) רפאים יחשבו וגו'. רפאים היו נחשדים אותם אמים, כענקים הנקראים רפאים, על שם שכל הרואה אותם ידיו מתרפות: אמים. על שם שאימתם מוטלת על הצריות, וכן ובשעיר ישבו החורים ונחתים לצני עשו:
- (12) יירשום. לשון הווה, כלומר נחתי בהם כח שהיו מורשישם אותם והולכים:
- (15) היתה בם. למהר ולהומם בתוך מ' שנה, שלא יגרמו לצנייהם עוד להטעכז במדבר:
- (16) ויהי כאשר תמו וגו' וידבר ה' אלי וגו'. אזל משילוח המרגלים עד כאן לא נאמר בפרשה זו וידבר, אלא ויאמר, ללמדך שכל ל"ח שנה שהיו ישראל נזופים, לא נתיחד עמו הדבור בלשון חבה פנים אל פנים וישב הדעת, ללמדך שאין השכינה שורה על הנביאים, אלא בשביל ישראל: אנשי המלחמה. מן עשרים שנה היונאים בלכא:

<p>and when thou comest nigh over against the children of Ammon, harass them not, nor contend with them; for I will not give thee of the land of the children of Ammon for a possession; because I have given it unto the children of Lot for a possession.—</p>	<p>וְתִקְרַב לְקִבִּיל בְּנֵי עַמּוֹן לֹא תִצּוֹר עֲלֵיהֶוּ וְלֹא תִתְגַּרֵּי לְמַעַבְד עִמָּהֶוּן קִרְב אָרִי לֹא אֶתִּין מֵאֶרֶץ בְּנֵי עַמּוֹן לָךְ יְרוּתָא אָרִי לְבְנֵי לוֹט יִתְּבִתָּה יְרוּתָא:</p>	<p>וְקִרְבָּתָּ מוֹל בְּנֵי עַמּוֹן אֶל- תִּצָּרָם וְאֶל-תִּתְגַּר בָּם כִּי לֹא- אֶתֶן מֵאֶרֶץ בְּנֵי-עַמּוֹן לְךָ יִרְשָׁה כִּי לְבְנֵי-לוֹט נִתְּתִיהָ יִרְשָׁה:</p>
<p>That also is accounted a land of Rephaim: Rephaim dwelt therein aforetime; but the Ammonites call them Zamzummim,</p>	<p>אֶרֶץ גִּבְרִיָּא מִתְּחִשְׁבָּא אֵף הִיא גִּבְרִין יִתִּיבוּ בָּהּ מִלְּקִדְמִין וְעַמּוֹנָא קִרְן לָהֶוּן חֲשָׁבִי:</p>	<p>אֶרֶץ-רִפְאִים תִּחְשַׁב אֶף-הִוא רִפְאִים יִשְׁכְּבוּ-בָּהּ לִפְנִים וְהָעַמּוֹנִים יִקְרְאוּ לָהֶם זַמְזֻמִּים:</p>
<p>a people great, and many, and tall, as the Anakim; but the LORD destroyed them before them; and they succeeded them, and dwelt in their stead;</p>	<p>עַם רַב וְסָגִי וְתִקְוָה כְּגִבְרִיָּא וְשִׁינִינוּ יְיָ מִן קִדְמִיהֶוּן וְתִרְכֻנוּן וְיִתִּיבוּ בְּאַתְרֵהֶוּן:</p>	<p>עַם גָּדוֹל וְרַב וְרָם כְּעַנְקִים וַיִּשְׁמִדֵם יְהוָה מִפְּנֵיהֶם וַיִּירָשֵׁם וַיִּשְׁכְּבוּ תַּחְתָּם:</p>
<p>as He did for the children of Esau, that dwell in Seir, when He destroyed the Horites from before them; and they succeeded them, and dwelt in their stead even unto this day;</p>	<p>כְּמֵא דְעַבְד לְבְנֵי עֲשׂוּ דִיתְבִּין בְּשַׁעִיר אֲשֶׁר דְּשִׁיזִי יֵת חוֹרְאִי מִן קִדְמִיהֶוּן וְתִרְכֻנוּן וְיִתִּיבוּ בְּאַתְרֵהֶוּן עַד יוֹמָא הַדִּין:</p>	<p>כְּאֲשֶׁר עָשָׂה לְבְנֵי עֲשׂוּ הַיִּשְׁכָּבִים בְּשַׁעִיר אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֶת-הַחֹרִי מִפְּנֵיהֶם וַיִּירָשֵׁם וַיִּשְׁכְּבוּ תַּחְתָּם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:</p>
<p>and the Avvim, that dwelt in villages as far as Gaza, the Caphtorim, that came forth out of Caphtor, destroyed them, and dwelt in their stead.—</p>	<p>וְעַוְאֵי דִיתְבִּין בְּרַפִּיחַ עַד עֵזָה קַפּוּטִיקָאֵי דִנְפִקוּ מִקַּפּוּטִיקָא שִׁיזִיאֻנוּן וְיִתִּיבוּ בְּאַתְרֵהֶוּן:</p>	<p>וְהָעַוְיִם הַיִּשְׁכָּבִים בְּחִצְרִים עַד- עֵזָה כִּפְתֹרִים הִיצְאִים מִכַּפְתֹּר הִשְׁמִידֵם וַיִּשְׁכְּבוּ תַּחְתָּם:</p>
<p>Rise ye up, take your journey, and pass over the valley of Arnon; behold, I have given into thy hand Sihon the Amorite, king of Heshbon, and his land; begin to possess it, and contend with him in battle.</p>	<p>קוּמוּ טוּלוּ וַעֲבְרוּ יֵת נַחֲלָא דְּאַרְנוֹן חֲזִי דְמִסְרִית בִּידְךָ יֵת סִיחוֹן מֶלֶכָא דְחֶשְׁבּוֹן אַמוֹרֵאָה וְיֵת אֶרְעִיהָ שָׂרִי לְתַרְכּוּתִיהָ וְאַתְגַּרֵּי לְמַעַבְד עִמָּה קִרְב:</p>	<p>קוּמוּ סַעֲוּ וַעֲבְרוּ אֶת-נַחַל אַרְנוֹן רְאֵה נָתַתִּי בְיָדְךָ אֶת-סִיחוֹן מֶלֶךְ-חֶשְׁבּוֹן הָאֲמֹרִי וְאֶת- אֶרְצוֹ תִּחַל רָשׁ וְהִתְגַּר בּוֹ מִלְחָמָה:</p>
<p>This day will I begin to put the dread of thee and the fear of thee upon the peoples that are under the whole heaven, who, when they hear the report of thee, shall tremble, and be in anguish because of thee.’</p>	<p>יּוֹמָא הַדִּין אֲשֶׁרִי לְמוֹתָן זִיעָתְךָ וְדַחֲלָתְךָ עַל אֲפִי עַמּוּא דְּתַחֲתָא כָּל שְׁמַיָא דִּישְׁמַעוּן שְׁמַעְךָ וַיִּזְעֻעוּ וַיִּתְּבְּרוּן מִן קִדְמָךְ:</p>	<p>הַיּוֹם הַזֶּה אֲחִלִּי תַת פִּתְחֶךָ וַיִּרְאָתְךָ עַל-פְּנֵי הָעַמִּים תַּחַת כָּל-הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר יִשְׁמַעוּן שְׁמַעְךָ וַיִּרְגְּזוּ וַיִּחְלּוּ מִפְּנֶיךָ:</p>

- (18) אתה עובר היום את גבול מואב וגו' וקרבת מול בני עמון וגו'. מכאן שארץ עמון לצד צפון;
 (20) ארץ רפאים תחשב. ארץ רפאים נחשבת אף היא, לפי שהרפאים ישבו צה לפנים, אצל לא זו היא שנתתי לאברהם;
 (23) והעוים היושבים בחצרים וגו'. עוים מפלשתים הם, שעמהם הם נחשבים כספר יהושע, (יג, ג) שנאמר קָמַשְׁת סַרְגִּי פִלְשְׁתִּים עַמִּי וְהַאֲשִׁדּוּדִי הָאֶשְׁקֹלֹנִי הַגָּשִׁי וְהָעַקְרוּנִי וְהָעוֹיִם, ומפני השבועה שנשבע אברהם לאבימלך, לא יכלו ישראל להוציא ארס מידם (חולין ס:), והצאתי עליהם כפתורים והשמידום וישבו תחתם, ועכשיו אתם מותרים לקחתה מידם:

<p>26 And I sent messengers out of the wilderness of Kedemoth unto Sihon king of Heshbon with words of peace, saying:</p>	<p>ושלחתי אנגדין ממדבר קדימות לות סיחון מלכא דחשבון פתגמי שלמא למימר:</p>	<p>26 ואשלח מלאכים ממדבר קדימות אל-סיחון מלך חשבון דברי שלום לאמר:</p>
<p>27 'Let me pass through thy land; I will go along by the highway, I will neither turn unto the right hand nor to the left.</p>	<p>אעבר בארעך באורחא באורחא איזיל לא אסטי לימינא ולשמאלא:</p>	<p>27 אעברה בארעך בדרך בדרך אלך לא אסור ימין ושמאל:</p>
<p>28 Thou shalt sell me food for money, that I may eat; and give me water for money, that I may drink; only let me pass through on my feet;</p>	<p>עבורא בכסף תזבין לי ואיכול ומינא בכסף תתין לי ואשתי לחוד אעבר ברגלי:</p>	<p>28 אכל בכסף תשברני ואכלתי ומים בכסף תתן-לי ושתיתי רק אעברה ברגלי:</p>
<p>29 as the children of Esau that dwell in Seir, and the Moabites that dwell in Ar, did unto me; until I shall pass over the Jordan into the land which the LORD our God giveth us. '</p>	<p>כמא דעבדו לי בני עשו דיתבין בשעיר ומואבאי דיתבין בלחית עד דאעבר ית ירדנא לארעא די אלהנא יחייב לנא:</p>	<p>29 כאשר עשו-לי בני עשו הישבים בשעיר והמואבים הישבים בער עד אשר-אעבר את-הירדן אל-הארץ אשר-יהוה אלהינו נתן לנו:</p>
<p>30 But Sihon king of Heshbon would not let us pass by him; for the LORD thy God hardened his spirit, and made his heart obstinate, that He might deliver him into thy hand, as appeareth this day.</p>	<p>ולא אבא סיחון מלכא דחשבון למשבקנא למעבר בתחומיה ארי אקשי יי אלהך ית רוחיה ותקוף ית לביה בדיל לממסריה בידך כיומא הדין:</p>	<p>30 ולא אבה סיחון מלך חשבון העברנו בו כיהקשה יהוה אליהך את-רוחו ואמן את-לבבו למען תתנו בידך כיום הזה: (ס)</p>
<p>31 And the LORD said unto me: 'Behold, I have begun to deliver up Sihon and his land before thee; begin to possess his land.'</p>	<p>ואמר יי לי חזי דשריתי לממסר קדמך ית סיחון וית ארעיה שרי לתרכותיה למירת ית ארעיה:</p>	<p>ש' ג ויאמר יהוה אלי ראה תחלתי תת לפניך את-סיחון ואת-ארצו תחל לש לרשת את-ארצו:</p>
<p>32 Then Sihon came out against us, he and all his people, unto battle at Jahaz.</p>	<p>ונפק סיחון לקדמותנא הוא וכל עמיה לאגחא קרבא ליהץ:</p>	<p>32 ויצא סיחון לקראתנו הוא וכל-עמו למלחמה יהצה:</p>

(25) תחת כל השמים. למד, שעמדה חמה למשה ציוס מלחמת עוג (ס"א סיחון), ונודע הדבר תחת כל השמים (תענית כ. ע"ז כה):

(26) ממדבר קדמות. אע"פ שלא זוני המקום לקרוא לסיחון לשלום, למדתי ממדבר סיני, מן המורה שקדמה לעולם, כשזא הקצה ליתנה לישראל חזר אותה על עשו וישמעאל, וגלוי לפניו שלא יקבלה, ואעפ"כ פתח להם בשלום, אף אני קדמתי את סיחון בדברי שלום. דבר אחר ממדבר קדמות, ממך למדתי שקדמת לעולם, יכול היית לשלוח צוק אחד ולשרוף את המצריים, אלא שלחתי מן המדבר אל פרעה, לאמר שלח את עמי בַּחֲמוֹן:

(29) כאשר עשו לי בני עשו. לא לענין לעצור את ארנש, אלא לענין מכר אוכל ומים: עד אשר אעבור את הירדן. מוסב על אעברה בארץ:

(31) החלתי תת לפניך. קפה שר של אמוריים של מעלה תחת רגליו של משה והדריכו על נוארו:

<p>And the LORD our God delivered him up before us; and we smote him, and his sons, and all his people.</p>	<p>וַיִּתְּנֵהוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ וַנַּגִּד אֹתוֹ וְאֶת-בָּנָיו וְאֶת-כָּל-עַמּוּ: וּמִסְרִיהָ יְיָ אֱלֹהֵנָּה קָדְמָנָּה וּמִחִינָּה יְתִיהָ וְיֵת בְּנוֹהֵי וְיֵת כָּל עַמֶּיהָ:</p>	<p>33</p>
<p>And we took all his cities at that time, and utterly destroyed every city, the men, and the women, and the little ones; we left none remaining;</p>	<p>וַנִּלְכֹּד אֶת-כָּל-עָרָיו בְּעֵת הַהוּא וַנַּחֲרֵם אֶת-כָּל-עִיר מֵתָם וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף לֹא הִשְׁאַרְנוּ שְׂרִיד:</p>	<p>34</p>
<p>only the cattle we took for a prey unto ourselves, with the spoil of the cities which we had taken.</p>	<p>רַק הַבְּהֵמָה בָּזַזְנוּ לָנוּ וְשָׁלַל הָעָרִים אֲשֶׁר לָקַדְנוּ: לְחוּד בַּעֲרִיא בָזָא לָנָּה וְעַדִּי קָרְנָא דַּכְּבִּשָׁנָּה:</p>	<p>35</p>
<p>From Aroer, which is on the edge of the valley of Arnon, and from the city that is in the valley, even unto Gilead, there was not a city too high for us: the LORD our God delivered up all before us.</p>	<p>מִעֲרֹעֵר אֲשֶׁר עַל-שְׂפַת-נַחַל אֲרָנוֹן וְהָעִיר אֲשֶׁר בְּנַחַל וְעַד-הַגִּלְעָד לֹא הָיְתָה קָרְיָהּ אֲשֶׁר שָׂבָהּ מִמֶּנּוּ אֶת-הַגָּל נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ:</p>	<p>36</p>
<p>Only to the land of the children of Ammon thou camest not near; all the side of the river Jabbok, and the cities of the hill-country, and wheresoever the LORD our God forbade us.</p>	<p>רַק אֶל-אֶרֶץ בְּנֵי-עַמּוֹן לֹא קָרַבְתָּ כָּל-יָד נַחַל יַבֹּק וְעָרֵי הָהָר וְכָל אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ:</p>	<p>37</p>
<p>Then we turned, and went up the way to Bashan; and Og the king of Bashan came out against us, he and all his people, unto battle at Edrei.</p>	<p>וַנִּפְּן וַנַּעַל דֶּרֶךְ הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עוֹג מֶלֶךְ-הַבָּשָׁן לִקְרָאתָנוּ הוּא וְכָל-עַמּוֹ לְמִלְחָמָה אֶדְרֵעִי:</p>	<p>III</p>
<p>And the LORD said unto me: 'Fear him not; for I have delivered him, and all his people, and his land, into thy hand; and thou shalt do unto him as thou didst unto Sihon king of the Amorites, who dwelt at Heshbon.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אַל-תִּירָא אֹתוֹ כִּי בְיָדִי נָתַתִּי אֹתוֹ וְאֶת-כָּל-עַמּוֹ וְאֶת-אֶרְצוֹ וְעָשִׂיתָ לוֹ כְּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן:</p>	<p>2</p>

(32) ויצא סיחון. לא שלח בשביל עוג לעזור לו, ללמדך שלא היו צריכין זה לזה:

(33) ואת בניו. צנו כמיצ, שהיה לו צן גבור כמוסו:

(34) מתם. אנשים, צביות סחון נאמר בזונו לנו, לשון ביזה, שהיתה חציבה עליהם ובוזים איש לו, וכשצאו לצבית עוג כבר היו שבעים ומלאים, והיתה צויה בעיניהם, ומקרעין ומשליכין בהמה ובגדים ולא נטלו כי אם כסף וזהב, לכך נאמר צונו לנו לשון ציון, כך נדרש בספרי (צלק קלא) צפ' וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשָׁטִים (במדבר כה, א):

(37) כל יד נחל יבק. כל אלל נחל יבק: וכל אשר צוה ה' אלהינו. שלא לכבוש, הנחנו:

(1) ונפן ונעל. כלל נפון הוא עלייה:

<p>3 So the LORD our God delivered into our hand Og also, the king of Bashan, and all his people; and we smote him until none was left to him remaining.</p>	<p>וַיִּתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּיָדֵנוּ גַם אֶת־עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וַנִּכְהֶה עַד־בְּלֹתִי הַשָּׂאִיר־לּוֹ שָׂרִיד:</p>	<p>3 וַיִּתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּיָדֵנוּ גַם אֶת־עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וַנִּכְהֶה עַד־בְּלֹתִי הַשָּׂאִיר־לּוֹ שָׂרִיד:</p>
<p>4 And we took all his cities at that time; there was not a city which we took not from them; threescore cities, all the region of Argob, the kingdom of Og in Bashan.</p>	<p>וַנִּלְכֹּד אֶת־כָּל־עָרָיו בְּעֵת הַהוּא לֹא הָיְתָה קְרִיָּה אֲשֶׁר לֹא־לָקַחְנוּ מֵאֲתָם שְׂשִׁים עִיר כָּל־חֶבֶל אֲרָגֹב מִמַּלְכַּת עוֹג בְּבָשָׁן:</p>	<p>4 וַנִּלְכֹּד אֶת־כָּל־עָרָיו בְּעֵת הַהוּא לֹא הָיְתָה קְרִיָּה אֲשֶׁר לֹא־לָקַחְנוּ מֵאֲתָם שְׂשִׁים עִיר כָּל־חֶבֶל אֲרָגֹב מִמַּלְכַּת עוֹג בְּבָשָׁן:</p>
<p>5 All these were fortified cities, with high walls, gates, and bars; beside the unwalled towns a great many.</p>	<p>כָּל־אֵלֶּה עָרִים בְּצֻרֹת חוֹמָה וְגִבְחָה דָלְתִים וּבָרִיחַ לְבָד מְעַרְי הַפְּרִזִּי הַרְבֵּה מְאֹד:</p>	<p>5 כָּל־אֵלֶּה עָרִים בְּצֻרֹת חוֹמָה וְגִבְחָה דָלְתִים וּבָרִיחַ לְבָד מְעַרְי הַפְּרִזִּי הַרְבֵּה מְאֹד:</p>
<p>6 And we utterly destroyed them, as we did unto Sihon king of Heshbon, utterly destroying every city, the men, and the women, and the little ones.</p>	<p>וַנַּחֲרֵם אוֹתָם כַּאֲשֶׁר עָשִׂינוּ לְסִיחֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבֹן הַחֲרָם כָּל־עִיר מֵתָם הַנָּשִׁים וְהַטָּף:</p>	<p>6 וַנַּחֲרֵם אוֹתָם כַּאֲשֶׁר עָשִׂינוּ לְסִיחֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבֹן הַחֲרָם כָּל־עִיר מֵתָם הַנָּשִׁים וְהַטָּף:</p>
<p>7 But all the cattle, and the spoil of the cities, we took for a prey unto ourselves.</p>	<p>וְכָל־הַבְּהֵמָה וְשִׁלְל הָעָרִים בָּזָנוּ לָנוּ:</p>	<p>7 וְכָל־הַבְּהֵמָה וְשִׁלְל הָעָרִים בָּזָנוּ לָנוּ:</p>
<p>8 And we took the land at that time out of the hand of the two kings of the Amorites that were beyond the Jordan, from the valley of Arnon unto mount Hermon—</p>	<p>וַנִּקַּח בְּעֵת הַהוּא אֶת־הָאָרֶץ מִיַּד שְׁנֵי מְלָכֵי הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִנַּחַל אַרְנוֹן עַד־הַר הַחֶרְמוֹן:</p>	<p>8 וַנִּקַּח בְּעֵת הַהוּא אֶת־הָאָרֶץ מִיַּד שְׁנֵי מְלָכֵי הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִנַּחַל אַרְנוֹן עַד־הַר הַחֶרְמוֹן:</p>
<p>9 which Hermon the Sidonians call Sirion, and the Amorites call it Senir—</p>	<p>צִידֹנִים יִקְרְאוּ לַחֶרְמוֹן שִׁרְיֹן וְהָאֲמֹרִי יִקְרְאוּ־לּוֹ שֵׁנִיר:</p>	<p>9 צִידֹנִים יִקְרְאוּ לַחֶרְמוֹן שִׁרְיֹן וְהָאֲמֹרִי יִקְרְאוּ־לּוֹ שֵׁנִיר:</p>

- (2) אל תירא אותו. (נדה טא.) ובסיחון לא הוטרף לומר אל תירא אותו, אלא מתיירא היה משה שלא תעמוד לו זכות ששמש לאברהם, שנאמר וַיֵּצֵא הַפְּלִיט (צראשית יד, ג), והוא עוג:
- (4) חבל ארגב. מתרגמין בית פלך טרכונא, וראיתי תרגום ירושלמי (תרגום שני א, ג) בזמגלת אסתר קורא פלטין טרכונין. למדתי חבל ארגוב הפרכיא היכל מלך, כלומר שהמלכות נקראת על שמה, וכן את הארגוב דמלכים, אלא היכל מלך הקגו פקח בן רמליהו לפקחיה (מלכים ב טו, כה), למדתי שכן נקראת שם ההפרכיא:
- (5) מערי הפרזי. פרזות ופתוחות בלא חומה, וכן פְּרִזֹּת פֶּשֶׁשׁ יְרוּשָׁלַם (זכריה ב, ח):
- (6) החרם. לשון הוה, הלך וכלות:
- (8) מיד. מרשות:
- (9) צידנים יקראו לחרמון וגו'. ובמקום אחר הוא אומר ועד הר שיאן הוא חֶרְמוֹן (לקמן ד, מח), הרי לו ארבעה שמות, למה הוטרפו ליכתב, להגיד שזה ארץ ישראל שהיו ארבע מלכויות מתפארות בכך, זו אומרת על שמי יקרא וזו אומרת על שמי

- all the cities of the plain, and all
10 Gilead, and all Bashan, unto Salcah
and Edrei, cities of the kingdom of
Og in Bashan.—
- For only Og king of Bashan
11 remained of the remnant of the
Rephaim; behold, his bedstead was
a bedstead of iron; is it not in
Rabbah of the children of Ammon?
nine cubits was the length thereof,
and four cubits the breadth of it,
after the cubit of a man.—
- 12 And this land we took in possession
at that time; from Aroer, which is
by the valley of Arnon, and half the
hill-country of Gilead, and the
cities thereof, gave I unto the
Reubenites and to the Gadites;
- 13 and the rest of Gilead, and all
Bashan, the kingdom of Og, gave I
unto the half-tribe of Manasseh; all
the region of Argob—all that
Bashan is called the land of
Rephaim.
- 14 Jair the son of Manasseh took all
the region of Argob, unto the
border of the Geshurites and the
Maacathites, and called them, even
Bashan, after his own name,
Havvoth-jair, unto this day.—
- 15 And I gave Gilead unto Machir.
- כָּל־עָרֵי הַמִּישֹׁר וְכָל־הַגִּלְעָד
וְכָל־הַבָּשָׁן עַד־סַלְכָה וְאֶדְרֵי
עָרֵי מַמְלַכְתּוֹ עוֹג בְּבָשָׁן׃
- כִּי־רַק־עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן נִשְׁאַר
מִיִּתְרֵי הָרֶפָּאִים הִנֵּה עֲרֻשׁוֹ
עֲרֻשׁ בְּרָזֶל הֲלֵה הוּא בְּרֶבֶת
בְּנֵי עֲמֹן תִּשְׁעֵ אַמּוֹת אָרְכָּהּ
וְאַרְבַּע אַמּוֹת רָחְבָּהּ בְּאַמַּת־
אִישׁ׃
- וְאֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת יְרֻשְׁנוּ בַּעֲתָהּ
הָהוּא מֵעֲרֹעֵר אֲשֶׁר־עַל־נַחַל
אֲרֹנָן וְחֲצֵי הָר־הַגִּלְעָד וְעָרָיו
נָתַתִּי לְרֵאוּבֵנִי וּלְגָדִי׃
- וְיִתֵּר הַגִּלְעָד וְכָל־הַבָּשָׁן
מַמְלַכְתּוֹ עוֹג נָתַתִּי לְחֲצֵי שְׁבֵט
הַמְּנַשֶּׁה כָּל־חֶבֶל הָאָרֶגֶב
לְכָל־הַבָּשָׁן הַהוּא יִקְרָא אֶרֶץ
רֶפָּאִים׃
- יָאִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה לָקַח אֶת־כָּל־
חֶבֶל אֶרֶגֶב עַד־גְּבוּל הַגִּשּׁוּרִי
וְהַמַּעֲכָתִי וַיִּקְרָא אֹתָם עַל־שְׁמוֹ
אֶת־הַבָּשָׁן חֲוֹת יָאִיר עַד הַיּוֹם
הַזֶּה׃
- וְלִמְכִיר נָתַתִּי אֶת־הַגִּלְעָד׃ וְלִמְכִיר יְהִבִית יֵת גִּלְעָד׃

יקרא: שניר. הוא שלג צלשון אשכנז (שנעט) וצלשון כנען;
(11) מיתר הרפאים. שהרגו אמרפל וחזיריו צעשחרות קרנים, והוא פלט מן המלחמה, שנאמר ויצא הפליט (צראשית יד, יג), זהו עוג (נדה סא). באמת איש. צאמת עוג;
(12) ואת הארץ הזאת ירשנו בעת ההוא. האמורה למעלה, מנחל ארנון ועד הר חרמון: מערער אשר על נחל ארנון. אינו מחובר לראשו של מקרא אלא לסופו, על נחמי לראובני ולגדי, אצל לענין ירושה עד הר חרמון היה;
(13) ההוא יקרא ארץ רפאים. היא אותה שנחמי לאצרהס:

<p>And unto the Reubenites and unto the Gadites I gave from Gilead even 16 unto the valley of Arnon, the middle of the valley for a border; even unto the river Jabbok, which is the border of the children of Ammon;</p>	<p>וְלִרְאוּבֵנִי וּלְגָדִי נָתַתִּי מִן־הַגִּלְעָד וְעַד־נַחַל אַרְנוֹן תּוֹךְ הַנַּחַל וְגַבְלֹל וְעַד יַבֶּק הַנַּחַל גְּבוּל בְּנֵי עַמּוֹן:</p>	<p>16 וְלִרְאוּבֵנִי וּלְגָדִי נָתַתִּי מִן־הַגִּלְעָד וְעַד־נַחַל אַרְנוֹן תּוֹךְ הַנַּחַל וְגַבְלֹל וְעַד יַבֶּק הַנַּחַל גְּבוּל בְּנֵי עַמּוֹן:</p>
<p>the Arabah also, the Jordan being the border thereof, from 17 Chinnereth even unto the sea of the Arabah, the Salt Sea, under the slopes of Pisgah eastward.</p>	<p>וּמִיִּשְׂרָאֵל וּיְרֵדְנָא וּתְחוּמֶיהָ מִגִּינֹסֶר וְעַד יַמָּא דְּמִיִּשְׂרָאֵל יָמָא דְּמַלְחָא תַּחֲתֹת מִשְׁפַּד מִי רְמַתָּא מְדִנְחָא:</p>	<p>17 וְהָעֲרָבָה וְחִירְדֹן וְגַבְלֹל מִכְנֶרֶת וְעַד יָם הָעֲרָבָה יָם הַמֶּלַח תַּחַת אֲשֶׁר־הָפְסְגָה מִזֶּרְחָה:</p>
<p>And I commanded you at that time, saying: 'The LORD your God hath given you this land to possess it; ye shall pass over armed before your brethren the children of Israel, all the men of valour.</p>	<p>וּפְקִידֵי־יִתְכוֹן בְּעֵדְנָא הָהוּא לְמִימַר יִי אֱלֹהֵכֹן יְהִי לְכֹן יֵת אֲרַעָא הָדָא לְמִירְתָּהּ מְזֻרִין תַּעֲבְרוּן קֳדָם אַחֵיכֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל מְזֻרֵי חֵילָא:</p>	<p>18 וְאַצּוּ אֶתְכֶם בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר יִהְיֶה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ חֲלוּצִים תַּעֲבְרוּ לִפְנֵי אַחֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־בְּנֵי־חֵיל:</p>
<p>But your wives, and your little ones, and your cattle—I know that ye have much cattle—shall abide in your cities which I have given you;</p>	<p>לְחוּד נְשִׁיכֹן וְשַׁפְלָכֹן וּבְעִירֵכֹן יֵדְעֵנָא אֲרִי בְעִיר סְגִי לְכֹן יִתְבוּן בְּקִרְיֵיכֹן דִּיהִבִּית לְכֹן:</p>	<p>19 רַק נְשִׁיכֶם וְשַׁפְכֶם וּמִקְנֶכֶם יֵדְעֵתִי כִּי־מִקְנֶה רַב לָכֶם יֵשְׁבוּ בְעִירֵיכֶם אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם:</p>
<p>until the LORD give rest unto your brethren, as unto you, and they also possess the land which the LORD your God giveth them beyond the Jordan; then shall ye return every man unto his possession, which I have given you.</p>	<p>עַד דִּינִיחַ יִי לְאַחֵיכֹן כְּנִתְכוֹן וְיִירְתוּן אַף אֲנִי יֵת אֲרַעָא דִּי אֱלֹהֵכֹן יְהִי בְּעִבְרָא דִּירְדְנָא וּתְחוּבֹן גְּבַר לִירוּתָתִיהּ דִּיהִבִּית לְכֹן:</p>	<p>מַפְטִיר עַד אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה לְאַחֵיכֶם כָּכֶם וְיָרְשׁוּ גַם־הֵם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וּשְׁבָתָם אִישׁ לִירוּשָׁתוֹ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם:</p>
<p>And I commanded Joshua at that time, saying: 'Thine eyes have seen all that the LORD your God hath done unto these two kings; so shall the LORD do unto all the kingdoms whither thou goest over.</p>	<p>וְיֵת יְהוֹשֻׁעַ פְּקִידֵי בְּעֵדְנָא הָהוּא לְמִימַר עֵינֶךָ חֲזָאָה יֵת כָּל דְּעֵבַד יִי אֱלֹהֵכֹן לְחֲרִין מְלָכֵי אֲרָמִין כֹּן יַעֲבִיד יִי לְכָל מְלָכוֹתָא דְּאַתָּה עֹבֵר לְתַמָּן:</p>	<p>21 וְאַת־יְהוֹשֻׁעַ צִוִּיתִי בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר עֵינֶיךָ הִרְאֵת אֶת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְשְׁנֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה כֹּן יַעֲשֶׂה יְהוָה לְכָל־הַמְּמַלְכוֹת אֲשֶׁר אַתָּה עֹבֵר שָׁמָּה:</p>

- (16) תוך הנחל וגבול. כל הנחל ועוד מעבר לשפחו, כלומר עד ועד צללל ויותר מכאן;
 (17) מכנרת. מעבר הירדן המערבי היה, ונחלת בני גד מעבר הירדן המזרחי, ונפל בגורלם רוחב הירדן כנגדם ועוד מעבר לשפחו עד כנרת, וזהו שנאמר והירדן וגבול, הירדן ומעבר לו;
 (18) ואצו אתכם. לבני ראובן ובני גד היה מדבר: לפני אחיכם. הם היו הולכים לפני ישראל למלחמה, לפי שהיו גבורים ואיזים נופלים לפניהם, שנאמר וטקף ורוע סף קדקד (לקמן לג, כ):

22 Ye shall not fear them; for the LORD your God, He it is that fighteth for you.'

ק"ה פסוקים
לא תיראום כי יהוה אלהיכם לא תדחלון מנהון ארי יי
הוא הנלחם לכם: (ס)
אלהכון מימריה מגית לכון:

The Haftarah is Isaiah 1:1 - 1:27 on page 164.

23 And I besought the LORD at that time, saying:

ואתחנן אליהוה בעת ההוא ואלמר:
וצליתי קדם יי בעדנא ההוא למימר:

24 'O Lord GOD, Thou hast begun to show Thy servant Thy greatness, and Thy strong hand; for what god is there in heaven or on earth, that can do according to Thy works, and according to Thy mighty acts?

24 אדני יהוה אתה החלולת להראות את-עבדך את-גדלך ואת-ידך החזקה אשר מי-אל בשמים ובארץ אשר-יעשה כמעשיך וכגבורתך:
יי אלהים את שריתא לאחזאה ית עבדך ית רבותך וית ידך תקיפתא דאתה הוא אלקה דשכינתך בשמיא מקעילא ושלילא בארעא לית דיעביד פעובדך וכגבורתך:

25 Let me go over, I pray Thee, and see the good land that is beyond the Jordan, that goodly hill-country, and Lebanon.'

25 אעברה-נא ואראה את-הארץ הטובה אשר בעבר הירדן החר הטוב הזה והלבנון:
אעבר פון ואחזי ית ארעא שבתא דבעברא דירדנא טורא טבא הדין ובית מקדשא:

26 But the LORD was wroth with me for your sakes, and hearkened not unto me; and the LORD said unto me: 'Let it suffice thee; speak no more unto Me of this matter.'

לוי ויתעבר יהוה בי למענכם ולא שמע אלי ויאמר יהוה אלי רב לך אל-תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה:
והיה רגז מן קדם יי עלי בדילכון ולא קביל מני ואמר יי לי סגי לך לא תוסף למללא קדמי עוד בפתגמא הדין:

(23) ואתחנן. אין חנון בכל מקום אלא לשון מתנת חנם, אע"פ שיש להם לנדיקים לחלות במעשיהם הטובים, אין מזקשים מאת המקום אלא מתנת חנם, לפי שאמר לו ופנתי את אשר אתן (שמות לג, יט), אמר לו כלשון ואתחנן. דבר אחר, זה אחד מעשרה לשונות שנקראת חפלה, כדאיתא בספרי (כו): בעת ההיא. לאחר שכבשתי ארץ סיחון ועוג דמייתי שמא הוטר הנדר (ספרי ס): לאמר. זה אחד משלשה מקומות שאמר משה לפני המקום, איני מניחך עד שמודיעני אם תעשה שאלתי אם לאו:

(24) ה' אלהים. חוס דין: אתה החלולת להראות את עבדך. פתח להיות עומד ומתפלל אע"פ שגזרה גזירה, אמר לו ממך למדתי, שאמרת לי ועשה הניסה לי (שמות לב, י), וכי חופס הייתי כך, אלא לפתוח פתח שזי היה תלוי להתפלל עליהם (ספרי כז), כמו כן הייתי סבור לעשות עכשיו: את גדלך. זו מדת טובך, וכן הוא אומר, ועשה יגדל נא פח פלדני (במדבר יד, יז): ואת ידך. זו ימינך, שהיא פשוטה לכל באי עולם: החזקה. שאתה כובש ברחמים את מידת הדין החזקה: אשר מי אל וגו'. איך דומה למלך בשר ודם, שיש לו יועצין וסנקפדריין, הממחין בידו כשרושה לעשות חסד ולעזור על מדותיו, אתה אין מי ימחה בידך אם תמחול לי ותצטל גזירתך. ולפי פשוטו, אתה החלולת להראות את עבדך, מלחמת סיחון ועוג, כדכתיב ראה הבלתי פת לנגיף (דברים ז, לא), הראני מלחמת ל"א מלכים:

(25) אעברה נא. אין נא אלא לשון בקשה: החר הטוב הזה. זו ירושלים: והלבנון. זה בית המקדש (יומא לט): (26) ויתעבר ה'. נתמלא חמה (ספרי כט): למענכם. צעילכם, אחס גרמתי לי, וכן הוא אומר, ויגזפו על מי מריצה ויעזר למשה צעבורם (תהלים קו, לב): רב לך. שלא יאמרו הרב כמה קשה, והתלמיד כמה סרבן מפניו. דבר אחר רב לך, הרבה מזה שמור לך, רב טוב הצפון לך (ספרי פנחס קלה):

<p>27 Get thee up into the top of Pisgah, and lift up thine eyes westward, and northward, and southward, and eastward, and behold with thine eyes; for thou shalt not go over this Jordan.</p>	<p>סָם לְרִישׁ רְמָתָא וְיִקַּף עֵינָיָהּ לְמַעַרְבָא וּלְצָפוֹנָא וּלְדָרוֹמָא וּלְמִדְנָחָא וְחָזִי בְעֵינָיָהּ אֲרִי לֹא תַעֲבֹר יַת יַרְדֵּנָא הַדִּין:</p>	<p>27 עָלָהּ רֹאשׁ הַפִּסְגָּה וְשֹׂא עֵינָיָהּ יָמָה וְצָפֹנָה וְתִמְנָה וּמִזְרָחָה וּרְאֵה בְעֵינָיָהּ כִּי לֹא תַעֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה:</p>
<p>28 But charge Joshua, and encourage him, and strengthen him; for he shall go over before this people, and he shall cause them to inherit the land which thou shalt see.'</p>	<p>וּפָקִיד יַת יְהוֹשֻׁעַ וְתַקִּיפוּהִי וְעֲלִימָהּ אֲרִי הוּא יַעֲבֹר קֳדָם עַמָּא הַדִּין וְהוּא יַחֲסִין יְתֵהוֹן יַת אֲרֻעָא דְתַחֲזִי:</p>	<p>28 וְצֹו אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וְחִזְקָהוּ וְאַמְצָהוּ כִּי־הוּא יַעֲבֹר לִפְנֵי הָעָם הַזֶּה וְהוּא יַנְחִיל אוֹתָם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּרְאֶה:</p>
<p>29 So we abode in the valley over against Beth-peor.</p>	<p>וַיִּתְּכֵנָא בְּחִלְתָּא לְקַבִּיל בֵּית פְּעוֹר:</p>	<p>29 וַנֵּשֶׁב בְּגֵיא מוֹל בֵּית פְּעוֹר: (פ)</p>
<p>IV And now, O Israel, hearken unto the statutes and unto the ordinances, which I teach you, to do them; that ye may live, and go in and possess the land which the LORD, the God of your fathers, giveth you.</p>	<p>וְכַעַן יִשְׂרָאֵל שְׁמַע לְקִיּוּמָיָא וּלְדִינָיָא דְאַנָּא מִלִּיף יִתְכוֹן לְמַעַבְדּוֹ בְּדִיל דְתִיחֹן וְתִשְׁלֹן וְתִירְתֹן יַת אֲרֻעָא דִּי אֱלֹהָא דְאַבְהָתְכוֹן יִהִיב לְכוֹן:</p>	<p>IV וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל שְׁמַע אֶל־ הַחֻקִּים וְאֶל־הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי מְלַמֵּד אֲתֶכֶם לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תַּחְיוּ וּבִאתֶם יְרִשְׁתֶּם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם נָתַן לָכֶם:</p>
<p>2 Ye shall not add unto the word which I command you, neither shall ye diminish from it, that ye may keep the commandments of the LORD your God which I command you.</p>	<p>לֹא תִסְפּוֹן עַל פְּתִנְמָא דְאַנָּא מִפְּקִיד יִתְכוֹן וְלֹא תִמְנַעוֹן מִנִּיהּ לְמַשֵּׁר יַת פְּקוּדֵי דִי אֱלֹהִיכוֹן דְאַנָּא מִפְּקִיד יִתְכוֹן:</p>	<p>2 לֹא תִסְפוּ עַל־הַדְּבָר אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֲתֶכֶם וְלֹא תִגְרַעוּ מִמֶּנּוּ לְשֹׁמֵר אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֲתֶכֶם:</p>
<p>3 Your eyes have seen what the LORD did in Baal-peor; for all the men that followed the Baal of Peor, the LORD thy God hath destroyed them from the midst of thee.</p>	<p>עֵינֵיכוֹן חֲזָאָה יַת דְּעַבְדֵּי יִי בְּפִלְחֵי בַּעַל פְּעוֹר אֲרִי כָּל גּוֹבְרָא דְחִלְיָהּ בְּתַר בַּעַל פְּעוֹר שִׁיבְיָהּ יִי אֱלֹהֵיהּ מִבֵּינָהּ:</p>	<p>3 עֵינֵיכֶם הִרְאֹוּת אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה בְּבַעַל פְּעוֹר כִּי כָל־הָאִישׁ אֲשֶׁר הִלֵּךְ אַחֲרָי בַּעַל־פְּעוֹר הִשְׁמִידוּ יְהוָה אֱלֹהֵיךְ מִקֶּרְבְּךָ:</p>

(27) וראה בעיניך. נקשת ממני ואראה את הארץ הטובה, אני מראה לך את כולה, שנאמר ויִרְאֶהוּ ה' אֵת כָּל הָאָרֶץ (לקמן לד, א);

(28) וצו את יהושע. על הטרדות ועל המשאות, ועל המריצות: וחזקוהו ואמצוהו. בדברך, שלא ירך לבו לומר, כשם שנענג רצי עליהם כך סופי ליענג עליהם, מצטיחו אני, כי הוא יעצור והוא ינחיל: כי הוא יעבר. אם יעצור לפניהם ינחלו, ואם לאו לא ינחלו. וכן אתה מוצא כששלח מן העם אל העי, והוא יָשָׁב, ויָפּוּ מִקֵּם אֲנָשֵׁי דְעֵי וגו' (יהושע ז, ה), וכיון שנפל על פניו, אמר לו קם לך (שם פסוק י), קם לך כתיב, אתה הוא העומד במקומך ומשלח את בני למלחמה, למה זה אתה נופל על פניך, לא כך אמרתי למשה רבך, אם הוא עוצר עוצרין ואם לאו אין עוצרין:

(29) ונשב בגיא וגו'. ונמדתם לעבודת אלילים, ואעפ"כ ועתה ישראל שמע אל החקים, והכל מחול לך, ואני לא זכיתי לימחל לי (ספרי פנחס קלו):

(2) לא תוסיפו. כגון חמש פרשיות בתפילין, חמשת מינין בלולב, וחמש זיזיות, וכן לא תגרעו (ספרי ראה פב):

- 4 But ye that did cleave unto the LORD your God are alive every one of you this day. וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בִּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כָּלְכֶם הַיּוֹם: וְאַתֶּן דְּאִדְבִיקְתוּן בְּדַחֲלָתָא דִּי אֱלֹהִינוּ קִיְיִמִין כּוּלְכוּן יוֹמָא דִּין:
- 5 Behold, I have taught you statutes and ordinances, even as the LORD my God commanded me, that ye should do so in the midst of the land whither ye go in to possess it. רְאֵהוּ לִמַּדְתִּי אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים כַּאֲשֶׁר צִוֵּנִי יְהוָה אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּקֶרֶב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּאִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: חָזוּ דְאֵלִיפִית יִתְכוּן קִיְיִמִין וְדִינִין כְּמָא דְפִקְדֵנִי יְיָ אֱלֹהֵי לְמַעַבְד כּוּן בְּגוּ אֶרֶעָא דְאַתֶּן עָלֵין לְתַמֵּן לְמִירְתָּהּ:
- 6 Observe therefore and do them; for this is your wisdom and your understanding in the sight of the peoples, that, when they hear all these statutes, shall say: 'Surely this great nation is a wise and understanding people.' וְשִׁמְרֵתֶם וַעֲשִׂיתֶם כִּי הוּא חֲכַמְתְּכֶם וּבִינְתְּכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֶת כָּל־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק עַם־חָכָם וְנָבוֹן הַגָּדוֹל הַזֶּה: וְתִטְרוּן וְתַעֲבִדוּן אֲרֵי הִיא חֲכַמְתְּכוּן וְסוֹכְלַתְנוּתְכוּן לְעֵינֵי עַמְמֵיָא דִּישְׁמְעוּן יֵת כָּל קִיְיִמָא הָאֵלִין וְיִימְרוּן לְחוּד עִם חָכִים וְסוֹכְלָתֵן עָמָא רַבָּא הַדִּין:
- 7 For what great nation is there, that hath God so nigh unto them, as the LORD our God is whensoever we call upon Him? כִּי מִי־גוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר־לוֹ אֱלֹהִים קְרִבִּים אֵלָיו כִּיהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּכָל־קְרָאָנוּ אֵלָיו: אֲרֵי מָאן עִם רַב דְּלִיה אֱלֹהֵי קְרִיב לִיה לְקַבְּלָא צְלוֹתֵיה בְּעֵדֵן עֲקֻתִּיה כִּי אֱלֹהֵנָא בְּכָל עֵדֵן דְאַנְחָנָא מְצַלֵן קְדַמּוּדֵי:
- 8 And what great nation is there, that hath statutes and ordinances so righteous as all this law, which I set before you this day? וּמִי גוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר־לוֹ חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים צְדִיקִים כָּכֵל תַּתּוּרָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִכִּי נָתַן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם: וּמֵן עִם רַב דְּלִיה קִיְיִמִין וְדִינִין קְשִׁיטִין כָּכֵל אוּרִיתָא הָדָא דְאַנָּא יְהִיב קְדַמִּיכוּן יוֹמָא דִּין:
- 9 Only take heed to thyself, and keep thy soul diligently, lest thou forget the things which thine eyes saw, and lest they depart from thy heart all the days of thy life; but make them known unto thy children and thy children's children; לֶרַק הַשְׁמַר לָךְ וּשְׁמַר נַפְשְׁךָ מֵאֲד פֶּן־תִּשְׁכַּח אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־רָאוּ עֵינֶיךָ וּפֶן־יִסּוּרוּ מִלְּבָבְךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ וּלְבְנֵי בְנֵיךָ: לְחוּד אִסְתְּמַר לָךְ וְטַר נַפְשְׁךָ לְחוּד דְּלֵמָא תִּתְנָשִׁי יֵת פִּתְגָמֵיָא דְחֻזָּא עֵינְךָ וְדְלֵמָא יַעֲדוּן מִלְבָּבְךָ כָּל יוֹמֵי חַיֶּיךָ וְתַהוֹדְעִנוּן לְבָנְךָ וּלְבְנֵי בְנֶיךָ:

(6) ושמרתם. זו משנה: ועשיתם. כמשמעו: כי הוא חכמתכם ובינתכם וגו'. זאת תִּקְשְׁצוּ חכמים ונבונים לעיני העמים:
 (8) חקים ומשפטים צדיקים. הגונים ומקוצלים:
 (9) רק השמר לך וגו' פן תשכח את הדברים. או, כשלא תשכחו אותם ותעשו על אמתתם, תחשבו חכמים ונבונים, ואם תעומו אותם מתוך שכחה, תִּקְשְׁצוּ שוטים:

<p>the day that thou stoodest before the LORD thy God in Horeb, when the LORD said unto me: 'Assemble Me the people, and I will make them hear My words that they may learn to fear Me all the days that they live upon the earth, and that they may teach their children.'</p>	<p>יֹמָא דְּסִמְתָּא קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב כַּד אָמַר יְיָ לִי כְּנֹשׁ קְדָמִי יְתַּעֲמָא וְאֶשְׁמְעוּן יְתַּתְּנִי דִּי־לִפּוֹן לְמַדְחַל קְדָמִי כָּל יוֹמָא דְּאֲנוּן קְיָיִמִין עַל אַרְעָא וְיֵת בְּנֵיהוֹן יִלְפּוּן:</p>	<p>יּוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב בְּאָמַר יְהוָה אֵלַי הִקְהֵל־לִי אֶת־הָעָם וְאֶשְׁמָעֵם אֶת־דְּבָרֵי אֲשֶׁר יִלְמְדוּן לִירְאָה אֹתִי כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר הֵם חַיִּים עַל־הָאָרֶץ וְאֵת־בְּנֵיהֶם יִלְמְדוּן:</p>
<p>And ye came near and stood under the mountain; and the mountain burned with fire unto the heart of heaven, with darkness, cloud, and thick darkness.</p>	<p>וּקְרִיבְתוּן וְקִמְתוּן בְּשִׁפּוּלֵי טוֹרָא וְטוֹרָא כְּעַר בְּאִישְׁתָּא עַד צִית שְׁמִיָּא חֲשׂוּכָא עֲנָא וְאִמְטָא:</p>	<p>וַתִּקְרְבוּן וַתַּעֲמְדוּן תַּחַת הַהָר וְהָהָר בָּעַר בְּאֵשׁ עַד־לֵב הַשָּׁמַיִם חֲשֹׁךְ עָנָן וְעָרְפָל:</p>
<p>And the LORD spoke unto you out of the midst of the fire; ye heard the voice of words, but ye saw no form; only a voice.</p>	<p>וּמִלִּיל יְיָ עֲמֻכּוֹן מִגּוֹ אִישְׁתָּא קַל פְּתֻגְמִין אֲתוּן שְׁמַעִין וְדִמוֹ לִיתִיכּוֹן חֲזוֹן אֱלֹהִין קָלָא:</p>	<p>וַיְדַבֵּר יְהוָה אֲלֵיכֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ קוֹל דְּבָרִים אֲתֵם שָׁמַעִים וְתִמוּנָה אֵינְכֶם רֹאִים זוּלָּתִי קוֹל:</p>
<p>And He declared unto you His covenant, which He commanded you to perform, even the ten words; and He wrote them upon two tables of stone.</p>	<p>וְחַוִּי לְכוֹן יְתַּקִּימִה דְּפָקִיד יִתְכוֹן לְמַעַבְדַּ עֲשֵׂרָא פְּתֻגְמִין וּכְתִבּוּן עַל תְּרִין לוחֵי אֲבִנָּא:</p>	<p>וַיַּגֵּד לָכֶם אֶת־בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר צִוָּה אֲתֶכֶם לַעֲשׂוֹת עֲשֵׂרֵת הַדְּבָרִים וַיִּכְתְּבֵם עַל־שְׁנֵי לַחֹת אֲבָנִים:</p>
<p>And the LORD commanded me at that time to teach you statutes and ordinances, that ye might do them in the land whither ye go over to possess it.</p>	<p>וַיְתִי פָקִיד יְיָ בְּעַדְנָא הָהוּא לְאַלְפָּא יִתְכוֹן קְיָיִמִין וְדִינִין לְמַעַבְדְּכוֹן יְתַּהוֹן בְּאַרְעָא דְּאֲתוּן עֲבְרִין לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ:</p>	<p>וְאֹתִי צִוָּה יְהוָה בְּעֵת הַהוּא לְלַמֵּד אֲתֶכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים לַעֲשׂוֹתְכֶם אֲתֵם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אֲתֵם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:</p>
<p>Take ye therefore good heed unto yourselves—for ye saw no manner of form on the day that the LORD spoke unto you in Horeb out of the midst of the fire—</p>	<p>וְתִסְתַּמְרוּן לְחֻדָּא לְנַפְשְׁתְּכוֹן אַרִי לֹא חֲזִיתוּן כָּל דִּמוֹ בְּיוֹמָא דְּמִלִּיל יְיָ עֲמֻכּוֹן בְּחֹרֵב מִגּוֹ אִישְׁתָּא:</p>	<p>וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֵׁיכֶם כִּי לֹא רִאִיתֶם כָּל־תִּמוּנָה בְּיוֹם דְּבַר יְהוָה אֲלֵיכֶם בְּחֹרֵב מִתּוֹךְ הָאֵשׁ:</p>
<p>lest ye deal corruptly, and make you a graven image, even the form of any figure, the likeness of male or female,</p>	<p>דְּלִמָּא תַּחְבְּלוּן וְתַעֲבְדוּן לְכוֹן צִילִם דְּמוּת כָּל צוּרָא דְּמוּת דְּכַר אִו נֻקְבָּא:</p>	<p>פֶּן־תִּשְׁחָתוּן וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תִּמוּנַת כָּל־סִמָּל תִּבְנִית זָכָר אִו נִקְבָּה:</p>

(10) יום אשר עמדת. מוסד על מקרא שלמעלה ממנו, אשר ראו עיניך, יוס אשר עמדת בחורב, אשר ראיתם את הקולות ואת הלפידים: ילמדו. ילפון לעצמם: ילמדו. ילפון לאחרים: (14) ואתי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם. מורה בעל פה:

17	the likeness of any beast that is on the earth, the likeness of any winged fowl that flieth in the heaven,	תִּבְנִית כָּל־בְּהֵמָה אֲשֶׁר בָּאָרֶץ תִּבְנִית כָּל־צִפּוֹר כָּנָף אֲשֶׁר תָּעוּף בַּשָּׁמַיִם:	17
18	the likeness of any thing that creepeth on the ground, the likeness of any fish that is in the water under the earth;	תִּבְנִית כָּל־רֶמֶשׂ בָּאֲדָמָה תִּבְנִית כָּל־דָּגָה אֲשֶׁר־בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ:	18
19	and lest thou lift up thine eyes unto heaven, and when thou seest the sun and the moon and the stars, even all the host of heaven, thou be drawn away and worship them, and serve them, which the LORD thy God hath allotted unto all the peoples under the whole heaven.	וּפִן־תִּשָּׂא עֵינֶיךָ הַשָּׁמַיִמָה וְרָאִיתָ אֶת־הַשֶּׁמֶשׁ וְאֶת־הַיָּרֵחַ וְאֶת־הַכּוֹכָבִים כֹּל צָבָא הַשָּׁמַיִם וְנִדְחָתָה וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם וַעֲבַדְתָּם אֲשֶׁר חָלַק יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֹתָם לְכָל־הָעַמִּים תַּחַת כָּל־הַשָּׁמַיִם:	19
20	But you hath the LORD taken and brought forth out of the iron furnace, out of Egypt, to be unto Him a people of inheritance, as ye are this day.	וְאַתֶּכֶם לָקַח יְהוָה וַיּוֹצֵא אֹתְכֶם מִכּוּר הַבְּרָזֶל מִמִּצְרַיִם לִהְיוֹת לִי לְעָם נַחֲלָה כִּיּוֹם הַזֶּה:	20
21	Now the LORD was angered with me for your sakes, and swore that I should not go over the Jordan, and that I should not go in unto that good land, which the LORD thy God giveth thee for an inheritance;	וַיִּהְיֶה הַתְּאֵנָה־בִּי עַל־דְּבָרֵיכֶם וַיִּשָּׁבַע לְבַלְתִּי עֲבָרִי אֶת־ הַיַּרְדֵּן וּלְבַלְתִּי־בֹא אֶל־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה:	21
22	but I must die in this land, I must not go over the Jordan; but ye are to go over, and possess that good land.	כִּי אֲנֹכִי מֵת בָּאָרֶץ הַזֹּאת אֵינֶנִּי עֹבֵר אֶת־הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם עֹבְרִים וַיְרֻשְׁתֶּם אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה הַזֹּאת:	22

(16) סמל. זורה:

(19) ופן תשא עיניך. להסתכל בדבר, ולתת לז לשז לטעות אחריהם: אשר חלק ה'. להאיר להם. דבר אחר, לא להיות, לא מנעו מלטעות אחריהם, אלא החליקם בדברי הצליה לטורדם מן העולם (ע"ז נה.), וכן הוא אומר, כִּי הִקְלִיךְ אֱלֹהִים עֵינֶיךָ וַיּוֹצֵא עֲוֹנוֹ לְשָׁנָא (תהלים לו, ג):

(20) מכור. הוא כלי שמזקקים בו את הזהב:

(21) התאנף. נתמלא רוגז: על דבריכם. על אודותיכם על עסקיכם:

(22) כי אנכי מת וגו' אינני עובר. מאחר שמת מהיכן יעבור, אלא אף עמומי אינם עוזרין:

<p>Take heed unto yourselves, lest ye forget the covenant of the LORD your God, which He made with you, and make you a graven image, even the likeness of any thing which the LORD thy God hath forbidden thee.</p>	<p>הִשְׁמְרוּ לָכֶם פֶּן־תִּשְׁכַּחוּ אֶת־בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּכֶם וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת פֶּל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>23</p>
<p>For the LORD thy God is a devouring fire, a jealous God.</p>	<p>אֲרִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִימְרֵיהָ אִישָׁא אֲכָלָה הוּא אֵל קָנָא:</p>	<p>24</p>
<p>When thou shalt beget children, and children's children, and ye shall have been long in the land, and shall deal corruptly, and make a graven image, even the form of any thing, and shall do that which is evil in the sight of the LORD thy God, to provoke Him;</p>	<p>כִּי־תוֹלִיד בָּנִים וּבָנֵי בָנִים וְנוֹשְׁנָתֶם בָּאָרֶץ וְהִשְׁחַתְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת פֶּל וַעֲשִׂיתֶם הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְהַכְעִיפוֹ:</p>	<p>25</p>
<p>I call heaven and earth to witness against you this day, that ye shall soon utterly perish from off the land whereunto ye go over the Jordan to possess it; ye shall not prolong your days upon it, but shall utterly be destroyed.</p>	<p>אֶסְהִידִית בְּכֹן יוֹמָא דִּין יְיָ שָׁמַיָא וְיַת אַרְעָא אֲרִי מִיבַד תִּיבְדוּן בְּפָרִיעַ מַעַל אַרְעָא דְאַתּוּן עֲבַדְיָן יְיָ יִרְדְּנָא לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ לֹא תִירְכּוּן יוֹמִין עָלֶיהָ אֲרִי אֲשִׁתִּיצָאָה תִשְׁתַּיְצוּן:</p>	<p>26</p>
<p>And the LORD shall scatter you among the peoples, and ye shall be left few in number among the nations, whither the LORD shall lead you away.</p>	<p>וְהַפִּיץ יְהוָה אֶתְכֶם בְּעַמִּים וְנִשְׁאַרְתֶּם מִתִּי מִסְפָּר בְּגוֹיִם אֲשֶׁר יִנְהֹג יְהוָה אֶתְכֶם שָׁמָּה:</p>	<p>27</p>
<p>And there ye shall serve gods, the work of men's hands, wood and stone, which neither see, nor hear, nor eat, nor smell.</p>	<p>וַעֲבַדְתֶּם־שֵׁם אֱלֹהִים מַעֲשֵׂה יָדֵי אָדָם עֵץ וָאֶבֶן אֲשֶׁר לֹא־יֵרְאוּן וְלֹא יִשְׁמְעוּן וְלֹא יֵאָכְלוּן וְלֹא יִרְיָחוּן:</p>	<p>28</p>

(23) תמונת כל. תמונת כל דבר: אשר צוה ה'. אשר צוה שלא לעשות:

(24) אל קנא. מקנא לנקום אנפרדמנ"ט בלע"ז (אייפער) מתקרה על רוגזו להפרע מעכ"ס:

(25) ונושנתם. רמז להם שיגלו ממנה לסוף שמונה מאות וחמשים ושנים שנה, כמנין ונושנתם, והוא הקדים והגלם לסוף שמונה מאות וחמשים, והקדים שתי שנים לנושנתם, כדי שלא יתקיים זהם כי אצד תאצדון, וזהו שנאמר, וישקד ה' על הקצה ויציאך עלינו כי צדיק ה' אלהינו (דניאל ט, יד), נדקה עשה עמנו, שמהר להציאה צ' שנים לפני זמנה (סנהדרין לח.):

(26) העידתי בכם. הנני מזמינס להיות עדים התרימי בכם:

(28) ועבדתם שם אלהים. כתרומו, משאתם עובדים לעובדיהם, כאילו אתם עובדים להם:

<p>But from thence ye will seek the LORD thy God; and thou shalt find Him, if thou search after Him with all thy heart and with all thy soul.</p>	<p>וּבְקִשְׁתֶּם מִשָּׁם אֶת־יְהוָה וְתִתְּבָעוּן מִתִּמְנוֹן יְת דַּחֲלִיתָא דִּי אֱלֹהֵי וְתִשְׁכַּח אַרִי תִבְעֵי מִן קַדְמוֹהֵי בְּכַל לְבָבְךָ וּבְכַל נַפְשְׁךָ:</p>	<p>29 וּבְקִשְׁתֶּם מִשָּׁם אֶת־יְהוָה וְתִתְּבָעוּן מִתִּמְנוֹן יְת דַּחֲלִיתָא דִּי אֱלֹהֵי וְתִשְׁכַּח אַרִי תִבְעֵי מִן קַדְמוֹהֵי בְּכַל לְבָבְךָ וּבְכַל נַפְשְׁךָ:</p>
<p>30 In thy distress, when all these things are come upon thee, in the end of days, thou wilt return to the LORD thy God, and hearken unto His voice;</p>	<p>כִּד תִּיעֹזֵק לָךְ וְנִשְׁכַּחוּנְךָ כָּל פְּתִגְמֵי אֱלֹהִין בְּסוֹף יוֹמֵיָא וְתִתְּוֹב לְדַחֲלִיתָא דִּי אֱלֹהֵי וְתִקְבִּיל לְמִימְרֵיהּ:</p>	<p>30 בְּצָר לָךְ וּמִצְאוּךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים וְשִׁבְתָּ עַד־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹלוֹ:</p>
<p>31 for the LORD thy God is a merciful God; He will not fail thee, neither destroy thee, nor forget the covenant of thy fathers which He swore unto them.</p>	<p>אַרִי אֱלֹהָא רַחֲמָנָא יִי אֱלֹהֵי לֹא יִשְׁכַּחְךָ וְלֹא יִחְבַּלְךָ וְלֹא יִתְּנִשִּׁי יְת קִימָא דְאַבְהֲתָךְ דְּקִיָּים לְהוֹן:</p>	<p>31 כִּי אֵל רַחוּם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יִשְׁחִיתֶךָ וְלֹא יִשְׁכַּח אֶת־בְּרִית אֲבֹתֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָהֶם:</p>
<p>32 For ask now of the days past, which were before thee, since the day that God created man upon the earth, and from the one end of heaven unto the other, whether there hath been any such thing as this great thing is, or hath been heard like it?</p>	<p>אַרִי שְׁאַל כְּעַן לְיוֹמֵיָא קְדָמָי דִּהּוּ קְדָמָךְ לְמֵן יוֹמָא דְבְרָא יִי אָדָם עַל אֶרֶעָא וְלְמַסְפִּי שְׁמֵיָא וְעַד סִפִּי שְׁמֵיָא הַהוּא כְּפִתְגָמָא רַבָּא דְדִין אוֹ הֲשִׁתְּמַע דְּכֹתִיָּה:</p>	<p>32 כִּי שְׁאַל־נָא לַיָּמִים רִאשֹׁנִים אֲשֶׁר־הָיוּ לִפְנֵיךָ לְמֵן־הַיּוֹם אֲשֶׁר בְּרָא אֱלֹהִים אָדָם עַל־הָאָרֶץ וְלְמַקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְעַד־קֶצֶה הַשָּׁמַיִם הַנְּהִיָּה כְּדָבָר הַגָּדוֹל הַזֶּה אוֹ הִנֵּשְׁמַע כְּמֹהוּ:</p>
<p>33 Did ever a people hear the voice of God speaking out of the midst of the fire, as thou hast heard, and live?</p>	<p>הֲשָׁמַע עַמָּא קֵל מִימְרָא דִּי מְלִיל מְגוֹ אִישְׁתָּא כְּמָא דְשָׁמַעְתָּ אֶת וְאַתְקִיָּים:</p>	<p>33 הֲשָׁמַע עַם קוֹל אֱלֹהִים מִדְּבַר מִתּוֹךְ־הָאֵשׁ כְּאֲשֶׁר־שָׁמַעְתָּ אֹתָהּ וַיָּחִי:</p>
<p>34 Or hath God assayed to go and take Him a nation from the midst of another nation, by trials, by signs, and by wonders, and by war, and by a mighty hand, and by an outstretched arm, and by great terrors, according to all that the LORD your God did for you in Egypt before thine eyes?</p>	<p>אוֹ נִסִּין עֲבַד יִי לְאַתְגְּלָאָה לְמִפְּרָק לִיָּה עִם מְגוֹ עִם בְּנִסִּין בְּאִתִּין וּבְמוֹפְתִין וּבְקִרְבָּא וּבִיד תְּקִיפָא וּבְדַרְעָא מְרִמָּא וּבְחֻזְנוֹן רַבְּרִין כָּל דְּעֲבַד לְכוֹן יִי אֱלֹהֵינוּ בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵינוּ:</p>	<p>34 אוֹ הִנֵּשָׁה אֱלֹהִים לְבֹא לְקַחַת לֹא גוֹי מִקְּרִב גוֹי בְּמִסַּת בְּאִתֹּת וּבְמוֹפְתִים וּבְמִלְחָמָה וּבִיד חֲזָקָה וּבְזִרְעוּשׁ נְטוּיָה וּבְמוֹרָאִים גְּדֻלִּים כָּל אֲשֶׁר־עָשָׂה לָכֶם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיךָ:</p>

(31) לא ירפך. מלהחזיקן צידיו, ולשון לא ירפך לשון לא יפעיל הוא, לא יתן לך רפיון, לא יפריש אותך מאללו, וכן חֲסִינִי וְלֹא חֲרָפְנוּ (שיר השירים ג, ד), שלא ננקד חֲרָפְנוּ. כל לשון רפיון מוסב על לשון מפעיל ומתפעל, כמו הֲרָפָה לָהּ (מלכים-ב ד, כז), תן לה רפיון, הֲרָפָה מִמֶּנִּי (לקמן ט, יד), הֲרָפָה מִמֶּנִּי: (32) לימים ראשונים. על ימים ראשונים: ולמקצה השמים. וגם שאל לכל הצבואים אשר מקצה אל קצה, וזה פשוטו. ומדרשו, מלמד על קומתו של אדם שהיתה מן הארץ עד השמים (חגיגה יב.), והוא השיעור עצמו אשר מקצה אל קצה: הנהייה כדבר הגדול הזה. ומהו הדבר הגדול, השמע עם וגו':

<p>35 Unto thee it was shown, that thou mightiest know that the LORD, He is God; there is none else beside Him.</p>	<p>אתה הראת לדעת כי יהוה הוא האלהים אין עוד מלבדו: מניח:</p>	<p>אתה הראת לדעת כי יהוה הוא האלהים אין עוד מלבדו: 35</p>
<p>36 Out of heaven He made thee to hear His voice, that He might instruct thee; and upon earth He made thee to see His great fire; and thou didst hear His words out of the midst of the fire.</p>	<p>מן השמים השמיעך את-קולו ליסרך ועל-הארץ הראך את-אשן הגדולה ודבריו שמעת מתוך האש:</p>	<p>מן השמים השמיעך את-קולו ליסרך ועל-הארץ הראך את-אשן הגדולה ודבריו שמעת מתוך האש: 36</p>
<p>37 And because He loved thy fathers, and chose their seed after them, and brought thee out with His presence, with His great power, out of Egypt,</p>	<p>ותחלף ארי רחים ית אבהתך ואתרעי בבניהון בתריהון ואפקד במימריה בחיליה רבא ממצרים:</p>	<p>ותחת כי אהב את-אבותי ויבחר בזרעו אחריו ויוצאך בפניו בכחו הגדל ממצרים: 37</p>
<p>38 to drive out nations from before thee greater and mightier than thou, to bring thee in, to give thee their land for an inheritance, as it is this day;</p>	<p>להוריש גוים גדלים ועצמים ממך מפניך להביאך לתת-לך את-ארצם נחלה כיום הזה:</p>	<p>להוריש גוים גדלים ועצמים ממך מפניך להביאך לתת-לך את-ארצם נחלה כיום הזה: 38</p>
<p>39 know this day, and lay it to thy heart, that the LORD, He is God in heaven above and upon the earth beneath; there is none else.</p>	<p>וידעת היום והשבת אל-לבבך כי יהוה הוא האלהים בשמים ממעל ועל-הארץ מתחת אין עוד:</p>	<p>וידעת היום והשבת אל-לבבך כי יהוה הוא האלהים בשמים ממעל ועל-הארץ מתחת אין עוד: 39</p>
<p>40 And thou shalt keep His statutes, and His commandments, which I command thee this day, that it may go well with thee, and with thy children after thee, and that thou mayest prolong thy days upon the land, which the LORD thy God giveth thee, for ever.</p>	<p>ושמרת את-חקיו ואת-מצותיו אשר אנכי מצוך היום אשר ייטב לך ולבניך אחריו ולמען תאריך ימים על-האדמה אשר יהוה אלהיך נתן לך כל-הימים: (פ)</p>	<p>ושמרת את-חקיו ואת-מצותיו אשר אנכי מצוך היום אשר ייטב לך ולבניך אחריו ולמען תאריך ימים על-האדמה אשר יהוה אלהיך נתן לך כל-הימים: (פ) 40</p>

(34) הנסה אלהים. הכי עשה נסים שום אלוה לנא לקחת לו גוי וגו', כל ההי"ן הללו תמיהות הן, לכן נקודות הן צמח"ץ פת"ח, הנהיה, הנשמע, הנקסה, השמע: במסורת. על ידי נסיונות הודיעם גבורותיו, כגון התפאר עלי (שמות ח, ה), אם אוכל לעשות כן הרי זה נסיון: באותות. צסימנין, להאמין שהוא שלוחו של מקום, כגון מה זה בן-דך (שם ד, ז): ובמופתים. הם נפלאות, שהציא עליהם מכות מופלאות: ובמלחמה. צים, שנאמר כי ה' ילקחם להם (שם יד, כה): (35) הראת. כמרגומו אֶתְּמַלְּא, כשנתן הקצ"ה את התורה פתח להם שבעה רקיעים, וכשם שקרע את העליונים, כך קרע את התחתונים וראו שהוא יחידי, לכן נאמר אתה הראת לדעת: (37) ותחת כי אהב. כל זה תחת אשר אהב: ויוצאך בפניו. כאדם המנהיג צנו לפניו, שנאמר ויִסַּע מִלֶּאךָ הָאֱלֹהִים הַלֵּךְ וגו' ויִלְךְ מִלִּפְנֵיהֶם (שם יד, יט), דבר אחר ויוציאך בפניו, בפני אבותיו, כמו שנאמר נִגְדָה לְבָרְכָם עֲשֵׂה קֶלֶא (תהלים עח, יצ), ואל תתמה על שהזכירם בלשון יחיד, שהרי כתבם בלשון יחיד, ויבחר בזרעו אחריו: (38) מורך מפניך. סרסוהו ודרסוהו, להוריש מפניך, גוים גדולים ועזומים ממך: כיום הזה. כאשר אתה רואה היום:

- 41 Then Moses separated three cities beyond the Jordan toward the sunrising;
ה' אֶזְבִּידִּיל מִשֶּׁה שְׁלֹשׁ עָרִים בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה שָׁמֶשׁ׃
בְּכִין אַפְרַיִם מִשֶּׁה תֵּלַת קְרוֹיִן בְּעֶבְרָא דִּירְדְנָא מִדְּנַח שָׁמֶשׁ׃
- 42 that the manslayer might flee thither, that slayeth his neighbour unawares, and hated him not in time past; and that fleeing unto one of these cities he might live:
לָנֶס שָׁמָּה רוֹצֵחַ אֲשֶׁר יִרְצֶח אֶת־רֵעֵהוּ בְּכַל־דַּעַת וְהוּא לֹא־שֹׂנֵא לוֹ מִתְּמַל שְׁלֹשָׁם וְנָס אֶל־אַחַת מִן־הָעָרִים הָאֵלֶּה וְחָי׃
לְמַעַרְק לְתַמָּן קְטוּלָא דִּיקְטוּל יֵת חֲבֵרִיהּ בְּלֹא מִדַּעִיהּ וְהוּא לֹא שֹׂנֵי לִיהּ מֵאַתְמָלִי וּמִדְּקִמּוּהִי וְיִעְרוֹק לְחֻדָּא מִן קְרוֹיָא הָאֵלֶּין וְיִתְקַיֵּים׃
- 43 Bezer in the wilderness, in the table-land, for the Reubenites; and Ramoth in Gilead, for the Gadites; and Golan in Bashan, for the Manassites.
אֶת־בְּצֶר בַּמִּדְבָּר בְּאַרְצָא הַמִּישֹׁר לְרֵאוּבֵנִי וְאֶת־רָאמֹת בְּגִלְעָד לְגָדִי וְאֶת־גּוֹלָן בְּבָשָׁן לְמַנַּשֶּׁה׃
יֵת בְּצֶר בַּמִּדְבָּרָא בְּאַרְעַ מִישֹׁרָא לְשִׁיבֵט רְאוּבֵן וְיֵת רָאמֹת בְּגִלְעָד לְשִׁיבֵט גָּד וְיֵת גּוֹלָן בְּמַתָּנָן לְשִׁבְטָא דְּמַנַּשֶּׁה׃
- 44 And this is the law which Moses set before the children of Israel;
וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל׃
וְדָא אֹרִיתָא דְּסֵדֵר מֹשֶׁה קֳדָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
- 45 these are the testimonies, and the statutes, and the ordinances, which Moses spoke unto the children of Israel, when they came forth out of Egypt;
אֵלֶּה הָעֵדוּת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מִמִּצְרָיִם׃
אֵלֶּין סִהֲדוּתָא וּקְיֻמָּיָא וְדִינָיָא דְּמִלִּיל מֹשֶׁה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמַפְקָהוֹן מִמִּצְרָיִם׃
- 46 beyond the Jordan, in the valley over against Beth-peor, in the land of Sihon king of the Amorites, whom Moses and the children of Israel smote, when they came forth out of Egypt;
בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן בְּנִיָּא מוֹל בֵּית פְּעוֹר בְּאַרְצָא סִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֻשְׁבּוֹן אֲשֶׁר הִכָּה מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מִמִּצְרָיִם׃
בְּעֶבְרָא דִּירְדְנָא בְּחֻלְתָּא לְקַבִּיל בֵּית פְּעוֹר בְּאַרְעַ סִיחוֹן מֶלְכָא אֲמֹרִיָּא דִּיתִיב בְּחֻשְׁבּוֹן דְּמַחָא מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמַפְקָהוֹן מִמִּצְרָיִם׃
- 47 and they took his land in possession, and the land of Og king of Bashan, the two kings of the Amorites, who were beyond the Jordan toward the sunrising;
וַיִּירְשׁוּ אֶת־אַרְצוֹ וְאֶת־אַרְצוֹ עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרָח שָׁמֶשׁ׃
וַיִּרְתּוּ יֵת אַרְעִיהּ וְיֵת אַרְעַ עוֹג מֶלְכָּא דְּמַתָּנָן תַּרְיִן מַלְכֵי אֲמֹרִיָּא דְּבְעֶבְרָא דִּירְדְנָא מִדְּנַח שָׁמֶשׁ׃

(41) אז יבדיל. נתן לז להיות חרד לִדְבָר שִׁיזְדִּילֵס, ואף על פי שאין קולטות עד שיזדלו אותן שצִאֲרָן כנען, אמר משה, מִזֶּה שֶׁאִפְשֶׁר לִקְיִימָה, אִקְיִימָה (מכות י.). בעבר הירדן מזרחה שמש. צאותו עזר שצמורחו של ירדן: מזרחה שמש. לפי שהוא דבוק נקודה ר"ש צמטף, מזרח של שמש, מקום זריחת השמש: (44) וזאת התורה. זו שהוא עמיד לסדר אחר פרשה זו: (45) אלה העדות וגו' אשר דבר. הם הם אשר דבר צִאֲרָם מִמִּצְרַיִם, חזר ושנאה להם צערבות מואב: (47) אשר בעבר הירדן. שהוא צמזרם, שהעבר השני היה צמערב:

48 from Aroer, which is on the edge of the valley of Arnon, even unto mount Sion—the same is Hermon—
מֵעֲרֹעַר אֲשֶׁר עַל-שְׂפַת-נַחַל אֲרֹנוֹן וְעַד-הָהָר שִׁיאוֹן הַרְמוֹן הַהוּא הַחֲרָמוֹן:

49 and all the Arabah beyond the Jordan eastward, even unto the sea of the Arabah, under the slopes of Pisgah.
וְכָל-הָעֲרָבָה עֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִדְּנָחָא וְעַד יָמָא דְּמִישְׁתָּא תַּחְתִּי מִשְׁפַּד מִרְמָתָא:

V And Moses called unto all Israel, and said unto them: Hear, O Israel, the statutes and the ordinances which I speak in your ears this day, that ye may learn them, and observe to do them.
וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֶת-הַחֻקִּים וְאֶת-הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי דֹבֵר בְּאָזְנֵיכֶם הַיּוֹם וְלִמְדֶתֶם אֹתָם וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשֹׂתָם:

2 The LORD our God made a covenant with us in Horeb.
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כָּרַת עִמָּנוּ בְּרִית בְּחֹרֵב:

3 The LORD made not this covenant with our fathers, but with us, even us, who are all of us here alive this day.
לֹא אֶת-אַבְתֵּינוּ כָּרַת יְהוָה אֶת-הַבְּרִית הַזֹּאת כִּי אֲתָנוּ אֲנִיחֵנוּ אֵלֶּה הֵם הַיּוֹם כָּלְנוּ חַיִּים:

4 The LORD spoke with you face to face in the mount out of the midst of the fire—
פָּנִים בְּפָנִים דִּבֶּר יְהוָה עִמָּכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ:

5 I stood between the LORD and you at that time, to declare unto you the word of the LORD; for ye were afraid because of the fire, and went not up into the mount—saying: .
אֲנִי עָמַד בֵּין-יְהוָה וּבֵינֵיכֶם בְּעֵת הַהִוא לְהַגִּיד לָכֶם אֶת-דְּבַר יְהוָה כִּי יִרְאֹתֶם מִפְּנֵי הָאֵשׁ וְלֹא-עֲלִיתֶם בְּהָר לֵאמֹר: (ס)

The Ten Commandments are presented here in Ta'am Tahton. For the Ten Commandments in Ta'am Elyon, see page 161.

- (3) לֹא אֶת אֲבוֹתֵינוּ. בְּלִבֵּי כֹחַ ה' וְגו', כִּי אֲתָנוּ:
(4) פָּנִים בְּפָנִים. אָמַר רַבִּי זְרִיכָה, כִּךְ אָמַר מֹשֶׁה, אֵל תֹּאמְרוּ אֲנִי מִטְעָה אֲתֻכֶּם עַל לֹא דַבֵּר, כְּדֶרֶךְ שֶׁהִקְרָסוּר עוֹשֶׂה צִין הַמוֹכֵר לְלוֹקָם, הִרִי הַמוֹכֵר עֲלָמוֹ מִדְּבַר עִמָּכֶם:
(5) לֵאמֹר. מוֹסֵס עַל דְּבַר ה' עִמָּכֶם זֶה מִתּוֹךְ הָאֵשׁ לֵאמֹר אֲנִי ה' וְגו' וְאֲנִי עוֹמֵד צִין ה' וְצִינִיכֶם:

6	I am the LORD thy God, who brought thee out of the land of Egypt, out of the house of bondage.	אֲנִכִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:	6
7	Thou shalt have no other gods before Me.	לֹא יִהְיֶה לָּךְ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל־פָּנָי:	7
8	Thou shalt not make unto thee a graven image, even any manner of likeness, of any thing that is in heaven above, or that is in the earth beneath, or that is in the water under the earth.	לֹא־תַעֲשֶׂה לָּךְ פֶּסֶל וְכָל־תַּמּוּזָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם וּמַמָּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ:	8
9	Thou shalt not bow down unto them, nor serve them; for I the LORD thy God am a jealous God, visiting the iniquity of the fathers upon the children, and upon the third and upon the fourth generation of them that hate Me,	לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבָדֵם כִּי אֲנִכִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא פֹקֵד עֹון אֲבוֹת עַל־בָּנִים וְעַל־שְׁלֹשִׁים וְעַל־רִבְעִים לְשֹׂנְאֵי:	9
10	and showing mercy unto the thousandth generation of them that love Me and keep My commandments.	וְעֹשֶׂה חֶסֶד לְאַלְפִים לְאַהֲבֵי וּלְשֹׂמְרֵי (כ) מִצְוֹתַי (ק) מִצְוֹתַי: (ס)	10
11	Thou shalt not take the name of the LORD thy God in vain; for the LORD will not hold him guiltless that taketh His name in vain.	לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוּא כִּי לֹא יִנְקֹה יְהוָה אֶת־אִשְׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לְשׁוּא: (ס)	11
12	Observe the sabbath day, to keep it holy, as the LORD thy God commanded thee.	שָׁמֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקֹדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	12
13	Six days shalt thou labour, and do all thy work;	שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל־מְלֹאכְתֶּךָ:	13

(7) על פני. ככל מקום אשר אני שם, וזהו כל העולם. דבר אחר, כל זמן שאני קיים. עשרת הדברות כבר פרשתי:
 (12) שמור. וזכרונות הוא אומר זכור, שניהם דבור אחד ונתיצה אחת נאמרו, ובשמיעה אחת נשמעו (מכילתא בחדש פ"ו): כאשר צוך. קודם מתן תורה במרה (שנת פז):

<p>but the seventh day is a sabbath unto the LORD thy God, in it thou shalt not do any manner of work, thou, nor thy son, nor thy daughter, nor thy man-servant, nor thy maid-servant, nor thine ox, nor thine ass, nor any of thy cattle, nor thy stranger that is within thy gates; that thy man-servant and thy maid-servant may rest as well as thou.</p>	<p>וְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה שְׁבֻתָּא קָדָם יי אֱלֹהֶךָ לֹא תַעֲבִיד כָּל עֲבִידָא אִתָּךְ וּבִרְךָ וּבִרְתֶּךָ וְעַבְדֶּךָ וְאִמָּתֶךָ וְתוֹרֶךָ וְחִמְרֶךָ וְכָל בְּעִירֶךָ וְגִיּוֹרֶךָ דְּבִקְרָנָךְ בְּדִיל דִּינִיחַ עֲבָדֶךָ וְאִמָּתֶךָ כְּנֻתָךְ:</p>	<p>וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּתוֹ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל־מְלָאכָה אִתָּךְ וּבִנְךָ־וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ־ וְאִמָּתְךָ וְשׁוֹרְךָ וְחִמְרְךָ וְכָל־ בְּהֶמְתְּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ לִמְנוּ יָנוּחַ עֲבָדְךָ וְאִמָּתְךָ כָּמוֹךָ:</p>
<p>And thou shalt remember that thou was a servant in the land of Egypt, and the LORD thy God brought thee out thence by a mighty hand and by an outstretched arm; therefore the LORD thy God commanded thee to keep the sabbath day.</p>	<p>וְתִדְכַּר אֲרִי עֲבָדָא הָוִיתָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם וְאַפְקֶדְךָ יי אֱלֹהֶךָ מִתַּמֶּן בְּיַד תְּקִיפָא וּבִדְרָע מְרֻמָּם עַל כֵּן פִּקְדֶךָ יי אֱלֹהֶךָ לִמְעַבְדַּי ית יוֹמָא דְּשַׁבְּתָא:</p>	<p>וְזָכַרְתָּ כִּי־עֶבֶד הָיִיתָ בְּאַרְצָא מִצְרַיִם וַיֹּצֵאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה עַל־כֵּן צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת: (ס)</p>
<p>Honour thy father and thy mother, as the LORD thy God commanded thee; that thy days may be long, and that it may go well with thee, upon the land which the LORD thy God giveth thee.</p>	<p>יִסַּר ית אָבוּךָ וַיִּת אִמָּךְ כְּמָא דְּפִקְדֶךָ יי אֱלֹהֶךָ בְּדִיל דִּי־יִרְכֹּן יוֹמָךְ וּבְדִיל דִּי־יִטֵּב לָךְ עַל אֶרְעָא דִּי־אֱלֹהֶךָ יִהְיֶה לָךְ:</p>	<p>כְּבָד אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמְךָ כְּאֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִמְנוּ וַיֹּאדְרִכֶּךָ יְמֶיךָ וְלִמְנוּ יִטֵּב לָךְ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: (ס)</p>
<p>Thou shalt not murder. Neither shalt thou commit adultery. Neither shalt thou steal. Neither shalt thou bear false witness against thy neighbour.</p>	<p>לֹא תִקְטֹל נַפֶּשׁ וְלֹא תִגְוֶף וְלֹא תִגְנוֹב וְלֹא תִסְהִיד בְּחִבְרֶךָ סְחָדוּתָא דְּשִׁקְרָא:</p>	<p>לֹא תִרְצַח: (ס) וְלֹא תִנְאַף: (ס) וְלֹא תִגְנוֹב: (ס) וְלֹא־תַעֲנֶה בְּרַעְיָךְ עַד שְׁוֹא: (ס)</p>
<p>Neither shalt thou covet thy neighbour's wife; neither shalt thou desire thy neighbour's house, his field, or his man-servant, or his maid-servant, his ox, or his ass, or any thing that is thy neighbour's.</p>	<p>וְלֹא תַחְמִיד אֶתְּ חִבְרֶךָ וְלֹא תִדְוֹג בֵּית חִבְרֶךָ חֲקִלְיָה וְעַבְדִּיָּה וְאִמָּתִיָּה תוֹרִיָּה וְחִמְרִיָּה וְכָל דְּלַחְבְּרֶךָ:</p>	<p>וְלֹא תַחְמֹד אִשְׁתִּי רַעְיָךְ (ס) וְלֹא תַחְמֹד בֵּית רַעְיָךְ שְׂדֵהוּ וְעַבְדּוֹ וְאִמָּתוֹ שׁוֹרוֹ וְחִמְרוֹ וְכָל אֲשֶׁר לְרַעְיָךְ: (ס)</p>

- (15) וזכרת כי עבד היית וגו'. על מנת כן פדאך, שטהיה לו עזד ותשמור מצותיו:
 (16) כאשר צוך. אף על כיבוד אב ואם נטונו צמרה (סנהדרין נו:), שנאמר שם שם לו חק ומשפט (שמות טו, כה):
 (17) ולא תנאף. אין לשון ניאוף אלא צאט איש:
 (18) ולא תתאוה. אף הוה לשון חמדה, כמו נחמד למרקה (בראשית ב, ט), דמתרגמינן דמרגג למתנז:

These words the LORD spoke unto
all your assembly in the mount out
19 of the midst of the fire, of the
cloud, and of the thick darkness,
with a great voice, and it went on
no more. And He wrote them upon
two tables of stone, and gave them
unto me.

And it came to pass, when ye heard
20 the voice out of the midst of the
darkness, while the mountain did
burn with fire, that ye came near
unto me, even all the heads of your
tribes, and your elders;

and ye said: 'Behold, the LORD our
21 God hath shown us His glory and
His greatness, and we have heard
His voice out of the midst of the
fire; we have seen this day that God
doth speak with man, and he liveth.

Now therefore why should we die?
22 for this great fire will consume us; if
we hear the voice of the LORD our
God any more, then we shall die.

For who is there of all flesh, that
23 hath heard the voice of the living
God speaking out of the midst of
the fire, as we have, and lived?

Go thou near, and hear all that the
24 LORD our God may say; and thou
shalt speak unto us all that the
LORD our God may speak unto
thee; and we will hear it and do it.'

את־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה דִּבֶּר יְהוָה
אֶל־כָּל־קְהֵלְכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ
הָאֵשׁ הָעֲנָן וְהָעֲרָפֶל קוֹל גָּדוֹל
וְלֹא יָסַף וַיִּכְתְּבֵם עַל־שְׁנֵי לַחֹת
אֲבָנִים וַיִּתֵּנָם אֵלַי:

וַיְהִי כַשְּׁמַעְכֶּם אֶת־הַקּוֹל
מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ וְהָהָר בָּעַר
בָּאֵשׁ וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כָּל־רָאשֵׁי
שִׁבְטֵיכֶם וְזִקְנֵיכֶם:

וַתֹּאמְרוּ הֵן הִרְאָנוּ יְהוָה
21 אֱלֹהֵינוּ אֶת־כְּבוֹדוֹ וְאֶת־גְּדֻלּוֹ
וְאֶת־קוֹל שְׁמֵעֵנו מִתּוֹךְ הָאֵשׁ
הַיּוֹם הַזֶּה רָאִינוּ כִּי־יְדַבֵּר
אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם וְחַי:

וַעֲתֵּה לָמָּה נָמוּת כִּי תֹאכְלֵנוּ
22 הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת אִם־יִסָּפִים
אֲנַחְנוּ לִשְׁמֹעַ אֶת־קוֹל יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ עוֹד וּמָתָנוּ:

כִּי מִי כָל־בָּשָׂר אֲשֶׁר שָׁמַע קוֹל
23 אֱלֹהִים חַיִּים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ־
הָאֵשׁ כַּמֶּנּוּ וַיֵּחִי:

קָרַב אֶתְּהָ וּשְׁמַע אֶת כָּל־אֲשֶׁר
24 יֹאמַר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאַתָּה תְּדַבֵּר
אֵלֵינוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר יְדַבֵּר יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ אֵלֶיךָ וּשְׁמַעְנוּ וַעֲשִׂינוּ:

את־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה דִּבֶּר יְהוָה
אֶל־כָּל־קְהֵלְכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ
הָאֵשׁ הָעֲנָן וְהָעֲרָפֶל קוֹל גָּדוֹל
וְלֹא יָסַף וַיִּכְתְּבֵם עַל־שְׁנֵי לַחֹת
אֲבָנִים וַיִּתֵּנָם אֵלַי:

וַיְהִי כַשְּׁמַעְכֶּם אֶת־הַקּוֹל
מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ וְהָהָר בָּעַר
בָּאֵשׁ וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כָּל־רָאשֵׁי
שִׁבְטֵיכֶם וְזִקְנֵיכֶם:

וַתֹּאמְרוּ הֵן הִרְאָנוּ יְהוָה
21 אֱלֹהֵינוּ אֶת־כְּבוֹדוֹ וְאֶת־גְּדֻלּוֹ
וְאֶת־קוֹל שְׁמֵעֵנו מִתּוֹךְ הָאֵשׁ
הַיּוֹם הַזֶּה רָאִינוּ כִּי־יְדַבֵּר
אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם וְחַי:

וַעֲתֵּה לָמָּה נָמוּת כִּי תֹאכְלֵנוּ
22 הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת אִם־יִסָּפִים
אֲנַחְנוּ לִשְׁמֹעַ אֶת־קוֹל יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ עוֹד וּמָתָנוּ:

כִּי מִי כָל־בָּשָׂר אֲשֶׁר שָׁמַע קוֹל
23 אֱלֹהִים חַיִּים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ־
הָאֵשׁ כַּמֶּנּוּ וַיֵּחִי:

קָרַב אֶתְּהָ וּשְׁמַע אֶת כָּל־אֲשֶׁר
24 יֹאמַר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאַתָּה תְּדַבֵּר
אֵלֵינוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר יְדַבֵּר יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ אֵלֶיךָ וּשְׁמַעְנוּ וַעֲשִׂינוּ:

(19) ולא יסף. מתרגמין ולא פסק, [לפי שמדת צער ודס אינו יכול לדבר כל דבריו צנשימה אחת, ונריך להפסיק, ומדת הקציה אינו כן, לא היה פוסק, ומשלל היה פוסק לא היה מוסיף, כי קולו חזק וקיים לעולם. דבר אחר ולא יסף, ולא הוסיף להקלות צלותו פומדי:]
(24) ואת תדבר אלינו. הפסק את כחי כנקה, שננטערת עליוס ורפיתס את ידי, כי ראיתי שאינכם חרדים להתקרב אלינו מאהבה, וכי לא היה יפה לכם ללמוד מפי הגבורה, ולא ללמוד ממני:

<p>And the LORD heard the voice of your words, when ye spoke unto me; and the LORD said unto me: 'I have heard the voice of the words of this people, which they have spoken unto thee; they have well said all that they have spoken.</p>	<p>וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קוֹל דְּבָרֵיכֶם בְּדַבְּרְכֶם אֵלַי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי שָׁמָּעִי אֶת־קוֹל דְּבָרֵי הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבְּרוּ אֵלַיִךְ הִיטִיבוּ כָל־אֲשֶׁר דִּבְּרוּ:</p>	<p>25</p>
<p>Oh that they had such a heart as this alway, to fear Me, and keep all My commandments, that it might be well with them, and with their children for ever!</p>	<p>לִּי דִּיּוּהִי לִפְנֵי הָהוּן לְמַדְחַל קְדָמִי וּלְמִטְרָה יֵת כָּל פְּקוּדֵי כָל יוֹמֵיָא בְּדִיל דִּי־יִטֵּב לָהוּן וּלְבְנֵיהוֹן לְעָלָם:</p>	<p>26</p>
<p>Go say to them: Return ye to your tents.</p>	<p>אֵינִיל אֵימַר לָהוּן תּוּבוּ לְכוּן לְמִשְׁכְּנֵיכֶם:</p>	<p>27</p>
<p>But as for thee, stand thou here by Me, and I will speak unto thee all the commandment, and the statutes, and the ordinances, which thou shalt teach them, that they may do them in the land which I give them to possess it.'</p>	<p>וְאַתָּה הָכָא קוּם קְדָמִי וְאִמְלִיל עִמָּךְ יֵת כָּל תַּפְסִידָתָא וּקְוִיָּא וְדִינָא דְתַלְפִּינוֹן וְעִבְדוֹן בְּאַרְעָא דְאַנָּא יְהִיב לָהוּן לְמִירְתָּהּ:</p>	<p>28</p>
<p>Ye shall observe to do therefore as the LORD your God hath commanded you; ye shall not turn aside to the right hand or to the left.</p>	<p>וְתִטְרוּן לְמַעַבְד כְּמָא דְפִקִּיד יִי אֱלֹהֵכֶן יִתְכוּן לֹא תִסְטוֹן לְיָמִינָא וּלְשְׂמָאלָא:</p>	<p>29</p>
<p>Ye shall walk in all the way which the LORD your God hath commanded you, that ye may live, and that it may be well with you, and that ye may prolong your days in the land which ye shall possess.</p>	<p>בְּכָל הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲתֶכֶם תֵּלְכוּ לְמַעַן תַּחְיוּ וְיִטֵּב לָכֶם וְהִאָרְכְּתֶם יָמִים בְּאַרְץ אֲשֶׁר תִּירְשׁוּן:</p>	<p>30</p>
<p>Now this is the commandment, the statutes, and the ordinances, which the LORD your God commanded to teach you, that ye might do them in the land whither ye go over to possess it—</p>	<p>וְנָתַתְּ הַמִּצְוָה הַחֲקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְלַמֵּד אֲתֶכֶם לַעֲשׂוֹת בְּאַרְץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:</p>	<p>VI</p>

<p>that thou mightest fear the LORD thy God, to keep all His statutes and His commandments, which I</p> <p>2 command thee, thou, and thy son, and thy son's son, all the days of thy life; and that thy days may be prolonged.</p>	<p>בְּדִיל וְתִדְחַל קִדְם יי אֱלֹהֶיךָ לְמַטֵּר ית כָּל קִימוֹהִי וּפְקוּדוֹהִי דְאָנָא מְפָקִיד לְךָ אִתְּךָ וּבִרְךָ וּבִרְךָ כָּל יוֹמֵי חַיֶּיךָ וּבְדִיל דִּי־רַכּוֹן יוֹמֶיךָ:</p>	<p>לְמַעַן תִּירָא אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁמֹר אֶת־כָּל־חֻקֹּתָיו וּמִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ אֹתָהּ וּבְנֶךָ וּבֶן־בְּנֶךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ וּלְמַעַן יֵאָרְכוּ יְמֶיךָ:</p> <p>2</p>
<p>Hear therefore, O Israel, and observe to do it; that it may be well with thee, and that ye may increase mightily, as the LORD, the God of thy fathers, hath promised unto thee—a land flowing with milk and honey.</p> <p>3</p>	<p>וּתְקַבִּיל יִשְׂרָאֵל וְתִטַּע לְמַעַבְד דִּי־טַב לְךָ וְתִסְגֹּן לְחֵדָא קַמָּא דְמִלִּיל יי אֱלֹהָא דְּאֲבִתְךָ לְךָ אֶרֶע עֲבָדָא חֵלֵב וְדַבֵּשׁ:</p>	<p>וּשְׁמַעְתָּ יִשְׂרָאֵל וּשְׁמַרְתָּ לַעֲשׂוֹת אֲשֶׁר יִיטֵב לְךָ וְאֲשֶׁר תִּרְבּוֹן מְאֹד כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לְךָ אֶרֶץ זָבַת חֵלֶב וְדַבֵּשׁ: (פ)</p> <p>3</p>
<p>HEAR, O ISRAEL: THE LORD OUR God, THE LORD IS ONE.</p> <p>4</p>	<p>שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יי אֱלֹהֵנָּא יי חַד:</p>	<p>שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד:</p> <p>שסי 1</p>
<p>And thou shalt love the LORD thy God with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might.</p> <p>5</p>	<p>וְתִרְחַם ית יי אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל גְּבֻרָתְךָ:</p>	<p>וְאָהַבְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:</p> <p>5</p>
<p>And these words, which I command thee this day, shall be upon thy heart;</p> <p>6</p>	<p>וַיְהִיו פִּתְגָמֵינָא הָאֵלִין דְּאָנָא מְפָקִיד לְךָ יוֹמָא דִּין עַל לִבְךָ:</p>	<p>וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם עַל־לִבְבְּךָ:</p> <p>6</p>
<p>and thou shalt teach them diligently unto thy children, and shalt talk of them when thou sittest in thy house, and when thou walkest by the way, and when thou liest down, and when thou risest up.</p> <p>7</p>	<p>וְתִתְּנֵינּוּ לְבָנֶיךָ וְתִמְלִיל בְּהוֹן בְּמִיתָךְ בְּבֵיתְךָ וּבְמַדְבַּח בְּאֹרְחָא וּבְמִשְׁכַּבְךָ וּבְמִקְוֶיךָ:</p>	<p>וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ:</p> <p>7</p>

(4) ד' אלהינו ד' אחד. ה' שהוא אלהינו עתה, ולא אלהי האומות עוזדי אלילים, הוא עתיד להיות ה' אחד, שנאמר פי ק'ז ק'הפ' אל עמים שפה צרורה לקרא כלם בשם ה' (צפניה ג, ט), ונאמר ציוס ההוא יהיה ה' ק'סד ושמו ק'סד (זכריה יד, ט):

(5) ואהבת. עשה דבריו מאהבה, אינו דומה עושה מאהבה לעושה מיראה, העושה אלל רצו מיראה, כשהוא מטריח עליו, מניחו והולך לו (ספרי לז): בכל לבבך. בשני יצריך. דבר אחר ככל לצנך, שלא יהיה לצנך חלוק על המקום (ספרי שס): ובכל נפשך. אפילו הוא נוטל את נפשך: ובכל מאודך. בכל ממוןך, יש לך אדם שממונו חציב עליו מגופו, לך נאמר ובכל מאדך (ברכות סא). דבר אחר ובכל מאדך, בכל מדה ומדה שמודך לך, בין במדה טובה בין במדת פורענות, וכן בדוד הוא אומר, פוס ישועות אשא וגו' (תהלים קטז, יג) צרה ויגון אמצא וגו' (שם ג):

(6) והיו הדברים. ומהו האהבה, והיו הדברים האלה, שממך כך אתה מכיר בהקצ"ה ומדבק בדרכיו (ספרי לג): אשר אנכי מצוך היום. לא יהיו צעניך קדיטקמא ישנה שאין אדם סופנה, אלא כחדשה שהכל רצין לקראתה (ספרי שס). דיוטקמא מנות המלך הצאה במכתב:

(7) ושננתם. לשון חדוד הוא, שיהיו מחודדים צפין, שאם ישאלך אדם דבר, לא תהא צריך לגמגם בו, אלא אמור לו מיד (ספרי לד. קידושין ל). לבניך. אלו התלמידים, מנינו בכל מקום שהתלמידים קרוים צנים, שנאמר צנים אקסם לה' אלהים (לקמן יד, א), ואומר צני הצנים אקסם צית אל (מלכים ב, יג), וכן בחזקיהו שלמד תורה לכל ישראל וקראם צנים,

8	And thou shalt bind them for a sign upon thy hand, and they shall be for frontlets between thine eyes.	וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל־יָדְךָ וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ׃	וְתִקְשְׁרָנָן לְאוֹת עַל יָדְךָ וַיְהִיו לְתַפְלִין בֵּין עֵינֶיךָ׃
9	And thou shalt write them upon the door-posts of thy house, and upon thy gates.	וּכְתַבְתָּם עַל־מְזוּזֹת בֵּיתְךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ׃ (ס)	וְתִכְתֹּבנָן עַל מְזוּזֹת בֵּיתְךָ וּתְקַבְּעֵנָן בְּסַפֵּי בֵיתְךָ וּבִתְרָעָד׃
10	And it shall be, when the LORD thy God shall bring thee into the land which He swore unto thy fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob, to give thee—great and goodly cities, which thou didst not build,	וְהָיָה כִּי יְבִיאֲנָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב לָתֶת לָךְ עָרִים גְּדֹלֹת וְשֹׁכֵת אֲשֶׁר לֹא־בְנִיתָ׃	וַיְהִי אֲרִי יְשִׁילְנָךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְאַרְעָא דְקָדִישִׁים לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב לְמַתָּן לָךְ קְרוֹוִין רַבְרָבָן וְשָׁבֵן דְּלֹא בְנִיתָא׃
11	and houses full of all good things, which thou didst not fill, and cisterns hewn out, which thou the didst not hew, vineyards and olive-trees, which thou didst not plant, and thou shalt eat and be satisfied—	וּבָתִּים מְלֵאִים כָּל־טוֹב אֲשֶׁר לֹא־מְלֵאתָ וּבְרֵת חֲצוּבִים אֲשֶׁר לֹא־חָצַבְתָּ כְּרָמִים וְזֵיתִים אֲשֶׁר לֹא־נִטְעַתָּ וְאָכַלְתָּ וְשִׂבַּעְתָּ׃	וּבְתִין מְלֵן כָּל טוֹב דְּלֹא מְלִיתָא וּגּוּבִין פְּסִילִין דְּלֹא פְּסִלְתָּא פְּרָמִין וְזֵיתִין דְּלֹא נִצְבְּתָא וְתִיכּוֹל וְתִשְׂבַּע׃
12	then beware lest thou forget the LORD, who brought thee forth out of the land of Egypt, out of the house of bondage.	הִשָּׁמֶר לָךְ פֶּן־תִּשְׁכַּח אֶת־יְהוָה אֲשֶׁר הוֹצִיאָךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים׃	אִסְתָּמֶר לָךְ דְּלִמָּא תִתְנָשִׁי יְת דְּחִלְתָּא דִּי דַּאֲפָקְךָ מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִיתָא׃
13	Thou shalt fear the LORD thy God; and Him shalt thou serve, and by His name shalt thou swear.	אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִירָא וְאֵתוֹ תַעֲבֹד וּבִשְׁמוֹ תִשְׁבַּע׃	יְת יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִדְחַל וּקְדָמוֹתֵי תַפְלַח וּבִשְׁמִיהּ תִקְנִים׃
14	Ye shall not go after other gods, of the gods of the peoples that are round about you;	לֹא תִלְכּוּן אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים מֵאֱלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֶיכֶם׃	לֹא תִהְכוּן בְּתַר טַעוֹת עַמְמֵיָא מִטַּעוֹת עַמְמֵיָא דְּבִסְחָרְנִיכוּן׃

שנאמר צַי עָהָה אֵל תִּשְׁלֹו (דברי הימים-ב כט, יא), וכשם שהתלמידים קרוים צנים, שנאמר צנים אחס לה' אלהיכם, כך הרב קרוי אב, שנאמר אָבִי אָבִי רָבֵב יִשְׂרָאֵל וגו' (מלכים-ב, יב): ודברת בהם. שלא יהא עיקר דבורך אלא צם, עֲשֶׂם עיקר ואל תַעֲשֶׂם טפל (ספרי-לד): ובשבבך. יכול אפילו שכנ צחאי היום, תלמוד לומר ובקומך, יכול אפילו עמד צחאי הלילה, תלמוד לומר בשצתק ציתך ובלכתך בדרך, דרך ארץ דברה תורה (ספרי-סג), זמן שכיבה וזמן קיימה:

(8) וקשרתם לאות על ירך. אלו תפילין שצורוע: והיו למטפת בין עיניך. אלו תפילין שצראש, ועל שם מנין פרשיותיהם נקראו מטפת, טט בכתפי שמים, פח בצפריקי שמים (סנהדרין-ד):

(9) מזוזות ביתך. מזוזת כתיב, שאין צריך אלא אחת: ובשעריך. לרבות שערי חצרות ושערי מדינות ושערי עיירות (יומא-יא):

(11) חצובים. לפי שהיו מקום מרשין וסלעים, נופל בו לשון חציצה:

(12) מבית עבדים. כהרגומו מצית עזרותא, ממקום שהייתם שם עזדים:

(13) ובשמו תשבע. אם יש כך כל המדות הללו, שאתה ירא את שמו ועוצד אותו, אז בשמו תשבע, שמתוך שאתה ירא את שמו תהא זהיר בשזועתך, ואם לאו לא תשבע:

(14) מאלהי העמים אשר סביבותיכם. והוא הדין לחוקים, אלא לפי שאתה רואה את מצבותיך תועים אחריהם, הוצרך לזהיר עליהם ציור:

15	for a jealous God, even the LORD thy God, is in the midst of thee; lest the anger of the LORD thy God be kindled against thee, and He destroy thee from off the face of the earth.	כִּי אֵל קַנָּא יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרִי אֵל קַנָּא יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּקִרְבְּךָ פֶּן־יִחַרְה אֶף־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּךָ וְהִשְׁמִידֶךָ מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה: (ס)
16	Ye shall not try the LORD your God, as ye tried Him in Massah.	לֹא תִנְסֹו אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כַּאֲשֶׁר נִסִּיתֶם בַּמַּסָּה: לֹא תִנְסֹו קִדָּם יְיָ אֱלֹהֵיכֶם כִּמָּא דְנִסִּיתֹו בְּנִסִּיתָא:
17	Ye shall diligently keep the commandments of the LORD your God, and His testimonies, and His statutes, which He hath commanded thee.	שְׁמֹר תִּשְׁמְרוּן אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְעִדְתּוֹ וְחֻקּוֹ אֲשֶׁר צִוָּךְ: מִטְר תִּטְרוּן יֵת פְּקוּדֵיָא דִּי אֱלֹהֵיכֶם וְסִדְרֹתֶיהָ וְקִימוֹתֶיהָ דְּפִקְדֵיךָ:
18	And thou shalt do that which is right and good in the sight of the LORD; that it may be well with thee, and that thou mayest go in and possess the good land which the LORD swore unto thy fathers,	וְעָשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטֹּב בְּעֵינֵי יְהוָה לְמַעַן יֵשֶׁב לָךְ וּבָאתָ וְיִרְשָׁתָּ אֶת־הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם:
19	to thrust out all thine enemies from before thee, as the LORD hath spoken.	לְהִדָּחַף אֶת־כָּל־אֹיְבֶיךָ מִפְּנֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס) לְמַחֲבֹר יֵת כָּל בְּעָלֵי דְבָבְךָ מִן קִדְמָךָ כִּמָּא דְּמַלִּיל יְיָ:
20	When thy son asketh thee in time to come, saying: 'What mean the testimonies, and the statutes, and the ordinances, which the LORD our God hath commanded you?	כִּי־יִשְׁאַלְךָ בִּנְךָ מָחָר לֵאמֹר מָה הָעִדֹּת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶתְכֶם: אֲרִי יִשְׁאַלְנָךְ בְּרַךְ מָחָר לְמִימָר מָה סִדְרֹתָ וְקִימוֹתָ וְדִינָיָא דְּפִקְדֵי יְיָ אֱלֹהֵינוּ יִתְכוּן:
21	then thou shalt say unto thy son: 'We were Pharaoh's bondmen in Egypt; and the LORD brought us out of Egypt with a mighty hand.	וְאָמַרְתָּ לְבִנְךָ עֲבָדִים הָיִינוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם וַיֹּצִיאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה: וְתִימַר לְבְרַךְ עֲבָדִין הָיִינוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם וַאֲפָקֵנָא יְיָ מִמִּצְרַיִם בְּיָד תְּקִיפָא:
22	And the LORD showed signs and wonders, great and sore, upon Egypt, upon Pharaoh, and upon all his house, before our eyes.	וַיִּתֵּן יְהוָה אוֹתֹת וּמוֹפְתִים גְּדֹלִים וָרָעִים בְּמִצְרַיִם בְּפָרְעָה וּבְכָל־בֵּיתוֹ לְעֵינֵינוּ: וַיִּהְיֶה יְיָ אֱתִין וּמוֹפְתִין רַבִּרְבִּין וּבִישׁוּן בְּמִצְרַיִם בְּפָרְעָה וּבְכָל אָנָּשׁ בֵּיתֶיהָ לְעֵינֵינוּ:
23	And He brought us out from thence, that He might bring us in, to give us the land which He swore unto our fathers.	וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם לְמַעַן הָבִיא אֹתָנוּ לָאֶתְּ לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם: וַיִּתֵּן אֲפִיק מִתָּמָן בְּדִיל לְאֶעְלֹא יִתֵּן לָמָּתָן לָנוּ יֵת אֶרֶץ דְּקִיִּים לְאַבְרָהָם:

(16) במסדה. כשילאו ממזרים שנסוהו צמים, שנאמר ה'ש' ה' צָקָרְכֵנו (שמות יז, י):

(18) הישר והטוב. זו פשרה לפנינו משורת הדין:

(19) כאשר דבר. והיכן דבר, והמתי את כל העם וגו' (שמות כג, כז):

(20) כי ישאלך בנך מחר. יש מחר שהוא אחר זמן:

24	And the LORD commanded us to do all these statutes, to fear the LORD our God, for our good always, that He might preserve us alive, as it is at this day.	וַיִּצְוֵנוּ יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לְיִרְאָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְטוֹב לָנוּ כָּל-הַיָּמִים לְחַיֵּיתָנוּ כִּתְּיוֹם הַזֶּה:	24
25	And it shall be righteousness unto us, if we observe to do all this commandment before the LORD our God, as He hath commanded us.'	וַיִּצְדָּקָה תְּהִיָּה-לָנוּ כִּי-נִשְׁמַר לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-הַמִּצְוֹת הַזֹּאת לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כַּאֲשֶׁר צֻוֵּנוּ: (ס)	25
VII	When the LORD thy God shall bring thee into the land whither thou goest to possess it, and shall cast out many nations before thee, the Hittite, and the Girgashite, and the Amorite, and the Canaanite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite, seven nations greater and mightier than thou;	כִּי יָבִיאוּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אָמַרְתָּ בְּאִשְׁמָה לְרִשְׁתָּהּ וְנָשַׁל גּוֹיִם-רַבִּים מִפְּנֶיךָ הַחֲתִי וְהַגִּרְגָּשִׁי וְהָאֱמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְּבוּסִי שִׁבְעָה גּוֹיִם רַבִּים וְעַצּוּמִים מִמֶּךָ:	שבעי
2	and when the LORD thy God shall deliver them up before thee, and thou shalt smite them; then thou shalt utterly destroy them; thou shalt make no covenant with them, nor show mercy unto them;	וּנְתַתָּם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִפְנֶיךָ וְהַפִּיתָם הַחֶרֶם תַּחֲרִים אֹתָם לֹא-תִכְרֹת לָהֶם בְּרִית וְלֹא תַחֲנֹם:	2
3	neither shalt thou make marriages with them: thy daughter thou shalt not give unto his son, nor his daughter shalt thou take unto thy son.	וְלֹא תִתְּחַתֵּן בָּהֶן בְּרִיתְךָ לֹא תִתִּין לְבָרְיָהּ וּבְרִיתָהּ לֹא תִסָּב לְבָרְךָ:	3
4	For he will turn away thy son from following Me, that they may serve other gods; so will the anger of the LORD be kindled against you, and He will destroy thee quickly.	כִּי-יָסִיר אֶת-בְּנֶךָ מֵאַחֲרַי וְעָבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְחָרָה אַף-יְהוָה בָּכֶם וְהִשְׁמִידָךָ מְהֵרָה:	4

- (1) ונשל. לשון השלכה והתזה, וכן ונשל הצרעל (לקמן יט, ה):
 (2) ולא תחנם. לא תתן להם סון, אסור לו לאדם לומר כמה נאה כותי זה. דבר אחר, לא תתן להם חנייה בארץ (עבודה זרה כ):
 (4) כי יסיר את בנך מאחרי. צנו של כותי כשישא את בתך, יסיר את בנך אשר תלד לו בתך מאחרי, למדנו שכן בתך הזא מן הכותי קרוי בנך, אבל בן בנך הזא מן הכותית, אינו קרוי בנך אלא צנה, שהרי לא נאמר על צמו, לא מקח כי חסיר את בנך מאחרי, אלא כי יסיר את בנך וגו' (קידושין סח):

<p>But thus shall ye deal with them: ye shall break down their altars, and dash in pieces their pillars, and hew down their Asherim, and burn their graven images with fire.</p>	<p>כִּי־אִם־כֹּה תַעֲשׂוּ לָהֶם מִזְבְּחֵיהֶם תִּהְיוּ וּמִצְבֹּתָם תִּשְׁבְּרוּ וְאֲשֵׁירֵיהֶם תִּגְדְּעוּ וּפְסִילֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּ בְאֵשׁ׃</p>	<p>5 כִּי־אִם־כֹּה תַעֲשׂוּ לָהֶם מִזְבְּחֵיהֶם תִּהְיוּ וּמִצְבֹּתָם תִּשְׁבְּרוּ וְאֲשֵׁירֵיהֶם תִּגְדְּעוּ וּפְסִילֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּ בְאֵשׁ׃</p>
<p>For thou art a holy people unto the LORD thy God: the LORD thy God hath chosen thee to be His own treasure, out of all peoples that are upon the face of the earth.</p>	<p>כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּרָךְ בְּתָרוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְהֵיוֹת לְךָ לְעָם סֶגֶל מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה׃</p>	<p>6 כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּרָךְ בְּתָרוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְהֵיוֹת לְךָ לְעָם סֶגֶל מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה׃</p>
<p>The LORD did not set His love upon you, nor choose you, because ye were more in number than any people—for ye were the fewest of all peoples—</p>	<p>לֹא מִדְּסֻגִּיאוֹן אֶתּוֹן מִכָּל עַמֻּמְיָא צָבִי יְיָ בָּכוֹן וְאֶתְרַעִי בָּכוֹן אֲרִי אֶתּוֹן זְעִירִין מִכָּל עַמֻּמְיָא׃</p>	<p>7 לֹא מִדְּסֻגִּיאוֹן אֶתּוֹן מִכָּל הָעַמִּים חֶשֶׁק יְהוָה בָּכֶם וּבִבְחָר בָּכֶם כִּי־אַתֶּם הַמְעַט מִכָּל הָעַמִּים׃</p>
<p>but because the LORD loved you, and because He would keep the oath which He swore unto your fathers, hath the LORD brought you out with a mighty hand, and redeemed you out of the house of bondage, from the hand of Pharaoh king of Egypt.</p>	<p>כִּי מֵאַהֲבַת יְהוָה אֶתְכֶם וּמִשְׁמְרוֹ אֶת־הַשְּׁבָעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם הוֹצֵא יְהוָה אֶתְכֶם בְּיָד חֲזָקָה וּבְיָד מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים מִיַּד פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרָיִם׃</p>	<p>8 כִּי מֵאַהֲבַת יְהוָה אֶתְכֶם וּמִשְׁמְרוֹ אֶת־הַשְּׁבָעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם הוֹצֵא יְהוָה אֶתְכֶם בְּיָד חֲזָקָה וּבְיָד מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים מִיַּד פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרָיִם׃</p>
<p>Know therefore that the LORD thy God, He is God; the faithful God, who keepeth covenant and mercy with them that love Him and keep His commandments to a thousand generations;</p>	<p>וַתֵּדַע אֲרִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ הוּא אֱלֹהִים אֵלֶּהָ מְהִימָנָא נָטַר קִימָא וְחֹסֵד לְרַחֲמוּהִי וּלְנָטַרִי פְקוּדוֹתַי לְאֶלֶף דָּרִין׃</p>	<p>וַיֵּדַעְתָּ כִּי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא אֱלֹהִים הָאֵל הַנֶּאֱמָן שֹׁמֵר הַבְּרִית וְחֹסֵד לְאַהֲבָיו וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוָתוֹ לְאֶלֶף דּוֹר׃</p>

מפטיר

(5) מזבחחתייהם. של צנין: ומצבותם. אצן אחת: ואשיריהם. חילנות שעוזדין אותן (עבודה זרה מח).: ופסיליהם. נלמים:

(7) לא מרבכם. כפשוטו. ומדרשו, לפי שאין אחס מגדלים עצמכם כשאני משפיע לכם טובה, לפיכך חשקתי בכם (חולין פט.). כי אתם המעט. הממעטין עצמכם, כגון אברהם שאמר וְאֶנְכִי עֹפֵר וְאֶפְרַיִם (בראשית יח, כז), וכגון משה ואהרן שאמרו וְנָקְנוּ מָה (שמות טז, ז), לא כנצודנצר שאמר אֲדַמָּה לְעֵלְיוֹן (ישעיה יד, יד), וסנחריב שאמר מִי צָלָל אֱלֹהֵי הָאֲרָצוֹת (שם לו, כ), וחירם שאמר אֲנִי מוֹשֵׁב אֱלֹהִים יִשְׁצָפִי (יחזקאל כח, ז). כי אתם המעט. הרי כי משמש צלשון דהא: (8) כי מאהבת ד'. הרי כי משמש צלשון אלא, לא מרובכם חשק'י בכם אלא מאהבת ה' אתכם: ומשמרו את השבועה. מחמת שמרו את השבועה:

(9) לאלף דור. ולהלן הוא אומר לְאֶלְפִים (לעיל ה, י), כאן שהוא סמוך אלל לשומרי מצותיו העושין מיראה, הוא אומר לאלף, ולהלן שהוא סמוך אלל לאהבי העושין מאהבה, ששכרם יותר גדול, הוא אומר לאלפים (סוטה לא).: לאוהביו. אלו העושין מאהבה: ולשומרי מצותיו. אלו העושין מיראה:

<p>and repayeth them that hate Him 10 to their face, to destroy them; He will not be slack to him that hateth Him, He will repay him to his face.</p>	<p>וּמִשְׁלָם לְשֹׂנְאָיו טָבֹון דְּאַנּוֹן עֲבִדִין קְדָמוּהִי בְּחִיָּהוֹן לְאַבְדֵיהוֹן לֹא מֵאַחַר עוֹבֵד טָב לְשֹׂנְאָיו טָבֹון דְּאַנּוֹן עֲבִדִין קְדָמוּהִי בְּחִיָּהוֹן מִשְׁלָם לְהוֹן:</p>	<p>וּמִשְׁלָם לְשֹׂנְאָיו אֶל-פָּנָיו 10 לְהַאֲבִידוֹ לֹא יֵאָחֵר לְשֹׂנְאֹ אֶל-פָּנָיו יִשְׁלֹם-לּוֹ:</p>
<p>Thou shalt therefore keep the 11 commandment, and the statutes, and the ordinances, which I command thee this day, to do them.</p>	<p>וְתִטֵּר יְת תַּפְסִידָתָא וְיֵת קִימָא וְיֵת דִּינָא דְאַנָּא מִפְּקִיד לָךְ יֻמָּא דִין לְמַעֲבִדְהוֹן:</p>	<p>וְשִׁמְרָתָ אֶת-הַמִּצְוָה וְאֶת- קכז הַחֻקִּים וְאֶת-הַמִּשְׁפָּטִים פסוקים אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם: (פ)</p>
<p>And it shall come to pass, because ye 12 hearken to these ordinances, and keep, and do them, that the LORD thy God shall keep with thee the covenant and the mercy which He swore unto thy fathers,</p>	<p>וְיֵהִי חֶלֶף דְּתַקְבְּלוֹן יְת דִּינָא הָאֱלֹוִן וְתַטְרוֹן וְתַעֲבִדוֹן יְתֵהוֹן וְיִטֵּר יְי אֱלֹהֶךְ לָךְ יְת קִימָא וְיֵת חֶסֶדָא דְקִיָּים לְאַבְהָתְךָ:</p>	<p>וְהָיָה עִקֵּב תִּשְׁמָעוֹן אֶת קכז הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה וְשִׁמְרָתֶם ז וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְשָׁמַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ אֶת-הַבְּרִית וְאֶת- הַחֶסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתֶּיךָ:</p>
<p>and He will love thee, and bless 13 thee, and multiply thee; He will also bless the fruit of thy body and the fruit of thy land, thy corn and thy wine and thine oil, the increase of thy kine and the young of thy flock, in the land which He swore unto thy fathers to give thee.</p>	<p>וְיִרְחַמְנֶךָ וְיִבְרַכְנֶךָ וְיִסְגִּינֶךָ וְיִבְרִיךְ וְלֵדָא דְמַעַךְ וְאַבָּא דְּאַרְעֶךָ עֲבוּרֶךָ וְחִמְרֶךָ וּמִשְׁחָךְ בְּקִרֵי תוֹרְךָ וְעִדְרֵי עֶנְךָ עַל אֲרֻעָא דְקִיָּים לְאַבְהָתְךָ לְמַתָּן לָךְ:</p>	<p>וְאַתְּבָרְךָ וְיִבְרַכְךָ וְיִרְבֶּךָ וְיִבְרַךְ 13 בְּרִי-בִטְנֶךָ וּבְרִי-אֲדָמָתְךָ דְּגִנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ שְׂגֵר-אֶלְפִיךָ וְעִשְׂתָּרֶת צֹאנְךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-נִשְׁבַּע לְאַבְתֶּיךָ לָתֵת לָךְ:</p>
<p>Thou shalt be blessed above all 14 peoples; there shall not be male or female barren among you, or among your cattle.</p>	<p>בְּרִיךְ תִּהְיֶה מִכָּל-הָעַמִּים 14 לֹא-יִהְיֶה בָּךְ עָקָר וְעִקְרָה וּבְבִעִיָּרָה:</p>	<p>בְּרִיךְ תִּהְיֶה מִכָּל-הָעַמִּים 14 לֹא-יִהְיֶה בָּךְ עָקָר וְעִקְרָה וּבְבִעִיָּרָה:</p>

(10) ומשלם לשנאיו אל פניו. צחייו משלם לו גמולו הטוב, כדי להאזידו מן העולם הזה:

(11) היום לעשותם. ולמחר לעולם הזה ליטול שכרם:

(12) והיה עקב תשמעון. אם המצוות הקלות שאלם דש צעקציו תשמעון: ושמר ה' וגו'. ישמור לך הצטחתו:

(13) שגר אלפיך. ולדי צקך, שהנקה משגרת ממעיה: ועשרות צאנך. מנחם פירש אֲבִירֵי צֶהָן (טהלים כז, יג),

מבחר הזאן, כמו עֲשָׂלֶת קִרְנִים (בראשית יד, ה) לשון חוזק, ואונקלוס תרגם וְעִדְרֵי עֶנְךָ ורבותינו אמרו (חולין פד: למה

נקרא שם עשירות, שמעשרות את צעליהן:

(14) עקר. שאינו מוליד:

<p>15 And the LORD will take away from thee all sickness; and He will put none of the evil diseases of Egypt, which thou knowest, upon thee, but will lay them upon all them that hate thee.</p>	<p>וְהִסִּיר יְהוָה מִמֶּנּוּ כָּל-חֲלִי וְכָל-מִדְּוֵי מִצְרַיִם הָרָעִים אֲשֶׁר יִדְעָתָ לֹא יִשְׁמֹם בָּךְ וְנָתַנָּם בְּכָל-שְׂנְאֶיךָ:</p>	<p>15 וְהִסִּיר יְהוָה מִמֶּנּוּ כָּל-חֲלִי וְכָל-מִדְּוֵי מִצְרַיִם הָרָעִים אֲשֶׁר יִדְעָתָ לֹא יִשְׁמֹם בָּךְ וְנָתַנָּם בְּכָל-שְׂנְאֶיךָ:</p>
<p>16 And thou shalt consume all the peoples that the LORD thy God shall deliver unto thee; thine eye shall not pity them; neither shalt thou serve their gods; for that will be a snare unto thee.</p>	<p>וְחָגַמְרָ יָת כָּל עַמּוּמֵי דִי אֱלֹהֶךָ יְהִיב לָךְ לֹא תַחוּס עֵינֶךָ עֲלֵיהֶן וְלֹא תַפְלַח יָת שְׁעוֹתֵהוֹן אֲרִי לְתַקְלָא יְהוֹן לָךְ:</p>	<p>16 וְאָכַלְתָּ אֶת-כָּל-הָעַמִּים אֲשֶׁר יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לֹא-תַחוּס עֵינֶךָ עֲלֵיהֶם וְלֹא תַעֲבֹד אֶת-אֱלֹהֵיהֶם כִּי-מוֹקֵשׁ הוּא לָךְ: (ס)</p>
<p>17 If thou shalt say in thy heart: 'These nations are more than I; how can I dispossess them?'</p>	<p>אֲרִי תִימַר בְּלִבִּי סְגִיאוֹן עַמּוּמֵי הָאֱלֹוִן מִנִּי אֵיכָדִין אֲכֹוֹל לְתַרְכֻּוֹתֵהוֹן:</p>	<p>17 כִּי תֹאמַר בְּלִבִּי רַבִּים הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִמֶּנִּי אֵיכָה אוֹכֵל לְהוֹרִישָׁם:</p>
<p>18 thou shalt not be afraid of them; thou shalt well remember what the LORD thy God did unto Pharaoh, and unto all Egypt:</p>	<p>לֹא תִדְחַל מִנְּהוֹן אֲדַכְרָא תִדְכַּר יָת דְּעַבֵּד יְיָ אֱלֹהֶךָ לְפָרְעָה וּלְכָל מִצְרָאִי:</p>	<p>18 לֹא תִירָא מֵהֶם זָכַר תִּזְכֹּר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָרְעָה וּלְכָל-מִצְרַיִם:</p>
<p>19 the great trials which thine eyes saw, and the signs, and the wonders, and the mighty hand, and the outstretched arm, whereby the LORD thy God brought thee out; so shall the LORD thy God do unto all the peoples of whom thou art afraid.</p>	<p>נִסִּין רַבִּרְבֵּן דִּחְזָאָה עֵינֶךָ וְאִתִּיא וּמִוִּפְתִּיא וִידָא תְּקִיפָתָא וְדִרְעָא מִרְמָא דְּאִפְקֵד יְיָ אֱלֹהֶךָ כֵּן יַעֲבִיד יְיָ אֱלֹהֶךָ לְכָל עַמּוּמֵי דְּאֵת דִּחִיל מִן קְדָמֵיהוֹן:</p>	<p>19 הַמַּסֹּת הַגְּדֹלֹת אֲשֶׁר-רָאוּ עֵינֶיךָ וְהָאֵתוֹת וְהַמִּפְתִּים וְהַיָּד הַחֲזָקָה וְהַזְרַע הַנְּטוּיָה אֲשֶׁר הוֹצֵאָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כֵּן-יַעֲשֶׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְכָל-הָעַמִּים אֲשֶׁר-אֵתָה יִרָא מִפְּנֵיהֶם:</p>
<p>20 Moreover the LORD thy God will send the hornet among them, until they that are left, and they that hide themselves, perish from before thee.</p>	<p>וְאִף יָת עֲרֵעִיתָא יִגְרִי יְיָ אֱלֹהֶךָ בְּהוֹן עַד דְּיִיבְדִּין דְּאִשְׁתָּאֲרוּ וְדִאֲשְׁמְרוּ מִן קְדָמֶךָ:</p>	<p>20 וְגַם אֶת-הַצִּרְעָה יִשְׁלַח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּם עַד-אֲבָד הַנִּשְׁאָרִים וְהַנִּסְתָּרִים מִפְּנֵיךָ:</p>
<p>21 Thou shalt not be affrighted at them; for the LORD thy God is in the midst of thee, a God great and awful.</p>	<p>לֹא תִתַּבַּר מִן קְדָמֵיהוֹן אֲרִי יְיָ אֱלֹהֶךָ שְׂכִינְתוֹהָ בֵּינְךָ אֱלֹהָא רַבָּא וְדִחִילָא:</p>	<p>21 לֹא תַעֲרֹץ מִפְּנֵיהֶם כִּי-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּקִרְבְּךָ אֵל גָּדוֹל וְנוֹרָא:</p>

(17) כי תאמר בלבבך. על כרחך לשון דלמא הוא, שמא תאמר בלבבך, מפני שהם רבים לא אוכל להורישם, אל תאמר כן, לא תירא מהם, ולא ימנע לפרש צאח משאר לשונות של כי, שיפול עליו שוב לא תירא מהם:
(19) המסות. נסיונות. והאותות. כגון ויהי לנקש (שמות ז, א), ויהי לזם ציצצש (שם ט): והמפלות. המכות המופלאות: והיד החזקה. זה הדקדק: והזרוע הנטויה. זו המרצ של מכת צבורות:
(20) הצרעה. מין שרץ העוף, שהיתה זורקת צהם מרה ומסרסתן ומסמאָה את עיניהם, בכל מקום שהיו נסתרים שם (סוטה לו.).

<p>22 And the LORD thy God will cast out those nations before thee by little and little; thou mayest not consume them quickly, lest the beasts of the field increase upon thee.</p>	<p>וַיִּתְּרֶיךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ יְתַּעַמְמֵינָא הָאֲלִין מִן קִדְמָךָ זֵעִיר זֵעִיר לֹא תִכּוֹל לְשִׁיצִייתָהוֹן בְּפָרִיעַ דְּלִמָּא תִסְגִּי עֲלֶיךָ חַיִּית בְּרָא:</p>	<p>וְנָשַׁל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם הָאֵל מִפְּנֶיךָ מַעֲט מַעֲט לֹא תֹכַל כֻּלָּתָם מִהֶר פֶּן־תִּרְבֶּה עֲלֶיךָ חַיַּת הַשָּׂדֶה:</p>
<p>23 But the LORD thy God shall deliver them up before thee, and shall discomfit them with a great discomfiture, until they be destroyed.</p>	<p>וַיִּמְסְרֵנּוּ יְיָ אֱלֹהֶיךָ קִדְמָךָ וַיִּשְׁגִּישְׁנֵנּוּ שְׁגוּשׁ רַב עַד דִּישְׁתִּיצוֹן:</p>	<p>וְנָתַנּוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָמָם מְהוּמָה גְּדֹלָה עַד הַשְׁמָדָם:</p>
<p>24 And He shall deliver their kings into thy hand, and thou shalt make their name to perish from under heaven; there shall no man be able to stand against thee, until thou have destroyed them.</p>	<p>וַיִּמְסַר מַלְכֵיהוֹן בְּיָדְךָ וְתוֹכִיד יְתַּשְׁמְחוּן מִתַּחַת שָׁמַיָא לֹא יִתְעַתַּד אָנָּשׁ קִדְמָךָ עַד דִּתְשִׁיצִי יְתָהוֹן:</p>	<p>וְנָתַן מַלְכֵיהֶם בְּיָדְךָ וְהָאֲבֵדְתָּ אֶת־שֵׁמָם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא־יִתְנַצֵּב אִישׁ בְּפָנֶיךָ עַד הַשְׁמָדָה אֲתָם:</p>
<p>25 The graven images of their gods shall ye burn with fire; thou shalt not covet the silver or the gold that is on them, nor take it unto thee, lest thou be snared therein; for it is an abomination to the LORD thy God.</p>	<p>צִלְמֵי טַעֲוִיתָהוֹן תִּיקְדוּן בְּנוּרָא לֹא תַחֲמִיד פִּסְפָּא וְדִהֲבָא דְעִלְיָהוֹן וְתִסָּב לָךְ דְּלִמָּא תַחֲסִיל בֵּיה אַרִי מְרַחֵק קִדְם יְיָ אֱלֹהֶיךָ הוּא:</p>	<p>פִּסְלֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בְּאֵשׁ לֹא־תַחֲמִיד כֶּסֶף וְזָהָב עֲלֵיהֶם וְלִקְחַתָּ לָךְ פֶּן תִּקָּשׁ בּוֹ כִּי תוֹעֵבֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא:</p>
<p>26 And thou shalt not bring an abomination into thy house, and be accursed like unto it; thou shalt utterly detest it, and thou shalt utterly abhor it; for it is a devoted thing.</p>	<p>וְלֹא תַעֲלֵל דְּמִרְחָק לְבֵיתְךָ וְתִהִי חֲרָמָא כְּנִתִּיהָ שִׁקְצָא תִשְׁקַצְנִיהָ וְרַחֲקָא תִרְחַקְנִיהָ אַרִי חֲרָמָא הוּא:</p>	<p>וְלֹא־תָבִיא תוֹעֵבָה אֶל־בֵּיתְךָ וְהָיִיתָ חֲרָם כְּמֹהוּ שִׁקֵּץ וְתִשְׁקַצְנוּ וְתַעֲב וְתִתַּעֲבֶנּוּ כִּי־חֲרָם הוּא: (פ)</p>
<p>VIII All the commandment which I command thee this day shall ye observe to do, that ye may live, and multiply, and go in and possess the land which the LORD swore unto your fathers.</p>	<p>כָּל תַּפְקִידָתָא דְאַנָּא מִפְּקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין תִּשְׁרוּן לְמַעַבַּד בְּדִיל דְּתִיחֹן וְתִסְגֹּן וְתִיעֲלֹן וְתִירְתֹן יְתַּאֲרֵא דְקִיָּים יְיָ לְאַבְהָתְכוֹן:</p>	<p>VIII כָּל־הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה הַיּוֹם תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תַּחְיוּן וְיִרְבְּתֶם וּבִאתֶם יְרִשְׁתֶּם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְתִּיכֶם:</p>

(22) פֶּן תִּרְבֶּה עֲלֶיךָ חַיַּת הַשָּׂדֶה. והלא אס עושין רָעוּנו של מְקוֹם אֵין מִתִּירָאִין מִן הַחַיָּה, שְׁנֵאֲמַר וְחַיַּת הַשָּׂדֶה הִשְׁלֵמָה לָךְ (אִיזָה, כג), אֵלֹא גְלוּי הִיָּה לִפְנֵינוּ שְׁעִתִּידִין לַחֲטוּא:

(23) וְהָמָם. נְקוּד קמ"ן כולו, לִפִּי שְׁאִין מ"ס אַחֲרֹנָה מִן הַיִּסוּד, וְהָרִי הוּא כְּמוֹ וְהֵם אוֹתָם, אֲבָל וְהָמָם גִּלְגָּל עֲגָלָתוֹ (יִשְׁעִיה כח, כולו יסוד, לִפִּיכך חֲזִיו קמ"ן וְחֲזִיו פת"ח, כַּשֶּׁאֵר פִּעַל שֶׁל שְׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת:

(1) כָּל הַמִּצְוָה. כַּפְשׁוּטוֹ. וּמִדְרַשׁ אֲגִדָּה (תַּנְחוּמָא עֲקָב 1), אִם תַּחֲסִילת צִמְצוּמָה גְּמוּר אוֹתָהּ, שְׂאִינָה נִקְרָאת הַמִּצְוָה אֵלֹא עַל שֶׁם הַגְּמוּרָה, שְׁנֵאֲמַר וְאֵת עֲצָמוֹת יוֹסֵף הִשְׁכֵּן הָעָלְנוּ דְּגִי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם קִצְרוּ דְּשָׁכָם (יְהוֹשֻׁעַ כד, לד), וְהֵלֹא מִשֶּׁה לְצַדוֹ נַחֲמַסְק צָהֳ לַהֲעֵלוֹתָם, אֵלֹא לִפִּי שֶׁלָּה הַסְפִּיק לְגוּמְרָהּ וּגְמוּרָהּ יִשְׂרָאֵל, נִקְרָאת עַל שִׁמָּם:

<p>And thou shalt remember all the way which the LORD thy God hath led thee these forty years in the wilderness, that He might afflict thee, to prove thee, to know what was in thy heart, whether thou wouldest keep His commandments, or no.</p>	<p>וְזָכַרְתָּ אֶת-כָּל-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הוֹלִכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה בַּמִּדְבָּר לְמַעַן עֲנֹתְךָ לְנִסְתָּךְ לָדַעַת אֶת-אֲשֶׁר בְּלִבְּךָ הִתְשַׁמֵּר מִצְוֹתָיו אִם-לֹא:</p>	<p>2 וְזָכַרְתָּ אֶת-כָּל-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הוֹלִכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה בַּמִּדְבָּר לְמַעַן עֲנֹתְךָ לְנִסְתָּךְ לָדַעַת אֶת-אֲשֶׁר בְּלִבְּךָ הִתְשַׁמֵּר מִצְוֹתָיו אִם-לֹא:</p>
<p>And He afflicted thee, and suffered thee to hunger, and fed thee with manna, which thou knewest not, neither did thy fathers know; that He might make thee know that man doth not live by bread only, but by every thing that proceedeth out of the mouth of the LORD doth man live.</p>	<p>וַיַּעֲנֶךָ וַיִּרְעֲבֶךָ וַיֹּאכְלֶךָ יֵת מִנָּה דָּלָא יָדַעְתָּ וְלֹא יָדְעוּ אֲבֹתֶיךָ כִּי לֹא עַל-הַלֶּחֶם לִבְדּוֹ יַחֲיֶה הָאָדָם כִּי עַל-כָּל-מוֹצֵא פִי-יְהוָה יַחֲיֶה הָאָדָם:</p>	<p>3 וַיַּעֲנֶךָ וַיִּרְעֲבֶךָ וַיֹּאכְלֶךָ יֵת מִנָּה דָּלָא יָדַעְתָּ וְלֹא יָדְעוּ אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן הוֹדִיעָךְ כִּי לֹא עַל-הַלֶּחֶם לִבְדּוֹ יַחֲיֶה הָאָדָם כִּי עַל-כָּל-מוֹצֵא פִי-יְהוָה יַחֲיֶה הָאָדָם:</p>
<p>Thy raiment waxed not old upon thee, neither did thy foot swell, these forty years.</p>	<p>כְּסוּתְךָ לֹא בִלִּיַּת מִנֶּה וּמַסְנַךְ לֹא יָחִיפוּ דָּנָן אַרְבָּעִין שָׁנִים:</p>	<p>ישראל שְׁמִלְתְּךָ לֹא בִלְתָּה מֵעֲלֶיךָ וְרַגְלְךָ לֹא בָצָקָה זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה:</p>
<p>And thou shalt consider in thy heart, that, as a man chasteneth his son, so the LORD thy God chasteneth thee.</p>	<p>וַתִּדַּע עִם לִבְּךָ אֲרִי כְּמֹא דְמִלִּיךְ גּוֹבְרָא יֵת בְּרִיָּה יֵי אֱלֹהֶיךָ מִלִּיךְ לָךְ:</p>	<p>5 וַיִּדַּעַת עִם-לִבְּךָ כִּי כַּאֲשֶׁר יִיַּסֵּר אִישׁ אֶת-בְּנוֹ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִיַּסְרֶךָ:</p>
<p>And thou shalt keep the commandments of the LORD thy God, to walk in His ways, and to fear Him.</p>	<p>וְחָטַר יֵת פְּקוּדֵיָא דִּי אֱלֹהֶיךָ לְמַחֲךָ בְּאֻרְחֵן דִּתְקַנָּן קְדָמוּהִי וּלְמַדְחֵל יֵתִיה:</p>	<p>6 וְשָׁמַרְתָּ אֶת-מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִלְכֹת בְּדַרְכָּיו וּלְיִרְאָה אֹתוֹ:</p>
<p>For the LORD thy God bringeth thee into a good land, a land of brooks of water, of fountains and depths, springing forth in valleys and hills;</p>	<p>אֲרִי יֵי אֱלֹהֶיךָ מַעִיל לָךְ לְאַרְעָא טַבְתָּא אֲרַע נְגִדָא נְחָלִין דְּמִיין מְבוּעֵי עֵינִין וְתַהוֹמִין נִפְסִין בְּבִקְעֵן וּבְטוּרִין:</p>	<p>7 כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מְבִיאֶךָ אֶל-אֶרֶץ טוֹבָה אֶרֶץ נַחְלֵי מַיִם עֵינֹת וְתַהוֹמֹת יִצְאִים בְּבִקְעָה וּבְהָר:</p>
<p>a land of wheat and barley, and vines and fig-trees and pomegranates; a land of olive-trees and honey;</p>	<p>אֲרַע חֲטִין וּשְׂעִרִין וּגְוִפְנִין וְתִינִין וְרִמּוֹנִין אֲרַעָא דְזִיתָהָא עֲבָדִין מִשְׁחָא וְהִיא עֲבָדָא דְּבִשׁ:</p>	<p>8 אֶרֶץ חֲטָה וּשְׂעֹרָה וּגְפִן וְתַאנָּה וְרִמּוֹן אֶרֶץ-זֵית שְׁמֵן וְדִבְשׁ:</p>

- (2) התשמור מצותיו. שלא תנסהו ולא תהרהר אחריו;
 (4) שמלתך לא בלתה. ענני כבוד היו שפין צבקות ומגהצים אותם כמין כלים מגהצים, ואף קטניהם כמו שהיו גדלים
 היה גדל לצושן עמהם, כלצוש הזה של חומט שגדל עמו: לא בצקה. לא נפחה כצנק, כדרך הולכי יתק שרגליהם נפוחות:
 (8) זית שמן. זיתים העושים שמן:

<p>a land wherein thou shalt eat bread without scarceness, thou shalt not lack any thing in it; a land whose stones are iron, and out of whose hills thou mayest dig brass.</p>	<p>אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכָּנָה תֹאכַל-בָּהּ לֶחֶם לֹא-תִחְסַר כָּל כֹּל בָּהּ אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבִנֶיהָ בְּרֹזָל וּמִטִּירָהּ תִּפְסֹל נְחָשׁ:</p>	<p>9 אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכָּנָה תֹאכַל-בָּהּ לֶחֶם לֹא-תִחְסַר כָּל כֹּל בָּהּ אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבִנֶיהָ בְּרֹזָל וּמִטִּירָהּ תִּחְצֹב נְחָשֶׁת:</p>
<p>And thou shalt eat and be satisfied, and bless the LORD thy God for the good land which He hath given thee.</p>	<p>וְתִכּוֹל וְתִשְׂבַּע וְתִבְרַךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ עַל אֶרֶץ טֹבָתָא דִּיהֵב לָךְ:</p>	<p>10 וְאָכַלְתָּ וְשִׂבַּעְתָּ וּבִרְכַּתָּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל-הָאֶרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן-לָךְ:</p>
<p>Beware lest thou forget the LORD thy God, in not keeping His commandments, and His ordinances, and His statutes, which I command thee this day;</p>	<p>אִסְתָּמַר לָךְ דְּלִמָּא תִּחְנָשִׁי יְיָ דְּחִלְתָּא דִּי אֱלֹהֶיךָ בְּדִיל דְּלֹא לְמַטֵּר פְּקוּדֵיהִי וְדִינוּהִי וְקִימוּהִי דְּאֵנָּא מְפָקִיד לָךְ יוֹמָא דִּין:</p>	<p>שני השָׁמַר לָךְ פֶּן-תִּשְׁכַּח אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְבַלְתִּי שָׁמֹר מִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְחֻקֵּיהֶם אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה הַיּוֹם:</p>
<p>lest when thou hast eaten and art satisfied, and hast built goodly houses, and dwelt therein;</p>	<p>דְּלִמָּא תִכּוֹל וְתִשְׂבַּע וּבְתִין שְׁפִירִין תִּבְנִי וְתִתִּיב:</p>	<p>12 פֶּן-תֹאכַל וְשִׂבַּעְתָּ וּבִתִּים טֹבִים תִּבְנֶה וְיִשְׁבַּתָּ:</p>
<p>and when thy herds and thy flocks multiply, and thy silver and thy gold is multiplied, and all that thou hast is multiplied;</p>	<p>וְתוֹרֶךְ וְעֵגֶד יִסְגּוּן וְכֶסֶף וְזָהָב יִסְגִּי לָךְ וְכָל דְּלָךְ יִסְגִּי:</p>	<p>13 וּבִקְרֶךְ וּצֹאנֶךָ יִרְבּוּן וְכֶסֶף וְזָהָב יִרְבֶּה-לָּךְ וְכָל אֲשֶׁר-לָךְ יִרְבֶּה:</p>
<p>then thy heart be lifted up, and thou forget the LORD thy God, who brought thee forth out of the land of Egypt, out of the house of bondage;</p>	<p>וְיִירָם לְבָבְךָ וְתִחְנָשִׁי יְיָ דְּחִלְתָּא דִּי אֱלֹהֶיךָ דְּאִפְקֶד מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדֵיהֶם:</p>	<p>14 וְרָם לְבַבְךָ וְשָׁכַחְתָּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמוֹצִיאֶךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:</p>
<p>who led thee through the great and dreadful wilderness, wherein were serpents, fiery serpents, and scorpions, and thirsty ground where was no water; who brought thee forth water out of the rock of flint;</p>	<p>דְּדִבְרֶךְ בְּמִדְבָּרָא רַבָּא וְדַחִילָא אֲתֵר דְּחִינוּן קָלָן וְעִקְרָבִין וּבֵית צְהוּנָא אֲתֵר דְּלִית מֵיָּא דְּאִפִּיק לָךְ מֵיָּא מִטְּנָרָא תִּקְיָפָא:</p>	<p>15 הַמּוֹלִיכְךָ בְּמִדְבָּרוֹ הַגָּדֹל וְהַנּוֹרָא נָחַשׁ וְשָׂרָף וְעִקְרָב וּצְמָאוֹן אֲשֶׁר אֵין-מַיִם הַמוֹצִיא לָךְ מַיִם מִצּוּר הַחֲלָמִישׁ:</p>
<p>who fed thee in the wilderness with manna, which thy fathers knew not, that He might afflict thee, and that He might prove thee, to do thee good at thy latter end;</p>	<p>דְּאוֹכַלְךָ מִנָּא בְּמִדְבָּרָא דְּלֹא יָדְעוּ אֲבֹהֶיךָ בְּדִיל לְעִנּוּיָךְ וּבְדִיל לְנִסּוּיָךְ לְאוֹטָבָא לָךְ בְּסוֹפָךְ:</p>	<p>16 הַמֵּאֲכִילְךָ מִן בְּמִדְבָּר אֲשֶׁר לֹא-יָדְעוּן אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן עֲנֹתְךָ וּלְמַעַן נִסְתָּךְ לְהִיטִבָּהּ בְּאַחֲרִיתָךְ:</p>
<p>and thou say in thy heart: 'My power and the might of my hand hath gotten me this wealth.'</p>	<p>וְתִימַר בְּלִבְךָ חִילִי וְתִקּוּף יָדִי קָנָא לִי יְיָ נִכְסִיָּא הָאֵלִין:</p>	<p>17 וְאָמַרְתָּ בְּלִבְבְּךָ כֹּחִי וְעֹצֶם יָדִי עָשָׂה לִי אֶת-הַחֵיל הַזֶּה:</p>

<p>But thou shalt remember the LORD thy God, for it is He that giveth thee power to get wealth, that He may establish His covenant which He swore unto thy fathers, as it is this day.</p>	<p>וְזָכַרְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי הוּא הִנָּתֵן לְךָ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חֵיל לְמַעַן הָקִים אֶת־בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם בְּיוֹם הַהוּא: (פ)</p>	<p>18</p>
<p>And it shall be, if thou shalt forget the LORD thy God, and walk after other gods, and serve them, and worship them, I forewarn you this day that ye shall surely perish.</p>	<p>וְהָיָה אִם־שָׁכַח תִּשְׁכַּח אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבַדְתָּם וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם הִנֵּנִי בְּכֶם הַיּוֹם כִּי אֶבְדֶּה תֹאבְדוּן:</p>	<p>19</p>
<p>As the nations that the LORD maketh to perish before you, so shall ye perish; because ye would not hearken unto the voice of the LORD your God.</p>	<p>כַּגּוֹיִם אֲשֶׁר יִהְיֶה מֵאֲבִיד מִפְּנֵיכֶם כֵּן תֹאבְדוּן עֲקֵב לֹא תִשְׁמָעוּן בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: (פ)</p>	<p>20</p>
<p>Hear, O Israel: thou art to pass over the Jordan this day, to go in to dispossess nations greater and mightier than thyself, cities great and fortified up to heaven,</p>	<p>שָׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתָּה עֹבֵר הַיּוֹם אֶת־הַיַּרְדֵּן לְבֹא לְרֶשֶׁת גּוֹיִם גְּדֹלִים וְעֲצָמִים מִמֶּנִּי עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצֻרֹת בַּשָּׁמַיִם:</p>	<p>ח</p>
<p>a people great and tall, the sons of the Anakim, whom thou knowest, and of whom thou hast heard say: 'Who can stand before the sons of Anak?'</p>	<p>עַם־גָּדוֹל וָרָם בְּנֵי עֲנָקִים אֲשֶׁר אַתָּה יָדַעְתָּ וְאַתָּה שָׁמַעְתָּ מִי יִתְּיָצֵב לִפְנֵי בְנֵי עֲנָק:</p>	<p>2</p>
<p>Know therefore this day, that the LORD thy God is He who goeth over before thee as a devouring fire; He will destroy them, and He will bring them down before thee; so shalt thou drive them out, and make them to perish quickly, as the LORD hath spoken unto thee.</p>	<p>וַיֵּדַעְתָּ הַיּוֹם כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא־הָעֹבֵר לִפְנֶיךָ אִשׁ אֹכֶלֶת הוּא יִשְׁמִדֵם וְהוּא יִכְנִיעֵם לִפְנֶיךָ וְהוֹרֶשְׁתָּם וְהִאֲבַדְתָּם מִהֵר כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה לְךָ:</p>	<p>3</p>

(1) גדולים ועצומים ממך. אתה ענוס, והם ענומים ממך:

שלישי

4 Speak not thou in thy heart, after that the LORD thy God hath thrust them out from before thee, saying: 'For my righteousness the LORD hath brought me in to possess this land'; whereas for the wickedness of these nations the LORD doth drive them out from before thee.

5 Not for thy righteousness, or for the uprightness of thy heart, dost thou go in to possess their land; but for the wickedness of these nations the LORD thy God doth drive them out from before thee, and that He may establish the word which the LORD swore unto thy fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob.

6 Know therefore that it is not for thy righteousness that the LORD thy God giveth thee this good land to possess it; for thou art a stiffnecked people.

7 Remember, forget thou not, how thou didst make the LORD thy God wroth in the wilderness; from the day that thou didst go forth out of the land of Egypt, until ye came unto this place, ye have been rebellious against the LORD.

8 Also in Horeb ye made the LORD wroth, and the LORD was angered with you to have destroyed you.

9 When I was gone up into the mount to receive the tables of stone, even the tables of the covenant which the LORD made with you, then I abode in the mount forty days and forty nights; I did neither eat bread nor drink water.

אל-תאמר בלבבך בהנך יהוה אלהיך אתם מלפניך לאמר בצדקתי הביאני יהוה לרשת את-הארץ הזאת וברשעת הגוים האלה יהוה מורישם מפניך: לא תימר בלבבך בהנך יהוה אלהיך אתם מלפניך לאמר בצדקתי הביאני יהוה לרשת את-הארץ הזאת וברשעת הגוים האלה יהוה מורישם מפניך: לא תימר בלבבך בהנך יהוה אלהיך אתם מלפניך לאמר בצדקתי הביאני יהוה לרשת את-הארץ הזאת וברשעת הגוים האלה יהוה מורישם מפניך:

לא בצדקתך ובישר לבבך אתה בא לרשת את-ארצם כי ברשעתו הגוים האלה יהוה אלהיך מורישם מפניך ולמען הקים את-הדבר אשר נשבע יהוה לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב: לא בצדקתך ובישר לבבך אתה בא לרשת את-ארצם כי ברשעתו הגוים האלה יהוה אלהיך מורישם מפניך ולמען הקים את-הדבר אשר נשבע יהוה לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב:

וידעת כי לא בצדקתך יהוה אלהיך נתן לך את-הארץ הטובה הזאת לרשתה כי עם קשה-עורף אתה: וידעת כי לא בצדקתך יהוה אלהיך נתן לך את-הארץ הטובה הזאת לרשתה כי עם קשה-עורף אתה:

זכר אל-תשכח את אשר-הקצפת את-יהוה אלהיך במדבר למן-היום אשר-יצאתו מארץ מצרים עד-באכם עד-המקום הזה מקרים הייתם עם-יהוה: זכר אל-תשכח את אשר-הקצפת את-יהוה אלהיך במדבר למן-היום אשר-יצאתו מארץ מצרים עד-באכם עד-המקום הזה מקרים הייתם עם-יהוה:

ובחרב הקצפתם את-יהוה ויתאנף יהוה בכם להשמיד אתכם: ובחרב הקצפתם את-יהוה ויתאנף יהוה בכם להשמיד אתכם:

בעלתי תהרה לקחת לוחות האבנים לוחות הבדית אשר-כרת יהוה עמכם ואשב בהר ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי: בעלתי תהרה לקחת לוחות האבנים לוחות הבדית אשר-כרת יהוה עמכם ואשב בהר ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי:

(4) אל תאמר בלבבך. נדקתי ורשעתי הגוים גרמו:

(5) לא בצדקתך וגר אתה בא לרשת וגר כי ברשעת הגוים. הרי כי משמש נלשון אלה:

<p>And the LORD delivered unto me the two tables of stone written with the finger of God; and on them was written according to all the words, which the LORD spoke with you in the mount out of the midst of the fire in the day of the assembly.</p>	<p>וַיִּתֵּן יְהוָה אֵלַי אֶת־שְׁנֵי לוחֹת הָאֲבָנִים כְּתוּבִים בְּאֶצְבָּע אֱלֹהִים וְעַל־יָהֱם כְּכֹל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה עִמָּכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ בַּיּוֹם הַהוּא:</p>	<p>וַיִּתֵּן יְהוָה אֵלַי אֶת־שְׁנֵי לוחֹת הָאֲבָנִים כְּתוּבִים בְּאֶצְבָּע אֱלֹהִים וְעַל־יָהֱם כְּכֹל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה עִמָּכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ בַּיּוֹם הַהוּא:</p>
<p>And it came to pass at the end of forty days and forty nights, that the LORD gave me the two tables of stone, even the tables of the covenant.</p>	<p>וַיְהִי מִסוּף אַרְבָּעִין יָמִין וְאַרְבָּעִין לַיְלָו יָהֱ יִי לִי יֵת תָּרִין לוחֹת אֲבָנִים לוחֹת קִימָא:</p>	<p>וַיְהִי מִסוּף אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה נָתַן יְהוָה אֵלַי אֶת־שְׁנֵי לוחֹת הָאֲבָנִים לְחֹת הַבְּרִית:</p>
<p>And the LORD said unto me: 'Arise, get thee down quickly from hence; for thy people that thou hast brought forth out of Egypt have dealt corruptly; they are quickly turned aside out of the way which I commanded them; they have made them a molten image.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לִי קוּם חֲזוּת בְּפָרִיעַ מִכָּא אֲרִי חֲבִיל עֲמֹד דְּאִפִּיקְתָּא מִמִּצְרַיִם סָטוּ בְּפָרִיעַ מִן אוֹרְחָא דְּפִקִּידָתִּנּוּן עֲבָדוּ לַהוֹן מִתְּכָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי קוּם רַד מִהָר מִזֶּה כִּי שַׁחַת עָמְדָה אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מִמִּצְרַיִם סָרוּ מִהָר מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם עֲשׂוּ לָהֶם מִסֵּכָה:</p>
<p>Furthermore the LORD spoke unto me, saying: 'I have seen this people, and, behold, it is a stiffnecked people;</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לִי לְמִימַר גְּלִי קָדְמִי עָמָא הָרִין וְהָא עִם קָשִׁי קָדָל הוּא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי לֹאֲמֹר רֵאִיתִי אֶת־הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה עִם־קִשְׁיָה עֶרְפָּה הוּא:</p>
<p>let Me alone, that I may destroy them, and blot out their name from under heaven; and I will make of thee a nation mightier and greater than they.'</p>	<p>אֲנִי בְּעוֹתֵךְ מִן קָדְמִי וְאֲשִׁיצִינּוּן וְאֲמַחִי יֵת שׁוֹמְהוֹן מִתַּחַת שָׁמַיָא וְאֲעֲבִיד יִתְךָ לְעַם תְּקִיף וְסָגִי מִנְהוֹן:</p>	<p>הֲרַף מִמֶּנִּי וְאֲשְׁמִידֵם וְאֲמַחֲתָ אֶת־שִׁמְם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם וְאֲעֲשֶׂה אוֹתְךָ לְגוֹי־עָצוּם וְרַב מִמֶּנִּי:</p>
<p>So I turned and came down from the mount, and the mount burned with fire; and the two tables of the covenant were in my two hands.</p>	<p>וְאֲתַפְּנִיתִי וְנִחַתִּית מִן טוֹרָא וְטוֹרָא בָּעַר בְּאִישָׁתָא וְתָרִין לוחֹת קִימָא עַל תְּרֵתִין יָדַי:</p>	<p>וְאָפִן וְאָרַד מִן־הָהָר וְהָהָר בָּעַר בְּאֵשׁ וְשְׁנֵי לוחֹת הַבְּרִית עַל שְׁתֵּי יָדַי:</p>
<p>And I looked, and, behold, ye had sinned against the LORD your God; ye had made you a molten calf; ye had turned aside quickly out of the way which the LORD had commanded you.</p>	<p>וְחִזִּית וְהָא חֲבַתוֹן קָדָם יְיָ אֶלְחָכוֹן עֲבַדְתוּן לָכוֹן עֵיגֹל מִתְּכָא סָטִיתוֹן בְּפָרִיעַ מִן אוֹרְחָא דְּפִקִּידָתִּי יִי יִתְכוֹן:</p>	<p>וְאָרָא וְהִנֵּה חֲטָאתֶם לַיהוָה אֶלְהֵיכֶם עָשִׂיתֶם לָכֶם עֵגֹל מִסֵּכָה סָרְתֶם מִהָר מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר־צִוִּה יְהוָה אֶתְכֶם:</p>

(9) ואשב בהר. אין ישיבה חלל לשון עבדה (מגילה כה.).

(10) לוחת. לחת כמיז, ששמיהן שוות:

- 17 And I took hold of the two tables, and cast them out of my two hands, and broke them before your eyes. 17 וְאֶת־פֶּשֶׁל בִּשְׁנֵי הַלַּחֹת וְאֶשְׁלַכְם מֵעַל שְׁתֵּי יָדַי וְאֶשְׁבְּרֵם לְעֵינֵיכֶם: וְאֶחָדִית בְּתָרִין לוֹחֵיָא וְרַמִּיתָנּוּן מֵעַל תַּרְתִּין יָדַי וְתִבְרַתָּנּוּן לְעֵינִיכֹן:
- 18 And I fell down before the LORD, as at the first, forty days and forty nights; I did neither eat bread nor drink water; because of all your sin which ye sinned, in doing that which was evil in the sight of the LORD, to provoke Him. 18 וְאֶתְנַפַּל לִפְנֵי יְהוָה כְּרִאשֹׁנָה אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַלְתִּי וּמַיִם לֹא שָׁתִיתִי עַל כָּל חַטֹּאתֵיכֶם אֲשֶׁר חָטַאתֶם לַעֲשׂוֹת הָרָע בְּעֵינֵי יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ: וְאֶשְׁתַּטַּחֲחִית קֶדֶם יְיָ כַּד בְּקִדְמִיתָא אַרְבַּעַין יָמִין וְאַרְבַּעַין לַיְלָן לֶחֶמָא לֹא אָכַלְתִּי וּמַיָּא לֹא שָׁתִיתִי עַל כָּל חֻבַּתְכוֹן דְּחִבַּתָּנוּן לְמַעַבְד דְּבִיש קֶדֶם יְיָ לְאַרְגָּזָא קִדְמוּהִי:
- 19 For I was in dread of the anger and hot displeasure, wherewith the LORD was wroth against you to destroy you. But the LORD hearkened unto me that time also. 19 כִּי יִגְרַתִּי מִפְּנֵי הָאֵף וְהַחֲמָה אֲשֶׁר קִצַּף יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֵלַי גַּם בַּפֶּעַם הַהוּא: אֲרִי דְחִילִית מִן קֶדֶם רוּגָזָא וְחַמָּתָא דְרַגּוּ יְיָ עֲלִיכֹן לְשִׁיזְמִיד אֶתְכֶם וַיִּשְׁמַע יְהוָה צְלוֹתִי אֵף בְּזִמְנָא הַהוּא:
- 20 Moreover the LORD was very angry with Aaron to have destroyed him; and I prayed for Aaron also the same time. 20 וּבְאַהֲרֹן הַתַּאֲנַף יְהוָה מְאֹד לְהַשְׁמִידוֹ וְאֶתְפַּלֵּל גַּם-בְּעַד אַהֲרֹן בַּעַת הַהוּא: וְעַל אַהֲרֹן הָיָה רָגֵז מִן קֶדֶם יְיָ לְחַדָּא לְשִׁיזְיִיתִיה וְצִלִּיתִי אֵף עַל אַהֲרֹן בְּעַדְנָא הַהוּא:
- 21 And I took your sin, the calf which ye had made, and burnt it with fire, and beat it in pieces, grinding it very small, until it was as fine as dust; and I cast the dust thereof into the brook that descended out of the mount.— 21 וְאֶת-חַטֹּאתֵיכֶם אֲשֶׁר-עָשִׂיתֶם אֶת-הָעֵגֹל לְקַחְתִּי וְאֶשְׂרַף אֹתוֹ בְּאֵשׁ וְאָכַת אֹתוֹ טָחוֹן הֵיטֵב עַד אֲשֶׁר-דָּק לַעֲפָר וְאֶשְׁלַף אֶת-עֲפָרוֹ אֶל-הַנָּחַל הַיָּרֵד מִן-הַהָר: וְיָת חֻבַּתְכוֹן דְּעִבַּדְתָּנוּן יָת עֵגֹל אֲנִיבִית וְאִזְקִידִית יָתִיה בְּנוֹרָא וְשִׁפִּית יָתִיה בְּשׁוּפְיָנָא יָאוּת עַד דְּהָיָה דָּקִיק לַעֲפָרָא וְרַמִּית יָת עֲפָרִיהָ לְנַחְלָא דְנַחֲחִית מִן טוֹרָא:
- 22 And at Taberah, and at Massah, and at Kibroth-hattaavah, ye made the LORD wroth. 22 וּבְתַבְעֵרָה וּבְמַסָּה וּבְקִבְרַת הַתַּאֲוָה מִקְצָפִים הָיִיתֶם אֶת-יְהוָה: וּבְדִלִיקְתָא וּבְנִסִּיתָאוּבְקִבְרִי דְמִשְׁאַלִי מִרְגִּזִּין הָיִיתָן קֶדֶם יְיָ:

(18) ואתנפל לפני ה' כראשונה ארבעים יום. שנאמר וְעַתָּה אֵל ה' אֹלֵי אֲכַפְרָה (שמות לז, ל), באותה עלייה נמעכצתי ארבעים יום, נמצאו פְּלִים כ"ט באב, שהוא עלה בשמונה עשר בתמוז, זו ביום נחרצה הקדוש ברוך הוא לישראל ואמר לו למשה פֶּסֶל לָךְ שָׁנִי לַחַם (שם לד, א), עשה עוד מי יוס, נמצאו פְּלִים ביום הכפורים, זו ביום נחרצה הקדש לישראל בשמחה ואמר לו למשה סֶלֶתָּי כְּדָרָךְ (במדבר יד, כ), לכך הוקצו למחילה ולסליחה, ומנין שנחרצה בראון שלם, שנאמר בארבעים של לוחות אחרונות וְאֶנְכִּי עִמָּדָי צָהָר פִּימִים הָרָאשִׁים (לקמן י, י), מה הראשונים בראון אף אחרונים בראון, אמור מעתה, אמצעיים היו צנעם:

(20) ובאהרן התאנף ה'. לפי ששמע לכס: להשמידו. זה פְּלוֹי צִנִּים, וכן הוא אומר וְאֶשְׁמִיד פָּרִיז מִמֶּעַל (עמוס ב, ט): ואתפלל גם בעד אהרן. והועילה תפילתי לכפר מחסה, ומתו שנים ונשארו השנים: (21) טחון. לשון הווה, כמו קִלּוֹף (בראשית יב, ט) וְקָלוֹת (דברים כה, לב). מולאנ"ט צלע"ו:

- 23 And when the LORD sent you from Kadesh-barnea, saying: 'Go up and possess the land which I have given you'; then ye rebelled against the commandment of the LORD your God, and ye believed Him not, nor hearkened to His voice.
- 24 Ye have been rebellious against the LORD from the day that I knew you.—
- 25 So I fell down before the LORD the forty days and forty nights that I fell down; because the LORD had said He would destroy you.
- 26 And I prayed unto the LORD, and said: 'O Lord GOD, destroy not Thy people and Thine inheritance, that Thou hast redeemed through Thy greatness, that Thou hast brought forth out of Egypt with a mighty hand.
- 27 Remember Thy servants, Abraham, Isaac, and Jacob; look not unto the stubbornness of this people, nor to their wickedness, nor to their sin;
- 28 lest the land whence Thou broughtest us out say: Because the LORD was not able to bring them into the land which He promised unto them, and because He hated them, He hath brought them out to slay them in the wilderness.
- 29 Yet they are Thy people and Thine inheritance, that Thou didst bring out by Thy great power and by Thy outstretched arm.'
- ובשלח יהוה אתכם מקדש ברנע לאמר עלו ורשו את הארץ אשר נתתי לכם ותמרו אתפי יהוה אלהיכם ולא האמנתם לו ולא שמעתם בקלו:
- ממרים היתם עם יהוה מיום דעתי אתכם:
- ואתנפל לפני יהוה את ארבעים היום ואת ארבעים הלילה אשר התנפלתי כי אמר יהוה להשמיד אתכם:
- ואתפלל אל יהוה ואמר אדני יהוה אל תשחת עמך ונחלתך אשר פדית בגדלך אשר הוצאת ממצרים בגד חזקה:
- ואתפלל אל יהוה ואמר אדני יהוה אל תשחת עמך ונחלתך אשר פדית בגדלך אשר הוצאת ממצרים בגד חזקה:
- זכר לעבדיך לאברהם ליצחק וליעקב אל תפן אל קשי העם הזה ואל רשעו ואל חטאתו:
- פן יאמרו הארץ אשר הוצאתנו משם מבלי יכלת יהוה להביאם אל הארץ אשר דבר להם ומשנאתו אותם הוציאם להמתם במדבר:
- והם עמך ונחלתך אשר הוצאת בכתך הגדל ובזרעך הנטויה: (פ)
- ואסתרתי עמך ואחסנתך דאפיקתא בחילך רבא ובזרעך מרמא:

(25) ואתנפל וגו'. אלו הן עצמם האמורים למעלה, וכפלן כאן, לפי שכחז כאן סדר תפלתו, שנאמר ה' אלהים אל תשחת עמך וגו':

רביעי
ט

x At that time the LORD said unto me: 'Hew thee two tables of stone like unto the first, and come up unto Me into the mount; and make thee an ark of wood.

בַּעֲתֵּה הָיוּ אָמַר יְהוָה אֵלַי
פֶּסֶל-לֶךְ שְׁנֵי-לוּחֹת אֲבָנִים
כְּרָאשֵׁינִים וְעִלָּה אֵלַי הִתְהַרָה
וַעֲשִׂיתָ לֶךְ אֲרוֹן עֵץ:

2 And I will write on the tables the words that were on the first tables which thou didst break, and thou shalt put them in the ark.'

וְאָכְתָב עַל-הַלּוּחֹת אֶת-
הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל-הַלּוּחֹת
הָרִאשִׁינִים אֲשֶׁר שָׁבַרְתָּ וְשָׂמַתָּם
בָּאֲרוֹן:

3 So I made an ark of acacia-wood, and hewed two tables of stone like unto the first, and went up into the mount, having the two tables in my hand.

וַאֲעַשׂ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים וְאֶפְסַל
שְׁנֵי-לּוּחֹת אֲבָנִים כְּרָאשֵׁינִים
וְאָעַל הִתְהַרָה וְשְׁנֵי הַלּוּחֹת בְּיָדִי:

4 And He wrote on the tables according to the first writing, the ten words, which the LORD spoke unto you in the mount out of the midst of the fire in the day of the assembly; and the LORD gave them unto me.

וַיִּכְתֹּב עַל-הַלּוּחֹת כַּמִּכְתָּב
הָרִאשׁוֹן אֶת עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים
אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֲלֵיכֶם בְּהָר
מִתּוֹךְ הָאֵשׁ בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּתֶּנֶם
יְהוָה אֵלַי:

5 And I turned and came down from the mount, and put the tables in the ark which I had made; and there they are, as the LORD commanded me.—

וְאֶפְנִיתִי וַיֵּרָדַתִּי מִן הַר
וַשְׁוִיתִי יָת לּוּחֵי אֲרוֹנָא
דְּעִבְדִּית וְהוּוּ תַּמָּן כְּמָא
דִּפְקִדְנִי יְיָ:

6 And the children of Israel journeyed from Beeroth-benejaakan to Moserah; there Aaron died, and there he was buried; and Eleazar his son ministered in the priest's office in his stead.

וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָסְעוּ מִבְּעֵרֹת בְּנֵי-
יַעֲקֹב מוֹסֶרָה שָׁם מָת אַהֲרֹן
וַיִּקְבֹּר שָׁם וַיִּכְתֹּן אֶלְעָזָר בְּנוֹ
תַּחְתָּיו:

(1) בעת ההיא. לטקס מ' יום נתרצה לי, ואמר לי פסל לך ואח"כ ועשית ארון, ואני עשיתי ארון תחלה, שכשאבא והלווחות בידי היכן אחנס, ולא זה הוא הארון שעשה צללאל, שהרי משכן לא נעסקו בו עד לאחר יום הכפורים, כי ברדתו מן ההר נזה להם על מלכת המשכן, וצללאל עשה משכן תחלה ואחר כך ארון וכלים, נמצא זה ארון אחר היה, וזה שהיה יוצא עמם למלחמה, ואותו שעשה צללאל לא יצא למלחמה אלא בימי עלי, ונעשו עלי ונצפה:

(6) ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן מוסרה. מה ענין זה לכאן, ועוד וכי מבארות בני יעקן נסעו למוסרה, והלא ממוסרות באו לבני יעקן, שנאמר וַיִּסְעוּ מִמֹּסְרוֹת וגו' (במדבר לג, א), ועוד שם מת אהרן, והלא זהר ההר מת, לא וחסוב ותמצא שמונה מסעות ממוסרות להר ההר, אלא אף זו מן התוכחה, ועוד עשיתם זאת, כשמת אהרן זהר ההר לטקס ארבעים שנה ונסתלקו ענני כבוד, וְרָאִיתָם לָכֵן מִמִּלְחַמַּת מֶלֶךְ עַד, וְנִפְתָּקָם רֹאשׁ לַחֲזוֹר לַמִּזְרָח, וחזרתם לאחוריים שמונה מסעות עד בני יעקן ומשם למוסרה, שם נלחמו לכס בני לוי והרגו מכס ואחם מהם, עד שהחזירו אחכם צדק חזרתכם, ומשם חזרתם

- 7 From thence they journeyed unto
7 Gudgod; and from Gudgod to
Jotbah, a land of brooks of water.—
מִשָּׁם נָסְעוּ הַגִּדְגָּדָה וּמִן־
הַגִּדְגָּדָה יִטְבַּתָּה אֶרֶץ נַחֲלֵי
מַיִם:
- 8 At that time the LORD separated
8 the tribe of Levi, to bear the ark of
the covenant of the LORD, to stand
before the LORD to minister unto
Him, and to bless in His name,
unto this day.
בְּעֵת הַהוּא הִבְדִּיל יְהוָה אֶת־
שִׁבְט הַלֵּוִי לְשֵׂאת אֶת־אֲרוֹן
בְּרִית־יְהוָה לַעֲמֹד לִפְנֵי יְהוָה
לְשָׁרְתוֹ וּלְבָרֵךְ בְּשֵׁמוֹ עַד הַיּוֹם
הַזֶּה:
- 9 Wherefore Levi hath no portion
9 nor inheritance with his brethren;
the LORD is his inheritance,
according as the LORD thy God
spoke unto him.—
עַל־כֵּן לֹא־הָיָה לַלֵּוִי חֵלֶק
וְנַחֲלָה עִם־אֶחָיו יְהוָה הוּא
נַחֲלָתוֹ כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לֵאמֹר:
- 10 Now I stayed in the mount, as at
10 the first time, forty days and forty
nights; and the LORD hearkened
unto me that time also; the LORD
would not destroy thee.
וְאֲנִי עֲמַדְתִּי בְּהָר פְּנִימִים
הָרִאשֹׁנִים אַרְבָּעִים יוֹם
וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וַיִּשְׁמַע יְהוָה
אֵלַי גַּם בַּפֶּעַם הַהוּא לֹא־אַבְּה
יְהוָה הַשְׁחִיתָךְ:
- 11 And the LORD said unto me: 'Arise,
11 go before the people, causing them
to set forward, that they may go in
and possess the land, which I swore
unto their fathers to give unto
them.'
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי קוּם לֵךְ
לְמַסָּע לִפְנֵי הָעָם וַיְבֹאֲלוּ וַיִּירָשׁוּ
אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי
לְאֲבֹתָם לָתֵת לָהֶם: (פ)

הגדגדה הוא חר הגדגד:

(7) ומן הגדגדה וגו'. וזמורה עשיתם חָצַל כד על מיתתו של אהרן שגרמה לכס זאת, ונדמה לכס כאילו מת שם, וסמך משה תוכחה זו לשבירת הלוחות, לומר שקשה מיתתו של נדקיס לפני הקב"ה כיום שנשחצו בו הלוחות, ולהודיעך שהקשה לו מה שאמרו נתנה ראש לפרוש ממנו, כיום שעשו בו את העגל:

(8) בעת ההוא הבדיל ה' וגו'. מוסד לענין הראשון: בעת ההוא. בשנה הראשונה לנאחכס ממזרים, וטעיתם בעגל, ובני לוי לא טעו הצדילים המקום מכס. וסמך מקרא זה לחזרת בני יעקן לומר שאף צה לא טעו בני לוי, אלא עמדו באמונתם: לשאת את ארון. הלויס: לעמוד לפני ה' לשרתו ולברך בשמו. הכהנים, והוא נשיאת כפים:

(9) על כן לא היה ללוי חלק. לפי שהוצדלו לעבודת מזבח ואינן פנויים לחרוש ולזרוע: ה' הוא נחלתו. נוטל פרס מזומן מבית המלך:

(10) ואנכי עמדתי בהר. לקבל הלוחות האחרונות, ולפי שלא פירש למעלה כמה עמד צהר בעליה אחרונה זו, חזר והתחיל צה: כימים הראשונים. של לוחות הראשונות, מה הם צדון אף אלו צדון, אבל האמצעיים שעמדתי שם להתפלל עליכם, היו צדעם:

(11) ויאמר ה' אלי וגו'. אע"פ שסרתם מאחריו וטעיתם בעגל, אמר לי לך נחמה וקח וגו' (שמות לב, לד):

<p>12 And now, Israel, what doth the LORD thy God require of thee, but to fear the LORD thy God, to walk in all His ways, and to love Him, and to serve the LORD thy God with all thy heart and with all thy soul;</p>	<p>וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מַה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁאֵל מֵעַמְּךָ כִּי אִם-לְיִרְאָהוּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִלְכֹּת בְּכָל- דַּרְכָּיו וּלְאַהֲבָהוּ אֹתוֹ וּלְעַבְדוֹ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ:</p>	<p>חמישי</p>
<p>13 to keep for thy good the commandments of the LORD, and His statutes, which I command thee this day?</p>	<p>לְשָׁמֹר אֶת-מִצְוֹת יְהוָה וְאֶת- חֻקָּיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה הַיּוֹם לְטוֹב לְךָ:</p>	<p>13</p>
<p>14 Behold, unto the LORD thy God belongeth the heaven, and the heaven of heavens, the earth, with all that therein is.</p>	<p>הֵן לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ הַשָּׁמַיִם וּשְׁמַי הַשָּׁמַיִם הָאֶרֶץ וְכָל-אֲשֶׁר-בָּהּ:</p>	<p>14</p>
<p>15 Only the LORD had a delight in thy fathers to love them, and He chose their seed after them, even you, above all peoples, as it is this day.</p>	<p>הָק בְּאַבְרָהָם חֶשֶׁק יְהוָה לְאַהֲבָהוּ אוֹתָם וַיִּבְחָר בְּנִזְרָעָם אֲחֵרֵיהֶם בְּכֶם מִכָּל-הָעַמִּים כִּי־זֶה הַיּוֹם:</p>	<p>15</p>
<p>16 Circumcise therefore the foreskin of your heart, and be no more stiffnecked.</p>	<p>וּמְלֹתָם אֶת עֲרֻלַת לִבְכֶּם וְעֲרַפְכֶם לֹא תִקְשׁוּ עוֹד:</p>	<p>16</p>
<p>17 For the LORD your God, He is God of gods, and Lord of lords, the great God, the mighty, and the awful, who regardeth not persons, nor taketh reward.</p>	<p>כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים וַאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים הָאֵל הַגָּדֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֲשֶׁר לֹא- יִשָּׂא פָנִים וְלֹא יִקַּח שֹׁחַד:</p>	<p>17</p>
<p>18 He doth execute justice for the fatherless and widow, and loveth the stranger, in giving him food and raiment.</p>	<p>עֹשֶׂה מִשְׁפָּט יְתוֹם וְאַלְמָנָה וְאוֹהֵב גֵּר לָתֵת לוֹ לֶחֶם וּשְׂמָלָה:</p>	<p>18</p>

- (12) ועתה ישראל. אע"פ שעשיתם כל זאת, עודנו רחמיו וחצתו עליכם, ומכל מה שחטאתם לפניו אינו שואל מכם כי אם ליראה וגו': כי אם ליראה וגו'. רבותינו דרשו מכאן, הכל צדיק שמים חוץ מיראת שמים (ברכות לג:):
- (13) לשמור את מצוות ה'. ואף היא לא לחנם, אלא לטוב לך שתקבלו שכר:
- (14) הן לה' אלהיך. הכל, ואעפ"כ רק צדקותיך חשק ה' מן הכל:
- (15) בכם. כמו שאתם (רואים אתכם) חשוקים מכל העמים היום הזה:
- (16) ערלת לבבכם. אונס לזככם וכיסויו:
- (17) ואדוני האדונים. לא יוכל שום אדון להציל אתכם מידו: לא ישא פנים. אם תפרקו עולו: ולא יקח שחד. לפייסו בממון:
- (18) עשה משפט יתום ואלמנה. הרי גזורה, אלל גזורתו אתה מואל ענותו (מגילה לא:). ואוהב גר לתת לו

19	Love ye therefore the stranger; for ye were strangers in the land of Egypt.	וְאָהַבְתֶּם אֶת־הַגֵּר כִּי־גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:	וְתִרְחַמְנוּ יְתֵי גֵיזְרָא אֲרֵי דִי־רִין הֵוִיתִן בְּאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם:
20	Thou shalt fear the LORD thy God; Him shalt thou serve; and to Him shalt thou cleave, and by His name shalt thou swear.	אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִירָא אַתָּה תַעֲבֹד וְכֹו תִדְבֹק וּבִשְׁמוֹ תִשָּׁבַע:	יְי אֱלֹהֶךָ תִדְחַל וּקְדַמֹּהִי תִפְלַח וּלְדַחֲלִיתִי תִתְקַרֵב וּבִשְׁמִי תִקְיִים:
21	He is thy glory, and He is thy God, that hath done for thee these great and tremendous things, which thine eyes have seen.	הוא תהלתך והוא אלהיך אשר־עָשָׂה אִתָּךְ אֶת־הַגְּדֹלֹת וְאֶת־הַנּוֹרָאִת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ:	הוּא תוֹשִׁבְחָתְךָ וְהוּא אֱלֹהֶךָ דַּעֲבַד עִמָּךְ יְתֵי רַבְרַבְתָּא וְיְתֵי חֲסִינְתָא הָאֵלִין דִּחְזָזָה עֵינֶךָ:
22	Thy fathers went down into Egypt with threescore and ten persons; and now the LORD thy God hath made thee as the stars of heaven for multitude.	בְּשִׁבְעִים נָפֶשׁ יָרְדוּ אֲבוֹתֶיךָ מִצְרַיִמָּה וְעַתָּה שְׁמֹךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֹב:	בְּשִׁבְעִין נַפְשֵׁן נַחְתוּ אֲבָהֶתְךָ לְמִצְרַיִם וְכַעַן שְׁוִיךְ יְי אֱלֹהֶךָ כְּכּוֹכְבֵי שְׁמַיָא לְסֻגִּי:
XI	Therefore thou shalt love the LORD thy God, and keep His charge, and His statutes, and His ordinances, and His commandments, always.	וְאָהַבְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַרְתָּ מִשְׁמְרָתוֹ וְחֻקָּתָיו וּמִצְוֹתָיו כְּל־הַיָּמִים:	וְתִרְחַם יְתֵי יְי אֱלֹהֶךָ וְתִשְׁמַר מִשְׁרַת מִימְרֵיהּ וּקְיֻמֹּהִי וְדִינוּהִי וּפְקוּדוּתֵיהּ כָּל יוֹמָיָא:
2	And know ye this day; for I speak not with your children that have not known, and that have not seen the chastisement of the LORD your God, His greatness, His mighty hand, and His outstretched arm,	וַיֵּדַעְתֶּם הַיּוֹם כִּי לֹא אֶת־בְּנֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ וְאֲשֶׁר לֹא־רָאוּ אֶת־מוֹסֵר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶת־גְּדֻלּוֹ אֶת־יָדוֹ הַחֲזָקָה וְזִרְעוֹ הַנְּטוּיָה:	וְתִדְעוּן יוֹמָא דִּין אֲרֵי לֹא יְתֵי בְּנִיכּוֹן דְּלֹא יָדְעוּ וְדְלֹא חֲזוּ יְתֵי אוּלְפָנָא דִּי אֱלֹהִיכּוֹן יְתֵי רַבּוּתִיהּ יְתֵי יָדִיהּ תְּקִיפָתָא וְדַרְעִיהּ מְרֻמָּא:
3	and His signs, and His works, which He did in the midst of Egypt unto Pharaoh the king of Egypt, and unto all his land;	וְאֶת־אֲתָתָיו וְאֶת־מַעֲשָׂיו אֲשֶׁר עָשָׂה בְּתוֹךְ מִצְרַיִם לְפָרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם וְלִכְל־אֶרְצוֹ:	וְיְתֵי אֲתָתִיּהּ וְיְתֵי עֲוִבְדוּתֵיהּ דַּעֲבַד בְּגוֹ מִצְרַיִם לְפָרְעֹה מֶלֶךְא דְּמִצְרַיִם וְלִכְל אֶרְעִיהּ:
4	and what He did unto the army of Egypt, unto their horses, and to their chariots; how He made the water of the Red Sea to overflow them as they pursued after you, and how the LORD hath destroyed them unto this day;	וְאֲשֶׁר עָשָׂה לְחֵיל מִצְרַיִם לְסוּסָיו וּלְרֶכֶבּוֹ אֲשֶׁר הֲצִיף אֶת־מִי יַם־סוּף עַל־פְּנֵיהֶם בְּרִדְפָם אַחֲרֵיהֶם וַיִּאֲבָדוּ יְהוָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה:	וְדַעֲבַד לְמִשְׁרֵית מִצְרַאִי לְסוּסוֹתֵהוֹן וּלְרֶתְכִיּהוֹן דְּאֲשִׁיף יְתֵי מִי יָמָא דְּסוּף עַל אֲפִיּהוֹן בְּמִרְדַּפְהוֹן בְּתִרְכִיכּוֹן וַאֲבִידוּן יְי עַד יוֹמָא הַדִּין:

לחם ושמלה. ודבר חשוב הוא זה, שכל עצמו של יעקב אבינו על זה התפלל, וְנָסַן לִי לֶחֶם לְאֵכֶל וְגָד לְבָשׁ (בראשית כח, כ):

(19) כי גרים הייתם. מוס שכן אל מאמר לחזק:

(20) את ה' אלהיך תירא. ומעבוד לו ומדבק בו, ולאחר שיהיו כך כל המדות הללו, אז בשמו תשבע:

(2) וידעתם היום. מנו לצדעם ולהצין ולקבל תוכחת: כי לא את בניכם. אני מדבר עכשיו, שיוכלו לומר אנו לא ידענו ולא ראינו בכל זה:

5	and what He did unto you in the wilderness, until ye came unto this place;	וְאֲשֶׁר עָשָׂה לָכֶם בַּמִּדְבָּר עַד-בָּאֲכֶם עַד-הַמָּקוֹם הַזֶּה:	וְדַעְבַּד לָכֹן בַּמִּדְבָּרָא עַד מִיִּתְכּוֹן עַד אֶתְרָא הָדִין:
6	and what He did unto Dathan and Abiram, the sons of Eliab, the son of Reuben; how the earth opened her mouth, and swallowed them up, and their households, and their tents, and every living substance that followed them, in the midst of all Israel;	וְאֲשֶׁר עָשָׂה לְדָתָן וּלְאֶבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב בֶּן-רְאוּבֵן אֲשֶׁר פָּצְתָה הָאָרֶץ אֶת-פִּיהָ וַתִּבְלַעֵם וְאֶת-בְּתִיחֵם וְאֶת-אֹהֲלֵיהֶם וְאֶת כָּל-הַיְקוּם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם בְּקֶרֶב כָּל-יִשְׂרָאֵל:	וְדַעְבַּד לְדָתָן וּלְאֶבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב בֶּן רְאוּבֵן דִּפְתַּחַת אֶרְעָא יָת פּוּמָהּ וּבִלְעָתָנֹן וְיָת אָנֶשׁ בְּתִיחֹן וְיָת מִשְׁכְּנֵיהֹן וְיָת כָּל יְקוּמָא דְעֻמָּהוֹן בְּגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל:
7	but your eyes have seen all the great work of the LORD which He did.	כִּי עֵינֵיכֶם הִרְאִית אֶת-כָּל-מַעֲשֵׂה יְהוָה הַגָּדֹל אֲשֶׁר עָשָׂה:	אֲרִי עֵינֵיכֹן חֲזָאָה יָת כָּל עוֹבְדָא דִּי רַבָּא דַּעְבַּד:
8	Therefore shall ye keep all the commandment which I command thee this day, that ye may be strong, and go in and possess the land, whither ye go over to possess it;	וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-כָּל-הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם לְמַעַן תַּחֲזִקוּ וּבִאתֶם וְיִרְשְׁתֶּם אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:	וּתְטַרְוִן יָת כָּל תַּפְקִידָתָא דְאֵנָא מִפְּקִיד לָךְ יוּמָא דִּין בְּדִיל דְתַתְּקַפּוּן וְתִיעֲלוּן וְתִירְתּוּן יָת אֶרְעָא דְאֵתוֹן עֲבְרִין לְתַמֵּן לְמִירְתָּהּ:
9	and that ye may prolong your days upon the land, which the LORD swore unto your fathers to give unto them and to their seed, a land flowing with milk and honey.	וּלְמַעַן תַּאֲרִיכוּ יָמִים עַל-הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם לְתֵת לָהֶם וּלְיִזְרְעֵם אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדִבְשׁ: (ס)	וּבְדִיל דְתִירְכּוּן יוּמִין עַל אֶרְעָא דְקַיִים יְיָ לְאַבְרָהָם לְתַמֵּן לָהֹן וּלְבְנֵיהֹן אֶרְעָא עֲבָדָא חֶלֶב וְדִבְשׁ:
10	For the land, whither thou goest in to possess it, is not as the land of Egypt, from whence ye came out, where thou didst sow thy seed, and didst water it with thy foot, as a garden of herbs;	כִּי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא כְאֶרֶץ מִצְרַיִם הִוא אֲשֶׁר יֵצְאתֶם מִשָּׁם אֲשֶׁר תִּזְרַע אֶת-זֶרְעֶךָ וְהִשְׁקִית בְּרַגְלֶךָ בְּגֹן הַיָּרֵק:	אֲרִי אֶרְעָא דְאֵתָּה עֲלִיל לְתַמֵּן לְמִירְתָּהּ לֹא כְאֶרְעָא דְמִצְרַיִם הִיא דְנִפְקְתּוּן מִתַּמֵּן דְתִזְרַע יָת זֶרְעֶךָ וּמִשְׁקִית לִיה בְּרַגְלֶךָ כְּגִנַּת יָרְקָא:

ששי
י

(6) בקרב כל ישראל. כל מקום שהיה אחד מהם צורח, הארץ נזקעת מתחתיו וצולעתו, אלו דברי רבי יהודה, אמר לו רבי נחמיה, והלא כבר נאמר וּשְׁפַח דְאֶרֶץ קָת פִּיָּה (במדבר טו, לב), ולא פיוּתִיה, אמר לו ומה אני מקיים צקרב כל ישראל, אמר לו שנעשית הארץ מדרון כמשפך, וכל מקום שהיה אחד מהם, היה מתגלגל וצא עד מקום הצקיעה: ואת כל היקום אשר ברגליהם. זה ממונו של אדם, שמעמידו על רגליו (פסחים קיט.).

(7) כי עיניכם היראות. מוסב על המקרא האמור למעלה, כי לא את בניכם אשר לא ידעו וגו', כי אם עמכם, אשר עיניכם היראות וגו':

(10) לא בארץ מצרים היא. אלא טובה הימנה, ונאמרה הצטחה זו לישראל ציניאחם ממזרים, שהיו אומרים שמה לא נצא אל ארץ טובה ויפה כזו, יכול בגנותה הכתוב מדבר, וכך אמר להם לא בארץ מזרים היא אלא רעה הימנה, תלמוד לומר וּצְבָרוֹן עָצֵב עָנִים נִצְנָקָה לִפְנֵי וגו' (במדבר יג, כב), אדם אחד בנאן, וחס בנה נוען למזרים בנו וחצרון לכנען, דרך ארץ אדם בונה את הנאה ואחר כך בונה את הפעור (ס"א הגרוע), שפסולתו של ראשון הוא נותן בשני, ובכל מקום החציב קודם,

- 11 but the land, whither ye go over to possess it, is a land of hills and valleys, and drinketh water as the rain of heaven cometh down; וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ אֶרֶץ הָרִים וּבִקְעֹת לְמִטְרַת הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתֶּה-מֵיָם: וְאֶרְעָא דְאַתּוֹן עֹבְרִין לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ אֶרֶע טוּרִין וּבִקְעָן לְמִטְר שְׁמַיָא שְׁתִּיָא מִיָּא:
- 12 a land which the LORD thy God careth for; the eyes of the LORD thy God are always upon it, from the beginning of the year even unto the end of the year. . אֶרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ דֹּרֵשׁ אֹתָהּ תָּמִיד עֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּהּ מֵרִשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה: (ס) אֶרְעָא דִּי אֱלֹהֶיךָ תִּבְעֵי יְתָה תִּדְרֹא עֵינֵי יי אֱלֹהֶיךָ בָּהּ מִרִּישָׁה דְּשָׁתָא וְעַד סוּפָה דְּשָׁתָא:
- 13 And it shall come to pass, if ye shall hearken diligently unto My commandments which I command you this day, to love the LORD your God, and to serve Him with all your heart and with all your soul, וְהָיָה אִם-שָׁמַעַתְּ תִשְׁמְעוּ אֵל-מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדּוֹ בְּכָל-לְבַבְכֶם וּבְכָל-נַפְשְׁכֶם: וְיְהִי אִם קִבְּלָא תִקְבְּלוּן לְפִקּוּדֵי דְאַנָּא מִפְּקִיד יְתָכוֹן יוֹמָא דִּין לְמַרְחָם יְתָי אֱלֹהֶיכוֹן וּלְמַפְלַח קְדָמוּהִי בְּכָל לְבָכוֹן וּבְכָל נַפְשָׁכוֹן:
- 14 that I will give the rain of your land in its season, the former rain and the latter rain, that thou mayest gather in thy corn, and thy wine, and thine oil. וְנָתַתִּי מִטְר-אַרְצְכֶם בְּעֵתָהּ יוֹרֵהָ וּמִלְקוֹשׁ וְאַסְפֹּת דְגָנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ: וְאִתִּין מִטְר אֶרְעָכוֹן בְּעֵדְנִיהָ בְּכִיר וּלְקִישׁ וְתַכְנוּשׁ עֲבוּרְךָ וְחִמְרְךָ וּמִשְׁחָךָ:

הא למדת שחזרון יפה מזוען, ומארים משוכחת מכל הארצות, שנאמר קָנָן ה' קָרָן מִנְרִים (בראשית יג, י), וזוען שזח מארים היא, שהיתה מקום מלכות, שכן הוא אומר פִּי הָיוּ בָּעֵץ שָׁרִי (ישעיה ל, ד), וחזרון פסולתה של ארץ ישראל, לכך הקנינה לקצורת מתים, ואע"פ כן היא יפה מזוען (ספרי לו). ובכתובות (דף קיב). דרשו בענין אחר, אפשר אדם בונה בית לבנו הקטן ואח"כ לבנו הגדול, אלא שְׁמִינִיָּה על אחד משבעה צוען: אשר יצאתם משם. אפילו ארץ רעמסס אשר ישבתם בה, והיא צמיטב ארץ מארים, שנאמר צְמִיטב קָרָן וגו' (בראשית מז, יא), אף היא אינה כארץ ישראל: והשקית ברגלך. ארץ מארים היית צריך להביא מים מנילוס ברגלך, ולהשקותה צריך אמה לגדל מִשְׁקָתָה ולעמול, והנמוך שותה ולא הגבוה, ואמה מעלה המים מן הנמוך לגבוה, אבל זו למטר השמים תשתה מים, אמה ישן על מטתך והקצ"ה משקה נמוך וגבוה, גלוי ושאינו גלוי, כאחת: כגון הירק. שאין די לו בגשמים ומשקין אותה ברגל ובכתף:

(11) ארץ הרים ובקעות. משוכחת ההר מן המישור, שהמישור צבית כור אמה זורע כור, אבל ההר, צית כור ממנו חמשת כורין, ארבע מארבע שפועיו ואחד בראשו: ובקעות. הן מישור:

(12) אשר ה' אלהיך דורש אותה. והלא כל הארצות הוא דורש, שנאמר לְהַמְטִיר עַל אֶרֶץ לֹא חַיִּשׁ (איוב לח, כו), אלא כצרכו אינו דורש אלא אותה, וע"י אותה דרישה שדורשה, דורש את כל הארצות עמה: תמיד עיני ה' אלהיך בה. לראות מה היא צריכה ולחדש בה גזרות, עמים לטובה ועמים לרעה כו', כדאיתא ב"ה (דף יז:): מרשית השנה. מר"ה נדון מה יהא בסופה (ר"ה ח.א):

(13) והיה אם שמוע. והיה, מוסב על האמור למעלה למטר השמים תשתה מים: והיה אם שמוע תשמעו. אם תשמעו ציטן תשמעו צדש (סוכה מו). וכן אם שְׁלַח תִּשְׁלַח (דברים ח, יט), אם תחלחל לשכוח, סופך שתשכח כולה, שכן כתיב במגלה אם תעזבני יום יומים אעזבך: מצוה אחתם היום. שהיו עליכם חדשים כאלו שמעתם צו ציוס (ספרי ראה נח): לאהבה את ה'. שלא תאמר הרי אני לומד בשביל שאהיה עשיר, בשביל שאקרא רב, בשביל שאקבל שכר, אלא כל מה שתעשו עשו מאהבה, וסוף הכבוד לצא (נדרים סב). ולעבדו בכל לבבכם. עבודה שהיא צלצ, וזו היא תפלה, שהתפלה קרויה עבודה, שנאמר אֱלֹהֶיךָ דִּי אֶתְּ פִלְתָּ לָהּ בְּדִיקָא (דניאל ו, יז), וכי יש פולחן צבצל, אלא על שהיה מתפלל, שנאמר וְכוּיִן פְּסִיקָן לָהּ וגו' (שם יא), וכן צדוד הוא אומר, תפון תפלת קטנת לקנין (תהלים קמא, צ): בכל לבבכם ובכל נפשכם. והלא כבר הזהיר בכל לצבצ ובכל נפשך, אלא אזכרה ליחיד אזכרה לציבור:

(14) ונתתי מטר ארצכם. עשיתם מה שעליכם, אף אני אעשה מה שעלי (ספרי מא): בעתו. צלילות, שלא יעריחו

- 15 And I will give grass in thy fields for thy cattle, and thou shalt eat and be satisfied. וְנָתַתִּי עֵשְׂבַת בְּשָׂדֶךָ לְבִהֶמְתֶּךָ וְאָכְלָתָּ וְשָׂבַעְתָּ: וְאֶתִּין עֵשְׂבָא בְּחִקְלְךָ לְבִעִירְךָ וְתִיכּוֹל וְתִשְׂבַּע:
- 16 Take heed to yourselves, lest your heart be deceived, and ye turn aside, and serve other gods, and worship them; אֲסַתְּמְרוּ לְכוֹן דְּלִמָּא יִטְעִי לְבַבְכוֹן וְתַסְטוֹן וְתַפְלִחוּן וְתַעֲבֹדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: אִסְתְּמְרוּ לְכוֹן וְתַסְטוֹן וְתַפְלִחוּן וְתַעֲבֹדוּ עֲמֻמָּא וְתַסְגִּדוּן לַטִּיעוֹת לָהוֹן:
- 17 and the anger of the LORD be kindled against you, and He shut up the heaven, so that there shall be no rain, and the ground shall not yield her fruit; and ye perish quickly from off the good land which the LORD giveth you. וְחִרָה אַף־יְהוָה בְּכֶם וְעָצָר אֶת־הַשָּׁמַיִם וְלֹא־יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ וְאֲבֹדְתֶם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְהוָה נָתַן לָכֶם: וְיִתְקַף רִגְזָא דִּי בְכוֹן וְיִיחּוּד יֵת שְׁמַיָּא וְלֹא יְהִי מִטְרָא וְאַרְעָא לֹא תִתֵּן יֵת עַל־לִתָּהּ וְתִיבְדוּן בְּפָרִיעַ מַעַל אֲרַעָא טַבְתָּא דִּי יְהִיב לְכוֹן:
- 18 Therefore shall ye lay up these My words in your heart and in your soul; and ye shall bind them for a sign upon your hand, and they shall be for frontlets between your eyes. וְשִׁמַּתֶּם אֶת־דִּבְרֵי אֱלֹהִים עַל־לְבַבְכֶם וְעַל־נַפְשְׁכֶם וְקִשְׁרֹתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל־יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפוֹת בֵּין עֵינֵיכֶם: וְתַשׁוּוּן יֵת פְּתָגְמֵי אֱלִין עַל לְבַבְכוֹן וְעַל נַפְשְׁכוֹן וְתַקְטְרוּן יִתְהוּן לְאֹת עַל יְדְכוֹן וְיִהּוּן לְתַפְלִין בֵּין עֵינֵיכוֹן:

אחש. דבר אחר בעתו, כלילי שזכות (ספרי מז), שהכל מציין צדקתה: יורה. היא רביעה הנופלת לאחר הזריעה, שְׁמִרָה אח הארץ ואת הזרעים (תענית ו). ומלקוש. רביעה היורדת סמוך לקציר, למלאות התצואה בקשיה (שם), ולשון מלקוש דבר המאוחר, כדמתרגמין וְהָיָה הַעֲטָפִים לְלֶצֶן (בראשית לז, מז), לְקַשָּׂא. דבר אחר, לכך נקראת מלקוש, שזרדת על המלילות ועל הקשין (שם): ואספת דגנך. אתה תאספנו אל הצית ולא אויבך, כענין שנאמר אִם אֶתְּן אֶת דְּגָנְךָ וְגו' כִּי מֵאֲסָפִיו יֵאָכְלוּ (ישעיה סז, חט), ולא כענין שנאמר וְהָיָה אִם זָרַע יִשְׂרָאֵל וְגו' (שופטים ו, ג): (15) ונתתי עשב בשדך. שלא תצטרך להוליכה למדבריות. דבר אחר, שמהיה גוֹזוּ תצואתך כל ימות הגשמים, ומשליך לפני בהמתך, ואתה מונע ידך ממנה שלשים יום קודם לקציר, ואינה פוחתת מְדַגְגָּה (ספרי מג): ואכלת ושבעת. הרי זו צרכה אחרת, שמהא צרכה מצייה צפת בתוך המעים, ואכלת ושבעת:

(16) השמרו לכם. כיון שמהו אוכלים ושצעים, השמרו לכם שלא תצטעו, שאין אדם מורד בהקצ"ה אלא מתוך שציעה, שנאמר שֶׁן תֹּאכַל וְשָׂבַעְתָּ (דברים ח, יב), וְהִקְרָךְ וְלֹאֲנֶךָ יִרְצֵן (שם יג), מה הוא אומר אחריו, וְכֵן לְצִדְקָה וְשִׁבְעָה (שם יד): וסרתם. לפרוש מן התורה, ומתוך כך ועצדתם אלהים אחרים, שכיון שאדם פורש מן התורה הולך ומדבק בעבודת אלילים, וכן דוד הוא אומר, כִּי גִרְשִׁי הָיִים מִהַסְפֵּחַ צִנְחֹת ה' לֹאֲמַר לִךְ עֶזְד וְגו' (שמואל"א כו, יט), ומי אמר לו כן, אלא כיון שאני מגורש מלעסוק בתורה, הריני קרוב לעבוד אלהים אחרים: אלהים אחרים. שהם אחרים לעובדיהם, לזעק אליו ואינו עונהו (ספרי מג), נמלא עשוי לו כנכרי:

(17) את יבולת. אף מה שאתה מוציל לה, כענין שנאמר וְרַעְשָׁם הִרְבֵּה וְהָצִא מִטָּע (חגי א, ו): ואבדתם מהרה. על כל שאר היסורין אגלה אתכם מן האדמה שגרמה לכם לחטוא, משל למי ששלח צנו לצית המשחה, והיה יושב ומפקידו אל תאכל יתור מנכרך שחצא נקי לציחק, ולא השגיח הבן ההוא, אכל ושחה יתור מנכרו והקיא וטנף את כל בני המסיבה, נטלוהו צידיו וברגליו וזרקוהו אחורי פלטרין (ספרי שם): מהרה. איני נותן לכם אֲרָקָא, ואם תאמרו והלא נתנה אֲרָקָא לדור המבול, שנאמר וְהָיָה יָמִיו מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה (בראשית ו, ג), דור המבול לא היה להם ממנו ללמוד, ואתם יש לכם ממנו ללמוד (ספרי שם):

(18) ושמתם את דברי. אף לאחר שמגלו היו מציינים צדקתם, הניחו תפילין, עשו מנוחות, כדי שלא יהיו לכם חדשים כשחזרו, וכן הוא אומר הִצִּיבִי לְךָ יְצִיָּים (ירמיה לא, כ ספרי שם):

<p>19 And ye shall teach them your children, talking of them, when thou sittest in thy house, and when thou walkest by the way, and when thou liest down, and when thou risest up.</p>	<p>וְלַמְדֵתֶם אֹתָם אֶת־בְּנֵיכֶם וְתִלְפֹן יְתִיהוֹן יֵת בְּנֵיכֹן לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ לְמַלֵּל בְּהוֹן בְּמַתְכְּךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ:</p>	<p>19 וְלַמְדֵתֶם אֹתָם אֶת־בְּנֵיכֶם וְתִלְפֹן יְתִיהוֹן יֵת בְּנֵיכֹן לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ לְמַלֵּל בְּהוֹן בְּמַתְכְּךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ:</p>
<p>20 And thou shalt write them upon the door-posts of thy house, and upon thy gates;</p>	<p>וְכָתַבְתָּם עַל־מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ:</p>	<p>20 וְכָתַבְתָּם עַל־מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ:</p>
<p>21 that your days may be multiplied, and the days of your children, upon the land which the LORD swore unto your fathers to give them, as the days of the heavens above the earth.</p>	<p>כִּי־אִם־שָׁמַר תִּשְׁמְרוּן אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה אֹתְכֶם לַעֲשׂוֹתָהּ לְאַהֲבָתָהּ יִהְיֶה אֱלֹהֵיכֶם לִלְכֹּת בְּכָל־דֶּרֶכֶיךָ וּלְדַבְּקָהּ בּוֹ:</p>	<p>21 לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיְמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם כִּי־יָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל־הָאָרֶץ: (בספרי תימן הארץ: בצד"י גדולה) (ס)</p>
<p>22 For if ye shall diligently keep all this commandment which I command you, to do it, to love the LORD your God, to walk in all His ways, and to cleave unto Him,</p>	<p>כִּי־אִם־שָׁמַר תִּשְׁמְרוּן אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה אֹתְכֶם לַעֲשׂוֹתָהּ לְאַהֲבָתָהּ יִהְיֶה אֱלֹהֵיכֶם לִלְכֹּת בְּכָל־דֶּרֶכֶיךָ וּלְדַבְּקָהּ בּוֹ:</p>	<p>22 כִּי־אִם־שָׁמַר תִּשְׁמְרוּן אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה אֹתְכֶם לַעֲשׂוֹתָהּ לְאַהֲבָתָהּ יִהְיֶה אֱלֹהֵיכֶם לִלְכֹּת בְּכָל־דֶּרֶכֶיךָ וּלְדַבְּקָהּ בּוֹ:</p>
<p>23 then will the LORD drive out all these nations from before you, and ye shall dispossess nations greater and mightier than yourselves.</p>	<p>וְהוֹרִישׁ יְהוָה אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִלְּפָנֵיכֶם וְיִרְשְׁתֶּם גּוֹיִם גְּדֻלִּים וְעֲצָמִים מִכֶּם:</p>	<p>23 וְהוֹרִישׁ יְהוָה אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִלְּפָנֵיכֶם וְיִרְשְׁתֶּם גּוֹיִם גְּדֻלִּים וְעֲצָמִים מִכֶּם:</p>

(19) לדבר בם. משעה שהצנן יודע לדבר למדדו תורה וזה לנו משה, שיהא זה למוד דבורו, מכאן אמרו, כשהתינוק מתחיל לדבר, אצו מסיח עמו בלשון הקדש ומלמדו תורה (ספרי מו), ואם לא עשה כן, הרי הוא כאלו קוצרו, שנאמר ולמדחם אותם את בניכם לדבר צס וגו'.

(21) למען ירבו ימיכם וימי בניכם. אם עשיתם כן ירבו, ואם לאו לא ירבו, שדברי תורה נדרשין מכלל לאו ומכלל הן לאו: לתת להם. לתת לכם אין כתיב כאן, אלא לתת להם, מכאן מנינו למדים תחיית המתים מן התורה (ספרי מו):

(22) שמר תשמרון. אזהרת שמירות הרצה, להזהר בתלמודו שלא ישתכח: ללכת בכל דרכיו. הוא רחום ואהבה רחום, הוא גומל חסדים ואהבה גומל חסדים: ולדבקה בו. אפשר לומר כן, והלא אש אוכלה הוא, אלא הדבק בתלמידים ובחכמים, ומעלה אני עליך כאילו נדבקת בו:

(23) והוריש ה'. עשיתם מה שעליכם, אף אני אעשה מה שעלי: ועצמים מכם. אתם גבורים והם גבורים מכם, שאם לא ישראל גבורים, מה השבח ההוא שמשבח את האמוריים לומר ועצמים מכם, אלא אתם גבורים משאר האומות, והם גבורים מכם:

24 Every place whereon the sole of your foot shall tread shall be yours: from the wilderness, and Lebanon, from the river, the river Euphrates, even unto the hinder sea shall be your border.

כָּל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר תֵּדְרֹךְ כָּף־רַגְלְכֶם בּוֹ לָכֶם יִהְיֶה מִן־הַמִּדְבָּר וְהַלְבָּנוֹן מִן־הַנָּהָר נָהָר־פָּרָת וְעַד הַיָּם הָאֲחֵרִים יִהְיֶה גְבֻלְכֶם:

25 There shall no man be able to stand against you: the LORD your God shall lay the fear of you and the dread of you upon all the land that ye shall tread upon, as He hath spoken unto you.

לֹא־יִתְיַצֵּב אִישׁ בְּפָנֶיכֶם פֶּחַדְכֶם וּמוֹרָאֲכֶם יִתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר תֵּדְרֹכּוּ כִּי כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם: (ס)

The Haftarah is Isaiah 49:14 - 51:3 on page 168.

26 Behold, I set before you this day a blessing and a curse:

רְאֵה אֲנִכִּי נָתַן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה:

27 the blessing, if ye shall hearken unto the commandments of the LORD your God, which I command you this day;

אֶת־הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֹתְכֶם הַיּוֹם:

28 and the curse, if ye shall not hearken unto the commandments of the LORD your God, but turn aside out of the way which I command you this day, to go after other gods, which ye have not known.

וְהַקְלָלָה אִם־לֹא תִשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְסָרְתֶם מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֹתְכֶם הַיּוֹם לָלֶכֶת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתֶּם: (ס)

(25) לא יתיצב איש וגו'. אין לי אלא איש, אומה ומשפחה ואשה כשפיה מנין, תלמוד לומר לא יתיצב מכל מקום, א"כ מה תלמוד לומר איש, אפילו כעוג מלך הצנן (ספרי נז): פחדכם ומוראכם. והלא פחד הוא מורא, אלא פחדכם על הקרובים, ומוראכם על הרחוקים: פחד. לשון צעירת פתאום: מורא. לשון דאגה מימים רבים: כאשר דבר לכם. והיכן דבר, א"ת אִימָתִי אֶשְׁלַח לְפָנֶיךָ וגו' (שמות כג, כז):

(26) ראה אנכי נותן. ברכה וקללה. האמורות צהר גריזים וצהר עיזל:

(27) את הברכה. על מנת אשר תשמעו:

(28) מן הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת וגו'. הא למדת, שכל העווד עבודת אלילים, הרי הוא סר מכל הדרך שנשטוו ישראל, מכאן אמרו, כל המודה בעבודת אלילים ככופר בכל התורה כולה (ספרי נד):

<p>29 And it shall come to pass, when the LORD thy God shall bring thee into the land whither thou goest to possess it, that thou shalt set the blessing upon mount Gerizim, and the curse upon mount Ebal.</p>	<p>וְהָיָה כִּי יָבִיֵאֵךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אַתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ וְנָתַתָּה אֶת-הַבְּרָכָה עַל-הַר גְּרִזִּים וְאֶת-הַקְלָלָה עַל-הַר עֵיבָל:</p>	<p>29 וְהָיָה כִּי יָבִיֵאֵךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אַתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ וְנָתַתָּה אֶת-הַבְּרָכָה עַל-הַר גְּרִזִּים וְאֶת-הַקְלָלָה עַל-הַר עֵיבָל:</p>
<p>30 Are they not beyond the Jordan, behind the way of the going down of the sun, in the land of the Canaanites that dwell in the Arabah, over against Gilgal, beside the terebinths of Moreh?</p>	<p>הֲלֹא הֵמָּה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן אַחֲרֵי דֶרֶךְ מִבּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ בְּאֶרֶץ הַכְּנַעֲנִים הַיֹּשֵׁב בְּעֵבֶרְהָ מוֹל הַגִּלְגָּל אֲצֵל אֱלוֹנֵי מֹרָה:</p>	<p>30 הֲלֹא הֵמָּה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן אַחֲרֵי דֶרֶךְ מִבּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ בְּאֶרֶץ הַכְּנַעֲנִים הַיֹּשֵׁב בְּעֵבֶרְהָ מוֹל הַגִּלְגָּל אֲצֵל אֱלוֹנֵי מֹרָה:</p>
<p>31 For ye are to pass over the Jordan to go in to possess the land which the LORD your God giveth you, and ye shall possess it, and dwell therein.</p>	<p>אֲרִי אַתֶּם עֹבְרִים יַם הַיַּרְדֵּן לְמִיעַל לְמִירַת יְת אֶרֶץ דִּי אֱלֹהֵיכֶם יִתֶּן לָכֶם וְיִרְשְׁתֶּם אֹתָהּ וַיִּשְׁבְּתֶם-בָּהּ:</p>	<p>31 כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת-הַיַּרְדֵּן לְבֹא לְרִשְׁתָּהּ אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם וְיִרְשְׁתֶּם אֹתָהּ וַיִּשְׁבְּתֶם-בָּהּ:</p>
<p>32 And ye shall observe to do all the statutes and the ordinances which I set before you this day.</p>	<p>וְחֻצְרוֹן לְמַעַבְד יְת כָּל קִמְיָא וְיִת דִּינֵיָא דְאַנָּא יְהִיב קְדָמִיכֹן יוֹמָא דִּין:</p>	<p>וְשִׁמְרֶתֶם לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל-הַחֻקִּים וְאֶת-הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר-אֲנִי נֹתֵן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם:</p>
<p>XII These are the statutes and the ordinances, which ye shall observe to do in the land which the LORD, the God of thy fathers, hath given thee to possess it, all the days that ye live upon the earth.</p>	<p>אֵלֶּין קִמְיָא וְדִינֵיָא דְחֻצְרוֹן לְמַעַבְד בְּאֶרֶץ דִּי יְהִיב אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ לְמִירַתָּה כָּל יוֹמֵיָא דְאַתֹּן קִימִין עַל אֶרֶץ:</p>	<p>XII אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ לְרִשְׁתָּהּ כָּל-הַיָּמִים אֲשֶׁר-אַתֶּם חַיִּים עַל-הָאָדָמָה:</p>

(29) ונתתה את הברכה. כמרגמו, ית מצריא, את המצריים: על הר גרזים. כלפי הר גרזים. הופכים פניהם, ופתחו צדכיה צדק האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה וגו'. כל הארורים שצפרשה אמרו תחלה צלשון צדק, ואח"כ הפכו פניהם כלפי הר עיבל, ופתחו צקללה (סוטה לז):

(30) הלא המה. נתן זהם סימן: אחרי העצרת הירדן הרצה והלאה למרוק, וזהו לשון אחרי, כל מקום שנאמר אחרי, מופלג הוא: דרך מבוא השמש. להלן מן הירדן לצד מערב, וטעם המקרא מוכיח שהם שני דברים, שנקדו שני טעמים, אחרי נקוד בפשטא, ודרך נקוד במשפל והוא דגוש, ואם היה אחרי דרך דבור אחד, היה נקוד אחרי צמ"ק צד שופר הפוף, ודרך בפשטא ורפה: מול הגלגל. רחוק מן הגלגל (סוטה לג): אלוני מורה. הוא שכם, שנאמר עד מקום שכם עד אלון מורה (בראשית יב, ו):

(31) כי אתם עוברים את הירדן וגו'. נסים של ירדן יהיו סימן צידכם שתצאו ותירשו את הארץ:

Ye shall surely destroy all the places,
wherein the nations that ye are to
dispossess served their gods, upon
the high mountains, and upon the
hills, and under every leafy tree.

And ye shall break down their altars, and dash in pieces their pillars, and burn their Asherim with fire; and ye shall hew down the graven images of their gods; and ye shall destroy their name out of that place.	וַתִּהְיוּ יִתְּ אֱלֹהֵיהֶן וַתִּהְיוּ יִתְּ קִמְתֵּיהֶן וַאֲשֵׁרֵיהֶן תִּקְדֹּן בְּנֹרָא וְצִלְמֵי טֻשׁוּתֵיהֶן תִּקְצְצִין וַתִּהְיוּ יִתְּ שׁוּמֵיהֶן מִן אֶתְרָא הַהוּא:	וְנִתְּצִתֶּם אֶת־מִזְבְּחֵיכֶם וְשִׁבְרִיתֶם אֶת־מַצְבְּתֵיכֶם וְאֲשֵׁרֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּגְדְּעוּן וְאִבַּדְתֶּם אֶת־שְׁמֵם מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא:	3
---	---	---	---

4 Ye shall not do so unto the LORD
your God.

4 לֹא-תַעֲשׂוּן כִּן לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
לֹא תַעֲבֹדוּן בְּנֵי יָדָם:

But unto the place which the LORD
 5 your God shall choose out of all
 your tribes to put His name there,
 even unto His habitation shall ye
 seek, and thither thou shalt come;

and thither ye shall bring your
 burnt-offerings, and your sacrifices,
 and your tithes, and the offering of
 your hand, and your vows, and your
 freewill-offerings, and the firstlings
 of your herd and of your flock;

וְהֵבֵאתֶם שָׁמָּה עֲלֵיתֵכֶם
 וּזְבִיחֵיכֶם וְאֹת מַעֲשֵׂי יְדֵיכֶם
 וְאֵת תְּרוּמַת יְדֵכֶם וְנִדְבָתֵיכֶם
 וְנִדְבָתֵיכֶם וּבְכֹרֹת בְּקָרְבָּם
 וּצְאֹנֵכֶם

וְתִתְּנוּ לַתֵּמֶן עֲלֹתְכֶם וְנִסְכֹּת
 קֹדְשֵׁיכֶם וְיֵת מַעֲשֵׂיכֶם
 וְיֵת אֲפֻרָּשׁוֹת יָדְכֶם וְנִדְרֵיכֶם
 וְנִדְבָתְכֶם וּבְכוֹרֵי תוֹרֵיכֶם
 וְעֹבְדֵיכֶם

(2) אבד תאבדון. אצד, ואח"כ תאצדון, מכאן לעוקר עבודת גלולים שצריך לשרש אחריה (עבודה זרה מה): את כל המקומות אשר עבדו שם וגו'. ומה תאצדון מהם, את אלהיהם אשר על ההרים:

(3) מזבחה. של אֶזְרִיָּה הַרְבֵּה: מִזְבֵּחַ. שֶׁל אֶזְרִיָּה אֶחָד, וְהָיָה צִיּוּמָם שְׁנוּיָה צִמְשָׁנָה (שֶׁסּוּמָה): אֶזְרִיָּה שֶׁחֲזָה מִתְחַלְתָּה לְצִיּוּמָם: אֲשֶׁרָה. אֵילָן הַנֶּעֱצָד (שֶׁסּוּמָה): וְאִבְדָּתָם אֶת שְׁמָם. לִכְנוֹת לֵהֶס שֶׁסּוּמָה לְגִמְלָה, בֵּית גִּלְיָה קוֹרִין לֵה בֵּית כְּרִיא, עֵין כָּל עֵין קוֹץ (שֶׁסּוּמָה):

(4) לא תעשון כן. להקטיר לשמים בכל מקום, כי אם במקום אשר יבחר. דבר אחר ונתתם את מזבחותם ואזדתם את שמים לא תעשון כן, אזירה למחוק את השם ולנותן אבן מן המזבח או מן העזרה, אמר רבי ישמעאל, וכי תעלה על דעתך שישראל נותנין את המזבח, אלא שלא תעשו כמעשיהם, ויגרמו עוונתיכם למקדש אבותיכם שיחרב (ספרי טא):

(5) לשכנו תדרשו. זה משכן שילה (ספרי קב):

(6) זבחיכם. למיס של חוצה: מעשר צהמה ומעשר שני לאכול לפניו מן החומה: תרומת ידכם. אלו הזכורים, שנאמר זהו וְלִקַּח הַכֹּהֵן הַטָּהוֹר מִיָּדְךָ (לקמן כו, ד): ובכרת בקרבם. לחתם לנהל ויקריצו שם:

7 and there ye shall eat before the LORD your God, and ye shall rejoice in all that ye put your hand unto, ye and your households, wherein the LORD thy God hath blessed thee.	וְאָכַלְתֶּם-שָׁם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּשְׂמַחְתֶּם בְּכָל מַשְׁלַח יְדֵכֶם אֹתָם וּבְתִיכֶם אֲשֶׁר בִּרְכָה יְהוָה אֱלֹהֵיךָ: וְתִיכְלוּן תַּמָּן קֹדֶם יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וְתַחֲדוּן בְּכָל אוֹשְׁטוֹת יְדְכוֹן אֹתוֹן וְאִנֹּשׁ בְּתִיכֶן דְּבִרְכָה יְיָ אֱלֹהֵיךָ:	7 וְאָכַלְתֶּם-שָׁם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּשְׂמַחְתֶּם בְּכָל מַשְׁלַח יְדֵכֶם אֹתָם וּבְתִיכֶם אֲשֶׁר בִּרְכָה יְהוָה אֱלֹהֵיךָ: וְתִיכְלוּן תַּמָּן קֹדֶם יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וְתַחֲדוּן בְּכָל אוֹשְׁטוֹת יְדְכוֹן אֹתוֹן וְאִנֹּשׁ בְּתִיכֶן דְּבִרְכָה יְיָ אֱלֹהֵיךָ:
8 Ye shall not do after all that we do here this day, every man whatsoever is right in his own eyes;	לֹא תַעֲשׂוּן כְּכָל אֲשֶׁר אַנְחֵנוּ עֹשִׂים פֹּה הַיּוֹם אִישׁ כְּלִי-הַיִּשָּׁר בְּעֵינָיו: לֹא תַעֲבֹדוּן כְּכָל דַּאֲנַחְנָא עֲבָדִין כֹּא יוֹמָא דִּין גִּבֵּר כָּל דְּכֶשֶׁר בְּעֵינֵהוּ:	8 לֹא תַעֲשׂוּן כְּכָל אֲשֶׁר אַנְחֵנוּ עֹשִׂים פֹּה הַיּוֹם אִישׁ כְּלִי-הַיִּשָּׁר בְּעֵינָיו: לֹא תַעֲבֹדוּן כְּכָל דַּאֲנַחְנָא עֲבָדִין כֹּא יוֹמָא דִּין גִּבֵּר כָּל דְּכֶשֶׁר בְּעֵינֵהוּ:
9 for ye are not as yet come to the rest and to the inheritance, which the LORD your God giveth thee.	כִּי לֹא-בֹאתֶם עַד-עֵתָה אֶל-הַמְנוּחָה וְאֶל-הַנַּחֲלָה אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵיךָ נָתַן לָךְ: אֲרִי לֹא אֲתִיתוֹן עַד כְּעַן לְבֵית נִיחָא וְלֹא-חֲסִנְתָּא דִּי אֱלֹהֵיךָ יְהִיב לָךְ:	9 כִּי לֹא-בֹאתֶם עַד-עֵתָה אֶל-הַמְנוּחָה וְאֶל-הַנַּחֲלָה אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵיךָ נָתַן לָךְ:
10 But when ye go over the Jordan, and dwell in the land which the LORD your God causeth you to inherit, and He giveth you rest from all your enemies round about, so that ye dwell in safety;	וְעַבְרַתֶּם אֶת-הַיַּרְדֵּן וְיִשְׁבַתֶּם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מְנַחֵל אֶתְכֶם וְהָנִיחַ לָכֶם מִכָּל-אֹיְבֵיכֶם מִסָּבִיב וְיִשְׁכַּבְתֶּם-בְּטָח: וְתַעֲבְרוּן יַם יַרְדֵּנָא וְתִתְּבוּן בְּאֶרֶצָא דִּי אֱלֹהֵיכֶן מַחְסִין יַחְכוּן וְיָנִיחַ לָכוֹן מִכָּל בְּעָלֵי דְבִבְיָכוֹן מִסְּחוֹר סְחוֹר וְתִתְּבוּן לְרוּחָצֵן:	10 וְעַבְרַתֶּם אֶת-הַיַּרְדֵּן וְיִשְׁבַתֶּם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מְנַחֵל אֶתְכֶם וְהָנִיחַ לָכֶם מִכָּל-אֹיְבֵיכֶם מִסָּבִיב וְיִשְׁכַּבְתֶּם-בְּטָח:
11 then it shall come to pass that the place which the LORD your God shall choose to cause His name to dwell there, thither shall ye bring all that I command you: your burnt-offerings, and your sacrifices, your tithes, and the offering of your hand, and all your choice vows which ye vow unto the LORD.	וְהָיָה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בּוֹ לְשָׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם שְׁמָה תָבִיאוּ אֶת כָּל-אֲשֶׁר אֲנִי מֻצְוָה אֶתְכֶם עוֹלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם מַעֲשְׂרֵיכֶם וְתִרְמַת יְדֵכֶם וְכָל מִבְּחַר נְדָרֵיכֶם אֲשֶׁר תִּדְּרוּ לַיהוָה: וַיְהִי אֲתָרָא דִּיתְרַעִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶן בֵּיהּ לְאִשְׁרָאָה שְׂכִינְתִּיהָ תַּמָּן לְתַמָּן תִּיתוֹן יַת כָּל דַּאֲנָא מִפְּקִיד יַחְכוּן עֲלוֹתֵיכֶן וְנִכְסֵי קוֹדֵשִׁיכֶן מַעֲשְׂרֵיכֶן וְאִפְרָשׁוֹת יְדְכוֹן וְכָל שְׁפָר נְדָרֵיכֶן דִּתְדָרוּן קֹדֶם יְיָ:	11 וְהָיָה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בּוֹ לְשָׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם שְׁמָה תָבִיאוּ אֶת כָּל-אֲשֶׁר אֲנִי מֻצְוָה אֶתְכֶם עוֹלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם מַעֲשְׂרֵיכֶם וְתִרְמַת יְדֵכֶם וְכָל מִבְּחַר נְדָרֵיכֶם אֲשֶׁר תִּדְּרוּ לַיהוָה:

- (7) אשר ברכך ה'. לפי הצרכה הָצָא (ספרי סד):
 (8) לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים וגו'. מוסב למעלה על כי אתם עוזרים את הירדן וגו', כשתעזרו את הירדן, מיד מותרים אתם להקריב צבמה כל י"ד שנה של כבש וחלוק, וצבמה לא תקריבו כל מה שאתם מקריבים פה היום צמשכן, שהוא עמסם ונמשח, והוא כשר להקריב צו חטאות ואשמות נדרים ונדבות, אבל צבמה אין קרב אלא הנידר והנידב, והוא איש כל הישר בעיניו, נדרים ונדבות שאתם מתנדבים על ידי שישר בעיניכם להציאם, ולא ע"י חובה, אותם תקריבו צבמה (זחחים קיז):
 (9) כי לא באתם. כל אותן י"ד שנה: עד עתה. כמו עדיין: אל המנוחה. זו שילה (שם קיט): הנחלה. זו ירושלים:

- (10) ועברתם את הירדן וישבתם בארץ. שחלוקה, ויהא כל אחד מכיר את חלקו ואת שצטו: והניח לכם. לאחר כבש וחלוק ומנוחה הגוים הָשָׁר הָנִיחַ לָם לְנַפְשָׁם (שופטים ג, א), ואין זו אלא צימי דוד. אז:
 (11) והיה המקום וגו'. צנו לכס בית הצחירה בירושלים, וכן הוא אומר בדוד, וַיְהִי כִּי יָשָׁב הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ וְהָנִיחַ לוֹ מִסְּבִיב מִכָּל אֲרָצוֹ, וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֵל תֵּן הַגִּזְיָא רָחָה גַּא אֶנְכִּי יוֹשֵׁב בְּבֵית אֶרְצִים וְאֶרְצֵן הָאֵלֵהִים יֹשֵׁב בְּתוֹךְ הָאֶרֶץ (שמואל-ב ז, א-ב): שמה תביאו וגו'. למעלה אמור לענין שילה וכאן אמור לענין ירושלים, ולכן חלקם הכתוב, ליתן היתר בין זו לזו, משחרצה שילה וצאו לנוז וחרצה נוז וצאו לגבעון, היו הצמות מותרות, עד שצאו לירושלים (שם): מבחר נדריכם. מלמד שיציאו

- 12 And ye shall rejoice before the LORD your God, ye, and your sons, and your daughters, and your men-servants, and your maid-servants, and the Levite that is within your gates, forasmuch as he hath no portion nor inheritance with you.
- 13 Take heed to thyself that thou offer not thy burnt-offerings in every place that thou seest;
- 14 but in the place which the LORD shall choose in one of thy tribes, there thou shalt offer thy burnt-offerings, and there thou shalt do all that I command thee.
- 15 Notwithstanding thou mayest kill and eat flesh within all thy gates, after all the desire of thy soul, according to the blessing of the LORD thy God which He hath given thee; the unclean and the clean may eat thereof, as of the gazelle, and as of the hart.
- 16 Only ye shall not eat the blood; thou shalt pour it out upon the earth as water.
- 17 Thou mayest not eat within thy gates the tithe of thy corn, or of thy wine, or of thine oil, or the firstlings of thy herd or of thy flock, nor any of thy vows which thou vowest, nor thy freewill-offerings, nor the offering of thy hand;
- וְשִׂמְחֶתֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְאַתֶּם וּבְנֵיכֶם וּבָנֹתֶיכֶם וְעַבְדֵיכֶם וַאֲמָהֹתֵיכֶם וְהַלֵּוִי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֵיכֶם כִּי אֵין לוֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה אִתְּכֶם:
- הִשָּׁמֶר לָךְ פֶּן-תַּעֲלֶה עֲלֵתֶיךָ בְּכָל-מָקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה:
- כִּי אִם-בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה בְּאַחַד שְׁבַטֵיךָ שָׁם תַּעֲלֶה עֲלֵתֶיךָ וְשָׁם תַּעֲשֶׂה כֹל אֲשֶׁר אֲנֹכִי מֻצְוֶיךָ:
- רַק בְּכָל-אַזְתֹּת נִפְשֶׁךָ תִּזְבַּח וְאָכַלְתָּ בָשָׂר כְּבַרְכַּת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן-לָךְ בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יֹאכְלוּ כִּצְבִי וְכֹאִיל:
- רַק הַדָּם לֹא תֹאכְלוּ עַל-הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכוּנוּ כַּמַּיִם:
- לֹא-תֹכֵל לֶאֱכֹל בְּשַׁעְרֶיךָ מֵעֵשֶׂר דִּגְגָנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ וּבִכְרֹת בָּקָרְךָ וְצֹאֲנֶךָ וְכָל-נִדְרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדְּר וְנִדְבֹתֶיךָ וְתִרְוַמֹת יָדְךָ:

מן המוצח:

- (13) השמר לך. ליתן לא תעשה על הדבר (ספרי ע): בכל מקום אשר תראה. אשר יעלה בלבך, אזל אתה מקריב ע"פ נזיא, כגון אליהו זהר הכרמל:
- (14) באחד שבטיך. בחלקו של בנימין, ולמעלה (פסוק ה) הוא אומר מִכָּל שְׁבִטֶיכֶם, הא כיצד, כשקנה דוד את הגורן מִלְּרֹנָה היבוס, גזה הזהב מכל השבטים, ומכל מקום הגורן בחלקו של בנימין היה:
- (15) רק בכל אות נפשך. צמה הכחוז מדבר, אם צבצר תאווה, להחירה להם בלא הקרבת אימורים, הרי אמור צמקום אחר, פי יקריב ה' לְלֵהֶיךָ אֶת גִּזְלֶיךָ וְאֶת מִנְחָתְךָ אֶתְּנֶה לָּךְ וְאֶת דְּבַר וְאֶת מִנְחָתְךָ אֶתְּנֶה לָּךְ (פסוק כ), צמה זה מדבר, בקדשים שנפל צהם מוס, שיפדו ויאכלו בכל מקום (ספרי עא), יכול יפדו על מוס עובר, תלמוד לומר רק: תזבח ואכלת. אין לך צהם היתר גזיה וקלץ, אלא אכילה על ידי זביחה (בכורות טו): הטמא והטהור. לפי שבאו מכל קדשים שנאמר צהם וְהַצֵּר אֶשֶׁר יָגַע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל (ויקרא ז, יט), הוטרף להחריב צו שטמא וטהור אוכלין בקדשה אחת (יבמות עג): כצבי וכאיל. שאין קרבן צה מהם: כצבי וכאיל. לפוטרו מן הזרוע והלחיים והקצה:
- (16) רק הדם לא תאכלו. אע"פ שאמרתי שאין לך צו זריקת דם צמזמא, לא תאכלנו: תשפכונו כמים. לומר לך שאין צריך כסוי (חולין פד). דבר אחר, הרי הוא כמים להכשיר את הזרעים (ספרי עא):

<p>but thou shalt eat them before the LORD thy God in the place which the LORD thy God shall choose, thou, and thy son, and thy daughter, and thy man-servant, and thy maid-servant, and the Levite that is within thy gates; and thou shalt rejoice before the LORD thy God in all that thou puttest thy hand unto.</p>	<p>כִּי אִם-לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ אֹתָהּ וּבְנֶךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְחִלּוֹי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְשִׁמְחָתָהּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַשְׁלַח יָדְךָ:</p>	<p>18</p>
<p>Take heed to thyself that thou forsake not the Levite as long as thou livest upon thy land.</p>	<p>הַשְׁמַר לְךָ פֶּן-תַּעֲזֹב אֶת-חִלּוֹי כָּל-יְמֶיךָ עַל-אֲדָמְתְּךָ: (ס)</p>	<p>19</p>
<p>When the LORD thy God shall enlarge thy border, as He hath promised thee, and thou shalt say: 'I will eat flesh', because thy soul desireth to eat flesh; thou mayest eat flesh, after all the desire of thy soul.</p>	<p>כִּי-יִרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת גְּבֻלְךָ כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר-לְךָ וַאֲמַרְתָּ אֹכֶלָה בָּשָׂר כִּי-תִאֱוָה נַפְשְׁךָ לֶאֱכֹל בָּשָׂר בְּכָל-אֹת נַפְשְׁךָ תֹאכַל בָּשָׂר:</p>	<p>יא</p>
<p>If the place which the LORD thy God shall choose to put His name there be too far from thee, then thou shalt kill of thy herd and of thy flock, which the LORD hath given thee, as I have commanded thee, and thou shalt eat within thy gates, after all the desire of thy soul.</p>	<p>כִּי-יִרְחַק מִמֶּנּוּ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹם שְׁמוֹ שָׁם וְזִבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאֲנֶךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לְךָ כְּאֲשֶׁר צִוִּיתְךָ וְאָכַלְתָּ בְּשַׁעְרֶיךָ בְּכָל אֹת נַפְשְׁךָ:</p>	<p>21</p>
<p>Howbeit as the gazelle and as the hart is eaten, so thou shalt eat thereof; the unclean and the clean may eat thereof alike.</p>	<p>אֵךְ כְּאֲשֶׁר יֹאכַל אֶת-הַצִּבִּי וְאֶת-הָאֵילָן כֵּן תֹאכְלֶנּוּ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יַחְדָּו יֹאכְלֶנּוּ:</p>	<p>22</p>

- (17) לא תוכל. צא הכתוב ליתן לא תעשה על הדבר: לא תוכל. רבי יהושע בן קרחה אומר, יכול אתה, אצל אינך רשאי. כיוצא בו, ואת הַצִּבִּי יֹאכְלֶנּוּ וְהָאֵילָן יֹאכְלֶנּוּ (יהושע טו, סג), יכולים היו, אלא שאינן רשאים, לפי שכרת להם אברהם צריח כשלקח מהם מערת המכפלה, ולא יבוסים היו אלא חתיים היו, אלא על שם העיר ששמה יבוס, כך מפורש צפרקי דר' אליעזר (פרק לו), והוא שנאמר כי אם הַצִּבִּי הַעֲזוּרִים וְהַפְּסָחִים (שמואל-ב ה, ו), כלמים שכתבו עליהם את השזועה: ובכרת בקרך. אזהרה לכהנים: ותרומת ירך. אלו הצבורים:
- (18) לפני ה'. לפני מן החומה: והלוי אשר בשעריך. אם אין לך למח לו מחלקו, כגון מעשר ראשון, תן לו מעשר עני, אין לך מעשר עני, הזמינהו על שלמך:
- (19) השמר לך. ליתן לא תעשה על הדבר: על אדמתך. אצל בגולה אינך מזהר עליו יותר מעניי ישראל:
- (20) כי ירחיב וגר. למדה תורה דרך ארץ, שלא יתאוו אדם לאכול בשר, אלא מתוך רחצת ידים ועושר (חולין פד): בכל אות נפשך וגר. אצל צמדצר נאסר להם בשר חולין, אלא אם כן מקדישה ומקריבה שלמים:
- (21) כי ירחק ממך המקום. ולא תוכל לצא ולעשות שלמים בכל יום, כמו עכשיו שהמשכן הולך עמכם: וזבחת וגר כאשר צויתך. למדנו שיש צווי צזיחה היאך ישחוט, והן הלכות שחיטה שנאמרו למשה מסיני (חולין כח):
- (22) אך כאשר יאכל את הצבי וגר. אינך מזהר לאכול בטהרה, אי מה צבי ואיל חלבן מותר אף חולין חלבן מותר,

<p>23 Only be stedfast in not eating the blood; for the blood is the life; and thou shalt not eat the life with the flesh.</p>	<p>רק חֶזֶק לִבְלֹתִי אֲכַל הַדָּם כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ וְלֹא-תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם-הַבָּשָׂר:</p>	<p>23 רק חֶזֶק לִבְלֹתִי אֲכַל הַדָּם כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ וְלֹא-תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם-הַבָּשָׂר:</p>
<p>24 Thou shalt not eat it; thou shalt pour it out upon the earth as water.</p>	<p>לֹא תֹאכְלֶנּוּ עַל-הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמָּיִם:</p>	<p>24 לֹא תֹאכְלֶנּוּ עַל-הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמָּיִם:</p>
<p>25 Thou shalt not eat it; that it may go well with thee, and with thy children after thee, when thou shalt do that which is right in the eyes of the LORD.</p>	<p>לֹא תֹאכְלֶנּוּ לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וּלְבִנְיֶיךָ אַחֲרֶיךָ כִּי-תַעֲשֶׂה דְבַר שְׂרָרָה יְיָ:</p>	<p>25 לֹא תֹאכְלֶנּוּ לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וּלְבִנְיֶיךָ אַחֲרֶיךָ כִּי-תַעֲשֶׂה דְבַר שְׂרָרָה יְיָ:</p>
<p>26 Only thy holy things which thou hast, and thy vows, thou shalt take, and go unto the place which the LORD shall choose;</p>	<p>רַק קֹדְשֶׁיךָ אֲשֶׁר-יִהְיוּ לָךְ וּנְדָרֶיךָ תִּשָּׂא וּבָאתָ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה:</p>	<p>26 רַק קֹדְשֶׁיךָ אֲשֶׁר-יִהְיוּ לָךְ וּנְדָרֶיךָ תִּשָּׂא וּבָאתָ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה:</p>
<p>27 and thou shalt offer thy burnt-offerings, the flesh and the blood, upon the altar of the LORD thy God; and the blood of thy sacrifices shall be poured out against the altar of the LORD thy God, and thou shalt eat the flesh.</p>	<p>וְתַעֲבִיד עֲלוֹתֶיךָ בָּשָׂר וּדְמָא עַל מִדְבַּחַת דֵּי אֱלֹהֶיךָ וְדָם נִכְסַת קוֹדֶשֶׁךָ יִשְׁתַּפֵּיךְ עַל מִדְבַּחַת דֵּי אֱלֹהֶיךָ וּבָשָׂר תִּיכּוֹל:</p>	<p>27 וְעָשִׂיתָ עַל-תִּיבֶיךָ הַבָּשָׂר וְהַדָּם עַל-מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְדָם-זִבְחֶיךָ יִשְׁפֹךְ עַל-מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַבָּשָׂר תֹּאכַל:</p>
<p>28 Observe and hear all these words which I command thee, that it may go well with thee, and with thy children after thee for ever, when thou doest that which is good and right in the eyes of the LORD thy God.</p>	<p>שָׁמַר וְשָׁמַעְתָּ אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וּלְבִנְיֶיךָ אַחֲרֶיךָ עַד-עוֹלָם כִּי תַעֲשֶׂה הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (ס)</p>	<p>28 שָׁמַר וְשָׁמַעְתָּ אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וּלְבִנְיֶיךָ אַחֲרֶיךָ עַד-עוֹלָם כִּי תַעֲשֶׂה הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (ס)</p>

תלמוד לומר אך:

(23) רק חזק לבלתי אכל הדם. ממה שנאמר חזק, אמה למד שהיו שטופים צדס לאכלו, לפיכך הוצרך לומר חזק, דברי רבי יהודה, רבי שמעון בן עזאי אומר, לא צא הכתוב, אלא להזהירך וללמדך, עד כמה אמה צריך להתחזק במצוות, אם הדם שהוא קל להשמר ממנו, שאין אדם מתאווה לו, הוצרך לחזקך באזהרתו, ק"ו לשאר מצוות (ספרי עו): ולא תאכל הנפש עם הבשר. אזהרה לאצר מן החי (חולין קצ):

(24) לא תאכלנו. אזהרה לדם התמימים:

(25) לא תאכלנו. אזהרה לדם האיברים: למען ייטב לך וגו'. צא ולמד מתן שכרן של מצוות, אם הדם שנפשו של אדם קצה ממנו, הפורש ממנו וזכה לו ולבניו אחריו, ק"ו לגזל ועריות שנפשו של אדם מתאווה להם (מכות כג):

(26) רק קדשך. אע"פ שאתה מותר לשחוט חולין, לא התרתי לך לשחוט את הקדשים ולאכלן צשעריך בלא הקרבה, אלא הציאם לצית הצחירה:

(27) ועשית עלהיך. אם עולות הם, תן הבשר והדם על גבי המזבח, ואם זבחי שלמים הם, דם זבחיך ישפך על המזבח מחלה, ואח"כ והבשר תאכל. ועוד דרשו (ספרי עו) רק קדשך, שצא ללמד על הקדשים שצחוה לארץ, וללמד על התמורות ועל ולדות קדשים שיקריצו (צבורות יד):

(28) שמור. זו משנה, שאתה צריך לשמרה בצטנך שלא תשכח, כענין שנאמר, פי נעים פי תשמרם צצטנך (משלי כב, יח), ואם שניק, אפשר שתשמע ותקיים, הא כל שאינו בכלל משנה, אינו בכלל מעשה (ספרי עט): את כל הדברים. שמהא

<p>29 When the LORD thy God shall cut off the nations from before thee, whither thou goest in to dispossess them, and thou dispossesest them, and dwellest in their land;</p>	<p>כִּי־יִכְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתָּה בָא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּ אוֹתָם מִפְּנֵיךָ וַיִּרְשֶׁתָּ אֹתָם וַיִּשְׁבֹּתָ בְּאַרְצָם:</p>	<p>שלישי</p>
<p>30 take heed to thyself that thou be not ensnared to follow them, after that they are destroyed from before thee; and that thou inquire not after their gods, saying: 'How used these nations to serve their gods? even so will I do likewise.'</p>	<p>אִם־תִּמְרָ לֵךְ דְּלִמָּא תִּתְּקִיל בְּתַרְיָהוֹן בְּתַר דִּישְׁתִּיצוֹן מִן קְדָמְךָ וְדִלִּמָּא תִּתְּבַע לְטַעוֹתָהוֹן לְמִימַר אֵיכָדִין פְּלַחִין עַמֻּמֵּי הָאֱלִין יֵת טַעוֹתָהוֹן וְאֶעֱבִיד כֵּן אִף אֲנִי:</p>	<p>30 השָׁמַר לְךָ פֶּן־תִּנְקֹשׁ אַחֲרֵיהֶם אַחֲרֵי הַשְׁמָדָם מִפְּנֵיךָ וּפֶן־תִּדְרֹשׁ לֵאלֹהֵיהֶם לֵאמֹר אֵיכָה יַעֲבֹדוּ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת־אֱלֹהֵיהֶם וְאֶעֱשֶׂה־כֵּן גַּם־אֲנִי:</p>
<p>31 Thou shalt not do so unto the LORD thy God; for every abomination to the LORD, which He hateth, have they done unto their gods; for even their sons and their daughters do they burn in the fire to their gods.</p>	<p>לֹא תַעֲבִיד כֵּן קִדְם יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲרִי כָל דְּמַרְחָק קִדְם יְיָ דְּשִׁנֵּי עֲבָדִין לְטַעוֹתָהוֹן אֲרִי אִף יֵת בְּנֵיהוֹן וּבָנֹתָהוֹן מוֹקְדִין בְּנוֹרָא לְטַעוֹתָהוֹן:</p>	<p>31 לֹא־תַעֲשֶׂה כֵּן לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כָל־תּוֹעֵבֹת יְהוָה אֲשֶׁר שָׂנֵא עָשׂוּ לֵאלֹהֵיהֶם כִּי גַם־אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בָּנֹתֵיהֶם יִשְׂרְפוּ בָאֵשׁ לֵאלֹהֵיהֶם:</p>
<p>XIII All this word which I command you, that shall ye observe to do; thou shalt not add thereto, nor diminish from it.</p>	<p>יֵת כָּל פְּתֻמָּא דְּאֲנָא מִפְּקִיד יִתְּכוֹן יִתִּיה תַּטְרוֹן לְמַעֲבַד לֹא תִּסְפּוֹן עֲלוּהִי וְלֹא תִּמְנַעוֹן מִנִּיה:</p>	<p>XIII אֶת כָּל־הַדְּבָר אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוָּה אֲתֶכֶם אֹתוֹ תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת לֹא־תִסְף עָלָיו וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ: (פ)</p>
<p>2 If there arise in the midst of thee a prophet, or a dreamer of dreams—and he give thee a sign or a wonder,</p>	<p>אֲרִי יָקוֹם בִּינְךָ נְבִיא אוֹ חָלִים חֲלִמָא וְיִתִּין לְךָ אֵת אוֹ מוֹפֶת:</p>	<p>יֵא כִּי־יָקוֹם בְּקִרְבְּךָ נְבִיא אוֹ חָלִים חָלוֹם וְנָתַן אֵלֶיךָ אוֹת אוֹ מוֹפֶת:</p>

חזיצה עליך מזה קלה כמזוה חמורה (ספרי שם): הטוב. עיני השמים: והישר. צעני אדם: (30) פן תנקש. אונקלוס תרגם לשון מוקש, ואני אומר שלא חש לדקדק בלשון, שלא מצינו נו"ן בלשון יוקש, ואפילו ליסוד הנופל ממנו, אבל בלשון טירוף וקשקוש מצינו נו"ן, ואֶרְבָּעָה דָּא לְדָא נִקְשָׁן (דניאל ה, ו), ואף זה אני אומר, פן תנקש אחריהם, פן תטרף אחריהם, להיות כרוך אחר מעשיהם, וכן נִקְשָׁא נִשְׁאָה לְכָל אִשָּׁר לֹו (תהלים קט, יא), מקלל את הרשע להיות עליו נושים רבים, ויהיו מחזירין ומתנקשין אחר ממנו: אחרי השמדם מפניך. אחר שתראה שאשמידם מפניך, יש לך לתת לב מפני מה נשמדו אלו, מפני מעשים מקולקלים שצדיהם, אף אמה לא תעשה כן, שלא יצואו אחרים וישמידוך: איכה יעבדו. לפי שלא ענש על עבודת אלילים, אלא על זבח וקטור ונסוך והשתחואה, כמו שכתוב בַּלְּטִי לֵה' לְבָדוֹ (שמות כב, יט), דברים הנעשים לגבוה. זא ולמדך כאן, שאם דרכה של עבודת אלילים לעצדה דבדד אחר, כגון פוער לפעור וזורק אצן למרקולים, זו היא עבודתה וחייה, אבל זבח וקטור ונסוך והשתחואה, אפילו שלא כדרכה חייב: (31) כי גם את בנייהם. גם, לרבות את אצותיהם ואמותיהם. אי"ר עקיבא, אני ראיתי נכרי שכתפו לאציו לפני כלבו, ואכלו:

- (1) את כל הדבר. קלה כחמורה: תשמרו לעשות. ליתן לא תעשה על עשה האמורים בפרשה, שכל השמר לשון לא תעשה הוא (מכות יג:), אלא שאין לוקין על השמר של עשה: לא תסך עלי. חמשה טופפות בתפלין, חמשה מינין בלולב, ארבע צרכות בצרכת כהנים (ספרי פב):
- (2) ונתן אליך אות. בשמים, כענין שנאמר בגדעון וְעָשִׂיתָ לִי אוֹת (שופטים ו, יז), ואומר יְהִי קָא חֲרִב קָל הַגֹּזָה וגו' (שם

<p>and the sign or the wonder come to pass, whereof he spoke unto thee—saying: 'Let us go after other gods, which thou hast not known, and let us serve them';</p>	<p>וּבֹא הָאוֹת וְהַמוֹפֵת אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֵלַיךָ לֵאמֹר גִּלְכָּה אַחֲרַי אֱלֹהִים אַחֲרִים אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתֶּם וְנַעֲבֹדָם:</p>	<p>3 וּבֹא הָאוֹת וְהַמוֹפֵת אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֵלַיךָ לֵאמֹר גִּלְכָּה אַחֲרַי אֱלֹהִים אַחֲרִים אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתֶּם וְנַעֲבֹדָם:</p>
<p>thou shalt not hearken unto the words of that prophet, or unto that dreamer of dreams; for the LORD your God putteth you to proof, to know whether ye do love the LORD your God with all your heart and with all your soul.</p>	<p>לֹא תִשְׁמָע אֶל־דִּבְרֵי הַנָּבִיא הַהוּא אוֹ אֶל־חֹלֶם הַחֲלֹם הַהוּא כִּי מִנְסָה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם לִדְעַת הֲיִשָּׁכֶם אֹתָם אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּכָל־לְבַבְכֶם וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם:</p>	<p>4 לֹא תִשְׁמָע אֶל־דִּבְרֵי הַנָּבִיא הַהוּא אוֹ אֶל־חֹלֶם הַחֲלֹם הַהוּא כִּי מִנְסָה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם לִדְעַת הֲיִשָּׁכֶם אֹתָם אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּכָל־לְבַבְכֶם וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם:</p>
<p>After the LORD your God shall ye walk, and Him shall ye fear, and His commandments shall ye keep, and unto His voice shall ye hearken, and Him shall ye serve, and unto Him shall ye cleave.</p>	<p>בְּתֵר פּוֹלְחָנָא דִּינִי אֱלֹהֵינוּ תִּתְּנוּ וְיִתִּיה תִּדְחִלוּ וְיִת פִּקּוּדֵיהִי תִשְׁרֹנוּ וְלִמִּימְרֵיהָ תִּקְבְּלוּ וּקְדָמוּהִי תִפְלְחוּ וּלְדַחֲלִיתָהּ תִּתְקַרְבוּ:</p>	<p>5 אַחֲרַי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם תִּלְכוּ וְאֹתוֹ תִירָאוּ וְאֶת־מִצְוֹתָיו תִּשְׁמְרוּ וּבְקוֹלֹ תִשְׁמָעוּ וְאֹתוֹ תַעֲבֹדוּ וְבוֹ תִדְבָּקוּ:</p>
<p>And that prophet, or that dreamer of dreams, shall be put to death; because he hath spoken perversion against the LORD your God, who brought you out of the land of Egypt, and redeemed thee out of the house of bondage, to draw thee aside out of the way which the LORD thy God commanded thee to walk in. So shalt thou put away the evil from the midst of thee.</p>	<p>וְהַנָּבִיא הַהוּא אוֹ חֹלֶם הַחֲלֹם הַהוּא יוּמָת כִּי דִבֶּר־סָרָה עַל־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהַפֹּדֶה מִבֵּית עֲבָדִים לְהַדְיָחָה מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיךָ לָלֶכֶת בָּהּ וּבַעֲרַת הָרָע מִקִּרְבְּךָ: (ס)</p>	<p>6 וְהַנָּבִיא הַהוּא אוֹ חֹלֶם הַחֲלֹם הַהוּא יוּמָת כִּי דִבֶּר־סָרָה עַל־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהַפֹּדֶה מִבֵּית עֲבָדִים לְהַדְיָחָה מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיךָ לָלֶכֶת בָּהּ וּבַעֲרַת הָרָע מִקִּרְבְּךָ: (ס)</p>
<p>If thy brother, the son of thy mother, or thy son, or thy daughter, or the wife of thy bosom, or thy friend, that is as thine own soul, entice thee secretly, saying: 'Let us go and serve other gods,' which thou hast not known, thou, nor thy fathers;</p>	<p>אֲרִי יִמְלִכְנָה אַחֻוֹךְ בֶּר אִמְךָ אוֹ בֶרֶךְ אוֹ בִּרְתֶּךָ אוֹ אֶתֶת קִימְךָ אוֹ חֲבֵרְךָ דִּכְנַפְשֶׁךָ בְּסִתְרָא לִמִּימַר נִהְיָ וְנִפְלַח לְשַׁעוֹת עִמָּמִיא דְלֹא יָדַעְתָּ אֶת־וְאִבְהָתְךָ:</p>	<p>7 כִּי יִסִּיתְךָ אֶחָיֶךָ בֶּן־אִמֶּךָ אוֹ בֶרֶךְ אוֹ־בִתְךָ אוֹ אִשְׁתְּ חֵיקְךָ אוֹ רֵעֶךָ אֲשֶׁר כְּנַפְשֶׁךָ בְּסִתְרָא לֵאמֹר גִּלְכָּה וְנַעֲבֹדָה אֱלֹהִים אַחֲרִים אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ אֶתָּה וְאִבְתֶּיךָ:</p>

(ט): או מופת. צאריך, דכתיב אס על יהיה על הגזה לצדה ועל כל הארץ חרצ) אע"פ כן לא תשמע לו. ואם תאמר מפני מה נותן לו הקצ"ה ממשלה לעשות אות, כי מנסה ה' אלהיכם אחכם: (5) ואת מצותיו תשמור. תורת משה: ובקולו תשמעו. צקול הנציאים (ספרי פה): ואותו תעבדו. צמקדשו: ובו תדבקו. הדצק דדרכיו, גמול חסדים, קצור מתים, צקר חולים, כמו ששעה הקצ"ה (סוטה יד): (6) סרה. דצר המוסר מן העולם, שלא היה ולא נצרא ולא צויתו לדבר כן, דיטודר"א צלע"ו: והפדך מבית עבדים. אפילו אין לו עליך אלא שפדאך, דיו (ספרי פו):

8 of the gods of the peoples that are round about you, nigh unto thee, or far off from thee, from the one end of the earth even unto the other end of the earth;	מִשְׁעוֹת עַמִּיָּא דְּבִסְחָרְנִיכּוֹן דְּקָרִיבִין לָךְ אוּ דְּרַחֲקִין מִנְּךָ מִסִּיפֵי אֶרֶץ אֲרָעָא וְעַד סִיפֵי אֶרֶץ:	8 מֵאֱלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר סְבִיבְתֵיכֶם הַקְרִיבִים אֵלַיִךְ אוּ הַרְחֵקִים מִמֶּנִּי מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד־קְצֵה הָאָרֶץ:
9 thou shalt not consent unto him, nor hearken unto him; neither shall thine eye pity him, neither shalt thou spare, neither shalt thou conceal him;	לֹא תִיבִי לֵיהּ וְלֹא תִקְבִּיל מִנִּיהּ וְלֹא תַחֲסֹם עֵינְךָ עָלָיו וְלֹא תִרְחִים וְלֹא תִכְסִי עָלָיו:	9 לֹא־תֹאבֶה לוֹ וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו וְלֹא־תַחֲסֹם עֵינְךָ עָלָיו וְלֹא־תַחְמֹל וְלֹא־תִכְסֶה עָלָיו:
10 but thou shalt surely kill him; thy hand shall be first upon him to put him to death, and afterwards the hand of all the people.	אֲרִי מִקְטֵל וְתִקְטְלֵנִיהּ יְדְךָ תְּהִי בֵּיתָא בְּקִדְמִיתָא לְמִקְטְלֵיהּ וְיָדָא דְּכָל עַמָּא בְּבִתְרִיתָא:	10 כִּי הָרֹג תִּהְרַגְנוּ יְדְךָ תִּהְיֶה בּוֹ בְּרֵאשׁוֹנָה לְהַמִּיתוֹ וְיָד כָּל־הָעָם בְּאַחֲרֹנָה:
11 And thou shalt stone him with stones, that he die; because he hath sought to draw thee away from the LORD thy God, who brought thee out of the land of Egypt, out of the house of bondage.	וְתִרְגְּמֵנִיהּ בְּאֲבָנִים וַיָּמוּת אֲרִי בְּעָא לְאַטְעִייתְךָ מִדְּחַלְתָּא דִּי אֱלֹהֶיךָ דְּאַפְקָד מֵאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִיתָא:	11 וּסְקַלְתוּ בְּאֲבָנִים וּמָת כִּי בִקֵּשׁ לְהַדְיִיחְךָ מֵעַל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמּוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:
12 And all Israel shall hear, and fear, and shall do no more any such wickedness as this is in the midst of thee.	וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וַיִּדְחִלּוּ וְלֹא יִסְפּוּ לַעֲשׂוֹת כְּדָבָר הַזֶּה בִּישָׁא הָדִין בִּינְךָ:	12 וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וַיִּירָאוּ וְלֹא־יִסְפּוּ לַעֲשׂוֹת כְּדָבָר הַזֶּה הַזֶּה בְּקִרְבְּךָ: (ס)
13 If thou shalt hear tell concerning one of thy cities, which the LORD thy God giveth thee to dwell there, saying:	אֲרִי תִשְׁמַע בְּחֶדָא מִן קִרְבְּךָ דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ לְמִתְבַּ תִּמְן לְמִימֹר:	13 כִּי־תִשְׁמַע בְּאַחַת עָרֶיךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבְתְּךָ שֶׁם לְאֻמָּר:

(7) כי יסיתך. אין הסתה אלא גרוי, שנאמר אם ה' יסקיף צי (שמואל-א כו, יט), אמיטר"א בלע"ז שמיאלו לעשות כן: אחיד. מאב: או בן אמן. מאס: חיקך. השוכנת בחיקך ומחקה צך, אפקייט"א בלע"ז וכן ומסיק ה'ק' (יחזקאל מג, יד), מיסוד המקוע צאריך: אשר כנפשיך. זה אצרך, פירש לך הכתוב את החציצין לך, ק"ו לאחרים: בסתר. דבר הכתוב זהוה, שאין דברי מסית אלא בסתר, וכן הוא אומר, צנשך צערכ יום צאישון לילה ופלה (משלי ז, ט): אשר לא ידעת אתה ואבתך. דבר זה גנאי גדול הוא לך, שאף האומות אין מניחין מה שמסרו להם אבותיהם, וזה אומר לך עוז מה שמסרו לך אבותיך:

(8) הקרבים אליך או הרחקים. למה פרט קרובים ורחוקים, אלא כך אמר הכתוב, מטיבן של קרובים אתה למד טיבן של רחוקים, כשם שאין ממש בקרובים כך אין ממש ברחוקים: מקצה הארץ. זו חמה ולבנה ואבא השמים, שהן מהלכין מסוף העולם ועד סופו:

(9) לא תאבה לו. לא תאהב לו, לא תאהבנו, לפי שנאמר וְהִצַּקְתָּ לְרַעְךָ פְּמוֹךְ (ויקרא יט, יח), את זה לא תאהב: ולא תשמע אליו. זה תחננו על נפשו למחול לו, לפי שנאמר עֲזֹב טַעַם עֲמוֹ (שמות כג, ה), לזה לא תעזוב: ולא תחוס עינך עליו. לפי שנאמר לא תעמד על דם רעך (ויקרא יט, טז), על זה לא תחוס: ולא תחמול. לא תהפך בזכותו: ולא תכסה עליו. אם אתה יודע לו חובה, איך רשאי לשמוק:

(10) כי הרג תהרגנו. (אם יא מצ"ד זכאי החזירהו לחובה) יא מצ"ד חייב, אל תחזירהו לזכות (ספרי פט): ידך תהיה בו בראשונה. מנה ציד הניסת להמיתו, לא מת צידו, ימות ציד אחרים, שנאמר ויד כל העם וגו':

<p>14 'Certain base fellows are gone out from the midst of thee, and have drawn away the inhabitants of their city, saying: Let us go and serve other gods, which ye have not known';</p>	<p>נִפְקוּ גִוְּבָרִין בְּנֵי רָשָׁע מִבֵּינְךָ וְאַטְעִיאוּ יָת יְתָבִי קִרְתְּהוֹן לְמִימַר נִהְיָ וְנִפְלַח לְטַעוֹת עִמָּמָא דְלֹא יִדְעָתוּן:</p>	<p>14 יִצְאוּ אָנָשִׁים בְּנֵי-בְלִיעַל מִקִּרְבְּךָ וַיִּגְיִחוּ אֶת-יִשְׁבֵּי עִירָם לֵאמֹר גִּלְכָּה וְנַעֲבֹדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יִדְעָתֶם:</p>
<p>15 then shalt thou inquire, and make search, and ask diligently; and, behold, if it be truth, and the thing certain, that such abomination is wrought in the midst of thee;</p>	<p>וְתִתְבַּע וְתִבְדּוֹק וְתִשְׁאַל יֹאמֶר וְהָא קוֹשְׁטָא פִּינּוֹן פְּתִגְמָא אֲתַעֲבִידַת תּוֹעִיבָתָא הָדָא בֵּינְךָ:</p>	<p>15 וְדִרְשֵׁת וְחִקְרֶת וּשְׁאַלְתָּ הַיֵּטֵב וְהִנֵּה אָמֵת נִכּוֹן הִדְבָּר נַעֲשֵׂתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּקִרְבְּךָ:</p>
<p>16 thou shalt surely smite the inhabitants of that city with the edge of the sword, destroying it utterly, and all that is therein and the cattle thereof, with the edge of the sword.</p>	<p>מִמָּחָא תִמְחִי יָת יְתָבִי קִרְתָּא הֵחִיא לְפִתְגָם דְּחָרֵב גְּמַר יִתָּה וְיָת כָּל דְּבָהּ וְיָת בְּעִירָהּ לְפִתְגָם דְּחָרֵב:</p>	<p>16 הִכָּה תִּכָּה אֶת-יִשְׁבֵּי הָעִיר הַהִוא לְפִי-חָרֵב הַחֶרֶם אֹתָהּ וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר-בָּהּ וְאֶת-בְּהֶמְתָּהּ לְפִי-חָרֵב:</p>
<p>17 And thou shalt gather all the spoil of it into the midst of the broad place thereof, and shall burn with fire the city, and all the spoil thereof every whit, unto the LORD thy God; and it shall be a heap for ever; it shall not be built again.</p>	<p>וְיָת כָּל עֲדָאָה תִּכְנוֹשׁ לְגֹוּ פְתָאָה וְתִסְקִיד בְּנוֹרָא יָת קִרְתָּא וְיָת כָּל עֲדָאָה גְּמִיר קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ וְתִהִי תֵל חָרוֹב לְעֹלָם לֹא תִבְנֶי עוֹד:</p>	<p>17 וְאֶת-כָּל-שְׁלָלָהּ תִּקְבֹּץ אֶל-תּוֹךְ רַחֲבָהּ וְשִׂרְפֶתָּ בָּאֵשׁ אֶת-הָעִיר וְאֶת-כָּל-שְׁלָלָהּ כָּלִיל לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיְתָה תֵל עוֹלָם לֹא תִבְנֶה עוֹד:</p>
<p>18 And there shall cleave nought of the devoted thing to thy hand, that the LORD may turn from the fierceness of His anger, and show thee mercy, and have compassion upon thee, and multiply thee, as He hath sworn unto thy fathers;</p>	<p>וְלֹא יִדְבַק בְּיָדְךָ מִדְּעָם מִן חֶרֶם אֲדִיל דִּיתוֹב יי מִתְקוֹף רַחֲמִיָּה וְיִתִּין לְךָ רַחֲמִין וַיִּרְחִים עֲלֶיךָ וַיִּסְגִּינְךָ כְּמֵא דְרַחֲמִים לְאַבְרָהָם:</p>	<p>18 וְלֹא-יִדְבַק בְּיָדְךָ מְאוֹמָהּ מִן-הַחֶרֶם לְמַעַן יָשׁוּב יְהוָה מִחֲרוֹן אַפּוֹ וְנָתַן-לְךָ רַחֲמִים וְרַחֲמָנָה וְהִרְבֶּךָ כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם:</p>
<p>19 when thou shalt hearken to the voice of the LORD thy God, to keep all His commandments which I command thee this day, to do that which is right in the eyes of the LORD thy God.</p>	<p>אֲרִי תִקְבִּיל לְמִימְרָא דִּיי אֱלֹהֶיךָ לְמַטַּר יָת כָּל פְּקוּדוֹהִי דְאַנָּא מִפְּשִׁיד לְךָ יוֹמָא דִּין לְמַעַבֵּד דְּכִשֵּׁר קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>19 כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר אֶת-כָּל-מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצְוָה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹת הִנֵּךְ בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (ס)</p>

- (13) לשבת שם. פרט לירושלים שלא נתנה לדירה (ספריצב): כי תשמע וגו' לאמר. אומרים כן יאלו וגו':
- (14) בני בליעל. צלי עול, שפרקו עולו של מקום (ספריצב): אנשים. ולא נשים יושבי עירם. ולא יושבי עיר אחרת, מכאן אמרו, אין נעשית עיר הנדחת עד שידחיה אנשים, ועד שיהיו מדיחיה מתוכה (סנהדרין קיא):
- (15) ודרשת וחקרת ושאלת היטב. מכאן למדו (שם מ). שצב חקירות, מריצוי המקרא, כאן יש ג', דרישה וחקירה והיטב, ושאלת אינו מן המניין וממנו למדו צדיקות, וצמקום אחר הוא אומר ודקשו השפטים היטב (דברים יט, יח), ועוד צמקום אחר הוא אומר ודקשו היטב (שם יז, ד), ולמדו היטב היטב לגזירה שזה, ליתן האמור של זה צזה:
- (16) הכה תכה. אם אינך יכול להמיתם צמיתם הכחוצה צזה, המיתם צאחרת (צבא מציעא לא):
- (17) לה' אלהיך. לשמו ובשצילו:
- (18) למען ישוב ה' מחרון אפו. שכל זמן שעצודת אלילים בעולם, חרון אף בעולם:

XIV	Ye are the children of the LORD your God: ye shall not cut yourselves, nor make any baldness between your eyes for the dead.	בְּנֵי אֱלֹהִים לִיהְיוֹתְכֶם לֹא תִתְגַּדְדוּ וְלֹא תִשְׁמְמוּ קַרְתְּחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמֵת:	רביעי יב
2	For thou art a holy people unto the LORD thy God, and the LORD hath chosen thee to be His own treasure out of all peoples that are upon the face of the earth.	כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְךָ בָּחַר יְהוָה לְהִיְוֹת לֹא לְעַם סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאֲדָמָה: (ס)	2
3	Thou shalt not eat any abominable thing.	לֹא תֹאכַל כָּל-תוֹעֵבָה: לֹא תִיכּוֹל כָּל דְּמָרְחָק:	3
4	These are the beasts which ye may eat: the ox, the sheep, and the goat, the hart, and the gazelle, and the roebuck, and the wild goat, and the pygarg, and the antelope, and the mountain-sheep.	זֵאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹאכְלוּ שׁוֹר שֶׁה כְּשָׂבִים וְשֶׁה עִזִּים: דִּין בְּעִירָא דְתִיכּוֹלִין תּוֹרִין אֲמָרִין דְּרַחֲלִין וְגָרִין דְּעִזִּין: אֵיל וְצָבִי וְיַחְמוּר וְאֵקוּ וְדִישָׁן וְתֹאזֹ וְזִמְר: אֵילָא וְשִׁבְיָא וְיַחְמוּרָא וְיַעֲלָא וְרִימָא וְתוֹרִבְלָא וְדִישָׁא:	4
6	And every beast that parteth the hoof, and hath the hoof wholly cloven in two, and cheweth the cud, among the beasts, that ye may eat.	וְכָל-בְּהֵמָה מִפְרָסָה פְּרָסָה וְשִׁסְעַת שְׁסַע שְׁתֵּי פְרָסוֹת מַעֲלַת גֵּרָה בִּבְהֵמָה אֹתָהּ תֹאכְלוּ: וְכָל בְּעִירָא דְסָדִיקָא פְרָסָהּ וּמִטְלָפִין טְלָפִין תִּרְתִּין פְּרָסָהּ מִסְקָא פִּשְׂרָא בְּבְעִירָא יִתָּה תִיכּוֹלִין:	6
7	Nevertheless these ye shall not eat of them that only chew the cud, or of them that only have the hoof cloven: the camel, and the hare, and the rock-badger, because they chew the cud but part not the hoof, they are unclean unto you;	אֲךָ אֵת-זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה וּמִמִּפְרִיסֵי הַפְּרָסָה הַשְּׂסוּעָה אֶת-הַגִּמְלָא וְאֶת-הָאֲרִנְבַּת וְאֶת-הַשָּׁפָן כִּי-מַעֲלָה גֵרָה תִמָּה וּפְרָסָה לֹא הִפְרִיסוּ טְמֵאִים הֵם לָכֶם: בְּרֵם יֵת דִּין לֹא תִיכּוֹלִין מִמִּסְקֵי פִּשְׂרָא וּמִסְדִּיקֵי פְרָסָתָא מִטְלָפֵי טְלָפִיא יֵת גִּמְלָא וְיֵת אֲרִנְבָא וְיֵת טְבִזָא אֲרֵי מִסְקֵי פִּשְׂרָא אֲנִין וּפְרָסָתְהוֹן לֹא סָדִיקָא מִסְאָבִין אֲנִין לָכֹון:	7

(1) לא תתגדדו. לא תתנו גדידה ושרט צנשרכם על מות, כדרך שהאמוריים עושין, לפי שאתם צניו של מקום, ואתם ראויין להיות נאים, ולא גדודים ומקורחים: בין עיניכם. אלל הפדחת, וצמקום אחר הוא אומר, לא יקקחו קקקה צלאשם (ויקרא כא, ה), לעשות כל הראש כצין העינים:

(2) כי עם קדוש אתה. קדושת עמך מאבותיך, ועוד וכן צמר ה':

(3) כל תועבה. כל שחעצתי לך, כגון צרם אוזן צכור כדי לשחטו צמדדיה, הרי דצר שחעצתי לך כל מוס לא יהיה צו, וצא ולמד כאן שלא ישחט ויאכל על אותו המוס, צשל צצר צחלצ הרי דצר שחעצתי לך, הזהיר כאן על אכילתו (חולין קיד:):

(4) זאת הבהמה וגר איל וצבי ויחמור. למדנו שהחיה צכלל צמהה (שם עא), ולמדנו שהצמהה וחיה טמאה מרובה מן הטורה, צכלל מקום פורט את המועט (שם סג:):

(5) ואקו. מתורגס יעלא, יעלי קלע (איז לט, א), הוא אשטנצו"ק: ורתאו. תורצל"א, תור היער, צאל"א יער צלשון ארמי:

(6) מפרסת. סדוקה כחרגומו: פרסה. פלאנט"ה: ושסעת. חלוקה צשתי צפרנים, שיש סדוקה ואינה חלוקה צפרנים, והיא טמאה: בבהמה. משמע מה שנמצא צמהה אכול, מכאן אמרו (חולין סט). שהשליל ניתר צשחטת אמו:

<p>8 and the swine, because he parteth the hoof but cheweth not the cud, he is unclean unto you; of their flesh ye shall not eat, and their carcasses ye shall not touch.</p>	<p>וְיֵת חֲזִירָא אֲרִי סְדִיק פִּרְסָתָא הוּא וְלֹא פֶשֶׁר מִסָּאב הוּא לְכֹון מִבְּשָׂרָהוֹן לֹא תִיכְלוּן וּבְנִבִילַתְהוֹן לֹא תִקְרְבוּן:</p>	<p>8 וְאֶת־תַּחֲזִיר כִּי־מִפְּרִיס פִּרְסָה הוּא וְלֹא גִרָה טָמֵא הוּא לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגָּעוּ: (ס)</p>
<p>9 These ye may eat of all that are in the waters: whatsoever hath fins and scales may ye eat;</p>	<p>יֵת דִּין תִּיכְלוּן מִכָּל דְּבַמְיָא פֶל דְּלִיה צִיצִין וְקַלְפִין תִּיכְלוּן:</p>	<p>9 אֶת־זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בַּמַּיִם כָּל אֲשֶׁר־לּוֹ סִנְפִיר וְשִׁשְׁקָשֶׁת תֹאכְלוּ:</p>
<p>10 and whatsoever hath not fins and scales ye shall not eat; it is unclean unto you.</p>	<p>וְכָל דְּלִית לִיה צִיצִין וְקַלְפִין לֹא תִיכְלוּן מִסָּאב הוּא לְכֹון:</p>	<p>10 וְכָל אֲשֶׁר אֵין־לּוֹ סִנְפִיר וְשִׁשְׁקָשֶׁת לֹא תֹאכְלוּ טָמֵא הוּא לָכֶם: (ס)</p>
<p>11 Of all clean birds ye may eat.</p>	<p>כָּל צִפּוֹר דְּכִי תִיכְלוּן:</p>	<p>11 כָּל־צִפּוֹר טָהוֹרָה תֹאכְלוּ:</p>
<p>12 But these are they of which ye shall not eat: the great vulture, and the bearded vulture, and the ospray;</p>	<p>וְדִין דְּלֹא תִיכְלוּן מִנְהוֹן נִשְׂרָא וְעַר וְעֹזִיא:</p>	<p>12 וְזֶה אֲשֶׁר לֹא־תֹאכְלוּ מֵהֶם הַנֶּשֶׁר וְהַעֲזַנִּיתָּ וְהַעֲזַנִּיתָּ:</p>
<p>13 and the glede, and the falcon, and the kite after its kinds;</p>	<p>וּבֵת כַּנְפָא וְטַרְפִּיתָא וְדִיתָא לְזִנְיָה:</p>	<p>13 וְהִרְאָה וְאֶת־הָאִיָּה וְהַדִּיָּה לְמִינֶיהָ:</p>
<p>14 and every raven after its kinds;</p>	<p>וְיֵת כָּל עוֹרְבָא לְזִנְיָה:</p>	<p>14 וְאֵת כָּל־עוֹרֵב לְמִינוֹ:</p>
<p>15 and the ostrich, and the night-hawk, and the sea-mew, and the hawk after its kinds;</p>	<p>וְיֵת בֵּת נַעֲמִיתָא וְצִיצָא וְצִפּוֹר שִׁחָפָא וְנִצָא לְזִנְיָה:</p>	<p>15 וְאֵת בֵּת הַיַּעֲנָה וְאֶת־הַתְּחִמָּס וְאֶת־הַשֹּׁחַף וְאֶת־הַנֶּגֶץ לְמִינֵיהֶם:</p>
<p>16 the little owl, and the great owl, and the horned owl;</p>	<p>וְקִדְיָא וְקַפּוּפָא וּבּוֹתָא:</p>	<p>16 אֶת־הַקּוֹס וְאֶת־הַיִּנְשׁוֹף וְהַתְּנִשְׁמָת:</p>
<p>17 and the pelican, and the carrion-vulture, and the cormorant;</p>	<p>וְקִתָא וִירְקִיקָא וְשְׁלִינִנָא:</p>	<p>17 וְהַקָּאָת וְאֶת־הַרְחֻמָּה וְאֶת־הַשְּׁלִיךְ:</p>

(7) השסועה. צריה היא שיש לה שני גזין ושני שדראות (גדה כד.), אמרו רבותינו, למה נשנו צבהמות מפני השסועה, ובעופות מפני הראה (חולין סג:), שלא נאמרו צת"כ:

(8) ובגבלתם לא תגעו. רבותינו פירשו (תו"כ שמיני) צרגל, שאדם חייב לטער את עצמו צרגל, יכול יהיו מוזהרים בכל השנה, תלמוד לומר לומר אל הפהקים וגו' (ויקרא כא, א), ומה טומאת המת חמורה כהגיס מוזהרים ואין ישראל מוזהרים, טומאת נבלה קלה לא כל שכן (ר"ה טז:):

(11) כל צפור טהורה תאכלו. להמיר משולחת מצמורע (קידושין נז:).

(12) וזה אשר לא תאכלו מהם. לאסור את השחוט:

(13) והרעה ואת האיה וגו'. היא ראה, היא איה, היא דיה, ולמה נקרא שמה ראה, שרואה ציור, ולמה הזהירך בכל שמותיה, שלא ליתן פתחון פה לבעל דין לחלוק, שלא יאה האוסרה קורא אותה ראה, והבא להמיר אומר, וזו דיה שמה או איה שמה, וזו לא אסר הכתוב. ובעופות פרט לך הטמאים, ללמד שהעופות טהורים מרובים על הטמאים, לפיכך פרט את המועט (חולין סג:):

(16) התנשמת. קלצ"א שורי"ץ:

18	and the stork, and the heron after its kinds, and the hoopoe, and the bat.	וְהַחֲסִידָה וְהָאֲנָפָה לְמִינָהּ וְחֹרִיתָא וְאֵבֹוּ לְזִנָּה וְנֹגֵר וְהַדּוּכִיפָת וְהָעֵטְלָף: טוֹרָא וְעֵטְלִיפָא:	18
19	And all winged swarming things are unclean unto you; they shall not be eaten.	וְכָל־שָׂרָץ הָעוֹף טָמֵא הוּא לָכֶם לֹא יֵאָכְלוּ: וְכָל־רֶחֶשׂא דְעוֹפָא מְקַאב הוּא לָכּוֹן לֹא יִתְאָכְלוּ:	19
20	Of all clean winged things ye may eat.	כָּל־עוֹף טָהוֹר תֹּאכְלוּ: כָּל עוֹף דְּכִי תִיכְלוּ:	20
21	Ye shall not eat of any thing that dieth of itself; thou mayest give it unto the stranger that is within thy gates, that he may eat it; or thou mayest sell it unto a foreigner; for thou art a holy people unto the LORD thy God. Thou shalt not see the kid in its mother's milk.	לֹא תֹאכְלוּ כָל־נֶבֱלָה לָגֵר אֲשֶׁר־בְּשַׁעְרֵיךָ תִתְּנֶנָּה וְאָכְלָה אוֹ מִכֹּר לְנֹכְרִי כִי עִם קְדוּשָׁה אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשַׁל גְּדִי בַחֲלֵב אִמּוֹ: (פ)	21
22	Thou shalt surely tithe all the increase of thy seed, that which is brought forth in the field year by year.	עֲשֹׂר תַעֲשֹׂר אֶת כָּל־תְּבוּאָת זֶרְעֶךָ הַיֵּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה: עֲשֹׂרָא תַעֲשֹׂר יֵת כָּל עֲלִילַת זֶרְעֶךָ דִּי־פִיק חֲקֵלָא שָׁנָא שָׁנָא:	חמישי
23	And thou shalt eat before the LORD thy God, in the place which He shall choose to cause His name to dwell there, the tithe of thy corn, of thy wine, and of thine oil, and the firstlings of thy herd and of thy flock; that thou mayest learn to fear the LORD thy God always.	וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם מַעֲשֶׂר דִּגְנְךָ תִירְשֶׁךָ וַיִּצְהָרְךָ וּבִכְרֹת בְּקִרְךָ וּצִאֲנֶךָ לִמְעַן תִּלְמַד לִירְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל־הַיָּמִים: וְתִיכּוֹל קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ בְּאַתְרָא דִּי־תִרְעִי לְאַשְׁרָאָה שְׂכִינְתִּיהָ תִמְן מַעֲשֶׂר עֲבוּרְךָ חֲמִרְךָ וּמִשְׁחָךָ וּבִכּוּרֵי תוֹרְךָ וְעֹנֶךָ בְּדִיל דְּתִילַף לְמִדְּחַל קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ כָּל יוֹמֵי־א:	23

- (17) שלך. השולה דגים מן הים (שס):
- (18) דוכיפת. הוא תרנגול הצר, וצלע"ו הרופ"א, וכרצלחו כפולה:
- (19) שרץ העוף. הם הנמוכים הרוחשים על הארץ, כגון זבובים וצרעים וחגבים טמאים, הם קרויים שרץ:
- (20) כל עוף טהור תאכלו. ולא את הטמא, צא ליתן עשה על לא תעשה, וכן צצהמה אותה תאכלו ולא צצהמה טמאה, לאו הצא מכלל עשה עשה, לעצור עליהם צצהמה ולא חעשה:
- (21) לגר אשר בשעריך. גר תושב שקבל עליו שלא לעבוד עבודת אלילים ואוכל נבלות: כי עם קדוש אתה לה'. קדש את עצמן צמות לך (ספרי קד), דברים המותרים ואחרים נוהגים צהם איסור, אל תחירם צפניהם: לא תבשל גדי. שלש פעמים, פרט לחיה ולעופות ולצצהמה טמאה (חולין קיג):
- (22) לא תבשל גדי וגו' עשר תעשר. מה ענין זה אל זה, אמר להם הקצ"ה לישראל, אל תגרמו לי לצלל גדיים של תצוה עד שהן צמעי אמותיהן, שאם אין אתם מעשרים מעשרות כראוי, כשהוא סמוך להצצהל אני מוציא רוח קדים והיא משדחתן, שנאמר ויִשְׁדָּחָה לִפְנֵי קָמָה (מלכים"ב יט, כו), וכן לענין צכוריים: שנה שנה. מכאן שאין מעשרין מן החדש על הישן (ספרי קה):
- (23) ואכלת וגו'. זה מעשר שני, שכבר למדנו ליתן מעשר ראשון ללוים, שנאמר כי תקחו מֵאֵת צְנִי יִשְׂרָאֵל וגו' (צמדבר יח, כו), ונתן להם רשות לאכלו בכל מקום, שנאמר וַאֲכַלְתֶּם אֹתוֹ בְּכָל־מָקוֹם (שם לא), על כרחך זה מעשר אחר הוא:

<p>And if the way be too long for thee, so that thou art not able to carry it, because the place is too far from thee, which the LORD thy God shall choose to set His name there, when the LORD thy God shall bless thee;</p>	<p>וְכִי־יִרְבֶּה מִמֶּנּוּ הַדֶּרֶךְ כִּי לֹא תוּכַל לְשָׂאתוֹ כִּי־יִרְחַק מִמֶּנּוּ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָשׂוֹם שְׁמוֹ שָׁם כִּי יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>24</p>
<p>then shalt thou turn it into money, and bind up the money in thy hand, and shalt go unto the place which the LORD thy God shall choose.</p>	<p>וְנָתַתָּה בַּכֶּסֶף וְצִרְתָּ הַכֶּסֶף בִּידְךָ וְהָלַכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ:</p>	<p>25</p>
<p>And thou shalt bestow the money for whatsoever thy soul desireth, for oxen, or for sheep, or for wine, or for strong drink, or for whatsoever thy soul asketh of thee; and thou shalt eat there before the LORD thy God, and thou shalt rejoice, thou and thy household.</p>	<p>וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף כֹּל־אֲשֶׁר־תִּאֲוָה נַפְשְׁךָ בַּבֶּקֶר וּבַצֹּאן וּבַיִּין וּבַשֵּׁכָר וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּשְׁאַלְךָ נַפְשְׁךָ וְאָכַלְתָּ שָׁם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשִׂמְחָתָה אִתָּה וּבֵיתְךָ:</p>	<p>26</p>
<p>And the Levite that is within thy gates, thou shalt not forsake him; for he hath no portion nor inheritance with thee.</p>	<p>וְחִלּוֹי אֲשֶׁר־בְּשַׁעְרֶיךָ לֹא תַעֲזֹבֵנּוּ כִּי אֵין לוֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ: (ס)</p>	<p>27</p>
<p>At the end of every three years, even in the same year, thou shalt bring forth all the tithe of thine increase, and shall lay it up within thy gates.</p>	<p>מִקְצָהוּ שְׁלֹשׁ שָׁנִים תּוֹצִיא אֶת־כֹּל־מַעֲשֶׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַהִיא וְהִנַּחְתָּ בְּשַׁעְרֶיךָ:</p>	<p>28</p>
<p>And the Levite, because he hath no portion nor inheritance with thee, and the stranger, and the fatherless, and the widow, that are within thy gates, shall come, and shall eat and be satisfied; that the LORD thy God may bless thee in all the work of thy hand which thou doest.</p>	<p>וְבָא חִלּוֹי כִּי אֵין־לוֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ וְהַגֵּר וְהַיְתוֹם וְהָאֵלְמָנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְאָכְלוּ וְשִׂבְעוּ לִמְעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: (ס)</p>	<p>29</p>

(24) כי יברכך. שמהם המצואה מרובה לשאת:
(26) בכל אשר תאווה נפשך. כלל: בבקר ובצאן וביין ובשכר. פרט: ובכל אשר תשאליך נפשך. חזר וכלל, מה הפרט מפורש ולד, ולדות הארץ, וראוי למאכל אדם וכו' (עירונין כו):
(27) וחלוי וגר לא תעזבו. מליטן לו מעשר ראשון: כי אין לו חלק ונחלה עמך. ילאו לקט שמהם ופאה והפקר, שאף הוא יש לו חלק עמך בהן כמון, ואינן חייבין צמעשר:
(28) מקצה שלש שנים. צא ולמד, שאם השהה מעשרותיו של שנה ראשונה ושניה לשמטה, שיצערס מן הצית בשלישית:
(29) ובא הלוי. ויטול מעשר ראשון: והגר והיתום. ויטלו מעשר שני שהוא של עני של שנה זו, ולא תאכלנו אמה צירושלים כדרך שנוקמת לאכול מעשר שני של שמי שנים: ואכלו ושבעו. תן להם כדי שבעו, מכאן אמרו אין פוחתין לעני בגורן וכו', ואמה מוליך לירושלים מעשר של שנה ראשונה ושנייה שהם היתם, ומתוך זה נקראת מן הצית (דברים כו, יג),

XV	At the end of every seven years thou shalt make a release.	מסוף שבע שנים תעביר שמיטתא:	מקץ שבע שנים תעשה שמיטה:	שמי
2	And this is the manner of the release: every creditor shall release that which he hath lent unto his neighbour; he shall not exact it of his neighbour and his brother; because the LORD'S release hath been proclaimed.	וזו דבר השמיטה שמוט כל בעל משה ידו אשר ישה ברעהו לא יגש את רעהו ואת אחיו כיקרא שמיטה ליהנה:	ודין פתגם שמיטתא די שמיט כל גבר מרי רשו דירשי בחבריה לא יתבע מן חבריה ומן אחוהי ארי קרא שמיטתא קדם יי:	2
3	Of a foreigner thou mayest exact it; but whatsoever of thine is with thy brother thy hand shall release.	את הנכרי תגש ואשר יהיה לך את אחיך תשמיט ידך:	מן פר עממין תתבע ודיהי לך עם אחיך תשמיט ידך:	3
4	Howbeit there shall be no needy among you—for the LORD will surely bless thee in the land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance to possess it—	אפס כי לא יהיה בך אביון כי יברכך יהוה בארץ אשר יתנה אלהיך נתן לך נחלה לרשתה:	לחוד ארי לא יהי בך מסכניא ארי ברכא וברכנך יי בארעא דיי אלהיך יהיב לך אחסנא למירתה:	4
5	if only thou diligently hearken unto the voice of the LORD thy God, to observe to do all this commandment which I command thee this day.	רק אם שמוע תשמע בקול יהוה אלהיך לשמר לעשות את כל המצוה הזאת אשר אנכי מצוה היום:	לחוד אם קבלא תקביל למימרא דיי אלהיך למטר למעבד ית כל תפקידתא הדא דאנא מפקיד לך יומא דין:	5
6	For the LORD thy God will bless thee, as He promised thee; and thou shalt lend unto many nations, but thou shalt not borrow; and thou shalt rule over many nations, but they shall not rule over thee.	כי יהוה אלהיך ברכך באשר דבר לך והעבטת גוים רבים ואתה לא תעבט ומשלת בגוים רבים ובה לא ימשלו: (ס)	ארי יי אלהיך ברכך כמא דמליל לך ותונוף לעממין סגיאין ואת לא תונוף ותשלוט בעממין סגיאין ובה לא ישלטון:	6

כמו שמפורש צכי תכלה לעשר (שם יז):

- (1) מקץ שבע שנים. יכול שבע שנים לכל מלוה ומלוה, תלמוד לומר קרצה שנת השבע (לקמן פסוק ט), ואם אתה אומר ז' שנים לכל מלוה ומלוה, להלוות כל אחד ואחד, היאך היא קרצה, הא למדת ז' שנים למנין השמיטות:
- (2) שמוט כל בעל משה ידו. שמוט את ידו של כל בעל משה:
- (3) את הנכרי תגש. זו מצוה עשה (ספרי קיג):
- (4) אפס כי לא יהיה בך אביון. ולהלן הוא אומר כי לא יחדל אציון, אלא בזמן שאתם עושים רצונו של מקום אציונים באחרים ולא צדק, וכשאינן אתם עושים רצונו של מקום אציונים צדק: אביון. דל מעני, ולשון אציון שהוא תאב לכל דבר:
- (5) רק אם שמוע תשמע. אז לא יהיה צד אציון: שמוע תשמע. שמע קמעא, משמיעין אותו הרבה:
- (6) כאשר דבר לך. והיכן דבר, צדוק אפס צעיר (לקמן כח, ג): והעבטת. כל לשון הלוואה כשנופל על המלוה נופל בלשון מפעיל, כגון והלווית, והעבטת, ואם היה אומר ועבטת, היה נופל על הלוה, כמו ולוית: והעבטת גוים. יכול שחאה ליה מזה ומלוה לזה, תלמוד לומר ואם לא תעבט: ומשלת בגוים רבים. יכול גויים אחרים מושלים עליך, תלמוד לומר ובך לא ימשלו:

<p>7 If there be among you a needy man, one of thy brethren, within any of thy gates, in thy land which the LORD thy God giveth thee, thou shalt not harden thy heart, nor shut thy hand from thy needy brother;</p>	<p>אָרִי יְהִי בְךָ מִסְכִּינָא חַד מֵאַחֶיךָ בְּחֶדָא מִקְרוֹךְ בְּאַרְצְךָ דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ לֹא תַחֲסֹר יָת לְבָבְךָ וְלֹא תִקְפֹּץ יָת יָדְךָ מֵאַחֶיךָ מִסְכִּינָא:</p>	<p>כִּי־יְהִיָּה בְּךָ אֲבִיוֹן מֵאַחַד אֶחָיִךָ בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ בְּאַרְצְךָ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לֹא תִאָּמֵץ אֶת־לִבְּךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת־יָדְךָ מֵאֶחָיִךְ הָאֲבִיוֹן:</p>
<p>8 but thou shalt surely open thy hand unto him, and shalt surely lend him sufficient for his need in that which he wanteth.</p>	<p>אָרִי מִפְּתַח תִּפְתָּח יָת יָדְךָ לֵיהּ וְאוֹזְפָא תּוֹזְפִינָה כְּמִסַּת חוֹסְרִינָה דְחֹסִיר לֵיהּ:</p>	<p>כִּי־פָתַח תִּפְתָּח אֶת־יָדְךָ לוֹ וְהֵעֱבַט תַּעֲבִיטֵנּוּ דִּי מַחְסְרוֹ אֲשֶׁר יִחְסֹר לוֹ:</p>
<p>9 Beware that there be not a base thought in thy heart, saying: 'The seventh year, the year of release, is at hand'; and thine eye be evil against thy needy brother, and thou give him nought; and he cry unto the LORD against thee, and it be sin in thee.</p>	<p>אִסְתָּמַר לָךְ דִּלְמָא יְהִי פְתָגָם עִם לְבָבְךָ בְּרָשָׁע לְמִימַר קְרִיבַת שְׁתָּא דְשְׁבִיעִיתָא שְׁתָּא דְשְׁמִטָּתָא וְתִבְאֵשׁ עֵינְךָ בְּאַחֶיךָ מִסְכִּינָא וְלֹא תַתִּין לֵיהּ וְיִקְרִי עָלְךָ קָדָם יי וְיִהִי בְךָ חוֹבָא:</p>	<p>הִשָּׁמֶר לָךְ פְּרִי־יְהוָה דְּבָר עִם־ לִבְּךָ בְּלִיעַל לֵאמֹר קְרִיבָה שְׁנַת־הַשְּׁבִיעִי שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה וְרָעָה עֵינְךָ בְּאַחֶיךָ הָאֲבִיוֹן וְלֹא תַתֵּן לוֹ וְקָרָא עָלֶיךָ אֱלֹהֵינָה וְיָהִי בְךָ חָטָא:</p>
<p>10 Thou shalt surely give him, and thy heart shall not be grieved when thou givest unto him; because that for this thing the LORD thy God will bless thee in all thy work, and in all that thou puttest thy hand unto.</p>	<p>מִתָּן תַּתִּין לֵיהּ וְלֹא יִבְאֵשׁ לְבָבְךָ בְּמִתְּנָךְ לֵיהּ אָרִי בְּדִיל פְּתִיגָמָא הָדִין יִבְרַכְךָ יי אֱלֹהֶיךָ בְּכָל עוֹבְדְךָ וּבְכָל אוֹשְׁטוֹת יָדְךָ:</p>	<p>נָתַן תַּתֵּן לוֹ וְלֹא־יִרַע לִבְּךָ בְּתַתָּךְ לוֹ כִּי בְּגִלְגַּל הַדְּבָר הַזֶּה יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־ מַעֲשֶׂיךָ וּבְכָל מִשְׁלַח יָדְךָ:</p>
<p>11 For the poor shall never cease out of the land; therefore I command thee, saying: 'Thou shalt surely open thy hand unto thy poor and needy brother, in thy land.'</p>	<p>אָרִי לֹא יִפְסוּק מִסְכִּינָא מְגוֹ אַרְעָא עַל כֵּן אֲנָא מְפָקִיד לָךְ לְמִימַר מִפְּתַח תִּפְתָּח יָת יָדְךָ לְאַחֶיךָ לְעִנְיָךְ וּלְמִסְכִּינְךָ בְּאַרְצְךָ:</p>	<p>כִּי לֹא־יִחְדַּל אֲבִיוֹן מִקְרֵב הָאָרֶץ עַל־כֵּן אֲנִכִּי מְצִוֶּה לֵאמֹר פָּתַח תִּפְתָּח אֶת־יָדְךָ לְאֶחָיִךְ לְעִנְיָךְ וּלְאֲבִינְךָ בְּאַרְצְךָ: (ס)</p>

(7) כי יהיה בך אביון. המאז תאז קודם: מאחד אחיך. אחיך מאזיך קודם לאחיך מאמך: שעריך. עניי עריך קודמין לעניי עיר אחרת: לא תאמץ. יש לך אדם שמנטער אס יתן אס לא יתן, לכך נאמר לא תאמץ, יש לך אדם שפושט את ידו וקופסה, לכך נאמר ולא תקפוצ: מאחיד האביון. אס לא תתן לו, סופך להיות אחיו של אציון:

(8) פתח תפתח. אפילו כמה פעמים: כי פתח תפתח. הרי כי משמש צלשון אלא: והעבט תעביטנו. אס לא רצה צמתנה תן לו צהלוסה: די מחסורו. ואי אסה מנווה להעשירו (כתובות סז): אשר יחסר לו. אפילו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו (שם): לו. זו אשה, וכן הוא אומר אַעֲשֶׂה לוֹ עֹר כְּגָדוֹ (צראשית צ, יח) (שם)

(9) וקרא עליך. יכול מנווה, תלמוד לומר ולא יקרא (לקמן כד, טו ספרי קי): והיה בך חטא. מכל מקום, אפילו לא יקרא, א"כ למה נאמר וקרא עליך, ממנהר אני ליפרע על ידי הקורא יותר ממי שאינו קורא:

(10) נתון תתן לו. אפילו מה פעמים: לו. צינו וציניך: כי בגלל הדבר. אפילו אמרת ליתן, אסה נוטל שכר האמירה עס שכר המעשה:

(11) על כן. מפני כן: לאמר. (ספרי) ענה לטובתך אני מַשִּׁיבָא (ספרי קיח): לאחיד לעניך. לאיזה אס, לעני: לעניך. צייד אחד לשון עני אחד הוא, אצל ענייך צשני יודיין שני ענייים:

- 12 If thy brother, a Hebrew man, or a Hebrew woman, be sold unto thee, he shall serve thee six years; and in the seventh year thou shalt let him go free from thee.
- 13 And when thou lettest him go free from thee, thou shalt not let him go empty;
- 14 thou shalt furnish him liberally out of thy flock, and out of thy threshing-floor, and out of thy winepress; of that wherewith the LORD thy God hath blessed thee thou shalt give unto him.
- 15 And thou shalt remember that thou wast a bondman in the land of Egypt, and the LORD thy God redeemed thee; therefore I command thee this thing to-day.
- 16 And it shall be, if he say unto thee: 'I will not go out from thee'; because he loveth thee and thy house, because he fareth well with thee;
- 17 then thou shalt take an awl, and thrust it through his ear and into the door, and he shall be thy bondman for ever. And also unto thy bondwoman thou shalt do likewise.
- כִּי־יִמְכַר לְךָ אֶתִּיךָ הָעֶבְרִי אוֹ הָעֶבְרִיָּה וַעֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבִשְ�נֵהָ תִשְׁלַחְנוּ חֲפָשִׁי מֵעִמָּךְ:
- וְכִי־תִשְׁלַחְנוּ חֲפָשִׁי מֵעִמָּךְ לֹא תִשְׁלַחְנוּ רֵיקָם:
- הַעֲנִיךָ תַעֲנִיךָ לֹא מִצֹּאֲנֶךָ וּמִגִּרְנֶךָ וּמִיִּקְבֶּךָ אֲשֶׁר בִּרְכָךָ יִהְיֶה אֵלֶיךָ תִתֶּן־לּוֹ:
- וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיַּפְדֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל־כֵּן אֲנִכִּי מִצִּוְיָהּ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה הַיּוֹם:
- וְהָיָה כִּי־יֹאמַר אֵלֶיךָ לֹא אֲצֵא מֵעִמָּךְ כִּי אֶהְבֶּךָ וְאֶת־בֵּיתְךָ כִּי־טוֹב לִּי עִמָּךְ:
- וְלָקַחְתָּ אֶת־הַמַּרְצֵעַ וְנָתַתָּהּ בְּאָזְנוֹ וּבִדְלַת וְהָיָה לְךָ עֶבֶד עוֹלָם וְאֵף לְאַמְתָּךְ תַּעֲשֶׂה־בּוֹ:
- וְתָסַב יָת מַרְצֵעָא וְתַתִּין בְּאוֹדְנִיהּ וּבִדְשָׁא וְהָיָה לְךָ עֶבֶד פֶּלַח לְעֹלָם וְאֵף לְאַמְתָּךְ תַּעֲבִיד בּוֹ:

(12) כי ימכר לך. על ידי אחרים, במכרוהו בית דין בגנבתו הכתוב מדבר (קידושין יד:), והרי כבר נאמר כי תקנה עבד עברי (שמות כא, ז) ובמכרוהו בית דין הכתוב מדבר. אלא מפני שני דברים שנחדשו כאן, אחד שכתוב או העבריה אף היא תלא בשש, ולא שמכרוהו בית דין שאין האמה נמכרת בגנבה, שנאמר בגנבתו ולא בגנבה (סוטה כג:), אלא בקטנה שמכרה אביה, ולמד כאן שאם ילאו שש שנים קודם שחביא סימניו, תלא, ועוד חידש כאן העניק תעניק:

(14) העניק תעניק. לשון עדי, בגובה ובמראית העין, דבר שיהא ניכר שהטיבות לו. ויש מפרשים לשון הטענה על זוארו: מצאנך מגרנד ומיקבך. יכול אין לי אלא אלו בלבד, תלמוד לומר אשר ברכך מכל מה שברכך בוראך. ולמה נאמרו אלו, מה אלו מיוחדים שהם בכלל ברכה, אף כל שהוא בכלל ברכה, ילאו פרדות. ולמדו רבותינו במסכת קידושין (יז) בגזירה שוה, כמה נותן לו מכל מין ומין:

(15) וזכרת כי עבד הייתי. והענקתי ושניתני לך מציזת מנרים וציזת הים, אף אחת הענק ופנה לו:

(17) עבד עולם. יכול כשמעו, תלמוד לומר ושבסם איש אל ארצו ואיש אל משפחתו פשבו (ויקרא כה, י), הא למדת שאין זה אלא עולמו של יוצל (מכילתא משפטים פז): ואף לאמתך תעשה כן. הענק לה, יכול אף לרציעה השוה הכתוב אותה, תלמוד לומר ואם אומר יאמר העבד (שמות כא, ה), עבד נרע ואין אמה נרעת:

<p>18 It shall not seem hard unto thee, when thou lettest him go free from thee; for to the double of the hire of a hireling hath he served thee six years; and the LORD thy God will bless thee in all that thou doest.</p>	<p>לֹא־יִקְשֶׁה בְּעֵינֶיךָ בְּשַׁלְחֶךָ אֹתוֹ חֲפָשִׁי מֵעֲמֶךָ כִּי מִשְׁנֵה שָׂכָר שְׂכִיר עֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבִרְכֶךָ יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: (פ)</p>	<p>18 לא־יִקְשֶׁה בְּעֵינֶיךָ בְּשַׁלְחֶךָ אֹתוֹ חֲפָשִׁי מֵעֲמֶךָ כִּי מִשְׁנֵה שָׂכָר שְׂכִיר עֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבִרְכֶךָ יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: (פ)</p>
<p>19 All the firstling males that are born of thy herd and of thy flock thou shalt sanctify unto the LORD thy God; thou shalt do no work with the firstling of thine ox, nor shear the firstling of thy flock.</p>	<p>כָּל־הַבְּכֹרֹת אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבִקְרֶךָ וּבְעֵגֶל דִּכְרִין תִּקְדִּישׁ קֹדֶם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תַפְלַח בְּבֹכֶרָא דִּתְוֹרֶךָ וְלֹא תִגְזֹז בֹּכֶרָא דִּעֵגֶל:</p>	<p>שניעי כָּל־הַבְּכֹרֹת אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבִקְרֶךָ וּבְעֵגֶל דִּכְרִין תִּקְדִּישׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בְּכֹר שׁוֹרְךָ וְלֹא תִגְזֹז בְּכֹר צֹאנְךָ:</p>
<p>20 Thou shalt eat it before the LORD thy God year by year in the place which the LORD shall choose, thou and thy household.</p>	<p>קֹדֶם יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִּכְלְלֶנּוּ שָׁנָא בְּשָׁנָא בְּאַתְרָא דִּיתְרַעֵי יְיָ אֵת וְאֶנְשׁ בֵּיתְךָ:</p>	<p>20 לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ שָׁנָה בְּשָׁנָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֶתְּךָ וּבֵיתְךָ:</p>
<p>21 And if there be any blemish therein, lameness, or blindness, any ill blemish whatsoever, thou shalt not sacrifice it unto the LORD thy God.</p>	<p>וְאִי יְהִי בֵיהּ מוּמָא חֲגִיר אוֹ עוֹיֵר כָּל מוּם בִּישׁ לֹא תִסְסִיף קֹדֶם יְיָ אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>21 וְכִי־יִהְיֶה בּוֹ מוּם פֶּסֶחַ אוֹ עוֹר כָּל מוּם רָע לֹא תִזְבְּחֶנּוּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>
<p>22 Thou shalt eat it within thy gates; the unclean and the clean may eat it alike, as the gazelle, and as the hart.</p>	<p>בְּקִרְוֶךָ תִּכְלְלֶנּוּ מִסְּאֵבָא וּדְכִיָּא כַּחֲדָא כְּבָשָׂר טָבִיא וְאִילָא:</p>	<p>22 בְּשַׁעְרֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יִחְדּוּ כַּצִּבִּי וְכֹאֵיל:</p>
<p>23 Only thou shalt not eat the blood thereof; thou shalt pour it out upon the ground as water.</p>	<p>לֶחֶד יִתְּ דַּמֶּיהָ לֹא תִיכּוֹל עַל אֲרֶעָא תִישְׁדֹּףנָה כְּמֵיָא:</p>	<p>23 רַק אֶת־דָּמּוֹ לֹא תֹאכַל עַל־הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כְּמֵיִם: (פ)</p>

(18) כי משנה שכר שכיר. מכאן אמרו, עבד עברי עובד צין ציוס וצין צלילה, וזה כפלים שבעצודת שכירי יום, ומהו עצודתו צלילה, רבו מוסר לו שפחה כנענית והולדות לאדון (קידושין טו.).

(19) כל הבכור וגו' תקדיש. ובמקום אחר הוא אומר לא יקדיש, שנאמר אך צכור אֲשֶׁר יִצְבֹּר לֵה' וגו' (ויקרא כז, כו), הא כיצד, אינו מקדישו לקרבן אחר וכאן למד שמנוה לומר הרי אתה קדוש לזכורה. דבר אחר, א"ל לומר תקדיש שכר נאמר לא יקדיש, וא"ל לומר לא יקדיש שהרי כבר נאמר תקדיש, הא כיצד, מקדישו אתה הקדש עלוי, ונותן להקדש כפי טובת הנאה שזו (ערכין כט.). לא תעבוד בבכור שורך ולא תגזו וגו'. אף החילוף למדו רבותינו שאסור (חולין קלז.), אלא שדבר הכתוב צהווה:

(20) לפני ה' אלהיך תאכלנו. לכהן הוא אומר, שכר מצינו שהוא ממתנות כהונה אחד תס ואחד בעל מוס, שנאמר וּבִשְׂרָסָה וְהִיָּה לְךָ וגו' (במדבר יח, יח צכורות כח.). שנה בשנה. מכאן שאין משהין אותו יותר על שנתו, יכול יהא פסול משעברה שנתו, כבר הוקש למעשר, שנאמר ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגןך תירושך ויִהְיֶה לְךָ וּבְכֹרֹת צִקְרָךְ וְאֶנְךָ (לעיל יד, כג), מה מעשר שני אינו נפסל לחצרתה, אף צכור אינו נפסל, אלא שמנוה תוך שנתו: שנה בשנה. אם שחטו צסוקף שנתו, אוכלו אותו היום ויום אחד משנה אחרת, למד שנאכל לשני ימים ולילה אחד (שס כז: ספרי קכה):

(21) מום. כלל: פסח או עור. פרט: כל מום רע. חזר וכלל, מה הפרט מפורש מום הגלוי ואינו חוזר, אף כל מום שנגלוי ואינו חוזר:

(23) רק את דמו לא תאכל. שלא תאמר הואיל וכולו היתר הבא מכלל איסור הוא, שהרי קדוש, ונשחט בחוץ בלא פדיין ונאכל, יכול יהא אף הדם מותר, תלמוד לומר רק את דמו לא תאכל:

<p>XVI Observe the month of Abib, and keep the passover unto the LORD thy God; for in the month of Abib the LORD thy God brought thee forth out of Egypt by night.</p>	<p>שְׁמוֹר אֶת־חֹדֶשׁ הָאֲבִיב וְעָשִׂיתָ פֶסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי בַחֹדֶשׁ הָאֲבִיב הוֹצִיאָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לַיְלָה: טר ית ירחא דאביבא ותעביד פסחא קדם יי אלהיך ארי בירחא דאביבא אפקד יי אלהיך ממצרים ועבד לך נסין בליליא:</p>	<p>XVI שְׁמוֹר אֶת־חֹדֶשׁ הָאֲבִיב וְעָשִׂיתָ פֶסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי בַחֹדֶשׁ הָאֲבִיב הוֹצִיאָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לַיְלָה:</p>
<p>2 And thou shalt sacrifice the passover-offering unto the LORD thy God, of the flock and the herd, in the place which the LORD shall choose to cause His name to dwell there.</p>	<p>וּזְבַחְתָּ פֶסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבָקָר בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחָר יְהוָה לְשֵׁכֶן שְׁמוֹ שָׁם: ותכוס פסחא קדם יי אלהיך מן בני ענא ונקסת קודשיא מן תורי באתרא דיתרעי יי לאשראה שכנתיה תמן:</p>	<p>2 וּזְבַחְתָּ פֶסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבָקָר בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחָר יְהוָה לְשֵׁכֶן שְׁמוֹ שָׁם:</p>
<p>3 Thou shalt eat no leavened bread with it; seven days shalt thou eat unleavened bread therewith, even the bread of affliction; for in haste didst thou come forth out of the land of Egypt; that thou mayest remember the day when thou camest forth out of the land of Egypt all the days of thy life.</p>	<p>לֹא תֹאכַל עִלּוֹי חֻמֵּי שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל־עִלּוֹי מִצּוֹת לֶחֶם עֲנִי כִּי בַחֲפוּזִין יָצָאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָמַעַן תִּזְכֹּר אֶת־יוֹם יָצִאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ: לא תיכול עלוהי חמיע שבועא יומין תיכול עלוהי פטירא לחים עניי ארי בבחילו נפקתא מארשא דמצרים בדיל דתדכר ית יום מפקד מארשא דמצרים כל יומי חייך:</p>	<p>3 לֹא־תֹאכַל עִלּוֹי חֻמֵּי שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל־עִלּוֹי מִצּוֹת לֶחֶם עֲנִי כִּי בַחֲפוּזִין יָצָאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָמַעַן תִּזְכֹּר אֶת־יוֹם יָצִאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ:</p>
<p>4 And there shall be no leaven seen with thee in all thy borders seven days; neither shall any of the flesh, which thou sacrificest the first day at even, remain all night until the morning.</p>	<p>וְלֹא־יֵרָאָה לָךְ שְׂאֹר בְּכָל־גְּבֻלְךָ שִׁבְעַת יָמִים וְלֹא־יֵלִין מִן־הַבָּשָׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בָּעֶרֶב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לַבֹּקֶר: ולא יתחזי לך חמיר בכל תחומך שבועא יומין ולא יבית מן בשרא דתכוס ברמשא ביומא קדמאח לצפרא:</p>	<p>4 וְלֹא־יֵרָאָה לָךְ שְׂאֹר בְּכָל־גְּבֻלְךָ שִׁבְעַת יָמִים וְלֹא־יֵלִין מִן־הַבָּשָׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בָּעֶרֶב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לַבֹּקֶר:</p>

- (1) שמור את חודש האביב. מקודם צואו שמור שיהא ראוי לאביב, להקריב צו את מנחת העומר, ואם לאו עָזַר את השנה: ממצרים לילה. והלא ציוס ילאו, שנאמר מִמִּצְרַיִם הֶפְסַח יָצָא דְגִי יִשְׂרָאֵל וגו' (צמדבר לג, ג), אלא לפי שזלילה נתן להם פרעה רשות ללאת, שנאמר וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לַיְלָה וגו' (שמות יב, לא):
- (2) וזבחת פסח לה' אלהיך צאן. שנאמר מִן הַכֶּזְשִׁים וּמִן הָעוֹשִׁים תִּקְחוּ (שמות יב, ה): ובקר. תזבח לחגיגה (ספרי קנט), שאם נמנו על הפסח חצורה מרובה, מציאים עמו חגיגה כדי שיהא נאכל על השזע (פסחים ע.). ועוד למדו רבותינו דצרים הרבה מפסוק זה:
- (3) לחם עני. לחם שמזכיר את העוני שנמנעו מצמרים: כי בחפזון יצאת. ולא הספיק צֶנֶק להחמיץ, וזה יהיה לך לזכרון, וחפזון לא שלך היה, אלא של מצרים, שכן הוא אומר וַתִּזְכַּר מִצְרַיִם עַל הָעָם וגו' (שמות יב, לג): למען תזכר. על ידי אכילת הפסח והמנחה, את יום תלאת:
- (4) ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר. אזוהרה למותיר צפסת דורות, לפי שלא נאמר אלא צפסת מצרים, ויום ראשון האמור כאן הוא י"ד בניסן, כמה דאת אמר אֵךְ צִיּוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁצִּדְתוּ שָׁאֵר מִצְרַיִם (שמות יב, טו), ולפי שנחלק הכתוב מענינו של פסח והתחיל לדבר בחקות שבעת ימים כגון שבעת ימים תאכל עליו מנחה ולא יראה לך שאור בכל גבולך, הוצרך לפרש בציוו זביחה הוא מזהיר, שאם כתב ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב לבקר, הייתי אומר שלמים הנשחטים כל שבעה, כולן צבל תותירו ואינן נאכלין אלא ליום ולילה, לכך כתב בערב ציוס הראשון. דבר אחר, בחגיגת י"ד הכתוב מדבר, ולמד עליה שנאכלת לשני ימים, והראשון האמור כאן, ציו"ט הראשון הכתוב מדבר, וכן משמעות המקרא, דבר חגיגה אשר תזבח בערב, לא ילין ציו"ט הראשון עד בקרו של שני, אבל נאכלת היא בארבעה עשר וצט"ו, וכך היא שנויה במסכת פסחים (עא):

<p>5 Thou mayest not sacrifice the passover-offering within any of thy gates, which the LORD thy God giveth thee;</p>	<p>לֹא תֹכֵל לִזְבֹּחַ אֶת־הַפֶּסַח בְּאַתֶּד שְׁעֶיךָ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:</p>	<p>5 לֹא תֹכֵל לִזְבֹּחַ אֶת־הַפֶּסַח בְּאַתֶּד שְׁעֶיךָ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:</p>
<p>6 but at the place which the LORD thy God shall choose to cause His name to dwell in, there thou shalt sacrifice the passover-offering at even, at the going down of the sun, at the season that thou camest forth out of Egypt.</p>	<p>כִּי אִם־אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁכְן שְׁמוֹ שָׁם תִּזְבַּח אֶת־הַפֶּסַח בְּעֶרֶב כְּבֹוא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צֹאתְךָ מִמִּצְרַיִם:</p>	<p>6 כִּי אִם־אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁכְן שְׁמוֹ שָׁם תִּזְבַּח אֶת־הַפֶּסַח בְּעֶרֶב כְּבֹוא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צֹאתְךָ מִמִּצְרַיִם:</p>
<p>7 And thou shalt roast and eat it in the place which the LORD thy God shall choose; and thou shalt turn in the morning, and go unto thy tents.</p>	<p>וּבִשְׁלָתָּ וְאָכַלְתָּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ וּפְנִיתָ בִּבְקֶר וְהֵלַכְתָּ לְאַהֲלֶיךָ:</p>	<p>7 וּבִשְׁלָתָּ וְאָכַלְתָּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ וּפְנִיתָ בִּבְקֶר וְהֵלַכְתָּ לְאַהֲלֶיךָ:</p>
<p>8 Six days thou shalt eat unleavened bread; and on the seventh day shall be a solemn assembly to the LORD thy God; thou shalt do no work therein.</p>	<p>שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצֵרְתָּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה: (ס)</p>	<p>8 שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצֵרְתָּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה: (ס)</p>
<p>9 Seven weeks shalt thou number unto thee; from the time the sickle is first put to the standing corn shalt thou begin to number seven weeks.</p>	<p>שִׁבְעָה שָׁבֻעִים תִּמְנִי לָךְ מִשִּׁירִיּוֹת מְגֹלָא בַחֲדָד עַמְרָא דְאַרְמוּתָא תִּשְׁרִי לְמִמְנִי שִׁבְעָה שָׁבֻעִים:</p>	<p>9 שִׁבְעָה שָׁבֻעִים תִּסְפֹּר־לָךְ מִהַחֲל חֲרַמְשׁ בַּקֹּמָה תַחֲל לִסְפֹּר שִׁבְעָה שָׁבֻעוֹת:</p>
<p>10 And thou shalt keep the feast of weeks unto the LORD thy God after the measure of the freewill-offering of thy hand, which thou shalt give, according as the LORD thy God blesseth thee.</p>	<p>וְעֲשִׂיתָ חֹג שָׁבֻעוֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִסֹּת נִדְבַת יָדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן כַּאֲשֶׁר יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>10 וְעֲשִׂיתָ חֹג שָׁבֻעוֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִסֹּת נִדְבַת יָדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן כַּאֲשֶׁר יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>

(6) בערב כבוא השמש מועד צאתך ממצרים. הרי שלשה זמנים חלוקים, צערז משש שעות ולמעלה זמנהו, וכבוא השמש תאכלהו, ומועד זאתך שורפהו, כלומר נעשה נותר ויאל לזית השריפה (ספרי קלג):

(7) ובשלת. זהו עלי אש, שאף הוא קרוי צישול: ופנית בבקר. לצקרו של שני, מלמד שטעון לינה ליל של מוצאי יו"ט (ספרי קלד חגיגה יז):

(8) ששת ימים תאכל מצות. וזמקום אחר הוא אומר שצעת ימים (שמות יב, טו), שבעה מן הישן וששה מן החדש. דבר אחר, למד על אכילת מנה בשביעי שאינה חובה, ומכאן אתה למד לששת ימים, שהרי שביעי בכלל היה, ויאל מן הכלל ללמד שאין אכילת מנה זו חובה אלא רשות, ולא ללמד על עצמו יאל אלא ללמד על הכלל כולו יאל, מה שביעי רשות אף כולם רשות, חוץ מלילה הראשון שהחוב קצו חובה, שנאמר קצו פאקלו מַעַת (סם יח פסחים קכ). עצרת לה' אלהיך. עזור עצמך מן המלאכה. דבר אחר, קנופא של מאכל ומשחה, לשון נעקרה גא אוקף (שופטים יג, טו):

(9) מזהחל חרמש בקמה. משנקצר העומר, שהוא ראשית הקציר (ספרי קלו):

(10) מסת נדבת ירך. די נדבת ירך, הכל לפי הנדבה, הנא שלמי שמחה, וקדש קרואים לאכול:

<p>And thou shalt rejoice before the LORD thy God, thou, and thy son, and thy daughter, and thy man-servant, and thy maid-servant, and the Levite that is within thy gates, and the stranger, and the fatherless, and the widow, that are in the midst of thee, in the place which the LORD thy God shall choose to cause His name to dwell there.</p>	<p>וְשִׂמְחָה לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְהַלְוִי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְהַגֵּר וְהַיְתוֹם וְהָאֹלְמֻנָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם:</p>	<p>וְשִׂמְחָה לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְהַלְוִי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְהַגֵּר וְהַיְתוֹם וְהָאֹלְמֻנָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם:</p>
<p>And thou shalt remember that thou wast a bondman in Egypt; and thou shalt observe and do these statutes.</p>	<p>וְזָכַרְתָּ כִּי־עַבְד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וְשָׁמַרְתָּ וַעֲשִׂיתָ אֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה: (פ)</p>	<p>וְזָכַרְתָּ כִּי־עַבְד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וְשָׁמַרְתָּ וַעֲשִׂיתָ אֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה: (פ)</p>
<p>Thou shalt keep the feast of tabernacles seven days, after that thou hast gathered in from thy threshing-floor and from thy winepress.</p>	<p>חַג הַמִּטְּלֵא תַעֲבִיד לָךְ שִׁבְעָא יוֹמִין בְּמִכְנָשְׁךָ מֵאֲדָרְךָ וּמִמַּעְצְרְךָ:</p>	<p>חַג הַסֻּכֹּת תַעֲשֶׂה לָּךְ שִׁבְעַת יָמִים בְּאַסְפֹּךְ מִגֶּרְנֶךָ וּמִיִּקְבֶּךָ:</p>
<p>And thou shalt rejoice in thy feast, thou, and thy son, and thy daughter, and thy man-servant, and thy maid-servant, and the Levite, and the stranger, and the fatherless, and the widow, that are within thy gates.</p>	<p>וְשִׂמְחָה בְּחַגְךָ אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְהַלְוִי וְהַגֵּר וְהַיְתוֹם וְהָאֹלְמֻנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ:</p>	<p>וְשִׂמְחָה בְּחַגְךָ אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְהַלְוִי וְהַגֵּר וְהַיְתוֹם וְהָאֹלְמֻנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ:</p>
<p>Seven days shalt thou keep a feast unto the LORD thy God in the place which the LORD shall choose; because the LORD thy God shall bless thee in all thine increase, and in all the work of thy hands, and thou shalt be altogether joyful.</p>	<p>שִׁבְעָא יוֹמִין תִּיחַוֶּה קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּאַתְרָא דִּיתְרַעֲי יְיָ אֲרִי יִבְרַכְנֶךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל עֲלֻתְךָ וּבְכָל עוֹבְדֵי יָדְךָ וְתִהְיֶה בָרֵם חֲדָי:</p>	<p>שִׁבְעַת יָמִים תַּחֲגֵל לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה כִּי יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל תְּבוּאָתְךָ וּבְכָל מַעֲשֶׂה יָדֶיךָ וְהָיִיתָ אֶדְ שְׂמֵחַ:</p>

- (11) והלוי והגר והיתום והאלמנה. ארבעה שלי כנגד ארבעה שלך, צנן וצחן ועצדן ואמתך, אם אתה משמח את שלי אני משמח את שלך:
- (12) וזכרת כי עבד היית וגו'. על מנת כן פדיתיך שמשמור ותעשה את החקים האלה:
- (13) באספך. בזמן האסיף שאתה מכניס לבית פירות הקיץ. דבר אחר באספך מגרנך ומיקבך, למד שמסכנין את הסוכה בפסולת גורן ויקב (סוכה יב):
- (15) והיית אך שמח. לפי פשוטו אין זה לשון זיוי אלא לשון הצטחה, ולפי תלמודו (שם מח). למדו מכאן, לרבות לילי יום טוב האחרון לשמחה:

<p>Three times in a year shall all thy males appear before the LORD thy God in the place which He shall choose; on the feast of unleavened bread, and on the feast of weeks, and on the feast of tabernacles; and they shall not appear before the LORD empty;</p>	<p>שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־זָכוֹרְךָ אֶת־פָּנָיו יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר בַּחֹג הַמִּצּוֹת וּבַחֹג הַשָּׁבֻעוֹת וּבַחֹג הַסֻּכּוֹת וְלֹא יֵרָאֶה אֶת־פָּנָיו יְהוָה רִיקָם:</p>	<p>16</p>
<p>every man shall give as he is able, according to the blessing of the LORD thy God which He hath given thee.</p>	<p>אִישׁ כַּמַּתְנֵת יָדוֹ כְּבִרְכַּת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ: (ס)</p>	<p>קנו פסוקים</p>

The Haftarah is Isaiah 54:11 – 55:5 on page 171. On Rosh Hodesh, read the Maftir on page 187. Most read the Haftara for Rosh Hodesh when that occurs, but read this Haftara even on Erev Rosh Hodesh.

<p>Judges and officers shalt thou make thee in all thy gates, which the LORD thy God giveth thee, tribe by tribe; and they shall judge the people with righteous judgment.</p>	<p>שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֵּן־לְךָ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְשִׁבְטֶיךָ וְשִׁפְטוּ אֶת־הָעָם מִשְׁפַּט־צֶדֶק:</p>	<p>שופטים יד</p>
<p>Thou shalt not wrest judgment; thou shalt not respect persons; neither shalt thou take a gift; for a gift doth blind the eyes of the wise, and pervert the words of the righteous.</p>	<p>לֹא־תִטֶּה מִשְׁפָּט לֹא תִכֹּר פָּנִים וְלֹא־תִקַּח שֹׁחַד כִּי הַשֹּׁחַד יְעוֹרֵר עֵינֵי חֲכָמִים וְיִסְלַף דְּבָרֵי צְדִיקָם:</p>	<p>19</p>
<p>Justice, justice shalt thou follow, that thou mayest live, and inherit the land which the LORD thy God giveth thee.</p>	<p>צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדּוּף לְמַעַן תַּחְיֶה וְיִרְשָׁתָּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: (ס)</p>	<p>20</p>

- (16) ולא יראה את פני ה' ריקם. אלא הצא עולות ראייה ושלמי חגיגה:
- (17) איש כמתנת ידו. מי שיש לו אוכלין הרצה ונכסים מרובים, יצא עולות מרובות ושלמים מרובים (חגיגה ח):
- (18) שופטים ושוטרים. שופטים, דיינין הפוסקים את הדין; ושוטרים. הרודין את העם אחר מלות, שמכין וכופתין במקל וצרלעה עד שיקבל עליו את דין השופט: בכל שערך. בכל עיר ועיר (סנהדרין טז): לשבטיך. מוסב על חתן לך, שופטים ושוטרים חתן לך לשבטיך בכל שערך אשר ה' אלהיך נתן לך: לשבטיך. מלמד, שמושיבין דיינין לכל שבט ושבט וכלל עיר ועיר: ושפטו את העם וגו'. מנה דיינין מומחים ונדיקים לשפוט צדק:
- (19) לא חטה משפט. כמשמעו: לא תכיר פנים. אף בשעת הטענות, אזרה לדיין שלא יאחר לזה וקשה לזה, אחד עומד ואחד יושב, לפי שכשרואה שהדיין מכבד את חבירו, מסתמין טענותיו: ולא תקח שחד. אפילו לשפוט צדק (ספרי קמל): כי השחד יעורר. משקבל שחד ממנו, אי אפשר שלא יטה את לבו אליו להפך בזכותו (כתובות קה): דברי צדיקים. דברים המלודקים, משפטי אמת:
- (20) צדק צדק תרדף. הלך אחר צדק דין יפה (ספרי קמל סנהדרין לז): למען תחיה וירשת. כדאי הוא מנוי הדיינין הכשרים, להחיות את ישראל ולהושיבין על אדמתן (שם):

<p>21 Thou shalt not plant thee an Asherah of any kind of tree beside the altar of the LORD thy God, which thou shalt make thee.</p>	<p>לֹא־תִטַּע לְךָ אֲשֶׁרָה כָּל־עֵץ אֶצֶל מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה־לָּךְ: לֹא תִצְוֹב לְךָ אֲשִׁירַת כָּל אֵילָן בְּסֹטֶר מִדְּבַחַּא דִּינִי אֱלֹהֶיךָ דְּתַעֲבִיד לְךָ:</p>	<p>לֹא־תִטַּע לְךָ אֲשֶׁרָה כָּל־עֵץ אֶצֶל מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה־לָּךְ: נֹי</p>
<p>22 Neither shalt thou set thee up a pillar, which the LORD thy God hateth.</p>	<p>וְלֹא תָקִים לְךָ קִמָּא דִּרְחִיק יי אֱלֹהֶיךָ: וְלֹא־תָקִים לְךָ מִצְבֵּה אֲשֶׁר שָׂנֵא יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (ס)</p>	<p>וְלֹא־תָקִים לְךָ מִצְבֵּה אֲשֶׁר שָׂנֵא יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (ס) 22</p>
<p>XVII Thou shalt not sacrifice unto the LORD thy God an ox, or a sheep, wherein is a blemish, even any evil thing; for that is an abomination unto the LORD thy God.</p>	<p>לֹא תִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ שׁוֹר וְשֶׂה אֲשֶׁר יִהְיֶה בוֹ מוֹם כָּל דָּבָר רָע כִּי תוֹעֵבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא: (ס) לֹא תִכּוֹס קֶדֶם יי אֱלֹהֶיךָ תֹּזֵר וְאָמַר דִּיהִי בֵּיה מוֹמָא כָּל מִדְּעָם בִּישׁ אָרִי מִרְחַק קֶדֶם יי אֱלֹהֶיךָ הוּא:</p>	<p>לֹא־תִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ שׁוֹר וְשֶׂה אֲשֶׁר יִהְיֶה בוֹ מוֹם כָּל דָּבָר רָע כִּי תוֹעֵבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא: (ס) XVII</p>
<p>2 If there be found in the midst of thee, within any of thy gates which the LORD thy God giveth thee, man or woman, that doeth that which is evil in the sight of the LORD thy God, in transgressing His covenant,</p>	<p>אֲרִי וְשֶׁתִּכּוּחַ בִּינֶיךָ בְּחֻדָּא מִן קֶרֶךְ דִּינִי אֱלֹהֶיךָ יִהְיֶה לְךָ גִּבּוֹר אוֹ אִתָּא דִּי־עֲבִיד יִתְּ דְּבִישׁ קֶדֶם יי אֱלֹהֶיךָ לְמַעַבְר עַל קִימִיה: כִּי־יִמָּצָא בְּקֶרְבְּךָ בְּאֶחָד שַׁעְרֶיךָ אֲשֶׁר־יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת־הָרָע בְּעֵינֵי יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ לְעֵבֶר בְּרִיתוֹ:</p>	<p>כִּי־יִמָּצָא בְּקֶרְבְּךָ בְּאֶחָד שַׁעְרֶיךָ אֲשֶׁר־יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת־הָרָע בְּעֵינֵי יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ לְעֵבֶר בְּרִיתוֹ: 2</p>
<p>3 and hath gone and served other gods, and worshipped them, or the sun, or the moon, or any of the host of heaven, which I have commanded not;</p>	<p>וְאִזֵּל וּפְלַח לְטַעוֹת עַמִּיָּא וּסְגִיד לַהוֹן וּלְשִׁמְשָׁא אוֹ לְסִיָּהֲרָא אוֹ לְכָל חִילֵי שָׁמַיָּא דְּלֹא פְקִידִית: וַיֵּלֶךְ וַיַּעֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָהֶם וּלְשִׁמְשׁוֹ אוֹ לַיָּרֵחַ אוֹ לְכָל־צָבָא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לֹא־צִוִּיתִי:</p>	<p>וַיֵּלֶךְ וַיַּעֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָהֶם וּלְשִׁמְשׁוֹ אוֹ לַיָּרֵחַ אוֹ לְכָל־צָבָא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לֹא־צִוִּיתִי: 3</p>
<p>4 and it be told thee, and thou hear it, then shalt thou inquire diligently, and, behold, if it be true, and the thing certain, that such abomination is wrought in Israel;</p>	<p>וַיִּתְחַנּוּ לְךָ וַתִּשְׁמַע וַתִּתְבַּע יָאִית וְהָא קוּשְׁטָא כִּיּוֹן פְּתִגְמָא אֶתְעֲבִידַת תּוֹעִיבְתָא הָדָא בִּישְׂרָאֵל: וְהִגַּדְתָּ לָּךְ וְשָׁמַעְתָּ וּדְרַשְׁתָּ הֵיטֵב וְהִנֵּה אָמַת נָכוֹן הַדָּבָר נַעֲשֶׂתָהּ הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בִּישְׂרָאֵל:</p>	<p>וְהִגַּדְתָּ לָּךְ וְשָׁמַעְתָּ וּדְרַשְׁתָּ הֵיטֵב וְהִנֵּה אָמַת נָכוֹן הַדָּבָר נַעֲשֶׂתָהּ הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בִּישְׂרָאֵל: 4</p>

(21) לא תטע לך אשרה. לחייבו עליה משעת נטיעתה, ואפילו לא עצדה, עוצר בלא תעשה על נטיעתה: לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלהיך. אזהרה לנטוע אילן ולצונח צית צהר הבית:
(22) ולא תקים לך מצבה. מנצח אבן אחת, להקריב עליה אפילו לשמים: אשר שוא. מזבח אבנים ומזבח אדמה
זה לעשות, ואת זו שוא, כי חק היתה לכנענים, ואע"פ שהיתה להוציא לו צימי האצות, עכשיו שנאה, מאחר שעשאוהו אלו חק לעבודת אלילים:

- (1) לא תזבח וגו' כל דבר רע. אזהרה למפגל בקדשים ע"י דבור רע (ספרי קמז). ועוד נדרשו בו שאר דרשות בשחיטת קדשים (זכמים לו:).
- (2) לעבר בריתו. אשר כרת ה' איתכם שלא לעבוד אלילים:
- (3) אשר לא צוית. לעצדם (מגילה ט:).
- (4) נכון. מכון העדות:

<p>then shalt thou bring forth that man or that woman, who have done this evil thing, unto thy gates, even the man or the woman; and thou shalt stone them with stones, that they die.</p>	<p>וְהוֹצֵאתָ אֶת-הָאִישׁ הַהוּא אֹת-הָאִשָּׁה הַהִוא אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת-הַדָּבָר הַרָע הַזֶּה אֶל-שַׁעְרֶיךָ אֶת-הָאִישׁ אֹת-הָאִשָּׁה וְסָקַלְתָם בָּאֲבָנִים וּמָתוּ:</p>	<p>וְהוֹצֵאתָ אֶת-הָאִישׁ הַהוּא אֹת-הָאִשָּׁה הַהִוא אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת-הַדָּבָר הַרָע הַזֶּה אֶל-שַׁעְרֶיךָ אֶת-הָאִישׁ אֹת-הָאִשָּׁה וְסָקַלְתָם בָּאֲבָנִים וּמָתוּ:</p>
<p>At the mouth of two witnesses, or three witnesses, shall he that is to die be put to death; at the mouth of one witness he shall not be put to death.</p>	<p>עַל-פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אֹו שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוּמָת הַמָּת לֹא יוּמָת עַל-פִּי אֶחָד:</p>	<p>עַל-פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אֹו שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוּמָת הַמָּת לֹא יוּמָת עַל-פִּי אֶחָד:</p>
<p>The hand of the witnesses shall be first upon him to put him to death, and afterward the hand of all the people. So thou shalt put away the evil from the midst of thee.</p>	<p>יָד הָעֵדִים תְּהִיָּה-בָּו בְּרֹאשְׁנָה לְהַמִּיתוֹ וְיָד כָּל-הָעָם בְּאַחֲרָנָה וּבְעֶרְתַּת הָרָע מִקֶּרְבְּךָ: (פ)</p>	<p>יָד הָעֵדִים תְּהִיָּה-בָּו בְּרֹאשְׁנָה לְהַמִּיתוֹ וְיָד כָּל-הָעָם בְּאַחֲרָנָה וּבְעֶרְתַּת הָרָע מִקֶּרְבְּךָ: (פ)</p>
<p>If there arise a matter too hard for thee in judgment, between blood and blood, between plea and plea, and between stroke and stroke, even matters of controversy within thy gates; then shalt thou arise, and get thee up unto the place which the LORD thy God shall choose.</p>	<p>אֲרִי יִתְפָּרֵשׁ מִנְּךָ פִּתְגָמָא דִּינָא בֵּין דָּם לְדָם בֵּין דִּין לְדִין וּבֵין מַכְתָּשׁ סְגִירוֹ לְמַכְתָּשׁ סְגִירוֹ פִּתְגָמֵי פְלֹוגַת דִּינָא בְּקֶרְבְּךָ וּתְקוּם וְתִסַּק לְאַתְרָא דִּיתְרַעֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בֵּיהּ:</p>	<p>כִּי יִפְלֹא מִמְּךָ דָּבָר לְמִשְׁפָּט בֵּין-דָּם וְלְדָם בֵּין-דִּין לְדִין וּבֵין נִגְעַל לְנִגְעַל דְּבָרֵי רִיבֹת בְּשַׁעְרֶיךָ וּקְמַת וְעֹלִית אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ:</p>
<p>And thou shall come unto the priests the Levites, and unto the judge that shall be in those days; and thou shalt inquire; and they shall declare unto thee the sentence of judgment.</p>	<p>וְתִיתִי לָוִת פְּהִנְיָא לְיוֹנָי וּלְוִת דִּינָא דִּיהִי בְיוֹמָא הַאֲנֹנִי וְתִתְבַּע וּיְחֹוֹן לָךְ יְיָ פִּתְגָמָא דִּינָא:</p>	<p>וּבֹאֲתָ אֶל-הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאֶל-הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְדִרְשַׁתָּ וְהִגִּידוּ לָךְ אֵת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט:</p>

(5) והוצאת את האיש ההוא וגר' אל שעריך וגר'. המתרגם אל שעריך, לקרע צית דינך, טועה, שכן שנינו אל שעריך זה שער שעבד בו, או אינו אלא שער שדון בו. נאמר שעריך למטה ונאמר שעריך למעלה, מה שעריך האמור למעלה שער שעבד בו, אף שעריך האמור למטה שער שעבד בו, ותרגמו לקריוך:

(6) שנים עדים או שלשה. אם מתקיימת עדות בשנים למה פרט לך שלשה, להקיש שלשה לשנים, מה שנים עדות אחת אף שלשה עדות אחת, ואין נעשין זוממין עד שיזומו כולם (מכות ה:):

(8) כי יפלא. כל הפלאה לשון הצדלה ופרישה, שהדבר נצדל ומכוסה ממך: בין דם לדם. צין דם טמא לדם טהור (נדה יט ספרי קנב): בין דין לדין. צין דין זכאי לדין חייב: ובין נגע לנגע. צין נגע טמא לנגע טהור: דברי ריבית. שיהיו חכמי העיר חולקים בדבר, זה מטמא וזה מטהר, זה מחייב וזה מזהר: וקמת ועלית. מלמד, שצית המקדש גבוה מכל המקומות (סנהדרין פז):

(9) הכהנים הלויים. הכהנים שיצאו משבט לוי: ואל השופט אשר יהיה בימים ההם. ואפילו אינו כשאר שופטים שהיו לפניו, אמה צריך לשמוע לו (ספרי קנב), אין לך אלא שופט שצימך (ר"ה כה:):

<p>And thou shalt do according to the tenor of the sentence, which they shall declare unto thee from that place which the LORD shall choose; and thou shalt observe to do according to all that they shall teach thee.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ עַל־פִּי הַדִּבָּר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחָר יְהוָה וְשָׁמַרְתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יֹרֶדֶךָ:</p>	<p>10</p>
<p>According to the law which they shall teach thee, and according to the judgment which they shall tell thee, thou shalt do; thou shalt not turn aside from the sentence which they shall declare unto thee, to the right hand, nor to the left.</p>	<p>עַל מִימַר אוֹרֵיתָא דִּילְפִנְיָךְ וְעַל דִּינָא דִּימְרוּן לָךְ תַּעֲבִיד לֹא תִסָּטֵי מִן פִּתְגָמָא דִּיחֻוּן לָךְ לִימִינָא וְלִשְׂמָאלָא:</p>	<p>ישראל 11</p>
<p>And the man that doeth presumptuously, in not hearkening unto the priest that standeth to minister there before the LORD thy God, or unto the judge, even that man shall die; and thou shalt exterminate the evil from Israel.</p>	<p>וְגוֹבֵרָא דִּי עֲבִיד בְּרָשָׁע בְּדִיל דִּלָּא לִסְבָּלָא מִן כְּהֵנָּא דְקָאִים לְשִׁמְשָׁא תַּמָּן קֳדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ אוּ מִן דִּינָא וְיִתְקַטִּיל גּוֹבֵרָא הַהוּא וְתַפְלִי עֲבִיד דְּבִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל:</p>	<p>12</p>
<p>And all the people shall hear, and fear, and do no more presumptuously.</p>	<p>וְכָל עַמָּא יִשְׁמְעוּ וְיִדְחִלוּ וְלֹא יִזְדִּינוּ עוֹד:</p>	<p>13</p>
<p>When thou art come unto the land which the LORD thy God giveth thee, and shalt possess it, and shalt dwell therein; and shalt say: 'I will set a king over me, like all the nations that are round about me';</p>	<p>אַרְי תִּיעוֹל לְאַרְעָא דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ וְתִירְתָּהּ וְתִתִּיב בָּהּ וְתִימַר אֲמִנִי עָלַי מַלְכָּא כְּכָל עַמֻּמָּא דְּבִסְחָרְנִי:</p>	<p>שני טו 14</p>
<p>thou shalt in any wise set him king over thee, whom the LORD thy God shall choose; one from among thy brethren shalt thou set king over thee; thou mayest not put a foreigner over thee, who is not thy brother.</p>	<p>מִנְּאָה תִּמְנִי עָלֶיךָ מַלְכָּא דִּי תִרְשִׁי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בֵּיהּ מִגּוֹ אַחֶיךָ תִּמְנִי עָלֶיךָ מַלְכָּא לִית לָךְ רִשׁוֹ לְמִנְּאָה עָלֶיךָ גִּבֹּר נִבְרָאִי דִּלָּא אַחֵיךָ הוּא:</p>	<p>15</p>

(11) ימין ושמאל. אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין (ספרי קנד), וכל שכן כשאומר לך על ימין ימין, ועל שמאל שמאל:
(13) וכל העם ישמעו. מכאן, שממתינין לו עד הרגל, וממתינין אותו ברגל (סנהדרין פט.).

<p>Only he shall not multiply horses to himself, nor cause the people to return to Egypt, to the end that he should multiply horses; forasmuch as the LORD hath said unto you: 'Ye shall henceforth return no more that way.'</p>	<p>לֹא יִרְבֶּה-לּוֹ סוּסִים וְלֹא יָשִׁיב אֶת-הָעָם מִצְרָיִם לְמַעַן הִרְבּוֹת סוּס וַיְהִי וְאָמַר לָכֶם לֹא תִסְפּוּן לָשׁוּב בְּדֶרֶךְ הַזֶּה עוֹד:</p>	<p>רק לא ירבה-לו סוסים ולא ישיב את-העם מצרימה למען הירבות סוס ויהיה אמר לכם לא תספון לשוב בדרך הזה עוד:</p>
<p>Neither shall he multiply wives to himself, that his heart turn not away; neither shall he greatly multiply to himself silver and gold.</p>	<p>וְלֹא יִרְבֶּה-לּוֹ נָשִׁים וְלֹא יִסּוֹר לִבּוֹ וַיִּכְסֹף וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה-לּוֹ מָאֵד:</p>	<p>ולא ירבה-לו נשים ולא יסור לבבו וכסף וזהב לא ירבה-לו מאד:</p>
<p>And it shall be, when he sitteth upon the throne of his kingdom, that he shall write him a copy of this law in a book, out of that which is before the priests the Levites.</p>	<p>וַיְהִי כַמִּתְבִּייה עַל כּוֹרְסֵי מַלְכוּתִיה וַיִּכְתוֹב לִיה ית פֶּרֶשְׁנוֹן אֲוִרֵיתָא הָדָא עַל סִפְרָא מִן קֳדָם כְּהֲנָנִיא לְיוֹנָי:</p>	<p>והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו את-משנה התורה הזאת על-ספר מלפני הכהנים הלויים:</p>
<p>And it shall be with him, and he shall read therein all the days of his life; that he may learn to fear the LORD his God, to keep all the words of this law and these statutes, to do them;</p>	<p>וְהָיָה עִמּוֹ וְהָיָה קָרִי בִיה כָּל יוֹמֵי חַיָּוִהוּ בְּדִיל דְּיִילַף לְמַדְחַל קֳדָם יי אֱלֹהֵיהָ לְמַטַּר ית כָּל פְּתָנָמִי אֲוִרֵיתָא הָדָא וְיִת קִימָא הָאֵלִין לְמַעַבְדֵּהוֹן:</p>	<p>והיתה עמו וקרא בו כל-ימי חייו למען ילמד ליראה את-יהוה אלהיו לשמר את-כל-דברי התורה הזאת ואת-החקים האלה לעשותם:</p>
<p>that his heart be not lifted up above his brethren, and that he turn not aside from the commandment, to the right hand, or to the left; to the end that he may prolong his days in his kingdom, he and his children, in the midst of Israel.</p>	<p>בְּדִיל דְּלֹא יִירָם לְבִיה מֵאַחֵוֵהוּ וּבְדִיל דְּלֹא יִסְטִי מִן תַּפְסִידָתָא לְיַמִּינָא וּלְשְׂמָאלָא בְּדִיל דְּיִירִיד יוֹמִין עַל מַלְכוּתִיה הוּא וּבְנוֹהֵי בְּגוֹ יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>לבלתי רום-לבבו מאחיו ולבלתי סור מן-המצוה ימין ושמאל למען יאריך ימים על-ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל: (ס)</p>

(16) לא ירבה לו סוסים. אלא כדי מרכבתו, שלא ישיב את העם מצרימה, שהסוסים צאים משם, כמו שנאמר בשלמה, ופעלה ופעלה מקצצה ממנצרים צעש מאות פסוקים וסוסים צעשמים ומאה (מלכים-א י, כט סנהדרין כא):

(17) ולא ירבה לו נשים. אלא שמונה עשרה, שמנינו שהיו לו לדוד שש נשים, ונאמר לו, ואם מעט ואספקה לך פקעה ופקעה (שמואל-ב יז, ח): וכסף וזהב לא ירבה לו מאד. אלא כדי ליתן לאכסניא (ס"א לאכסניא) (סנהדרין סז):

(18) והיה כשבתו. אם עשה כן, כדאי הוא שתתקיים מלכותו: את משנה התורה. שמי ספרי תורות, אחת שהיא מונחת בצית גזיו, ואחת שנכנסת ויוצאת עמו (סנהדרין סז), ואונקלוס תרגם פתשגן, פסטר משנה לשון שנון ודבור: (19) דברי התורה. כמשעו:

(20) ולבלתי סור מן המצוה. אפילו מצוה קלה של נביא: למען יאריך ימים. מכלל הן אחת שומע לאו, וכן מנינו בשאול, שאמר לו שמואל שבעת ימים תחל עד צאי אליך (שמואל-א י, ח), להעלות עלות וגו', וכתיב ויחל שבעת ימים (שם יג, ח), ולא שמר הצטחתו לשמור כל היום, ולא הספיק להעלות העולה, עד שצא שמואל ואמר לו נקלקל לא שםקס וגו' (שם יג) ועתה ממלכתך לא תקום (שם יד), הא למדת, שצביל מצוה קלה של נביא, נענש: הוא ובניו. מגיד שאם צנו הגון למלכות, הוא קודם לכל אדם (הוריות יא):

XVIII	<p>The priests the Levites, even all the tribe of Levi, shall have no portion nor inheritance with Israel; they shall eat the offerings of the LORD made by fire, and His inheritance.</p>	<p>לֹא־יִהְיֶה לַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כָּל־שֶׁבֶט לִנְי חֶלֶק וְנַחֲלָה עִם־יִשְׂרָאֵל אֲשֵׁי יְהוָה וְנַחֲלָתוֹ וְאֶחָסְנָתִיהָ יִכְלוּן:</p>	<p>שלישי לא־יִהְיֶה לַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כָּל־שֶׁבֶט לִנְי חֶלֶק וְנַחֲלָה עִם־יִשְׂרָאֵל אֲשֵׁי יְהוָה וְנַחֲלָתוֹ וְאֶחָסְנָתִיהָ יִכְלוּן:</p>
2	<p>And they shall have no inheritance among their brethren; the LORD is their inheritance, as He hath spoken unto them.</p>	<p>וְנַחֲלָה לֹא־יִהְיֶה־לָּו בְּקֶרֶב אֶחָיו יְהוָה הוּא נַחֲלָתוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לָו: (ס)</p>	<p>2 וְנַחֲלָה לֹא־יִהְיֶה־לָּו בְּקֶרֶב אֶחָיו יְהוָה הוּא נַחֲלָתוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לָו: (ס)</p>
3	<p>And this shall be the priests' due from the people, from them that offer a sacrifice, whether it be ox or sheep, that they shall give unto the priest the shoulder, and the two cheeks, and the maw.</p>	<p>וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפַּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעָם מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבֶחַ אִם־שׁוֹר אִם־שֶׂה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּרַע וְהַלְחָיִים וְהַשְׁקָבָה:</p>	<p>3 וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפַּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעָם מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבֶחַ אִם־שׁוֹר אִם־שֶׂה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּרַע וְהַלְחָיִים וְהַשְׁקָבָה:</p>
4	<p>The first-fruits of thy corn, of thy wine, and of thine oil, and the first of the fleece of thy sheep, shalt thou give him.</p>	<p>רִאשִׁית דִּגְנְךָ תִּירְשָׁךְ וּצִהְרְךָ וּרְאשִׁית גִּזְ צֹאנְךָ תִּתֵּן־לָו:</p>	<p>4 רִאשִׁית דִּגְנְךָ תִּירְשָׁךְ וּצִהְרְךָ וּרְאשִׁית גִּזְ צֹאנְךָ תִּתֵּן־לָו:</p>
5	<p>For the LORD thy God hath chosen him out of all thy tribes, to stand to minister in the name of the LORD, him and his sons for ever.</p>	<p>כִּי בּוֹ בָּחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִכָּל־שִׁבְטֶיךָ לְעֹמֵד לְשֶׁרֶת בְּשֵׁם־יְהוָה הוּא וּבָנָיו כָּל־הַיָּמִים: (ס)</p>	<p>5 כִּי בּוֹ בָּחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִכָּל־שִׁבְטֶיךָ לְעֹמֵד לְשֶׁרֶת בְּשֵׁם־יְהוָה הוּא וּבָנָיו כָּל־הַיָּמִים: (ס)</p>

(1) כל שבט לוי. בין תמימין בין בעלי מומין: חלק. בציוה: ונחלה. בארץ: אשי ה'. קדשי המקדש (ס"א קדשי הקדשים): ונחלתו. אלו קדשי הגבול, תרומות ומעשרות, אצל נחלה גמורה, לא יהיה לו בקרב אחיו. ובספרי דרשו (קסד), ונחלה לא יהיה לו. ונחלת שאר. בקרב אחיו, ונחלת (גירסת הרמב"ן: שבעה) חמשה, ואיני יודע מה היא, ונראה לי, שארץ כנען שמעבר הירדן ואילך נקראת ארץ חמשה עממים, ושל סיוון ועוג שני עממים, אמורי וכנעני, ונחלת שאר לרבות קיני וקנזי וקדמוני, וכן דורש בפרשת מתנות שנתנו להם על כן לא היה ללוי וגו', להזהיר על קיני וקנזי וקדמוני (ספרי קרח קט). שז נמלא בדברי רבי קלונימוס, הכי גרסינן בספרי. ונחלה לא יהיה לו, אלו נחלת חמשה. בקרב אחיו. אלו נחלת שבעה, נחלת חמשה שבעים ונחלת שבעה שבעים, ומתוך שמה ויהושע לא חלקו נחלה אלא לחמשה שבעים בלבד, שכן משה הנחיל לראובן וגד וחזי שבע מנשה, ויהושע הנחיל ליהודה ואפרים ולחזי שבע מנשה, ושבעה האחרים נטלו מאלהן אחרי מות יהושע, מתוך כך הזכיר חמשה לבד ושבעה לבד:

(2) כאשר דבר לו. צארכם לא תקבלו גו' חזקיהו (במדבר יח, כ):

(3) מאת העם. ולא מאת הכהנים: אם שור אם שה. פרט לחיה: הזרוע. מן הפרק של ארכוב עד כף של יד שקורין אשפלדיון: והלחיים. עם הלשון. דורשי רשומות היו אומרים זרוע תחת יד, שנאמר ויקח למח צידו (במדבר כה, ו). לחיים, תחת תפלה, שנאמר ויעמד פינקס ויפלל (תהלים קו, ל). והקבה, תחת האשה קל קבה (במדבר כה, ח חולין קלד):

(4) ראשית דגנך. וז תרומה, ולא פירש זה שיעור, אצל רבותינו נתנו זה שיעור (תרומות פ"ד מ"ג), עין יפה אחד מארבעים, עין רעה אחד מששים, ציונית אחד מחמשים, וסמכו על המקרא שלא לפחות מאחד מששים, שנאמר וישקס האשה מקר הערס (יחזקאל מה, יג). ששית האשה חזי סאה, כשאתה נותן חזי סאה לכור הרי א' מששים, שהכור שלשים סאין: וראשית גז צאנך. כשאתה גוזז צאנך ככל שנה, תן ממנה ראשית לכהן, ולא פירש זה שיעור, ורבותינו (חולין קלז): נתנו זה שיעור א' מששים. וכמה צאן חייבות בראשית הגז, חמש רחלות, שנאמר וקמש צאן עשויות (שמואל א' כה, יח), רבי עקיבא אומר, ראשית גז ששים, צאנך ארבע, תתן לו הרי חמש:

<p>6 And if a Levite come from any of thy gates out of all Israel, where he sojourneth, and come with all the desire of his soul unto the place which the LORD shall choose;</p>	<p>וְכִי־יָבֹא הַלֵּוִי מֵאַחַד שְׁעָרֶיךָ מִכָּל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־הוּא גָר וְבָא בְּכָל־אַוֶּת נַפְשׁוֹ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחָר יְהוָה:</p>	<p>רביעי</p>
<p>7 then he shall minister in the name of the LORD his God, as all his brethren the Levites do, who stand there before the LORD.</p>	<p>וְשָׁרַת בְּשֵׁם יְהוָה אֱלֹהָיו כְּכָל־אֶחָיו הַלְוִיִּם הָעֹמְדִים שָׁם לִפְנֵי יְהוָה:</p>	<p>7</p>
<p>8 They shall have like portions to eat, beside that which is his due according to the fathers' houses. .</p>	<p>חֶלֶק כְּחֶלֶק יֹאכְלוּ לֶבֶד מִמֶּנְהֶם עַל־הָאָבוֹת: (ס)</p>	<p>8</p>
<p>9 When thou art come into the land which the LORD thy God giveth thee, thou shalt not learn to do after the abominations of those nations.</p>	<p>כִּי אַתָּה בָּא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לֹא־תִלְמַד לַעֲשׂוֹת כְּתוֹעֵבֹת הַגּוֹיִם הָהֵם:</p>	<p>9</p>
<p>10 There shall not be found among you any one that maketh his son or his daughter to pass through the fire, one that useth divination, a soothsayer, or an enchanter, or a sorcerer,</p>	<p>לֹא־יִמָּצֵא בְךָ מַעֲבִיר בְּנוֹ־וּבִתּוֹ בָּאֵשׁ קֶסֶם קְסָמִים מְעוֹנָן וּמְנַחֵשׁ וּמִכַּשֵּׁף:</p>	<p>10</p>
<p>11 or a charmer, or one that consulteth a ghost or a familiar spirit, or a necromancer.</p>	<p>וְחֹבֵר חֹבֵר וְשֹׁאֵל אוֹב וְיִדְעוֹנִי וְחֹבֵר חֹבֵר וְשֹׁאֵל אוֹב וְיִדְעוֹנִי וְחֹבֵר חֹבֵר וְשֹׁאֵל אוֹב וְיִדְעוֹנִי:</p>	<p>11</p>

- (5) לעמוד לשרת. מכאן, שאין שירות אלא מעומד:
- (6) וכי יבא הלוי. יכול צנזלוי ודאי הכתוב מדבר, תלמוד לומר ושרת, יאלו לויס שאין ראוי לשרת (ספרי קסח): ובא בכל אות נפשו וגו' ושרת. למד על הכהן, שזא ומקריב קרבנות נדבחו או חוצתו ואפילו במשמר שאינו שלו. דבר אחר, עוד למד על הכהנים הזאים לרגל, שמקריבין במשמר ועוזבין בקרבנות הזאות מחמת הרגל, כגון מוספי הרגל, ואע"פ שאין המשמר שלהם:
- (8) חלק כחלק יאכלו. מלמד, שחולקין בעורות וצזשר שעירי חטאות, יכול אף צדצרים הזאים שלא מחמת הרגל, כגון תמידים ומוספי שזת ונדריס ונדבות, תלמוד לומר לצד ממכריו על הזאות, חוץ ממה שמכרו הזאות צימי דוד ושמואל, שנקצעו המשמרות, ומכרו זה לזה טול אתה שצפף ואני אטול שצתי:
- (9) לא תלמד לעשות. אצל אתה למד להצין ולהורות (סנהדרין סח.), כלומר להצין מעשיהם כמה הם מקולקלין, ולהורות לצניך לא תעשה כן וכך שזה הוא חוק העוזדי כוכבים:
- (10) מעביר בנו ובתו באש. היא עזודת המולך, עושה מדורות אש מכאן ומכאן, ומעבירו צין שתייהם (סנהדרין סד): קסם קסמים. איזהו קוסם, האוחז את מקלו ואומר אש אלך לא אלך, וכן הוא אומר עמי צעזו יסאל ומקלו יגיד לו (הושע ד, יב): מעונו. רבי עקיבא אומר, אלו נותני עונות, שאומרים עונה פלונית יפה להחטיל, וחכמים אומרים אלו אוחזי העינים (סנהדרין סה): מנחש. פתו נפלה מפיו, צזי הפסיקו צדך, מקלו נפל מידו (סנהדרין שס):
- (11) וחבר חבר. שמנרץ נחשים או עקצבים או שאר חיות למקום אחד (ספרי קעצ): ושואל אוב. זה מכשפות ששמו פיתוס, ומדבר משקצו ומעלה את המת צצית השחי שלו: וידעוני. מכניס עזס חיה ששמה ידוע לתוך פיו, ומדבר העזס ע"י מכשפות: ודרש אל המתים. כגון המעלה צזכרותו, והנשאל צנגולת:

12	For whosoever doeth these things is an abomination unto the LORD; and because of these abominations the LORD thy God is driving them out from before thee.	כִּי־תוֹעֲבַת יְהוָה כָּל־עֲשֵׂה אֵלֶּה וּבִגְלָל־הַתּוֹעֲבַת הָאֵלֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מוֹרִישׁ אוֹתָם מִפָּנֶיךָ: אֲרִי מֵרַחֵק קִדְּם יי כָּל עֲבִיד אֱלֹוֹ וּבְדִיל תוֹשִׁיבָתָא הָאֱלֹוֹ יי אֱלֹהֶיךָ מֵתַרְיֵךְ יִתְהוֹן מִן קִדְמָךְ:	12
13	Thou shalt be whole-hearted with the LORD thy God.	תָּמִים תִּהְיֶה עִם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: שְׁלִים תִּהְיֶה בְּדַחֲלָתָא דִּי אֱלֹהֶיךָ:	13
14	For these nations, that thou art to dispossess, hearken unto soothsayers, and unto diviners; but as for thee, the LORD thy God hath not suffered thee so to do.	כִּי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אַתָּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם אֶל־מַעֲנִנִים וְאֶל־קִסְמִים יִשְׁמְעוּ וְאַתָּה לֹא כֵן נָתַן לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: אֲרִי עַמְמֵיָא הָאֱלֹוֹ דְּאַתָּה יִרִית יִתְהוֹן מִן מַעֲנִנֵיָא וּמִן קִסְמֵיָא שְׁמַעִין וְאַתָּה לֹא כֵן יִהְיֶה לָךְ יי אֱלֹהֶיךָ:	חמישי טו*
15	A prophet will the LORD thy God raise up unto thee, from the midst of thee, of thy brethren, like unto me; unto him ye shall hearken;	נָבִיא מִקִּרְבְּךָ מֵאַחֶיךָ כְּמוֹנִי יָקִים לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֱלֹוֹ תִשְׁמְעוּן: נָבִיא מִבִּינְךָ מֵאַחֶיךָ דִּכְוֹתֵי יָקִים לָךְ יי אֱלֹהֶיךָ מִנִּיהַ תִּשְׁקַבְּלוּן:	15
16	according to all that thou didst desire of the LORD thy God in Horeb in the day of the assembly, saying: 'Let me not hear again the voice of the LORD my God, neither let me see this great fire any more, that I die not.'	כָּל אֲשֶׁר־שָׁאַלְתָּ מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב בַּיּוֹם הַהֵהָלָא־מֵרָא לֹא אֶסֶף לִשְׁמֹעַ אֶת־קוֹל יְהוָה אֱלֹהֵי וְאַתָּה־הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת לֹא־אַרְאֶה עוֹד וְלֹא אָמוּת: כָּל דְּשָׁאִילָתָא מִן קִדְּם יי אֱלֹהֶיךָ בְּחֹרֵב בַּיּוֹמָא דְּקַהֲלָא לְמִימַר לֹא אוֹסִיף לְשָׁמַע יֵת קֹל מִימְרָא דִּי אֱלֹהֵי וְיֵת אִישְׁתָּא רַבָּתָא דְּדָא לֹא אֶחְזִי עוֹד וְלֹא אָמוּת:	16
17	And the LORD said unto me: 'They have well said that which they have spoken.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הִיטִיבוּ אֲשֶׁר דִּבְּרוּ: וַאֲמַר יי לִי אַתְּקִינוּ דְּמַלִּילוּ:	17
18	I will raise them up a prophet from among their brethren, like unto thee; and I will put My words in his mouth, and he shall speak unto them all that I shall command him.	נָבִיא אֲקִים לָהֶם מִקִּרְבֵּי אֲחֵיהֶם כְּמוֹךָ וְנִתְּתִי דְּבָרִי בְּפִיו וּדְבַר אֱלֹהִים אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֶצְוֶנוּ: נָבִיא אֲקִים לָהֶן מִגֹּו אֲחֵיהֶן כְּוֹתֵךְ וְאַתִּין פִּתְגָמֵי נְבוּאָתִי בְּפִוְמִיהַ וַיִּמְלִיל עִמָּהֶן יֵת כָּל דְּאַפְקִדְנִיהַ:	18
19	And it shall come to pass, that whosoever will not hearken unto My words which he shall speak in My name, I will require it of him.	וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִשְׁמַע אֶל־דְּבָרֵי אֲשֶׁר יְדַבֵּר בְּשִׁמִּי אֲנִכִּי אֲדַרְשׁ מֵעַמּוֹ: וַיְהִי גוֹבְרָא דְּלֹא יִקְבִּיל לְפִתְגָמֵי דִּימְלִיל בְּשִׁמִּי מִימְרֵי יִתְבַּע מִנִּיהַ:	19

- (12) כל עושה אלה. עושה כל אלה לא נאמר, אלא כל עושה אלה, אפילו אחד מהן (ספרי קעג):
 (13) תמים תהיה עם ה' אלהיך. המהלך עמו צחמממות ותנפפה לו, ולא תחקור אחר העמידות, אלא כל מה שיצוא עליך קבל צחמממות, ואז תהיה עמו ולחלקו:
 (14) לא כן נתן לך ה' אלהיך. לשמוע אל מעונינים ואל קוסמים, שהרי השרה שכינה על הנביאים ואורים ותומים:
 (15) מקרבך מאחריך כמוני. כמו שאני מקרבך מאחריך, יקום לך תחתי, וכן מנביא לנביא:

<p>20 But the prophet, that shall speak a word presumptuously in My name, which I have not commanded him to speak, or that shall speak in the name of other gods, that same prophet shall die.'</p>	<p>אֶתְּ הַנְּבִיאַ אֲשֶׁר יִזְדָּ לְדַבֵּר בְּרֵם נְבִיאַ דִּירְשֶׁע לְמַלְלָא דְּבָר בְּשִׁמִּי אֶתְּ אֲשֶׁר לֹא צוּיְתוּ לְדַבֵּר וְאֲשֶׁר יִדְבֵר בְּשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְמֵת הַנְּבִיאַ הַהוּא:</p>	<p>20 אֶתְּ הַנְּבִיאַ אֲשֶׁר יִזְדָּ לְדַבֵּר דְּבָר בְּשִׁמִּי אֶתְּ אֲשֶׁר לֹא צוּיְתוּ לְדַבֵּר וְאֲשֶׁר יִדְבֵר בְּשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְמֵת הַנְּבִיאַ הַהוּא:</p>
<p>21 And if thou say in thy heart: 'How shall we know the word which the LORD hath not spoken?'</p>	<p>וְאִרִּי תִימַר בְּלִבִּי אֵיכָדִין נִדַּע אֶתְּ הַדְּבָר אֲשֶׁר לֹא דִבְרֹו יְהוָה:</p>	<p>21 וְכִי תֹאמַר בְּלִבְּךָ אֵיכָה נִדַּע אֶתְּ הַדְּבָר אֲשֶׁר לֹא דִבְרֹו יְהוָה:</p>
<p>22 When a prophet speaketh in the name of the LORD, if the thing follow not, nor come to pass, that is the thing which the LORD hath not spoken; the prophet hath spoken it presumptuously, thou shalt not be afraid of him.</p>	<p>דִּימְלִיל נְבִיאַ בְּשִׁמָּ דִּי וְלֹא יְהִי פִתְגָמָא וְלֹא יִתְקַנֵּים הוּא פִתְגָמָא דְּלֹא מְלִיָּהּ יִי בְּרִשְׁעָ מְלִיָּהּ נְבִיאַ לֹא תִדְחִלִין מִנֵּיהּ:</p>	<p>22 אֲשֶׁר יִדְבֵר הַנְּבִיאַ בְּשֵׁם יְהוָה וְלֹא יִהְיֶה הַדְּבָר וְלֹא יָבֵא הוּא הַדְּבָר אֲשֶׁר לֹא דִבְרֹו יְהוָה בְּזִדּוֹן דִּבְרֹו הַנְּבִיאַ לֹא תִגּוֹר מִמֶּנּוּ: (ס)</p>
<p>XIX When the LORD thy God shall cut off the nations, whose land the LORD thy God giveth thee, and thou dost succeed them, and dwell in their cities, and in their houses;</p>	<p>אִרִּי יִשְׁיָצִי יִי אֶלְהֵךְ יִתְּ עִמָּמָא דִּי אֶלְהֵךְ יְהִיב לֶךְ יִתְּ אֶרְעֵהוֹן וְתִירְתֵּנּוּן וְתִשְׁבֹּת בְּעָרֵיהֶם וּבְבֵתֵיהֶם:</p>	<p>XIX כִּי־יִכְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ אֶת־אֲרָצָם וּירְשָׁתָם וַיִּשְׁבְּתָם בְּעָרֵיהֶם וּבְבֵתֵיהֶם:</p>
<p>2 thou shalt separate three cities for thee in the midst of thy land, which the LORD thy GOD giveth thee to possess it.</p>	<p>תִּלְת קָרוּיִן תִּפְרִישׁ לֶךְ בְּגוֹ אֶרְעֵךְ דִּי אֶלְהֵךְ יְהִיב לֶךְ לְמִירְתָּהּ:</p>	<p>2 שְׁלוֹשׁ עָרִים תִּבְדִּיל לְךָ בְּתוֹךְ אֲרָצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ:</p>
<p>3 Thou shalt prepare thee the way, and divide the borders of thy land, which the LORD thy God causeth thee to inherit, into three parts, that every manslayer may flee thither.</p>	<p>תַּחְסִין לֶךְ אוֹרְחָא וְתַתְּלִית יִתְּ תַחֲוִים אֶרְעֵךְ דִּיחִסְנִנְךָ יִי אֶלְהֵךְ וַיְהִי לְמַעַרְק לְתַמָּן כָּל קָטוּל:</p>	<p>3 תַּכְּבִּין לְךָ תִּדְרֹךְ וּשְׁלֹשֶׁת אֶת־גְּבוּל אֲרָצְךָ אֲשֶׁר יִנְחִילְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה לְגוֹס שְׁמָה כָּל־רָצֹחַ:</p>

(20) אשר לא צויתיו לדבר. אצל זוימי לחצירו (סנהדרין פט.): ואשר ידבר בשם אלהים אחרים. אפילו כוון את ההלכה, לאסור את האסור ולהתיר את המותר: ומת. צחק, שלשה מיתתן בידי אדם, המתנבא מה שלא שמע, ומה שלא נאמר לו ונאמר לחצירו, והמתנבא בשם עבודת אלילים. אצל הכוזב את נבואתו, והעובר על דברי נביא, והעובר על דברי עזמו, מיתתן בידי שמים, שנאמר אנכי אדרוש מעמו (סנהדרין פט. ספרי קעג):

(21) וכי תאמר בלבבך. עמידין אחס לומר, כשיצא חנניה בן עזור ומתנבא, הגה כלי צית ה' מושבים מנצלה עקה מהרה (ירמיה כז, טז), וירמיהו עומד וטווח אל העמדים ועל הים, ועל יתר הפלים (שם יט) שלא גלו עם יכניה, צנצלה יוצא (שם כב) עם גלות נדקיהו:

(22) אשר ידבר הנביא. ויאמר דבר זה עתיד לצא עליכם (ספרי קעח), ותראו שלא יבא. הוא הדבר אשר לא דברו ה'. והרוג אותו. ואם תאמר, וז מתנבא על העתידות, הרי שצא ואמר עשו כך וכך ומפי הקצ"ה אני אומר, כבר נטוו, שאם בא להדיחך מאחזת מכל המצות לא תשמע לו (לעיל פרשה יג), אלא"כ מומחה הוא לך שהוא צדיק גמור, כגון אליהו צהר הכרמל, שהקריב צבחה בשעת איסור הצמות כדי לגדור את ישראל, הכל לפי צורך שעה וסייג הפרעה. לכן נאמר אליו תשמעון: לא תגור ממנו. לא תמנע עצמך מללמד עליו חוצה (ספרי שם), ולא תירא ליענש עליו:

<p>4 And this is the case of the manslayer, that shall flee thither and live: whoso killeth his neighbour unawares, and hated him not in time past;</p>	<p>וְזֶה דְּבַר הַרְצָח אֲשֶׁר־יָנוּס שָׁמָּה וְחִי אֲשֶׁר יָבֹא אֶת־רַעְהוּ בְּבִלְי־דַעַת וְהוּא לֹא־שָׁנָא לוֹ מִתְּמֹל שְׁלֹשָׁם:</p>	<p>4 וְזֶה דְּבַר הַרְצָח אֲשֶׁר־יָנוּס שָׁמָּה וְחִי אֲשֶׁר יָבֹא אֶת־רַעְהוּ בְּבִלְי־דַעַת וְהוּא לֹא־שָׁנָא לוֹ מִתְּמֹל שְׁלֹשָׁם:</p>
<p>5 as when a man goeth into the forest with his neighbour to hew wood, and his hand fetcheth a stroke with the axe to cut down the tree, and the head slippeth from the helve, and lighteth upon his neighbour, that he die; he shall flee unto one of these cities and live;</p>	<p>וְדִיעוּל עִם חֲבֵרִיהּ בְּחוּר־שָׂא לְמַשְׁן אַעִין וְתַתְּמָרִיג יָדִיהּ בְּבִרְזָלָא לְמַקְצִיָּה אַעָא וְיִשְׁתַּלִּיף בְּרִזְלָא מִן אַעָא וְיִשְׁכַּח יֵת חֲבֵרִיהּ וְיָמוּת הוּא יַעְרוֹק לַחְדָּא מִן קְרוּיָא הָאֵלִין וְיִתְקַיִם:</p>	<p>5 וְאֲשֶׁר יָבֹא אֶת־רַעְהוּ בְּעֵרֹ לַחֲטָב עֲצִים וְנִדְחָה יָדוֹ בַּגִּרְזֵן לְכַרֵּת הָעֵץ וְנָשַׁל הַבְּרִזָּל מִן־הָעֵץ וּמָצָא אֶת־רַעְהוּ וּמָת הוּא יָנוּס אֶל־אַחַת הָעָרִים־הָאֵלֶּה וְחִי:</p>
<p>6 lest the avenger of blood pursue the manslayer, while his heart is hot, and overtake him, because the way is long, and smite him mortally; whereas he was not deserving of death, inasmuch as he hated him not in time past.</p>	<p>דְּלִמָּא יִרְדּוּף גְּאִיל דְּמָא בְּתַר קְטוּלָא אַרִי יִיחַם לְבִיָּהּ וְיִדְבַקְנִיהּ אַרִי יִסְגִי אוּרְחָא וְיִקְטֹלֶנָּה נַפְשָׁא וְלִית חֻבַּת דִּין דְּקְטוּל אַרִי לֹא שְׁנִי הוּא לִיָּהּ מִאֲתַמְלִי וּמִדְּקַמּוּהִי:</p>	<p>6 פֶּן־יִרְדּוּף גְּאִיל תְּדָם אַחֲרֵי הַרְצָח כִּי־יִיחַם לְבָבוֹ וְהִשִּׁיגוֹ כִּי־יִרְבֶּה תִּדְרֹךְ וְיַחַדְהוּ נַפֶּשׁ וְלֹא אֵין מִשְׁפַּט־מוֹת כִּי לֹא שָׁנָא הוּא לוֹ מִתְּמֹל שְׁלֹשָׁם:</p>
<p>7 Wherefore I command thee, saying: 'Thou shalt separate three cities for thee.'</p>	<p>עַל כֵּן אֲנִי מְפַשֵּׁד לָךְ לְמִימַר תִּלַּת קְרוּיִן תַּפְרִישׁ לָךְ:</p>	<p>7 עַל־כֵּן אֲנִי מְצַוֶּה לְאֹמֶר שְׁלֹשׁ עָרִים תַּבְדִּיל לָךְ:</p>
<p>8 And if the LORD thy God enlarge thy border, as He hath sworn unto thy fathers, and give thee all the land which He promised to give unto thy fathers—</p>	<p>וְאִם יִפְתִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ יֵת תַּחוּמֶיךָ כְּמָא דְּקָרִים לְאַבְהֶתְךָ וְיִתִּין לָךְ יֵת כָּל אֶרֶצָא דְּמַלִּיל לְמַתִּין לְאַבְהֶתְךָ:</p>	<p>8 וְאִם־יִרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־גְּבוּלְךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתֶּיךָ וְנָתַן לָךְ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר דִּבֶּר לְתַת לְאַבְתֶּיךָ:</p>

(3) תבין לך הדרך. מקלט, מקלט, היה כחוצ על פרשת דרכים (מכות י:). ושלשת את גבול ארצך. שיהא מתחלת הגבול, עד העיר הראשונה של עיר מקלט, כשיעור מהלך שיש ממנה עד השנייה, וכן משנייה לשלישית, וכן מן השלישית עד הגבול השני של ארץ ישראל:

(5) ונדחה ידו. כשצא להפיל הגרזן על העץ, ותרגמו ויתקמריג ידיה, לשון ונשמה ידו להפיל מכת הגרזן על העץ, כי שָׁמָּה הַבְּקָר (שמואל ב' 1, 1) תרגם יונתן אֲרִי מְרַגֵּזי פוֹרְקָא: ונשל הברזל מן העץ. יש מרבותינו אומרים נשמת הברזל מקפו, ויש מהם אומרים שישל הברזל לחתיכה מן העץ המתבקע, והיא נזזה והרגה (מכות ז:):

(6) פן ירדף גאל הדם. לכן אני אומר להכין לך דרך וערי מקלט רבים:

(8) ואם ירחיב. כאשר נשבע לתת לך ארץ קני וקנוי וקדמוני:

<p>if thou shalt keep all this commandment to do it, which I 9 command thee this day, to love the LORD thy God, and to walk ever in His ways—then shalt thou add three cities more for thee, beside these three;</p>	<p>כִּי־תִשְׁמֹר אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת לַעֲשׂוֹתָהּ אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה תְּיוֹם לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְלַכֵּת בְּדַרְכָּיו כָּל־ הַיָּמִים וַיִּסְפֹּת לְךָ עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים עַל הַשְּׁלֹשׁ הָאֵלֶּה:</p>	<p>9</p>
<p>10 that innocent blood be not shed in the midst of thy land, which the LORD thy God giveth thee for an inheritance, and so blood be upon thee.</p>	<p>וְלֹא יִשְׁפֹךְ דָּם נָקִי בְּקֶרֶב אֶרֶצְךָ אֲשֶׁר יִתְּנֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה וְהָיָה עָלֶיךָ דָּמִים: (פ)</p>	<p>10</p>
<p>11 But if any man hate his neighbour, and lie in wait for him, and rise up against him, and smite him mortally that he die; and he flee into one of these cities;</p>	<p>וְאִם יִהְיֶה אִישׁ שֹׂנֵא לְרֵעֵהוּ וְאָרַב לוֹ וְקָם עָלָיו וְהִכָּהוּ נַפֶּשׁ וּמָת וְנָס אֶל־אַחַת הָעָרִים הָאֵלֶּה:</p>	<p>11</p>
<p>12 then the elders of his city shall send and fetch him thence, and deliver him into the hand of the avenger of blood, that he may die.</p>	<p>וְשִׁלְחוּ זִקְנֵי עִירוֹ וּלְקָחוּ אֹתוֹ מִשָּׁם וְנָתְנוּ אֹתוֹ בְּיַד גֹּאֵל הַדָּם וּמָת:</p>	<p>12</p>
<p>13 Thine eye shall not pity him, but thou shalt put away the blood of the innocent from Israel, that it may go well with thee.</p>	<p>לֹא־תַחֲסוּס עֵינֶךָ עָלָיו וּבִעֲרַת דָּם־הַנָּקִי מִיִּשְׂרָאֵל וְטוֹב לְךָ: (ס)</p>	<p>13</p>
<p>14 Thou shalt not remove thy neighbour's landmark, which they of old time have set, in thine inheritance which thou shalt inherit, in the land that the LORD thy God giveth thee to possess it.</p>	<p>לֹא תִסֹּג גְבוּל רֵעֶךָ אֲשֶׁר גָּבְלוּ רֵאשִׁינִים בְּנַחֲלָתְךָ אֲשֶׁר תִּנְחַל בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר יִתְּנֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ: (ס)</p>	<p>ש</p>

(9) ויספת לך עוד שלש. הרי תשע, ג' שבעצור הירדן, וג' שצארץ כנען, וג' לעתיד לבא.
(11) וכי יהיה איש שנא לרעהו. ע"י שנאמו הוא בא לידי וארצ לו, מכאן אמרו, עבר אדם על מצוה קלה סופו לעבור על מצוה חמורה, לפי שעבר על לא תִסֹּג (ויקרא יט, ז), סופו לבא לידי שפיכות דמים, לכך נאמר וכי יהיה איש שנא לרעהו וגו', שהיה לו לכחוצ וכי יקום איש וארצ לרעהו והכהו נפש:
(13) לא תחוס עינך עליו. שלא תאמר, הראשון כבר נהרג, למה אנו הורגים את זה ונמנאנו שני ישראלים הרוגים (ספרי קפז):
(14) לא תסוג גבול. לשון נסוגו אחר (ישעיה מז, יז), שמחזיר סימן חלוקת הקרקע לאחור, לתוך שדה חבירו, למען הרחיצ את שלו, והלא כבר נאמר לא תגזול, מה תלמוד לומר לא תסוג, למד על העוקר תחום חבירו שעובר בשני לאוין, יכול אף בחוץ לארץ, תלמוד לומר נחלך אשר תנחל וגו', בארץ ישראל עובר בשני לאוין, בחוץ לארץ אינו עובר אלא משום לא תגזול:

15	One witness shall not rise up against a man for any iniquity, or for any sin, in any sin that he sinneth; at the mouth of two witnesses, or at the mouth of three witnesses, shall a matter be establishment	לֹא יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל־ עוֹן וְלִכְל־חַטָּאת בְּכָל־חַטָּא אֲשֶׁר יַחַטָּא עַל־פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל־פִּי שְׁלֹשֶׁה עֵדִים יָקוּם דָּבָר:	לֹא יָקוּם סֵהִיד חֵד בְּגִבֵּר לְכָל־ עוֹיִן וְלִכְל חוֹבִין בְּכָל חַטָּא דִּיחַטִּי עַל מִימַר תְּרִין סֵהֲדִין אוֹ עַל מִימַר תְּלָתָא סֵהֲדִין יִתְקַיֵּם פְּתִגְמָא:
16	If an unrighteous witness rise up against any man to bear perverted witness against him;	כִּי־יָקוּם עַד־חָמָס בְּאִישׁ לַעֲנוֹת בּוֹ סֵרָה:	אֲרִי יָקוּם סֵהִיד שָׁקֵר בְּגִבֵּר לְאַסְהֵדָא בֵּיה סֵטְיָא:
17	then both the men, between whom the controversy is, shall stand before the LORD, before the priests and the judges that shall be in those days.	וְעַמְדוּ שְׁנֵי־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי יְהוָה לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים וְהַשֹּׁפְטִים אֲשֶׁר יִהְיוּ בַּיָּמִים הָהֵם:	וְיָקוּמוּן תְּרִין גּוֹבְרִיא דִּילְהוֹן דִּינָא קָדָם יְיָ קָדָם כְּהֲנִיא וְדִינָא דִּיהוֹן בְּיוֹמֵיָא הָאֲנֹן:
18	And the judges shall inquire diligently; and, behold, if the witness be a false witness, and hath testified falsely against his brother;	וְדָרְשׁוּ הַשֹּׁפְטִים הַיָּטִב וְהַנָּה עַד־שָׁקֵר הָעֵד שָׁקֵר עָנָה בְּאָחִיו:	וְיִתְבַּעֲוּ דִּינָיָא יָאוֹת וְהָא סֵהִיד שָׁקֵרָא סֵהֲדָא שָׁקֵרָא אַסְהֵד בְּאַחֵיהּ:
19	then shall ye do unto him, as he had purposed to do unto his brother; so shalt thou put away the evil from the midst of thee.	וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו וּבְעֵרֶת הָרָע מִקִּרְבְּךָ:	וְתַעֲבֹדוּן לִיה כַּמָּא דִּחֲשִׁיב לְמַעַבְד לְאַחֵיהּ וְתַפְלִי עֲבִיד דְּבִישׁ מִבִּינְךָ:
20	And those that remain shall hear, and fear, and shall henceforth commit no more any such evil in the midst of thee.	וְהַנִּשְׁאָרִים יִשְׁמְעוּ וַיִּירָאוּ וְלֹא־ יִסְפוּ לַעֲשׂוֹת עוֹד כַּדָּבָר הָרָע הַזֶּה בְּקִרְבְּךָ:	וְדִישְׁתַּאֲרוּן יִשְׁמְעוּן וַיִּדְחִלוּן וְלֹא יִסְפוּן לְמַעַבְד עוֹד כְּפִתְגְמָא בִּישָׂא הָרִין בִּינְךָ:

(15) עד אחד. זה בנה אב, כל עד שצמורה שנים, אלא אם כן פרט לך צו אחד (קוטה צ): לכל עון ולכל חטאת. להיות חצירו נענש על עדותו, לא עונש גוף ולא עונש ממון, אבל קס הוא לשבועה (ספרי קפח), אמר לחצירו תן לי מנה שהלוייתך, אי"ל אין לך זידי כלום, ועד אחד מעידו שיש לו, חייב להשבע לו: על פי שני עדים. ולא שיכתצו עדותם באגרת וישלחו לב"ד, ולא שיעמוד תורגמן בין העדים ובין הדיינים (סס):

(16) לענות בו סרה. דבר שאינו, שהוסר העד הזה מכל העדות הזאת, כי"ד, שאמרו להם והלא עמנו הייתם באותו היום במקום פלוני (מכות ה. ספרי קפט):

(17) ועמדו שני האנשים. צעדים הכתוב מדבר, ולמד שאין עדות בנשים, ולמד שצריכין להעיד עדותן מעומד (שבועות ל). אשר להם הריב. אלו צעלי הדין: לפני ה'. יהיה דומה להם כאלו עומדין לפני המקום, שנאמר צָקָרְב צָלָהִים יִשְׁפֹּט (תהלים פז, א): אשר יהיו בימים ההם. יפתח צדורו כשמואל צדורו (ראש השנה כה:), צריך אתה לנהוג צו כבוד: (18) ודרשו השופטים היטב. על פי המזימין אותם, שבדקים וחוקרים את הצאים להזימם צדרישה ובחקירה: והנה עד שקר. כל מקום שנאמר עד, צננים הכתוב מדבר:

(19) כאשר זמם. ולא כאשר עשה, מכאן אמרו, הרגו אין נהרגין (מכות ה): לעשות לאחיו. מה תלמוד לומר לאחיו, למד על זוממי צת כהן נשואה שאינם צשריפה, אלא צמיטת הבעל שהוא צחנק, שנאמר צָאֵשׁ תִּשָּׂרֵף (ויקרא כא, ט), היא ולא צועלה, לכך נאמר כאן לאחיו, כאשר זמם לעשות לאחיו, אבל בכל שאר מיתות השוה הכתוב אשה לאיש, וזוממי אשה נהרגין כזוממי איש, כגון שהעידה שהרגה את הנפש, שחללה את השבת, נהרגין צמיתתה, שלא מיעט כאן אחותו אלא צמקום שיש לקיים צהן הזמה צמיתת הבעל:

(20) ישמעו ויראו. מכאן שצריכין הכרזה, איש פלוני ופלוני נהרגין על שהזמנו צב"ד:

21 And thine eye shall not pity: life for life, eye for eye, tooth for tooth, hand for hand, foot for foot.	וְלֹא תַחֲסֹס עֵינְךָ נַפְשָׁא חַלְף נַפְשָׁא עֵינָא חַלְף שֵׁנָא חַלְף שֵׁנָא יָדָא חַלְף יָדָא רֵגְלָא חַלְף רֵגְלָא:	וְלֹא תַחֲסֹס עֵינְךָ נַפְשָׁא חַלְף עֵינָא חַלְף שֵׁנָא חַלְף שֵׁנָא יָדָא חַלְף יָדָא רֵגְלָא חַלְף רֵגְלָא: (ס)
XX When thou goest forth to battle against thine enemies, and seest horses, and chariots, and a people more than thou, thou shalt not be afraid of them; for the LORD thy God is with thee, who brought thee up out of the land of Egypt.	אַרְי תַּפּוּחַ לְאַנְחָא קִרְבָּא עַל בַּעֲלֵי דְבִבְדָּ וְתַחֲזִי סוּסִין וְרַתְּבִין עִם סִגֵּי מִנְהָ לֹא תִדְחַל מִנְהוֹן אַרְי יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִיִּמְרֵיהָ בְּסַעֲדָךָ דְּאַסְקָךָ מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:	כִּי־תֵצֵא לְמִלְחָמָה עַל־אִיְבֹךָ וְרָאִיתָ סוּס וְרֶכֶב עִם רַב מִמֶּךָ לֹא תִירָא מֵהֶם כִּי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ הַמַּעֲלֶיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:
2 And it shall be, when ye draw nigh unto the battle, that the priest shall approach and speak unto the people,	וַיְהִי כַּמִּקְרָבִיכּוֹן לְאַנְחָא קִרְבָּא וַיִּתְקַרֵּב כֹּהֵנָא וַיְמַלִּיל עִם עַמָּא:	וְהָיָה כַּקְרָבְכֶם אֶל־הַמִּלְחָמָה וַנִּגַּשׁ הַכֹּהֵן וַיְדַבֵּר אֶל־הָעָם:
3 and shall say unto them: ‘Hear, O Israel, ye draw nigh this day unto battle against your enemies; let not your heart faint; fear not, nor be alarmed, neither be ye affrighted at them;	וַיִּמַּר לְהוֹן שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתּוֹן מִתְקַרְבִּין יוֹמָא דִּין לְאַנְחָא קִרְבָּא עַל בַּעֲלֵי דְבִבְיָכוֹן לֹא יִזְעַע לְבָבְכוֹן לֹא תִדְחַלּוּן וְלֹא תִתַּבַּעְתּוּן וְלֹא תִתַּבְרוּן מִן קִדְמֵיהוֹן:	וְאָמַר אֱלֹהִים שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתֶּם קִרְבִּים הַיּוֹם לְמִלְחָמָה עַל־אִיְבֵיכֶם אֶל־יִבְרָךְ לְבַבְכֶם אֶל־תִּירְאוּ וְאֶל־תִּתַּבַּעְתּוּ וְאֶל־תִּתַּבְרוּ מִפְּנֵיהֶם:
4 for the LORD your God is He that goeth with you, to fight for you against your enemies, to save you.’	אַרְי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם דְּמַדְבֵּר קִדְמֵיכֶם לְאַנְחָא לְכוֹן קִרְבָּא עִם בַּעֲלֵי דְבִבְיָכוֹן לְמַפְרָק יִתְכוּן:	כִּי יִהְיֶה אֱלֹהֵיכֶם הַחַיִּךְ עִמָּכֶם לְהַלָּחֶם לָכֶם עִם־אִיְבֵיכֶם לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם:

(21) עין בעין. ממון, וכן שן בשן וגו':

(1) כי תצא למלחמה. סמך הכתוב יציאת מלחמה לכאן, לומר לך, שאין מחוסר אצר יוצא למלחמה. דבר אחר, לומר לך, אם עשית משפט נדק, אתה מוציט שם תצא למלחמה אתה נוצח, וכן דוד הוא אומר, עשיתי משפט ונצק כל פגיוני לעשקי (תהלים קיט, קכא): על אויבך. יהיו צעיניך כאויבים, אל תרחם עליהם כי לא ירחמו עליך: סוס ורכב. צעיני כולם כסוס אחד, וכן הוא אומר והפיק את מדני פאיש אקד (שופטים ו, טז), וכן הוא אומר כי צא סוס פקעה (שמות טו, יט): עם רב ממך. צעיניך הוא רב, אבל צעיני אינו רב:

(2) כקרבכם אל המלחמה. סמוך לזאתכם מן הספר מגבול ארצכם: ונגש הכהן. המשוח לך, והוא הנקרא משוח מלחמה (סוטה מז). ודבר אל העם. כלשון הקודש (שם):

(3) שמע ישראל. (שם) אפילו אין צכס זכות אלא קריאת שמע כלל, כדאי אתם שיושיע אתכם (שם): על אויביכם. אין אלו אחיכם, שאתם תפלו בידם אינם מרחמים עליכם, אין זו כמלחמת יהודה עם ישראל, שנאמר ויקמו האנשים אשר נקצו בשמות ויחזיקו בשנאה וכל מערמיהם הלצישו מן השלל וילבשוים וינעלוים ויחללוים וישקוים וינסוים וינהלוים צממרים לקל פושל ויציאוים ירחו עיר הממרים אלל לחיהם וישווצו שמרון (דברי הימים ז כח, טו), אלא על אויביכם אתם הולכים, לפיכך התחזקו למלחמה: אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו. ארצע אזהרות, כנגד ארצעה דברים שמלכי האומות עושים, מגיפים בתריסיהם כדי להקישן זה לזה, כדי להשמיע קול שיחפזו אלו שכנגדם וינוסו, ורומסים בסוסיהם ומנהילין אותם, להשמיע קול שטטת פרוסות סוסיהם, וכוונתן בקולם ומוקעין בשופרות ומיני משמייע קול (סוטה שם): אל ירך לבבכם. מנהלת סוסים: אל תיראו. מהגפת התריסין: ואל תחפזו. קול הקרנות: ואל תערצו. מקול הנומה:

<p>And the officers shall speak unto the people, saying: 'What man is there that hath built a new house, and hath not dedicated it? let him go and return to his house, lest he die in the battle, and another man dedicate it.</p>	<p>וַדְּבָרוּ הַשְּׁטָרִים אֶל-הָעָם וַיִּמְלִלֻן סָרְכִיָּא עִם עֲמָא לַמִּימָר מִן גּוֹבְרָא דְבָנָא בֵּיתָא חֲדָשׁ וְלֹא חֲנֻכָּה יְהִי וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ פֶּן-יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אֲחֵר יַחֲנֻכָּהּ:</p>	<p>5 וַדְּבָרוּ הַשְּׁטָרִים אֶל-הָעָם לֵאמֹר מִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית-חֲדָשׁ וְלֹא חֲנָכּוֹ יֵלֶךְ וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ פֶּן-יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אֲחֵר יַחֲנֻכָּהּ:</p>
<p>And what man is there that hath planted a vineyard, and hath not used the fruit thereof? let him go and return unto his house, lest he die in the battle, and another man use the fruit thereof.</p>	<p>וּמִן גּוֹבְרָא דְנֻצֵּב פְּרִמָּא וְלֹא אֲחִלִּיהּ יְהִי וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ דִּלְמָא יִתְקַטֵּיל בַּקָּרְבָּא וְגִבֵּר אֲחֵרִין יַחֲלִיגּוּ:</p>	<p>6 וּמִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר-נָטַע כָּרֶם וְלֹא חָלְלֹו יֵלֶךְ וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ פֶּן-יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אֲחֵר יַחֲלִיגּוּ:</p>
<p>And what man is there that hath betrothed a wife, and hath not taken her? let him go and return unto his house, lest he die in the battle, and another man take her.'</p>	<p>וּמִן גּוֹבְרָא דְאַרְשׁ אֲתַתָּא וְלֹא נִסְבָּהּ יְהִי וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ דִּלְמָא יִתְקַטֵּיל בַּקָּרְבָּא וְגִבֵּר אֲחֵרִין יִסְבְּנָהּ:</p>	<p>7 וּמִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר-אַרְשׁ אִשָּׁה וְלֹא לָקַחָהּ יֵלֶךְ וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ פֶּן-יָמוּת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אֲחֵר יִקְחָנָהּ:</p>
<p>And the officers shall speak further unto the people, and they shall say: 'What man is there that is fearful and faint-hearted? let him go and return unto his house, lest his brethren's heart melt as his heart.'</p>	<p>וַיִּסְפּוּ הַשְּׁטָרִים לְדַבֵּר אֶל-הָעָם וַיֹּאמְרוּ מִי-הָאִישׁ הַיָּרֵא וְהַחֲלֹוּל וְהַתְּבִיר לִבָּא יְהִי וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ וְלֹא יִמָּס אֶת-לִבּוֹ אֲחִיו כְּלָבּוֹ:</p>	<p>8 וַיִּסְפּוּ הַשְּׁטָרִים לְדַבֵּר אֶל-הָעָם וַיֹּאמְרוּ מִי-הָאִישׁ הַיָּרֵא וְהַחֲלֹוּל וְהַתְּבִיר לִבָּא יְהִי וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ וְלֹא יִמָּס אֶת-לִבּוֹ אֲחִיו כְּלָבּוֹ:</p>
<p>And it shall be, when the officers have made an end of speaking unto the people, that captains of hosts shall be appointed at the head of the people.</p>	<p>וַיְהִי כִּד וַיִּשְׁיִצּוּן סָרְכִיָּא לְמִלְלָא עִם עֲמָא וַיִּמְנֹן רִבְנֵי חֵילָא בְּרִישׁ עֲמָא:</p>	<p>9 וַיְהִי כַּכֵּלֶת הַשְּׁטָרִים לְדַבֵּר אֶל-הָעָם וַיִּפְקְדוּ שָׂרֵי צְבָאוֹת בְּרֹאשׁ הָעָם: (ס)</p>
<p>When thou drawest nigh unto a city to fight against it, then proclaim peace unto it.</p>	<p>אֲרִי תִקְרַב לְקִרְתָּא לְאַגָּחָא קָרְבָּא עָלָה וְתִקְרִי לָהּ מָלִין דְּשָׁלָם:</p>	<p>טו כִּי-תִקְרַב אֶל-עִיר לְהִלָּחֶם עָלֶיהָ וְקָרָאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם:</p>

(4) כי ה' אלהיכם וגו'. הם צאים בנצחונם של צבאות ודאם ודאם צאים בנצחונם של מקום, פלשתיים צאו בנצחונם של גלית, מה היה סופו, נפל ונפלו עמו (סוטה מצ). ההולך עמכם. זה מחנה הארון:
(5) ולא חנכו. לא דר צו, חנוך לשון התחלה: ואיש אחר יחנכנו. ודבר של עגמת נפש הוא זה:
(6) ולא חללו. לא פדאו בשנה הרביעית, שהפירות טעונין לאכלן בירושלים, או לחללן בדמים ולאכול הדמים בירושלים:
(7) פן ימות במלחמה. ישוץ פן ימות, שאם לא ישמע לדברי הכהן, כדאי הוא שימות:
(8) ויספו השוטרים. למה נאמר כאן ויספו, מוסיפין זה על דברי הכהן, שהכהן מדבר ומשמיע מן שמע ישראל עד להושיע אתכם, ומי האיש ושושילישי כהן מדבר ושוטר משמיע, וזה שוטר מדבר ושוטר משמיע (סוטה מג). הירא ורך הלבב. רצי עקיזא אומר, כמשמעו, שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה, רצי יוסי הגלילי אומר, הירא מעצירות שצידו, ולכך תלמה לו תורה לחזור על בית וכרס ואשה, לכסות על החוזרים בשביל עצירות שצידם, שלא יצינו שהם בעלי עצירה, והרואה חוזר אומר, שמא בנה בית או נטע כרם או ארס אשה (סוטה מד):
(9) שרי צבאות. שמעמידין וקפין מלפניהם ומאחריהם וכשילים של צרול בידיהם, וכל מי שרואה לחזור, הרשות בידו לקפח את שוקיו. וקפין, בני אדם עומדים בקצה המערכה לזקוף את הנופלים ולחזקם בדברים, שצו אל המלחמה ולא תנוסו, שמתלת נפילה ניסה (שם):

<p>And it shall be, if it make thee answer of peace, and open unto thee, then it shall be, that all the people that are found therein shall become tributary unto thee, and shall serve thee.</p>	<p>וְהָיָה אִם-שָׁלוֹם תַּעֲנֶנּוּ וּתִפְתָּח לְךָ וַיְהִי כָל עַמָּא דִּישְׁתַּכַּח בָּהּ יִהְיוּ לְךָ מַסְקֵי מַסִּין וַיִּפְלְחוּנָךְ׃</p>	<p>וְהָיָה אִם-שָׁלוֹם תַּעֲנֶנּוּ וּתִפְתָּח לְךָ וַיְהִי כָל-הָעָם הַנִּמְצָא-בָּהּ יִהְיוּ לְךָ לְמַס וְעֲבָדוּךָ׃</p>
<p>And if it will make no peace with thee, but will make war against thee, then thou shalt besiege it.</p>	<p>וְאִם לֹא תִשָּׁלֵם עִמָּךְ וְתַעֲבִיד עִמָּךְ קָרֵב וְתִצּוֹר עָלֶיהָ׃</p>	<p>וְאִם-לֹא תִשָּׁלֵם עִמָּךְ וְתַעֲבִיד עִמָּךְ מִלְחָמָה וְצִרְתָּ עָלֶיהָ׃</p>
<p>And when the LORD thy God delivereth it into thy hand, thou shalt smite every male thereof with the edge of the sword;</p>	<p>וּנְתַנָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְהָפִיתָ אֶת-כָּל-זְכוּרָהּ לִפְנֵי-חֶרֶב׃</p>	<p>וּנְתַנָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְהָפִיתָ אֶת-כָּל-זְכוּרָהּ לִפְנֵי-חֶרֶב׃</p>
<p>but the women, and the little ones, and the cattle, and all that is in the city, even all the spoil thereof, shalt thou take for a prey unto thyself; and thou shalt eat the spoil of thine enemies, which the LORD thy God hath given thee.</p>	<p>רַק הַנָּשִׁים וְהַטָּף וְהַבְּהֵמָה וְכָל אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעִיר כָּל-שְׁלָלָהּ תִּבְזוּ לְךָ וְאָכַלְתָּ אֹת-שְׁלָל אִיבֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ׃</p>	<p>רַק הַנָּשִׁים וְהַטָּף וְהַבְּהֵמָה וְכָל אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעִיר כָּל-שְׁלָלָהּ תִּבְזוּ לְךָ וְאָכַלְתָּ אֹת-שְׁלָל אִיבֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְךָ׃</p>
<p>Thus shalt thou do unto all the cities which are very far off from thee, which are not of the cities of these nations.</p>	<p>כֵּן תַּעֲבִיד לְכָל קְרוֹיָא דְּרַחֲקִין מִנֶּךָ לְחֵדָא דְּלֹא מִקְרֵי עַמֻּמָּא הָאֵלִין אֲנִין׃</p>	<p>כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל-תַּעֲרִים הָרָחֳקֹת מִמֶּנּוּ מֵאֵד אֲשֶׁר לֹא-מִעָרֵי הַגּוֹיִם-הָאֵלֶּה הֵנָּה׃</p>
<p>Howbeit of the cities of these peoples, that the LORD thy God giveth thee for an inheritance, thou shalt save alive nothing that breatheth,</p>	<p>רַק מִקְרֵי עַמֻּמָּא הָאֵלִין דִּי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לְךָ אַחֲסָנָא לֹא תִשָּׁמָה כָּל נִשְׁמָה׃</p>	<p>רַק מִעָרֵי הָעַמִּים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה לֹא תַחֲיֶה כָל-נִשְׁמָה׃</p>
<p>but thou shalt utterly destroy them: the Hittite, and the Amorite, the Canaanite, and the Perizzite, the Hivite, and the Jebusite; as the LORD thy God hath commanded thee;</p>	<p>אֲרִי גִמְרָא תִגְמְרִנּוּן חֲתָאִי וְאַמּוֹרָאִי כְּנַעֲנָאִי וּפְרִזְזָאִי חֲוָאִי וַיְבוּסָאִי כְּמָא דְּפִסְסָדָּךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ׃</p>	<p>כִּי-תַחַרֵּם תַּחֲרִימֵם חֲתָאִי וְהָאֲמֹרִי תִכְנַעֲנִי וְהַפְּרִזִי תַחֲוִי וְהַיְבוּסִי כְּאֲשֶׁר צִוָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ׃</p>

(10) כי תקרב אל עיר. במלחמת הרשות הכתוב מדבר, כמו שמפורש בענין, פן תעשה לכל הערים הרחוקות וגו':

(11) כל העם הנמצא בה. אפילו אתה מואל זה משצעה אומות שנלכטוית להחריםם, אתה רשאי לקיימם (ספרי ר):

למס ועבדוך. עד שיקבלו עליהם מקיס ושעבוד (שס):

(12) ואם לא תשלם עמך ועשתה עמך מלחמה. הכחוז מבשרך, שאם לא תשלם עמך, סופה להלחם בך אם תניחה וסלך; וצרת עליה. אף להרעיה ולהזמיה ולהמיה מיתם מחלואים:

(13) ונתנה ה' אלהיך בידך. אם עשית כל האמור בענין, סוף שה' נותנה בידך:

(14) והטף. אף טף של זכרים, ומה אני מקיים והכית את כל זכורה, בגדולים:

(17) כאשר צורך. לרצות את הגרגשי:

<p>that they teach you not to do after all their abominations, which they have done unto their gods, and so ye sin against the LORD your God.</p>	<p>לִמְעַן אֲשֶׁר לֹא־יִלְמְדוּ אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת כְּכָל תּוֹעֵבֹתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ לֵאלֹהֵיהֶם וַחֲטֹאתֵם לִיהוָה אֱלֹהֵיכֶם: (ט)</p>	<p>18</p>
<p>When thou shalt besiege a city a long time, in making war against it to take it, thou shalt not destroy the trees thereof by wielding an axe against them; for thou mayest eat of them, but thou shalt not cut them down; for is the tree of the field man, that it should be besieged of thee?</p>	<p>כִּי־תָצוּר אֶל־עִיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֶם עָלֶיהָ לְתַפְשָׁהּ לֹא־ תִשְׁחִית אֶת־עֲצֶיהָ לְנִדָּח עָלֶיהָ גִּרְזֹן בִּי מִמֶּנּוּ תֹאכַל וְאִתּוֹ לֹא תִכְרֹת כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה לִבָּא מִפְּנֵיהָ בַּמָּצוֹר:</p> <p>אֲרִי תָצוּר עַל קִרְתָּא יוֹמִין סְגִיאִין לֹא־גָחָא קִרְבָּא עֲלֶיהָ לְמַכְבֵּשָׁה לֹא תַחְבִּיל יֵת אֵילָנָה לְאַרְמָא עֲלוּהִי בְרִזְלָא אֲרִי מְנִיה תִּיכּוּל וְיִתִּיה לֹא תִקּוֹץ אֲרִי לֹא כְּאִנְשָׁא אֵילָן חֻקְלָא לְמִיעַל מִן קִדְמָה בְּצִירָא:</p>	<p>19</p>
<p>Only the trees of which thou knowest that they are not trees for food, them thou mayest destroy and cut down, that thou mayest build bulwarks against the city that maketh war with thee, until it fall.</p>	<p>רַק עֵץ אֲשֶׁר־תֵּדַע כִּי־לֹא־עֵץ מֵאֲכָל הוּא אִתּוֹ תִשְׁחִית וְכָרַתָּ וּבְנִית מְצוֹר עַל־הָעִיר אֲשֶׁר־ הוּא עֹשֶׂה עִמָּךְ מִלְחָמָה עַד רִדְתָּהּ: (פ)</p> <p>לְחוּד אֵילָן דְּתֵדַע אֲרִי לֹא אֵילָן דְּמִיכַל הוּא וְיִתִּיה תַּחְבִּיל וְתִקּוֹץ וְתַבְנִי בְּרִקּוּמִין עַל קִרְתָּא דְּהִיא עֲבָדָא עִמָּךְ קָרֵב עַד דְּתַכְבֵּשָׁה:</p>	<p>20</p>
<p>If one be found slain in the land which the LORD thy God giveth thee to possess it, lying in the field, and it be not known who hath smitten him;</p>	<p>כִּי־יִמָּצֵא חָלָל בְּאֶדְמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ נִפֹל בַּשָּׂדֶה לֹא נֹדַע מִי הִכָּהוּ:</p> <p>אֲרִי יִשְׁתַּכַּח קְטִילָא בְּאַדְעָא דִּי־אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לְךָ לְמִירְתָּהּ רְמִי בַחֲקִילָא לֹא יָדִיעַ מִן קְטִילָה:</p>	<p>XXI</p>
<p>then thy elders and thy judges shall come forth, and they shall measure unto the cities which are round about him that is slain.</p>	<p>וַיָּצֵאוּ זִקְנֵיהֶּ וּשְׁפֹטֵיהֶּ וּמִדְּרוֹ אֶל־הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבֹת הַחֲלָל:</p> <p>וַיִּפְקֹדוּ סָבִיב וַיִּדְּיִנְהוּ וַיִּמְשְׁחוּן לְקִרְוֵיָא דְּבִסְחָרְנוֹת קְטִילָא:</p>	<p>2</p>
<p>And it shall be, that the city which is nearest unto the slain man, even the elders of that city shall take a heifer of the herd, which hath not been wrought with, and which hath not drawn in the yoke.</p>	<p>וְהָיָה הָעִיר הַקְּרִיבָה אֶל־הַחֲלָל וְלָקְחוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא עֹגֶלֶת בָּקָר אֲשֶׁר לֹא־עָבַד בָּהּ אֲשֶׁר לֹא־מִשְׁכָּה בָּעַל:</p> <p>וְהָיָה קִרְתָּא דְּקִרְיָבָא לְקְטִילָא וַיִּסְבִּין סְבִי קִרְתָּא הַהִיא עֹגֶלֶת תּוֹרִין דְּלֹא אִתְּפַלַּח בָּהּ דְּלֹא נִגְדַת בְּנִיר:</p>	<p>3</p>

- (18) למען אשר לא ילמדו. האס עשו משוזה והמגיריו, אתה ראשי לקבלם:
- (19) ימים. שנים: רבים. שלשה, מכאן אמרו, אין צריך על עירות של נכרים פחות משלשה ימים קודם לשבת (ספרי רג). ולמד, שפומה בשלוש שנים או ג' ימים, וכן הוא אומר, וישב צד צדקלג ימים שנים (שמואל-ב א, א), וזמלחמות הרשות הכמוז מדצ (ספרי שס): כי האדם עץ השדה. הרי כי משמש בשון דלמא, שמה האדם עץ השדה להכנס בחור המזור מפניך להתיימר ציסורי רעז ואמא כאנשי העיר, למה תשחיתנו:
- (20) עד רדתה. לשון רדוי, שמהא כפופה לך:
- (2) ויצאו זקניך. מיוחדים שצזקניך (סוטה מד:), אלו סנהדרי גדולה: ומדרו. ממקום שהחלל שוכז: אל הערים אשר סביבות החלל. לכל זד, לידע איזו קרובה:

<p>4 And the elders of that city shall bring down the heifer unto a rough valley, which may neither be plowed nor sown, and shall break the heifer's neck there in the valley.</p>	<p>וַיִּחְתּוּן סָבִי קִרְתָּא הִיא יֵת עֲגֻלָּתָא לְנַחַל בִּיר דְּלֵא אֲתַפְּלַח בֵּיהּ וְלֹא יִזְדַּרַע וַיִּקְפּוּן תַּמָּן יֵת עֲגֻלָּתָא בְּנַחֲלָא:</p>	<p>וְהוֹרְדוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא אֶת־הָעֵגְלָה אֶל־נַחַל אֵיתָן אֲשֶׁר לֹא־יֵעָבֵד בּוֹ וְלֹא יִזְרַע וְעָרְפוּ־שָׁם אֶת־הָעֵגְלָה בְּנַחַל:</p>
<p>5 And the priests the sons of Levi shall come near—for them the LORD thy God hath chosen to minister unto Him, and to bless in the name of the LORD; and according to their word shall every controversy and every stroke be.</p>	<p>וַיִּתְקַרְבוּן כֹּהֲנֵי בְנֵי לֵוִי אַרְי בְּהוֹן אֲתַרְעֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמְשׁוּתֵיהּ וּלְבִרְכָּא בְּשֵׁמָא דִּי וְעַל מִימְרֵהוֹן יְהִי כָּל דִּין וְכָל מַכְתָּשׁ סְגִירוֹ:</p>	<p>וַנִּגְשׁוּ הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי כִּי כֵם בָּחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁרְתּוֹ וּלְבִרְכָּךְ בְּשֵׁם יְהוָה וְעַל־פִּיהֶם יִהְיֶה כָּל־רִיב וְכָל־נִגַע:</p>
<p>6 And all the elders of that city, who are nearest unto the slain man, shall wash their hands over the heifer whose neck was broken in the valley.</p>	<p>וְכָל סָבִי קִרְתָּא הִיא דְּקַרְיָבִין לְקַשִּׁילָא יִסְחוּן יֵת יְדֵיהֶן עַל עֲגֻלָּתָא דְנִקְיָפָא בְּנַחֲלָא:</p>	<p>וְכָל זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא הַקְרָבִים אֶל־הַחֲלָל יִרְחֲצוּ אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הָעֵגְלָה הָעָרוּפָה בְּנַחַל:</p>
<p>7 And they shall speak and say: 'Our hands have not shed this blood, neither have our eyes seen it.</p>	<p>וַיִּתְּבוּן וַיִּמְרוּן יְדֵנָא לֹא אֲשָׁדָא יֵת דְּמָא דְדִין וְעֵינָנָא לֹא חֲזָא:</p>	<p>וְעָנוּ וַאֲמָרוּ יְדֵינוּ לֹא (כ') שָׁפַכָּה) [ק' שָׁפְכוּ] אֶת־הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ:</p>
<p>8 Forgive, O LORD, Thy people Israel, whom Thou hast redeemed, and suffer not innocent blood to remain in the midst of Thy people Israel.' And the blood shall be forgiven them.</p>	<p>כֹּהֲנֵי יִמְרוּן כִּפּוּר לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל דְּפִרְקָתָא יְיָ וְלֹא תַחֲיִן חֹבֶבֶת דָּם זָכָאי בְּגוֹ עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּכַפֵּר לָהֶון עַל דְּמָא:</p>	<p>כִּפּוּר לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־פָּדִיתָ יְהוָה וְאַל־תַּתֵּן דָּם נָקִי בְּקֶרֶב עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְנִכְפַּר לָהֶם הַדָּם:</p>
<p>9 So shalt thou put away the innocent blood from the midst of thee, when thou shalt do that which is right in the eyes of the LORD.</p>	<p>וְאַתָּה תַּפְּלִי אֲשָׁדִי דָם זָכָאי מִבִּינְךָ אַרְי תַּעֲבִיד דְּכֶשֶׁר קָדָם יְיָ:</p>	<p>וְאַתָּה תִּבְעֵר הַדָּם הַנָּקִי מִקֶּרְבְּךָ כִּי־תַעֲשֶׂה הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה: (ס)</p>

The Haftarah is Isaiah 51:12 – 52:12 on page 172.

<p>10 When thou goest forth to battle against thine enemies, and the LORD thy God delivereth them into thy hands, and thou carriest them away captive,</p>	<p>אַרְי תַּפּוֹק לְאַנְחָא קִרְבָּא עַל בְּעָלֵי דְבִבְךָ וַיִּמְסְרֵנּוּ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בִּידֶיךָ וְתִשְׁבִּי שְׁבִיהֶון:</p>	<p>כִּי־תֵצֵא לְמַלְחָמָה עַל־אִיבֶיךָ וַיִּנְתְּנוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְשָׁבִיתָ שְׁבִיו:</p>
--	---	---

- (4) אל נחל איתן. קשה, שלא נעצד (סוטה מה). וערפו. קוץ ערפה צקופיץ, אמר הקד"ה תצא עגלה צת שנתה שלא עשתה פירות, ומערף צמקום שאינו עושה פירות, לכפר על הריגתו של זה, שלא הניחוהו לעשות פירות (שם מו).
(7) ידינו לא שפכו. וכי עלתה על לצ שזקני צית דין שופכי דמים הם, אלף לא ראינוהו ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לוייה (שם מה). והכהנים אומרים כפר לעמך ישראל:
(8) ונכפר להם הדם. הכתוב מצטרף, שמשעשו כן יכופר להם העון (שם מו).
(9) ואתה תבער. מגיד, שאם נמצא ההורג אחר שנתערפה העגלה, הרי זה יהרג (כתובות לו:), והוא הישר בעיני ה':

- and seest among the captives a
 11 woman of goodly form, and thou
 hast a desire unto her, and wouldest
 take her to thee to wife;
 ותחזי בשביה אשה יפת־תאר
 ריו ותתרעי בה ותסבה לה
 לאתו:
 12 then thou shalt bring her home to
 thy house; and she shall shave her
 head, and pare her nails;
 ותעלנה לגו ביתך ותגלח ית
 רישה ותרכי ית טופרהא:
 ותבאתה אל־תוך ביתך
 וגלחה את־ראשה ועשתה
 את־צפרניה:
 13 and she shall put the raiment of her
 captivity from off her, and shall
 remain in thy house, and bewail her
 father and her mother a full
 month; and after that thou mayest
 go in unto her, and be her husband,
 and she shall be thy wife.
 ותעדי ית כסות שביה מנה
 ותביב בביתך ותכפי ית
 אביהא וית אמה ירח יומין
 ובתר פן תיעול לותה
 ותבעלנה ותהי לה לאתו:
 14 And it shall be, if thou have no
 delight in her, then thou shalt let
 her go whither she will; but thou
 shalt not sell her at all for money,
 thou shalt not deal with her as a
 slave, because thou hast humbled
 her.
 והיה אם־לא חפצת בה
 ושלחתה לנפשה ומכר לא־
 תמכרנה בכסף לא־תתעמר
 בה תחת אשר עניתה: (ס)
 15 If a man have two wives, the one
 beloved, and the other hated, and
 they have borne him children, both
 the beloved and the hated; and if
 the first-born son be hers that was
 hated;
 ארי יהיו לגבר תרתינ נשין
 תדא רחומתא ותדא שנואתא
 וילידו בנים האהובה
 ושנואתא ויהי ברא בוכרא
 לשנואתא:
 16 then it shall be, in the day that he
 causeth his sons to inherit that
 which he hath, that he may not
 make the son of the beloved the
 first-born before the son of the
 hated, who is the first-born;
 והיה ביום הנחילו את־בניו את
 אשר־יהיה לו לא יוכל לבכר
 את־בן־האהובה על־פני בן־
 השנואה תבכר:

(10) כי תצא למלחמה. צמלחמת הרשות הכחוז מדבר, שצמלחמת ארץ ישראל אין לומר ושצית שציו, שהרי כבר נאמר לא תסיה קל קמה (לעיל כ, טז): ושבת שבו. לרצות כנענים שצמחה, ואע"פ שהן משצעה אומות:
 (11) ולקחת לה לאשה. לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, שאם אין הקדוש ברוך הוא ממירה, ישאנה צאיסור, אבל אם נשאה, סופו להיות שונאה, שנאמר אחריו כי תהיין לאיש וגו', וסופו להוליד ממנה בן סורר ומורה, לכך נסמכו פרשיות הללו: אשת. אפילו אשת איש (קידושין כא):
 (12) ועשתה את צפרניה. תגדלס כדי שמתנוול:
 (13) והסירה את שמלת שביה. לפי שהם נאים, שהנכרים צנותיהם מתקשטות צמלחמה, בשציל להזנות אחרים עמהם: וישבה בביתך. צצית שמתמש צו, נכנס ונתקל צה, יוצא ונתקל צה, רואה צצכייתה, רואה צנוולה, כדי שמתגנה עליו: ובכתה את אביה. כל כך למה, כדי שמהא צת ישראל שמה וצו עזבה, צת ישראל מתקשטת וצו מתנוולת:
 (14) והיה אם לא חפצת בה. הכחוז מצקך שסופך לשנאותה: לא תתעמר בה. לא תשתמש צה, צלשון פרסי קורין לעצדות ושימוש, עימראה, מיסודו של רצי משה הדרשן למדתי כן:

17	but he shall acknowledge the first-born, the son of the hated, by giving him a double portion of all that he hath; for he is the first-fruits of his strength, the right of the first-born is his.	כִּי אֶת־הַבְּכֹר בֶּן־הַשְּׂנוּאָה יִפִּיר לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכָל אֲשֶׁר־יִמְצָא לוֹ בִּיְהוָה רֵאשִׁית אֹנוֹ לוֹ מִשְׁפָּט הַבְּכֹרָה: (ס)	אֲרִי יֵת בּוֹכֶרָא פֶר שְׂנוּאָתָא יִפְרִישׁ לְמִתָּן לִיה תִּרְיִן חוּלְקִין בְּכָל דִּישְׁחַכָּח לִיה אֲרִי הוּא רִישׁ תּוֹקֶפִיָּה לִיה חֲזִיָּא בְּכִירוּתָא:
18	If a man have a stubborn and rebellious son, that will not hearken to the voice of his father, or the voice of his mother, and though they chasten him, will not hearken unto them;	יִשְׂרָאֵל כִּי־יִהְיֶה לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרָד אֵינָנו שֹׁמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וַיִּסְרוּ אוֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמָע אֲלֵיהֶם:	אֲרִי יְהִי לְגִבֹּר בֶּר סָטִי וּמוֹרָד לִיתְהוּי מְקַבִּיל לְמִימַר אָבוּהוּי וּלְמִימַר אִמּוּהּ וּמִלְפִין יִתִּיה וְלֹא מְקַבִּיל מִנְהוֹן:
19	then shall his father and his mother lay hold on him, and bring him out unto the elders of his city, and unto the gate of his place;	וְתִפְשׂוּ בּוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ אוֹתוֹ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ וְאֶל־שַׁעַר מִקְדָּמוֹ:	וַיִּחְדְּדוּן בֵּיה אָבוּהוּי וְאִמּוּהּ וַיִּפְקְדוּן יִתִּיה לְקֹדֶם סָבִי קִרְתִּיה וּלְתַרְע בֵּית דִּין אֶתְרִיה:
20	and they shall say unto the elders of his city: 'This our son is stubborn and rebellious, he doth not hearken to our voice; he is a glutton, and a drunkard.'	וְאָמְרוּ אֶל־זִקְנֵי עִירוֹ בְּנֵנוּ זֶה סוֹרֵר וּמוֹרָד אֵינָנו שֹׁמֵעַ בְּקוֹלֵנוּ זֹלָל וְסָבָא:	וַיִּמְרוּן לְסָבִי קִרְתִּיה בְּרִנָּא דִּין סָטִי וּמוֹרָד לִיתְהוּי מְקַבִּיל לְמִימַרְנָא זָלִיל בֶּשֶׁר וְסָבִי חֲמֹר:
21	And all the men of his city shall stone him with stones, that he die; so shalt thou put away the evil from the midst of thee; and all Israel shall hear, and fear.	וְרָגְמוּהוּ כָּל־אֲנָשֵׁי עִירוֹ בְּאֲבָנִים וְמוֹת וּבַעֲרַת הָרָע מִקִּרְבָּךְ וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמָעוּ וַיִּירָאוּ: (ס)	וְיִרְגְּמוּנִיה כָּל אָנָּשֵׁי קִרְתִּיה בְּאֲבָנִיא וַיָּמוּת וּתְפִלִּי עֲבִיד דְּבִישׁ מִבִּינְךָ וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמָעוּן וַיִּדְחֻלוּן:
22	And if a man have committed a sin worthy of death, and he be put to death, and thou hang him on a tree;	וְכִי־יִהְיֶה בְּאִישׁ חֲטָא מִשְׁפָּט־מוֹת וְהוֹמָת וּתְלִית אוֹתוֹ עַל־עֵץ:	וְאֲרִי יְהִי בְּגִבֹּר חוֹבֵת דִּין דְּקִטּוֹל וַיִּתְקַטֵּל וְתַצְלוּב יִתִּיה עַל צְלִיבָא:

(17) פי שנים. כנגד שני אחים (צא צהרא קצב): בכל אשר ימצא לו. מכאן שאין הצבור נוטל פי שנים, צראוי לצא לאחר מיתת האב, כצמוחזק:

(18) סורר. סר מן הדרכי: ומורה. מסר צדברי אצוי, לשון ממרים: ויסרו אותו. מתרין צו צפני שלשה ומלקין אותו (סנהדרין עא). בן סורר ומורה אינו חייב עד שיגנוב ויאכל תרטימר צשר וישתה חצי לוג יין, שנאמר וזלל וסוּבָא, ונאמר אֶל־סָהִי צָסָדָי יִין וְזָלְלִי צָשָׁר לָמוֹ (משלי כג, כ), ובן סורר ומורה נהרג על שם סופו (סנהדרין עב), הגיעה תורה לסוף דעמו, סוף שמכלה ממנו אציו ומצקש לימודו ואינו מואל, ועומד צָפָרָשֶׁת דרכים ומלסָטס את הצריות, אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב:

(21) וכל ישראל ישמעו ויראו. מכאן שצריך הכרזה צ"ד, פלוני נסקל על שהיה בן סורר ומורה (עיין סנהדרין סט). (22) וכי יהיה באיש חטא משפט מות. סמיכות הפרשיות מגיד, שאם חסים עליו אציו ואמו, סוף שיצא לתרצות רעה ויעבור עזירות ויתחייב מיתה צבית דין: ותלית אותו על עץ. רבותינו אמרו (סנהדרין מה): כל הנסקלין נתלין, שנאמר כי קללת אלהים תלוּי, והמזכך ה' צסקילה:

<p>his body shall not remain all night upon the tree, but thou shalt surely bury him the same day; for he that is hanged is a reproach unto God; that thou defile not thy land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance.</p>	<p>לא תלין נבלתו על-העץ כִּי-קבור תקברנו ביום זה הוא כִּי-קללת אלהים תלוי ולא תטמא את-אדמתך אשר יהוה אלהיך נתן לך נחלה: (ט)</p>	<p>23</p>
<p>XXII Thou shalt not see thy brother's ox or his sheep driven away, and hide thyself from them; thou shalt surely bring them back unto thy brother.</p>	<p>לא תחזי ית תורא דאחוך או ית אמריה דטען ותכבוש מנהון אתבא תתיבנון לאחוך:</p>	<p>XXII לא-תראה את-שור אחיך או את-שיו נדחים והתעלמת מהם השב תשיבם לאחיה:</p>
<p>And if thy brother be not nigh unto thee, and thou know him not, then thou shalt bring it home to thy house, and it shall be with thee until thy brother require it, and thou shalt restore it to him.</p>	<p>ואם לא קריב אחוך לותך ולא ידעת ליה ותכנשניה לגו ביתך ויהי עמך עד דיתבע אחוך יתיה ותתיבניה ליה:</p>	<p>2 ואם-לא קרוב אחיך אליך ולא ידעתו ואספתו אל-תוך ביתך והיה עמך עד דרש אחיך אתו והשבתו לו:</p>
<p>And so shalt thou do with his ass; and so shalt thou do with his garment; and so shalt thou do with every lost thing of thy brother's, which he hath lost, and thou hast found; thou mayest not hide thyself.</p>	<p>וכן תעשה לחמורו וכן תעשה לשמלתו וכן תעשה לכל-אבדת אחיך אשר-תאבד ממנו ומצאתה לא תוכל להתעלם: (ס)</p>	<p>3 וכן תעשה לחמורו וכן תעשה לשמלתו וכן תעשה לכל-אבדת אחיך אשר-תאבד ממנו ומצאתה לא תוכל להתעלם: (ס)</p>
<p>4 Thou shalt not see thy brother's ass or his ox fallen down by the way, and hide thyself from them; thou shalt surely help him to lift them up again.</p>	<p>לא תחזי ית חמורא דאחוך או תוריה רמן באורחא ותכבוש מנהון אקמא תקים עמיה:</p>	<p>4 לא-תראה את-חמור אחיך או שורו נפלים בדרך והתעלמת מהם תקם תקים עמו: (ס)</p>
<p>5 A woman shall not wear that which pertaineth unto a man, neither shall a man put on a woman's garment; for whosoever doeth these things is an abomination unto the LORD thy God.</p>	<p>לא יהי תקון זין דגבר על אפא ולא יתקן גבר בתקוני אפא ארי מרחק קדם יי אלהך כל עבד אלין:</p>	<p>5 לא-יהיה כלי-גבר על-אשה ולא-ילבש גבר שמלת אשה כי תועבת יהוה אלהיך כל-עשה אלה: (פ)</p>

(23) כי קללת אלהים תלוי. זלזולו של מלך הוא, שאדם עשוי צדמות דיוקנו, וישראל הם צניו, משל לשני אחים תאומים, שהיו דומין זה לזה, אחד נעשה מלך ואחד נתפס ללסטיות ונתלה, כל הרואה אותו אומר המלך תלוי. כל קללה שבמקרא לשון הקל זלזול, כמו והוא קללני קללה נמרצת (מלכים-א ב, ח):

(1) והתעלמת. כובש עין כאילו אינו רואה: לא תראה והתעלמת. לא תראה אותו שתעלם ממנו, זה פשוטו. ורבותינו אמרו, (בבא מציעא ל.) פעמים שאתה מתעלם וכו':

(2) עד דרש אחיך. וכי תעלה בלצנך שימנהו לו קודם שידרשהו, אלא דרשהו שלא יהא רמאי (שם כח.). והשבותו לו. שמהא צו השנה, שלא יאכל צדיקך כדי דמיו ותחזעם ממנו, מכאן אמרו כל דבר שעושה ואוכל יעשה ויאכל, ושאינו עושה ואוכל ימכר (שם):

(3) לא תוכל להתעלם. לכבוש עיניך כאילו אינך רואה אותו:

(4) תקם תקים. זו טעינה (בבא מציעא לז.), להטעין משאוי שנפל מעליו: עמו. עם בעליו, אבל אם הלך וישב לו, ואמר לו הואיל ועליך מזה, אם רנית לטעון, טעון, פטור (בבא מציעא סז.):

<p>6 If a bird's nest chance to be before thee in the way, in any tree or on the ground, with young ones or eggs, and the dam sitting upon the young, or upon the eggs, thou shalt not take the dam with the young;</p>	<p>אָרִי תֵּעָרֶע קִנָּא דְּצִפְּרָא קִדְמָךְ בְּאוֹרְחָא בְּכָל אֵילָן אוֹ עַל אֶרֶעָא אֶפְרוּחִין אוֹ בֵיעִין וְאִמָּא רְבִיעָא עַל אֶפְרוּחִין אוֹ עַל בֵּיעִין לֹא תִסָּב אִמָּא עַל בְּנֵיהּ:</p>	<p>כִּי יִקְרָא (בספרי תימן קן בקורף גדולה) קן-צפור לפניה בדרך בכל-עין או על-הארץ אפרוחים או ביצים והאם רבצת על-האפרוחים או על-הביצים לא-תקח האם על-הבנים:</p>	<p>יז</p>
<p>7 thou shalt in any wise let the dam go, but the young thou mayest take unto thyself; that it may be well with thee, and that thou mayest prolong thy days.</p>	<p>שְׁלַח תִּשְׁלַח אֶת-הָאִם וְאֶת-הַבָּנִים תִּקַּח-לָךְ לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וְהֵאֲרַכְתָּ יָמִים: (ס)</p>	<p>שְׁלַח תִּשְׁלַח אֶת-הָאִם וְאֶת-הַבָּנִים תִּקַּח-לָךְ לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וְהֵאֲרַכְתָּ יָמִים: (ס)</p>	<p>7</p>
<p>8 When thou buildest a new house, then thou shalt make a parapet for thy roof, that thou bring not blood upon thy house, if any man fall from thence.</p>	<p>אָרִי תִבְנֶה בֵּיתָא חֲדָשָׁא וְתַעֲבִיד תִּיקָא לְאַגְרָךְ וְלֹא תִשְׁנִי חוֹבַת קְטוֹל בְּבֵיתְךָ אָרִי יִפּוֹל דְּנִפִּיל מִנִּיהּ:</p>	<p>כִּי תִבְנֶה בֵּית חֹדֶשׁ וְעָשִׂיתָ מַעֲקֶה לְגִגְּךָ וְלֹא-תִשָּׂים דָּמִים בְּבֵיתְךָ כִּי-יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ:</p>	<p>שלישי</p>
<p>9 Thou shalt not sow thy vineyard with two kinds of seed; lest the fulness of the seed which thou hast sown be forfeited together with the increase of the vineyard.</p>	<p>לֹא תִזְרַע פְּרָמָךְ עִירּוּבִין דְּלָמָּא תִסְתָּאֵב דְּמַעַת זֶרְעָא דִּתְזַרַּע וְעַלְלַת פְּרָמָא:</p>	<p>לֹא-תִזְרַע פְּרָמָךְ כְּלָאִים פֶּן-תִּקְדָּשׁ הַמְּלֶאכָה הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע וּתְבוֹאֵת הַפָּרֶם: (ס)</p>	<p>9</p>
<p>10 Thou shalt not plow with an ox and an ass together.</p>	<p>לֹא תִרְדִּי בְּתוֹרָא וּבַחֲמֶרָא כִּחְדָּא:</p>	<p>לֹא-תִחְרֹשׁ בְּשׁוֹר-וּבַחֲמֶר יַחְדָּו:</p>	<p>10</p>
<p>11 Thou shalt not wear a mingled stuff, wool and linen together. .</p>	<p>לֹא תִלְבַּשׁ שְׁעִטָּנוֹ עִמָּר וּכְתָן מְחוּבָּר כִּחְדָּא:</p>	<p>לֹא תִלְבַּשׁ שְׁעִטָּנוֹ צֶמֶר וּפְשָׁתִים יַחְדָּו: (ס)</p>	<p>11</p>

- (5) לא יהיה כלי גבר על אשה. שמהא דומה לאיש כדי שתלך בין האנשים (ספרי רכוז נזיר נט.), שאין זו אלא לשם ניאוף; ולא ילבש גבר שמלת אשה. לילך לישב בין הנשים. דבר אחר, שלא יסיר שער הערוה ושער של צית השחי: כי תועבת. לא אסרה תורה אלא לזנוש המביא לידי תועבה:
- (6) כי יקרא. פרט למזומן: לא תקח האם. צעודה על צניה (חולין קמ:):
- (7) למען ייטב לך וגו'. אם מזה קלה שאין צה חסרון כים, אמרה תורה למען ייטב לך והארכת ימים, קל וחומר למתן שכון של מזון חמורות (חולין קמב:):
- (8) כי תבנה בית חדש. אם קיימת מזון שלום הקן, סופך לצנות צית חדש ותקיים מזון מעקה, שמוזה גוררת מזון, ומגיע לכרס ושדה ולצגדים נאים, לכך נסמכו פרשיות הללו: מעקה. גדר סביב לגג, ואונקלוס תרגם תִּיקָא, כגון תיק שמשמר מה שצמחו: כי יפול הנפול. ראוי זה ליפול, ואף עפ"כ לא תתגלגל מיתחו על ירך, שמגלגלין זכות ע"י זכאי וחובה ע"י חייב:
- (9) כלאים. חטה ושעורה וחרצן צמפולת יד (קידושין לט. חולין פז:): פן תקדש. כתרומו תסתאב, כל דבר הנתעב על האדם, צין לשבח כגון הקדש צין לגנאי כגון איסור, נופל צו לשון קדש, כמו אל תגש צי כי קדשתיך (ישעיה סה, ה): המלאה. זה מילוי ותוספת שהזרע מוסיף:
- (10) לא תחרוש בשור ובחמור. הוא הדין לכל שני מינים שצעולם, (צבא קמא נד:) והוא הדין להנהיגם יחד קשורים וזגים שהולכת שום משא:

12	Thou shalt make thee twisted cords upon the four corners of thy covering, wherewith thou coverest thyself.	גְּדִילִים תַּעֲשֶׂה לָךְ עַל-אַרְבַּע כַּנְפוֹת כְּסוּתְךָ אֲשֶׁר תִּכְסֶה-בָּהּ: (ס)	כְּרוּסְפָדִין תַּעֲבִיד לָךְ עַל אַרְבַּע כַּנְפֵי כְּסוּתְךָ דָּתִתְכַּסִּי בָּהּ:
13	If any man take a wife, and go in unto her, and hate her,	כִּי-יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וַיִּשְׁנָאָהּ:	אִרִי יִסֵּב גֹּבֵר אֶתְתָּא וַיֵּיכּוֹל לְוֹתָהּ וַיִּשְׁנִינָהּ:
14	and lay wanton charges against her, and bring up an evil name upon her, and say: 'I took this woman, and when I came nigh to her, I found not in her the tokens of virginity';	וְשֵׁם לָהּ עֲלִילָת דְּבָרִים וְהוֹצֵא עָלֶיהָ שֵׁם רָע וְאָמַר אֶת-הָאִשָּׁה הַזֹּאת לָקַחְתִּי וְאֶקְבֵּב אֵלֶיהָ וְלֹא-מָצָאתִי לָהּ בְּתוּלִים:	וַיִּשְׁנֵי לָהּ תִּסְקוּפֵי מַלְיָן וַיַּפִּיק עָלֶיהָ שׁוֹם בִּישׁ וַיִּימַר יֵת אֶתְתָּא הִדָּא נְסִיבִית וְעִלִּית לְוֹתָהּ וְלֹא אִשְׁכַּחִית לָהּ בְּתוּלִין:
15	then shall the father of the damsel, and her mother, take and bring forth the tokens of the damsel's virginity unto the elders of the city in the gate.	וְלָקַח אָבִי הַנַּעֲרָ וְאִמָּהּ וְהוֹצִיאוּ אֶת-בְּתוּלֵי הַנַּעֲרָ אֶל-זִקְנֵי הָעִיר הַשְּׂעֵרָה:	וַיִּסֵּב אָבוּהָא דְּעוּלִימָתָא וְאִמָּהּ וַיַּפְּקוּן יֵת בְּתוּלֵי עוּלִימָתָא לְקִדְם סְבִי קַרְתָּא וְלִתְרַע בֵּית דִּין אֶתְרָא:
16	And the damsel's father shall say unto the elders: 'I gave my daughter unto this man to wife, and he hateth her;	וְאָמַר אָבִי הַנַּעֲרָ אֶל-הַזִּקְנִים אֶת-בְּתִי נָתַתִּי לְאִישׁ הַזֶּה לְאִשָּׁה וַיִּשְׁנָאָהּ:	וַיִּימַר אָבוּהָא דְּעוּלִימָתָא לְסְבִיא יֵת בְּרַתִּי יְהִבִית לְגוֹבְרָא הַדִּין לְאִתּוּ וַיִּשְׁנָהּ:
17	and, lo, he hath laid wanton charges, saying: I found not in thy daughter the tokens of virginity; and yet these are the tokens of my daughter's virginity.' And they shall spread the garment before the elders of the city.	וְהִנֵּה-הוּא שֵׁם עֲלִילָת דְּבָרִים לֵאמֹר לֹא-מָצָאתִי לְבִתִּי בְּתוּלִים וְאֵלֶּה בְּתוּלֵי בְתִי וַיַּפְּרְשׁוּ הַשְּׂמֹלָה לִפְנֵי זִקְנֵי הָעִיר:	וְהָא הוּא שְׁנֵי תִּסְקוּפֵי מַלְיָן לְמִימַר לֹא אִשְׁכַּחִית לְבִרְתִּי בְּתוּלִין וְאֵלִין בְּתוּלֵי בְרַתִּי וַיַּפְּרְסוּן שׁוֹשְׁפָא קִדְם סְבִי קַרְתָּא:
18	And the elders of that city shall take the man and chastise him.	וְלָקַחוּ זִקְנֵי הָעִיר-הַהִוא אֶת-הָאִישׁ וַיִּסְרּוּ אוֹתוֹ:	וַיִּדְּבְרוּן סְבִי קַרְתָּא הַהִיא יֵת גּוֹבְרָא וַיַּלְקוּן יְתִיָּהּ:

(11) שעשני. לשון עירוב, ורבותינו פירשו שוע טווי ונוז:

(12) גדילים תעשה לך. אף מן הכלאים, לכך שמכן הכמוצ (יצמות 7. ספרי רלג):

(13) ובא אליה ושנאה. סופו:

(14) ושם לה עלילת דברים. עזירה גוררת עזירה, עזר על לא תשגא (ויקרא יט, יז) סופו לצא לידי לשון הרע: את האשה הזאת. מכאן שאין אומר דבר אלא בפני בעל דין (ספרי רלז):

(15) אבי הנערה ואמה. מי שגדלו גדולים הרעים, ימצאו עליה (שם רלה):

(16) ואמר אבי הנערה. מלמד שאין רשות לאשה לדבר בפני האיש (שם):

(17) ופרשו השמלה. הרי זה משל, מחורין הדברים כשמלה (שם רלז):

(18) ויסרו אותו. מלקות:

<p>And they shall fine him a hundred shekels of silver, and give them unto the father of the damsel, because he hath brought up an evil name upon a virgin of Israel; and she shall be his wife; he may not put her away all his days.</p>	<p>וְעָנְשׁוּ אֹתוֹ מֵאָה כֶּסֶף וְנָתְנוּ לְאָבִי הַנַּעֲרָה כִּי הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלוֹ-תִהְיֶה לְאִשָּׁה לֹא-יֻכַּל לְשַׁלְּחָהּ כָּל-יָמֶיהָ: (ס)</p>	<p>19</p>
<p>But if this thing be true, that the tokens of virginity were not found in the damsel;</p>	<p>וְאִם-קוֹשֵׁטָא הָיָה פְתִימָא הָדִין לֹא אֲשַׁתְּכֶחוּ בְתוּלִין לְעוֹלִימָתָא:</p>	<p>20</p>
<p>then they shall bring out the damsel to the door of her father's house, and the men of her city shall stone her with stones that she die; because she hath wrought a wanton deed in Israel, to play the harlot in her father's house; so shalt thou put away the evil from the midst of thee.</p>	<p>וְהוֹצִיאוּ אֶת-הַנַּעֲרָה אֶל-פֶּתַח בֵּית-אָבִיהָ וְסָקְלוּהָ אַנְשֵׁי עִירָהּ בְּאֲבָנִים וּמָתָה כִּי-עָשְׂתָה נְבִלָה בְּיִשְׂרָאֵל לְזִנוּת בֵּית אָבִיהָ וּבַעֲרַת הָרַע מִקֶּרְבָּךְ: (ס)</p>	<p>21</p>
<p>If a man be found lying with a woman married to a husband, then they shall both of them die, the man that lay with the woman, and the woman; so shalt thou put away the evil from Israel.</p>	<p>כִּי-יִמָּצָא אִישׁ שֹׁכֵב עִם-אִשָּׁה בַּעַל-תָּ-פֶעַל וּמֹתוֹ גַּם-שְׁנֵיהֶם הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִם-הָאִשָּׁה וְהָאִשָּׁה וּבַעֲרַת הָרַע מִיִּשְׂרָאֵל: (ס)</p>	<p>22</p>
<p>If there be a damsel that is a virgin betrothed unto a man, and a man find her in the city, and lie with her;</p>	<p>כִּי יִהְיֶה נַעֲרָה בְתוּלָה מְאֻרָּשָׁה לְאִישׁ וּמָצְאוּהָ אִישׁ בָּעִיר וְשָׁכַב עִמָּהּ:</p>	<p>23</p>
<p>then ye shall bring them both out unto the gate of that city, and ye shall stone them with stones that they die: the damsel, because she cried not, being in the city; and the man, because he hath humbled his neighbour's wife; so thou shalt put away the evil from the midst of thee.</p>	<p>וְהוֹצִאתֶם אֶת-שְׁנֵיהֶם אֶל-שַׁעַר הָעִיר הַהוּא וְסָקְלִיתֶם אֹתָם בְּאֲבָנִים וּמָתוּ אֶת-הַנַּעֲרָה עַל-דְּבַר אֲשֶׁר לֹא-צָעָקָה בָּעִיר וְאֶת-הָאִישׁ עַל-דְּבַר אֲשֶׁר-עָנָה אֶת-אִשְׁתּוֹ רַעְיוֹ וּבַעֲרַת הָרַע מִקֶּרְבָּךְ: (ס)</p>	<p>24</p>

- (20) ואם אמת היה הדבר. צעדים והתראה, שזנתה לאחר אירוסין (כתובות מד:):
- (21) אל פתח בית אביה. ראו גידולים שגדלחם (שם מה:). וסקלוה אנשי עיריה. צמעמד כל אנשי עירה (ספרי רמ:). לזנות בית אביה. כמו צנית אציה:
- (22) ומתו גם שניהם. להוציא מעשה חדודים (ספרי רמא) שאין האשה נהנית מהם: גם. לרצות הנאים אחריהם (ס"א מאחוריהם). דבר אחר גם שניהם, לרצות את הולד, שאם הייתה מעוברת אין ממתינין לה עד שחלד (ערכין ז).
- (23) ומצאה איש בעיר. לפיכך שכזעמה, פרעה קוראה לגנב, הא אלו ישנה צביתה לא אירע לה (ספרי רמז:).

25	But if the man find the damsel that is betrothed in the field, and the man take hold of her, and lie with her; then the man only that lay with her shall die.	וְאִם-בַּחֲקֵלָא יִשְׁכַּח גּוֹבֶרֶת יֵת עוֹלִימְתָא דְּמֶאֱרָסָא וַיִּתְּקֶיף בָּהּ גּוֹבֶרֶת וַיִּשְׁכַּב עִמָּה וַיִּתְּקֵטִיל גּוֹבֶרֶת דְּשָׁכִיב עִמָּה בְּלַחְדוּדָהּ:	וְאִם-בַּשָּׂדֶה יִמָּצָא הָאִישׁ אֶת הַנַּעֲרָה הַמֵּאֲרָשָׁה וַהֲחִזִּיק-בָּהּ הָאִישׁ וַיִּשְׁכַּב עִמָּה וַיָּמָת הָאִישׁ אֲשֶׁר-שָׁכַב עִמָּה לְבָדּוֹ:	25
26	But unto the damsel thou shalt do nothing; there is in the damsel no sin worthy of death; for as when a man riseth against his neighbour, and slayeth him, even so is this matter.	וְלַעֲוִלִּימְתָא לֹא תַעֲבִיד מִדָּעִם לִית לְעוֹלִימְתָא חֻבַּת דִּין דְּקָטוּל אַרִי קָמָא דִּיקוּם גּוֹבֶרֶת עַל חֲבֵרֶיהָ וַיִּקְטְלֶיהָ נַפֶּשׁ כֵּן פִּתְגָמָא הַדִּין:	וְלַנַּעֲרָה לֹא-תַעֲשֶׂה דְּבָר אֵין לַנַּעֲרָה חַטָּא מוֹת כִּי כַּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל-רֵעֵהוּ וַיִּרְצַחֵהוּ נַפֶּשׁ כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה:	26
27	For he found her in the field; the betrothed damsel cried, and there was none to save her.	אַרִי בַּחֲקֵלָא אֲשַׁכַּח צִוְחַת עוֹלִימְתָא דְּמֶאֱרָסָא וְלִית דְּפָרִיק לָהּ:	כִּי בַשָּׂדֶה מָצְאָה צִעָקָה הַנַּעֲרָה הַמֵּאֲרָשָׁה וְאֵין מוֹשִׁיעַ לָהּ: (ס)	27
28	If a man find a damsel that is a virgin, that is not betrothed, and lay hold on her, and lie with her, and they be found;	אַרִי יִשְׁכַּח גֶּבֶר עוֹלִימְתָא בְּתוּלָתָא דְּלֹא מֶאֱרָסָא וַיַּחֲדֹנָה וַיִּשְׁכַּב עִמָּה וַיִּשְׁתַּכְּחוּן:	כִּי-יִמָּצָא אִישׁ נַעֲרָה בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא-אֲרָשָׁה וַתִּפְשָׁה וַיִּשְׁכַּב עִמָּה וַנִּמָּצְאוּ:	28
29	then the man that lay with her shall give unto the damsel's father fifty shekels of silver, and she shall be his wife, because he hath humbled her; he may not put her away all his days.	וַיִּתֵּן גּוֹבֶרֶת דְּשָׁכִיב עִמָּה לְאַבּוּהָא דְּעוֹלִימְתָא חֲמִשִּׁין סֶלְעִין דְּכֶסֶף וְלִיהָ תְּהִי לְאִתּוֹ חֲלָף דְּעַנְיָיָה לִית לִיהָ רֶשׁוּ לְמַפְטָרָה כָּל יוֹמוֹתֶיהָ:	וְנָתַן הָאִישׁ הַשָּׁכַב עִמָּה לְאָבִי הַנַּעֲרָה חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלֹו-תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עָנָה לֹא-יִכָּל שְׁלַחָה כָּל-יָמָיו: (ס)	29
XXIII	A man shall not take his father's wife, and shall not uncover his father's skirt.	לֹא יִסַּב גֶּבֶר יֵת אֶתֶּת אָבּוּהּ וְלֹא יִגְלִי כִנְפָא דְּאַבּוּהּ:	לֹא-יִקַּח אִישׁ אֶת-אִשְׁתּוֹ אָבִיו וְלֹא יִגְלֶה כִנֶּף אָבִיו: (ס)	XXIII
2	He that is crushed or maimed in his privy parts shall not enter into the assembly of the LORD.	לֹא יֵדְכִי דְּפָסִיק וְדִמְחָבֵל לְמִיעַל בְּקִהְלָא דִּי:	לֹא-יָבֵא פְצוּעֵ-דָּכָא (ברוב ספרי אשכנז דָּכָה) וּכְרוֹת שְׁפָכָה בְּקִהְלֵ יְהוָה: (ס)	2

(26) כי כאשר יקום וגו'. לפי פשוטו זה משמעו, כי אנוסה היא וצחוקה עמד עליה, כאדם העומד על חזירו להרגו. ורבותינו דרשו צו, (סנהדרין עג. פסחים כה:) הרי זה צא ללמד וגמלא למד וכו':

(1) לא יקח. אין לו זה לקוחין ואין קדושין חופסין זה (קידושין סז:). ולא יגלה כנף אביו. שומרת יבם של אביו הראויה לאביו, והרי כבר מזהר עליה משום עֲקוּת אִסְרֵי (ויקרא יח, יד), אלא לעצור על זו בשני לאוין, ולסמוך לה לא יבא ממזר, ללמד שאין ממזר אלא מחייבי כריתות, וק"ו מחייבי מיתות ד"ד, שאין צעריות מיתת ד"ד שאין זה כרת:

(2) פצוע דכה. שנפצעו או נדכאו ציגים שלו (יצמות עה.). וכרות שפכה. שנכרת הגיד, ושזב אינו יורה קילוח זרע, אלא שופך ושותם (שם:) ואינו מוליד:

<p>3 A bastard shall not enter into the assembly of the LORD; even to the tenth generation shall none of his enter into the assembly of the LORD.</p>	<p>לֹא יָבִיא מְזֻזָּר בְּקִהְלֵי יְהוָה גַּם דֹּוֹר עֲשִׂירִי לֹא יָבִיא לֹו בְּקִהְלֵי יְהוָה: (ס)</p>	<p>3 לֹא יָבִיא מְזֻזָּר בְּקִהְלֵי יְהוָה גַּם דֹּוֹר עֲשִׂירִי לֹא יָבִיא לֹו בְּקִהְלֵי יְהוָה: (ס)</p>
<p>4 An Ammonite or a Moabite shall not enter into the assembly of the LORD; even to the tenth generation shall none of them enter into the assembly of the LORD for ever;</p>	<p>לֹא יָבִיא עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי לְמִיֶּעַל בְּקִהְלֵי דִי אִם דָּרָא עֲשִׂירָה לֹא יָבִיא לְמִיֶּעַל בְּקִהְלֵי דִי עַד עַלְמָא:</p>	<p>4 לֹא יָבִיא עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בְּקִהְלֵי יְהוָה גַּם דֹּוֹר עֲשִׂירִי לֹא יָבִיא לָהֶם בְּקִהְלֵי יְהוָה עַד־עוֹלָם:</p>
<p>5 because they met you not with bread and with water in the way, when ye came forth out of Egypt; and because they hired against thee Balaam the son of Beor from Pethor of Aram-naharaim, to curse thee.</p>	<p>עַל עִסֶּק דָּלָא עָרְעוּ יִתְכּוֹן בְּלֶחֶם וּבִמְיָא בְּאֻרְחָא בְּמַפְקוֹן מִמְצָרִים וְדִאָגֵר עֲלֵךְ יִת בְּלָעָם בֶּר בְּעוֹר מִפְתּוֹר אֲרַם דְּעַל פֶּתַח לְקַטְוֹתָךְ:</p>	<p>5 עַל־דָּבָר אֲשֶׁר לֹא־קָדְמוּ אִתְּכֶם בְּלֶחֶם וּבִמְיָם בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמְצָרִים וְאֲשֶׁר שָׂכַר עָלֶיךָ אֶת־בְּלָעָם בֶּן־בְּעוֹר מִפְתּוֹר אֲרַם נַחְרַיִם לְקַלְלֶךָ:</p>
<p>6 Nevertheless the LORD thy God would not hearken unto Balaam; but the LORD thy God turned the curse into a blessing unto thee, because the LORD thy God loved thee.</p>	<p>וְלֹא אָבִיא יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְסַבְּלָא מִן בְּלָעָם וַיִּפְּדֵךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לֵךְ יִת לְנֶשִׁין לְבָרְכֵן אֲרִי רִיחְמֵךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>6 וְלֹא־אָבָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשַׁמֵּעַ אֶל־בְּלָעָם וַיִּהְיֶה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֵךְ אֶת־הַקְלָלָה לְבִרְכָּה כִּי אֲהַבְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>
<p>7 Thou shalt not seek their peace nor their prosperity all thy days for ever.</p>	<p>לֹא תִתְּבַע שְׁלָמָהוֹן וְשִׁבְתָּהוֹן כָּל יוֹמֶיךָ לְעוֹלָם:</p>	<p>7 לֹא־תִדְרֹשׁ שְׁלָמָם וְשִׁבְתָּם כָּל־יְמֶיךָ לְעוֹלָם: (ס)</p>
<p>8 Thou shalt not abhor an Edomite, for he is thy brother; thou shalt not abhor an Egyptian, because thou wast a stranger in his land.</p>	<p>לֹא תִרְחִיק אֲדוֹמִי אֲרִי אַחֻדָּה הוּא לֹא תִרְחִיק מִצְרָאִי אֲרִי דִיִּיר תְּוִיתָא בְּאַרְעֵיהּ:</p>	<p>רצעי 8 לֹא־תִתְּעַב אֲדָמִי כִּי אֲחִיךָ הוּא לֹא־תִתְּעַב מִצְרִי כִּי־גֵר תֵּהְיֶה בְּאֶרְצוֹ:</p>
<p>9 The children of the third generation that are born unto them may enter into the assembly of the LORD.</p>	<p>בְּנֵין דִּיִּתְּלִידוֹן לְהוֹן דָּרָא תְּלִיתָא יָבִיא לְהוֹן לְמִיֶּעַל בְּקִהְלֵי דִי:</p>	<p>9 בְּנִים אֲשֶׁר־יֻלְּדוּ לָהֶם דֹּוֹר שְׁלִישִׁי יָבִיא לָהֶם בְּקִהְלֵי יְהוָה: (ס)</p>

(3) לא יבא ממזר בקהל ה'. לא ישא ישראלי:

(4) לא יבא עמוני. לא ישא ישראלי:

(5) על דבר. על הענה (ספרי רנ) שיענו אחתם להחטיאכם: בדרך. כשהייתם צטור:

(7) לא תדרש שלום. מכלל שנאמר עמך יגש בקרבך (פסוק יז), יכול אף זה כן, תלמוד לומר לא תדרש שלום (שם רנא):

(8) לא תתעב אדמי. לגמרי, אע"פ שראוי לך לתעבו שניא נחמד לקראתך: לא תתעב מצרי. מכל וכל, אע"פ שזרקו וזוכים ליאור, מה טעם, שהיו לכם חכסניא בשעת הדחק. לפיכך:

(9) בנים אשר יולדו להם דור שלישי וגו'. ושאר האומות מותרין מיד, הא למדת, שהחטיא לאדם קשה לו מן ההורגו,

10	When thou goest forth in camp against thine enemies, then thou shalt keep thee from every evil thing.	יח כִּי־תֵצֵא מַחֲנֶה עַל־אִיבֶיךָ וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דָּבָר רָע:	אֲרִי תִפּוֹק מִשְׁרִיתָא עַל בְּעָלֵי דְבִבְךָ וְתִסְתָּמֵר מִכָּל מַדְעָם בִּישׁ:
11	If there be among you any man, that is not clean by reason of that which chanceth him by night, then shall he go abroad out of the camp, he shall not come within the camp.	יח כִּי־יִהְיֶה בְךָ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִהְיֶה טָהוֹר מִקֶּרֶה־לַיְלָה וַיֵּצֵא אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה לֹא יָבֹא אֶל־תוֹךְ הַמַּחֲנֶה:	אֲרִי יְהִי בְךָ גִּבֹּר דְּלֹא יְהִי דְכִי מִקְרֵי לַיְלָא וַיִּפּוֹק לְמִבְרָא לְמִשְׁרִיתָא לֹא יֵיעוֹל לְגוֹ מִשְׁרִיתָא:
12	But it shall be, when evening cometh on, he shall bathe himself in water; and when the sun is down, he may come within the camp.	יח וְהָיָה לַפְּנוֹת־עֶרֶב יִרְתֵּץ בַּמַּיִם וַיִּכְבֹּא הַשֶּׁמֶשׁ יָבֹא אֶל־תוֹךְ הַמַּחֲנֶה:	וְיְהִי לְמַפְנֵי רִמְשָׁא יִסְחִי בַמַּיָא וַיִּכְמִיעַל שִׁמְשָׁא יֵיעוֹל לְגוֹ מִשְׁרִיתָא:
13	Thou shalt have a place also without the camp, whither thou shalt go forth abroad.	יח וְיָדָה תִּהְיֶה לְךָ מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וַיֵּצֵאתָ שָׁמָּה חוּץ:	וְאַתָּה מִתּוֹשֵׁן יְהִי לְךָ מִבְרָא לְמִשְׁרִיתָא וְתִפּוֹק תָּמָן לְבִרָא:
14	And thou shalt have a paddle among thy weapons; and it shall be, when thou sittest down abroad, thou shalt dig therewith, and shalt turn back and cover that which cometh from thee.	יח וַיִּתֵּן תִּהְיֶה לְךָ עַל־אֲזֻנְךָ וְהָיָה בְשִׁבְתְּךָ חוּץ וְחָפַרְתָּה בָּהּ וְשָׁבַתָּ וְכִסִּיתָ אֶת־צִאֲתֶךָ:	וְסִפְתָּא תְּחִי לְךָ עַל זִינְךָ וְיְהִי בְּמִתְבָּךְ בְּבִרָא וְתִחְפֹּר בָּהּ וְתִתּוֹב וְתִכְסִי יָת מִפְקָתֶךָ:
15	For the LORD thy God walketh in the midst of thy camp, to deliver thee, and to give up thine enemies before thee; therefore shall thy camp be holy; that He see no unseemly thing in thee, and turn away from thee.	יח כִּי יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ מִתְּהַלְּלֶךָ בְּקֶרֶב מַחֲנֶךָ לְהַצִּילְךָ וּלְתַתּוֹ אִיבֶיךָ לִפְנֶיךָ וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ וְלֹא־יֵרָאֶה בְךָ עֲרֹנָת דְּבָר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ: (ס)	אֲרִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ שְׂכִינִתִּיָּה מִתְּהַלְּקָא בְּגוֹ מִשְׁרִיתֶךָ לְשִׁיבּוֹתֶךָ וּלְמַמְסֵר שְׁנֵאֲךָ קְדָמָךָ וְתִתִּי מִשְׁרִיתֶךָ קְדִישָׁא וְלֹא יִתְחַזִּי בְךָ עֲבִירַת פְּתָגָם וְיִתּוֹב מִימְרִיָּה מְלֵאִיטְבָא לְךָ:
16	Thou shalt not deliver unto his master a bondman that is escaped from his master unto thee;	יח לֹא־תִסְגִּיר עֶבֶד אֶל־אֲדֹנָיו אֲשֶׁר־יִנָּצֵל אֵלָיֶךָ מֵעַם אֲדֹנָיו:	לֹא תִמְסֵר עֶבֶד עַמְּמִין לִיד רַבּוּנִיָּה דְּיִשְׁתִּיב לְוֹתֶךָ מִן קֳדָם רַבּוּנִיָּה:

שהורגו הורגו בעולם הזה, והמחטיא מוֹאִילָא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה וּמִן הָעוֹלָם הַבָּא, לְפִיכָךְ אֲדוּם שְׁקָדָם בְּחָרֵץ לֹא נִמְעַז, וְכֵן מִזְרִים שְׂטָנָא, וְאֵלּוּ שֶׁהִמְטִיאוּם נִמְעָזוּ:

(10) כִּי תֵצֵא וְגַר וְנִשְׁמַרְתָּ. שֶׁשָּׁטָן מִקְטָרֵג בְּשַׁעַת הַסִּכָּנָה:

(11) מִקְרָה לַיְלָה. דִּיבֵר הַכְמוּצָה בַּהוּוּ: וַיֵּצֵא אֶל מַחוּץ לַמַּחֲנֶה. זוּ מִזֵּמַת עֲשֵׂה: לֹא יָבֹא אֶל תוֹךְ הַמַּחֲנֶה. זוּ מִזֵּמַת לֹא תַעֲשֶׂה, וְאִסּוּר לְהִכָּנֵס לְמַחֲנֶה לְוִיָּה וְכָל שָׂכָן לְמַחֲנֶה שְׂכִינָה (פְּסָחִים סח):

(12) וְהָיָה לַפְּנוֹת עֶרֶב. סוּמָךְ לְהַעֲרֵץ שִׁמְשׁוֹ יִטְבֹּל, שְׁאִינוּ טָהוֹר בְּלֹא הָעֶרֶב הַשֶּׁמֶשׁ:

(13) וַיִּד תִּהְיֶה לְךָ. כְּתִרְגוּמוֹ, כְּמוֹ אִישׁ עַל יָדוֹ (בְּמִדְבָר ב, יז): מַחוּץ לַמַּחֲנֶה. חוּץ לַעֲנָן:

(14) עַל אֲזִנְךָ. לְבַד מִשְׁאֵר כְּלִי תַשְׁמִישֶׁךָ: אֲזִנְךָ. כְּמוֹ כְּלִי זִינְךָ:

(15) וְלֹא יֵרָאֶה בְךָ. הַקְצִיָּה, עֲרוֹמֵךְ דָּבָר:

(16) לֹא תִסְגִּיר עֶבֶד. כְּתִרְגוּמוֹ. דָּבָר אַחֵר, אִפְּלִי עֶבֶד כְּנַעֲנִי שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁבָרַח מִחוּצָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (גִּיטִין מה):

17	עִמָּךְ יֵשֵׁב בְּקִרְבְּךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחָר בְּאַחַד שְׁעֵרֶיךָ בְּטוֹב לוֹ לֹא תוֹנֶנּוּ: (ס)	17
18	לֹא-תִהְיֶה קְדֻשָּׁה מִבָּנוֹת יִשְׂרָאֵל וְלֹא-יִהְיֶה קְדָשׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	18
19	לֹא תָבִיא אֶתְנֶן זִוְנָה וּמַחֲרִיר כָּלֵב בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְכָל- נָדָר כִּי תוֹעֲבֶבֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ גַּם-שְׂנֵיהֶם: (ס)	19
20	לֹא-תִשְׁיֹף לְאֶחִיךָ נֶשֶׁף כֶּסֶף נֶשֶׁף אֲכָל נֶשֶׁף כָּל-דָּבָר אֲשֶׁר יִשְׁיֹף:	20
21	לִנְכַרִי תִשְׁיֹף וּלְאֶחִיךָ לֹא תִשְׁיֹף לְמַעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַשְׁלַח יָדְךָ עַל- הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אַתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: (ס)	21
22	כִּי-תֹדַר נָדָר לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תֵאָחֵז לְשַׁלְמוֹ כִּי-דָרֹשׁ יִדְרֹשְׁנוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מֵעַמָּךְ וְהָיָה בְּךָ חֲטָא:	22
23	וְכִי תִחְדָּל לִנְדָּר לֹא-יִהְיֶה בְּךָ חֲטָא:	23

(18) לא תהיה קדשה. מופקרת, מקודשת ומוזמנת לזנות: ולא יהיה קדש. מוזמן למשכב זכור (סנהדרין נד:), ואונקלוס תרגם לא תהא אחתא מצנת ישראל לגבר עצדא, שאף זו מופקרת לצעילת זנות היא, מאחר שאין קדושין מופסין לו זה, שהרי הוקשו לחמור, שנאמר שבו לכם פה עם החמור (בראשית כב, ה), עם הדומה לחמור. ולא יסב גברא מצני ישראל אחתא אמא, שאף הוא נעשה קדש על ידה, שכל צעילותיו בעילות זנות, שאין קדושין מופסין לו זה:

(19) אתנן זונה. נתן לה טלה צאתנה פסול להקדשה: ומחיר כלב. החליף שה כלכל: גם שניהם. לרבות שנויים (צא קמא סה:), כגון חטים ועשן סלת:

(20) לא תשיך. אזהרה ללוה שלא יתן רצית למלוה (צא מציא עה:), ואח"כ אזהרה למלוה, אף כסף לא תפן לו בנשך (ויקרא כה, לו ספרי רסב):

(21) לנכרי תשיך. ולא לאחיק (צא מציא ע:), לאו הצא מכלל עשה, עשה, לעצור עליו צני לאוין ועשה:

(22) לא תאחר לשלמו. שלשה רגלים, ולמדוהו רבותינו מן המקרא (ראש השנה ד:):

24	That which is gone out of thy lips thou shalt observe and do; according as thou hast vowed freely unto the LORD thy God, even that which thou hast promised with thy mouth.	מוֹצֵא שְׁפָתֶיךָ תִּשְׁמֹר וְעָשִׂיתָ כִּמְאֹד וְנִדְרָתָא קֳדָם יי אֱלֹהֶיךָ נִדְבָה אֲשֶׁר דְּבַרְתָּ בְּפִיךָ: (ס)	24
25	When thou comest into thy neighbour's vineyard, then thou mayest eat grapes until thou have enough at thine own pleasure; but thou shalt not put any in thy vessel.	כִּי תָבֹא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים כִּנְפֹשֶׁךָ שְׁבַעֲךָ וְלִיֶּךָ לֹא תִתֵּן: (ס)	חמישי
26	When thou comest into thy neighbour's standing corn, then thou mayest pluck ears with thy hand; but thou shalt not move a sickle unto thy neighbour's standing corn.	כִּי תָבֹא בְּקִמְתָּ רֵעֶךָ וְקִטְפַתָּ מְלִילֹת בִּידְךָ וְחָרְמַשׁ לֹא תִנִּיף עַל קִמְתָּ רֵעֶךָ: (ס)	26
XXIV	When a man taketh a wife, and marieth her, then it cometh to pass, if she find no favour in his eyes, because he hath found some unseemly thing in her, that he writeth her a bill of divorcement, and giveth it in her hand, and sendeth her out of his house, and she departeth out of his house, and goeth and becometh another man's wife, and the latter husband hateth her, and writeth her a bill of divorcement, and giveth it in her hand, and sendeth her out of his house; or if the latter husband die, who took her to be his wife;	כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבִעֻלָּהּ וְהָיָה אִם־לֹא תִמְצָא־תָן בְּעֵינָיו כִּי־מֵצָא בָּהּ עֲרֹנָת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשָׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ: וַיֵּצֵאָהּ מִבֵּיתוֹ וְהָלְכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ־אַחֵר: וַיִּשְׁנֹאֶהָ הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשָׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ אֹו כִּי יָמוּת הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן אֲשֶׁר־לָקַחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה: וַיִּשְׁנִינָה גּוֹבְרָא בְּתָרְאָה וַיִּכְתּוֹב לָהּ גֵּט פְּטוּרִין וַיִּתֵּן בְּיָדָהּ וַיִּפְטְרֶנָּה מִבֵּיתָהּ אֹו אִרִי יָמוּת גּוֹבְרָא בְּתָרְאָה דְּנִסְבָּה לִיהָ לְאִתּוֹ:	XXIV

- (24) מוצא שפתיך תשמור. ליתן עשה על לא מעשה (שס.ו):
- (25) כי תבא בכרם רעך. צפועל הכמוז מדצר (צצא מציעא פז): כנפשך. כמה שמרצה: שבעך. ולא אכילה גסה (שס): ואל כליך לא תתן. מכאן שלא דברה חורה אלא צעעת הצניע, בזמן שאתה נותן לכליו של בעל הבית (שס), אזל אם צא לעדור ולקשקש, אינו אוכל (שס פט):
- (26) כי תבא בקמת רעך. אף זו צפועל הכמוז מדצר (צ"מ פז):
- (1) כי מצא בה ערות דבר. מצוה עליו לגרשה, שלא תמצא חן בעיניו (פ"א מצוה שלא תמצא חן בעיניו):
- (2) לאיש אחר. אין זה בן זוגו של ראשון, הוא הוציא רשעה מתוך ביתו, וזה הכניסה (גיטין פז):
- (3) ושנאה האיש האחרון. הכמוז מצשרו שסופו לשנאותה, ואם לאו, קוצרתו, שנאמר או כי ימות:

her former husband, who sent her away, may not take her again to be his wife, after that she is defiled; for that is abomination before the LORD; and thou shalt not cause the land to sin, which the LORD thy God giveth thee for an inheritance.

לֹא־יוּכַל בַּעֲלָהּ הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר־ שָׁלְחָהּ לָשׁוּב לִקְחָתָהּ לְהִזּוֹת לּוֹ לְאִשָּׁה אַחֲרֵי אֲשֶׁר הִטְמִינָהּ כִּי־תוֹעֵבָה הוּא לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא תַחֲטִיֵּא אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה: (ס)

When a man taketh a new wife, he shall not go out in the host, neither shall he be charged with any business; he shall be free for his house one year, and shall cheer his wife whom he hath taken.

כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה לֹא יֵצֵא בַּצָּבָא וְלֹא־יַעֲבֹר עָלָיו לְכָל־דָּבָר גָּזִי יִהְיֶה לְבֵיתוֹ שָׁנָה אֶחָת וְשִׂמַּח אֶת־אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר־לָקַח: ששי

No man shall take the mill or the upper millstone to pledge; for he taketh a man's life to pledge.

לֹא־יִחַבֵּל רַחִים וְרֹכֵב כִּי־נֶפֶשׁ הוּא חֵבֵל: (ס) 6

If a man be found stealing any of his brethren of the children of Israel, and he deal with him as a slave, and sell him; then that thief shall die; so shalt thou put away the evil from the midst of thee.

כִּי־יִמָּצָא אִישׁ גֹּנֵב נֶפֶשׁ מֵאֶחָיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִתְעַמְר־בּוֹ וּמָכְרוֹ וּמֵת הַגֹּנֵב הַהוּא וּבִעֲרִיתָ הָרָע מִקֶּרְבְּךָ: (ס) 7

Take heed in the plague of leprosy, that thou observe diligently, and do according to all that the priests the Levites shall teach you, as I commanded them, so ye shall observe to do.

הַשֹּׁמֵר בַּנֶּגַע־הַצִּרְעָתָה לְשֹׁמֵר מְאֹד וְלַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר־יֹרֶוּ אֹתְכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כַּאֲשֶׁר צִוִּיתֶם תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת: 8

(4) אחרי אשר הטמאה. לרבות סוטה שנסתרה (יצמות יא):

(5) אשה חדשה. שהיא חדשה לו, ואפילו אלמנה, פרט למחזיר גרושתו (סוטה מד): ולא יעבור עליו. דבר הנצא: לכל דבר. הוא צורך הנצא, לא לספק מים ומזון ולא לתקן דרכים, אצל החוזרים מעורכי המלחמה ע"פ כהן, כגון צנה בית ולא חנכו, או ארס אשה ולא לקחה, מספיקין מים ומזון ומתקנין את הדרכים (ספרי רעא סוטה מד): יהיה לביתו. אף בשביל ביתו, אם צנה בית וחנכו, ואם נטע כרם וחללו, אינו זו מציתו בשביל כרכי המלחמה: לביחו. זה ביתו (ספרי סס): יהיה. לרבות את כרמו: ושמח. ישמח את אשתו, ותרגמו ויטעו ית אפסיה, והמתרגם ויטעו ית אפסיה, טועה הוא, שאין זה תרגום של ושמח אלא של ושמח:

(6) לא יחבול. אם צא למשכנו על חוצו צ"ד, לא ימשכנו צדצרים שעושים צהן אוכל נפש (צנא מניעא קיג): רחים. היא התחמונה: ורכב. היא העליונה:

(7) כי ימצא. צעדים (ספרי רעג) והתראה, וכן כל ימצא שבתורה: והתעמר בו. אינו חייב עד שישתמש בו:

(8) השמר בנגע הצרעת. שלא תמלוש סימני טומאה ולא תקוץ את הצרעת (מכות כז): ככל אשר יורו אתכם. אם להסגיר, אם להחליט, אם לטהר:

9 Remember what the LORD thy God did unto Miriam, by the way as ye came forth out of Egypt.	זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה הוּא דָּכִיר יְת דַּעְבַּד יי אֱלֹהֶיךָ לְמִרְיָם בְּדֶרֶךְ מִצְרַיִם בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם: (ס)	9
10 When thou dost lend thy neighbour any manner of loan, thou shalt not go into his house to fetch his pledge.	כִּי-תִשָּׂא בִרְעֶךָ מִשְׁאֵת מְאוֹמָה אֲרִי תִרְשִׁי בַחֲבֶרֶךָ רְשׁוֹת לֹא-תִבֵּא אֶל-בֵּיתוֹ לִעֲבֹט עִבְטוֹ: מִדָּעַם לֹא תִעוֹל לְבֵיתָהּ לְמִסֵּב מִשְׁכּוֹנֶיהָ:	10
11 Thou shalt stand without, and the man to whom thou dost lend shall bring forth the pledge without unto thee.	בַּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אַתָּה נֹשֶׂה בּוֹ יוֹצִיא אֵלֶיךָ אֶת-הָעֲבֹט הַחֻצָּה: בְּבָרָא תִקּוּם וּגִבְרָא דְאֵת רְשִׁי בֵּיהּ יִפִּיק לָךְ יְת מִשְׁכּוֹנָא לְבָרָא:	11
12 And if he be a poor man, thou shalt not sleep with his pledge;	וְאִם-אִישׁ עֲנִי הוּא לֹא תִשְׁכַּב בְּעִבְטוֹ: וְאִם גְּבֵר מִסְכִּין הוּא לֹא תִשְׁכּוּב בְּמִשְׁכּוֹנֶיהָ:	12
13 thou shalt surely restore to him the pledge when the sun goeth down, that he may sleep in his garment, and bless thee; and it shall be righteousness unto thee before the LORD thy God.	הָשִׁב תְּשִׁיב לוֹ אֶת-הָעֲבֹט כִּבּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשִׁלְמָתוֹ וּבִרְכָּךְ וְלֹךְ תִּתֶּנָּה צְדָקָה לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (ס) אַתָּבָא תְּתִיב לִיהּ יְת מִשְׁכּוֹנָא כְּמִיעַל שְׁמֵשׁ וְיִשְׁכּוּב בְּכִסּוּתָהּ וּיְבָרְכְךָ וְלָךְ תְּהִי זְכוֹ קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ:	13
14 Thou shalt not oppress a hired servant that is poor and needy, whether he be of thy brethren, or of thy strangers that are in thy land within thy gates.	לֹא-תַעֲשֹׂק שָׂכִיר עֲנִי וְאֲבִיּוֹן מֵאֲחֶיךָ אוֹ מִגֵּרְךָ אֲשֶׁר בְּאֶרֶץךָ בְּשַׁעְרֶיךָ: לֹא תַעֲשׂוּק אַגִּירָא עֲנִיא וּמִסְכִּינָא מֵאֲחָךְ אוֹ מִגֵּיּוֹרְךָ דְּבִאֶרֶעֶךָ בְּקִרְיָךְ:	שביעי 14
15 In the same day thou shalt give him his hire, neither shall the sun go down upon it; for he is poor, and setteth his heart upon it: lest he cry against thee unto the LORD and it be sin in thee.	בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא-תִבּוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ כִּי עֲנִי הוּא וְאֵלָיו הוּא נָשָׂא אֶת-נַפְשׁוֹ וְלֹא יִקְרָא עָלֶיךָ אֶל-יְהוָה וְהָיָה בְּךָ חֵטָא: (ס) בְּיוֹמִיהּ תִּתִּין אַגְרִיָּה וְלֹא תִיעוֹל עֲלוֹהֵי שְׁמֵשׁ אֲרִי עֲנִיא הוּא וְלִיהּ הוּא מִסָּר יְת נַפְשִׁיהּ וְלֹא יִקְרִי עָלָךְ קָדָם יי וְהִי בְךָ חֻבָּא:	15

- (9) זכור את אשר עשה ה' אליך למרים. אם זאת להזכיר שלא תלקה בזרעך, אל תספר לשון הרע, זכור העשוי למרים שדברה בנאמה ולקחה בנגעים (ספרי רעה):
- (10) כי תשה ברעך. תחוב בחבירך: משאת מאומה. חוב של כלום:
- (12) לא תשכב בעבטו. לא תשכב ועצטו אלך:
- (13) כבוא השמש. אם כמות לילה הוא, ואם כמות יום החזירהו בצקר, וכבר כתוב בואלה המשפטים עד זא השמש תשיצנו לו (שמות כז, כה), כל היום תשיצנו לו, וכזא השמש תחטנו (בזא מניעא קיד): וברכך. ואם אינו מזכרך, מכל מקום ולך תהיה זדקה:
- (14) לא תעשוק שכיר. והלא כבר כתוב, אלא לעזור על האציון בשני לאוין, לא תעשוק שכר שכיר שהוא עני ואציון, ועל העשיר כבר הוזכר לא תעשוק את רעך (ויקרא יט, יג): אביון. התאז לכל דבר (ויקרא רבה לד, ו): מגרך. זה גר זדק: בשעריך. זה גר מושב האוכל נצילות: אשר בארצך. לרבות שכר בהמה וכלים:
- (15) ואליו הוא נושא את נפשו. אל השכר הזה הוא נושא את נפשו למוות, עלה בזכש ונמלה צאלין (בזא מניעא קיד). והיה בך חטא. מכל מקום, אלא שממחרין ליפרע ע"י הקורא (ספרי רעט):

16	The fathers shall not be put to death for the children, neither shall the children be put to death for the fathers; every man shall be put to death for his own sin.	לֹא יוּמָתוּ אָבוֹת עַל-בָּנִים וּבָנִים לֹא-יוּמָתוּ עַל-אָבוֹת אִישׁ בְּחַטָּאתוֹ יוּמָתוּ: (ס)	לֹא יָמוּתוּן אָבֹהֶן עַל פֹּהַם בָּנֵין וּבָנֵין לֹא יָמוּתוּן עַל פֹּהַם אָבֹהֶן אִנְשׁ בְּחַוְבִּיהַּ יָמוּתוּן:
17	Thou shalt not pervert the justice due to the stranger, or to the fatherless; nor take the widow's raiment to pledge.	לֹא תִטֶּה מִשְׁפָּט גֵּר יְתוֹם וְלֹא תִחַבֵּל בְּגָד אֶלְמָנָה:	לֹא תַצְלִי דִין גֵּיזֹר יִיתָם וְלֹא תִסָּב מִשְׁכֹּנָא פְסוּת אֶרְמָלָא:
18	But thou shalt remember that thou wast a bondman in Egypt, and the LORD thy God redeemed thee thence; therefore I command thee to do this thing.	וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וַיַּפְדֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם עַל- כֵּן אֶנְכִּי מְצַוֶּה לַעֲשׂוֹת אֶת- הַדָּבָר הַזֶּה: (ס)	וְתִדְכַּר אֲרִי עֶבְדָּא הָוִיתָא בְּמִצְרַיִם וּפִרְקֶךָ יְיָ אֱלֹהֶךָ מִתַּמָּן עַל כֵּן אֲנִי מִפְקִיד לְךָ לַמַּעֲבָד יֵת פְּתִיגָא הַדִּין:
19	When thou reapest thy harvest in thy field, and hast forgot a sheaf in the field, thou shalt not go back to fetch it; it shall be for the stranger, for the fatherless, and for the widow; that the LORD thy God may bless thee in all the work of thy hands.	כִּי תִקְצֹר קִצְרֶךָ בְּשָׂדֶךָ וְשָׁכַחְתָּ עֹמֶר בְּשָׂדֶךָ לֹא תָשׁוּב לִקְחָתוֹ לַגֵּר לַיְתוֹם וְלֶאֱלֻמָּנָה יִהְיֶה לָמַעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֶׂה יָדֶיךָ: (ס)	אֲרִי תַחְצוֹד חֲצִדֶךָ בְּחַקְלֶךָ וְתִתְנֶשֶׁ עוֹמְרָא בְּחַקְלָא לֹא תָתִיב לְמַסְבִּיהַּ לַגֵּיזֹרָא לַיְתָמָא וְלֶאֱרַמְלָתָא יְהִי בְדִיל דִּיבְרַכְכָּךָ יְיָ אֱלֹהֶךָ בְּכָל עוֹבְדֵי יָדֶךָ:
20	When thou beatest thine olive-tree, thou shalt not go over the boughs again; it shall be for the stranger, for the fatherless, and for the widow.	כִּי תַחַבֵּט זֵיתֶךָ לֹא תִפְאֵר אַחֲרָיִךָ לַגֵּר לַיְתוֹם וְלֶאֱלֻמָּנָה יִהְיֶה:	אֲרִי תַחַבֹּט זֵיתֶךָ לֹא תִפְלִי בְּתַרְךָ לַגֵּיזֹרָא לַיְתָמָא וְלֶאֱרַמְלָתָא יְהִי:
21	When thou gatherest the grapes of thy vineyard, thou shalt not glean it after thee; it shall be for the stranger, for the fatherless, and for the widow.	כִּי תִבְצֹר פְּרֻמֶּךָ לֹא תַעוֹלֵל אַחֲרָיִךָ לַגֵּר לַיְתוֹם וְלֶאֱלֻמָּנָה יִהְיֶה:	אֲרִי תַקְטוֹף פְּרֻמֶּךָ לֹא תַעְלִיל בְּתַרְךָ לַגֵּיזֹרָא לַיְתָמָא וְלֶאֱרַמְלָתָא יְהִי:

(16) לא יומתו אבות על בנים. עדות זנים, ואם תאמר צעון זנים, כבר נאמר איש בחטאו יומתו, אבל מי שאינו איש, מת צעון אציו, והקטנים מתים צעון אבותם בידי שמים:
(17) לא תטה משפט גר יתום. ועל העשיר כבר הוזהר, לא תטה משפט (לעיל טז, יט), ושנה צעני לעצור עליו בשני לאוין, לפי שנקל להטות משפט עני יותר משל עשיר, לכך הזהיר ושנה עליו: ולא תחבול. שלא בשעת הלואה:
(18) וזכרת. על מנת כן פדיתיך, לשמור חוקותי אפילו יש חסרון כיס בדבר:
(19) ושכחת עומר. ולא גדיש, מכאן אמרו (פאה פ"ו מ"ו), עומר שיש בו סאתים ושכחו, אינו שכחה: בשדה. לרבות שכחת קמה, ששכח מקצתה מלקצור: לא תשוב לקחתו. מכאן אמרו, (שם פ"ו מ"ד) שלאחריו שכחה, שלפניו אינו שכחה, שאינו צלל תשוב: למען יברכך. ואע"פ שצאת לידו שלא צמחין, ק"ו לעושה צמחין, אמור מעתה, נפלה סלע מידו ומלאה עני ונחפרנס זה, הרי הוא מחצרך עליה (ספרי רפג):
(20) לא תפאר. לא תטול תפארתו ממנו (חולין קלא), מכאן שמניחין פאה לאילן: אחריו. זו שכחה (שם):
(21) לא תעולל. אם מנאח צו עוללות לא תקחנה. ואיזו היא עוללות, כל שאין לה לא כסף ולא נטף, יש לה אחד מהם, הרי הוא לבעל הצית (פאה פ"ו מ"ד). וראיתי בגמרא ירושלמית (פאה פ"ז ה"ג), איזו היא כסף, פסיגין זה על גבי זה, נטף, אלו התלויות שזדרה ויורדות:

<p>22 And thou shalt remember that thou wast a bondman in the land of Egypt; therefore I command thee to do this thing.</p>	<p>וְתִזְכֹּר אֲרִי עֲבָדָא הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם דְּמִצְרַיִם עַל כֵּן אֲנָא מְפָקִיד לָךְ לְמַעַבְדָּא יְתָא פְתִיגְמָא הָרִין:</p>	<p>22 וְזָכַרְתָּ כִּי־עָבַד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־כֵּן אֲנִי מְצֻוֶה לַעֲשׂוֹת אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה: (ס)</p>
<p>XXV If there be a controversy between men, and they come unto judgment, and the judges judge them, by justifying the righteous, and condemning the wicked,</p>	<p>אֲרִי יְהִי דִין בֵּין גּוֹבְרִיא וְיִתְקַרְבּוּן לְדִינָא וְיִדְיוּנוּן וְיִזְכּוּן יְתָא זְכָאָה וְיִחְיִיבּוּן יְתָא חֲיִיבָא:</p>	<p>XXV כִּי־יְהִי רִיב בֵּין אָנָשִׁים וְנָגְשׁוּ אֶל־הַמִּשְׁפָּט וּשְׁפָטוּם וְהַצְדִּיקוּ אֶת־הַצְדִּיק וְהִרְשִׁיעוּ אֶת־הָרָשָׁע:</p>
<p>2 then it shall be, if the wicked man deserve to be beaten, that the judge shall cause him to lie down, and to be beaten before his face, according to the measure of his wickedness, by number.</p>	<p>וְיְהִי אִם בֶּר חֲיִיב לְאַלְקָאָה חֲיִיבָא וְיִרְמִינִיה דִּינָא וְיִלְשִׁינִיה קְדָמוּהִי כְּמִסַּת חֻבְתִּיה בְּמִנּוּן:</p>	<p>2 וְהָיָה אִם־בֶּן הַפֹּת הָרָשָׁע וְהִפִּילוּ הַשֹּׁפֵט וְהַכְּהוּ לְפָנָיו כְּדִי רִשְׁעָתוֹ בְּמִסְפָּר:</p>
<p>3 Forty stripes he may give him, he shall not exceed; lest, if he should exceed, and beat him above these with many stripes, then thy brother should be dishonoured before thine eyes.</p>	<p>אַרְבָּעִין יִלְשִׁינִיה לֹא יוֹסִיף דְּלִמָּא יוֹסִיף לְאַלְקִייתִיה עַל אֲלִין מִחָא רַבָּא וְיִיֻקַּל אַחֲוָה לְעֵינֵךְ:</p>	<p>3 אַרְבָּעִים יִכּוּ לֹא יוֹסִיף פֶּן־יוֹסִיף לְהַכְתּוֹ עַל־אַלְה מִכָּה רַבָּה וְנִקְלָה אַחֶיךָ לְעֵינֶיךָ:</p>
<p>4 Thou shalt not muzzle the ox when he treadeth out the corn.</p>	<p>לֹא תִיחָוֵד פּוֹם תּוֹרָא בְּדִישִׁיה:</p>	<p>4 לֹא־תַחֲסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ: (ס)</p>
<p>5 If brethren dwell together, and one of them die, and have no child, the wife of the dead shall not be married abroad unto one not of his kin; her husband's brother shall go in unto her, and take her to him to wife, and perform the duty of a husband's brother unto her.</p>	<p>אֲרִי יִתְבּוּן אַחִין בְּחֵדָא וְיָמוּת חֵד מִנְהוֹן וְכֵר לִית לִיה לֹא תִהִי אֶתָּת מִזְתָּנָא לְבָרָא לְגִבְרָא אַחֲרָה וְיִבְמָה יִיעוֹל עָלֶיהָ וְיִסְבֶּה לִיה לְאִתָּה וְיִבְמָנָה:</p>	<p>5 כִּי־יֵשְׁבוּ אֲחִים יַחְדָּו וְיָמוּת אֶחָד מֵהֶם וְבֶן אֵין־לֹו לֹא־תִהְיֶה אִשְׁת־הַמֶּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר וְיִבְמָה יָבֵא עָלֶיהָ וְיִלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְמָנָה:</p>

- (1) כי יהיה ריב. סופס להיות נגשים אל המשפט, אמור מעתה, אין שלום יוצא מחוץ מריצה, מי גרס ללוט לפרוש מן הצדיק, הוי אומר זו מריצה (ספרי רפז): והרשיעו את הרשע. יכול כל המתחייבין צדין לוקין, תלמוד לומר והיה אם בן הכות הרשע, פעמים לוקה פעמים אינו לוקה, ומי הוא הלוקה, למוד מן הענין, לא תחסום שור צדישו, לאו שלא נתק לעשה (מכות יג):
- (2) והפילו השופט. מלמד, שאין מלקין אותו לא עומד ולא יושב, אלא מוטא (מכות כז): לפניו כדי רשעתו. ולאחריו כדי שמים, מכאן אמרו, מלקין אותו שמי ידות מלאחריו ושליש מלפניו (שם): במספר. ואינו נקוד צמקסר, למד שהוא דבוק לומר צמספר ארבעים, ולא ארבעים שלמים (שם), אלא מנין שהוא סוכס ומשלים לארבעים, והן ארבעים חסר אחת:
- (3) לא יוסיף. מכאן אזהרה למכה את חצירו (סנהדרין פה): ונקלה אחיך. כל היום קוראו רשע, ומשלקה קראו אחיך:
- (4) לא תחסום שור בדישו. דבר הכתוב צהויה, והוא הדין לכל צהמה חיה ועוף העושים צמלאכה שהיא צדצר מאכל (צבא מניעא פט), איכ למא נאמר שור, להוציא את האדם: בדישו. יכול יחסמנו מצחון, תלמוד לומר לא תחסום שור מכל מקום (עיין שם ז:), ולמה נאמר דיש, לומר לך, מה דיש מיוחד דצר שלא נגמרה מלאכתו (למעשה ולחלה), וגדולו מן הארץ, אף כל כיצא צו, יצא החולב והמגנן והמחצץ, שאין גדולו מן הארץ, יצא הלש והמקטף, שנגמרה מלאכתו לחלה, יצא הצודל צממרים וצגרוגרות, שנגמרה מלאכתו למעשה (שם פט):

- 6 And it shall be, that the first-born that she beareth shall succeed in the name of his brother that is dead, that his name be not blotted out of Israel.
- 7 And if the man like not to take his brother's wife, then his brother's wife shall go up to the gate unto the elders, and say: 'My husband's brother refuseth to raise up unto his brother a name in Israel; he will not perform the duty of a husband's brother unto me.'
- 8 Then the elders of his city shall call him, and speak unto him; and if he stand, and say: 'I like not to take her';
- 9 then shall his brother's wife draw nigh unto him in the presence of the elders, and loose his shoe from off his foot, and spit in his face; and she shall answer and say: 'So shall it be done unto the man that doth not build up his brother's house.'
- 10 And his name shall be called in Israel The house of him that had his shoe loosed.
- 11 When men strive together one with another, and the wife of the one draweth near to deliver her husband out of the hand of him that smiteth him, and putteth forth her hand, and taketh him by the secrets;
- 12 then thou shalt cut off her hand, thine eye shall have no pity.
- וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד יָקוֹם עַל-שֵׁם אָחִיו הַמֵּת וְלֹא-יִמָּחָה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל:
- וְאִם-לֹא יַחְפֹּץ הָאִישׁ לִקְחַת אֶת-יְבִמְתּוֹ וְעָלְתָהּ יְבִמְתּוֹ הַשְׁעָרָה אֶל-הַזִּקְנִים וְאָמְרָה מֵאֵן יְבָמִי לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יְבָמִי:
- וְקָרְאוּ-לּוֹ זִקְנֵי-עִירוֹ וְדִבְרוּ אֵלָיו וְעָמַד וְאָמַר לֹא חָפְצָתִי לִקְחָתָהּ:
- וְנִגְשָׁה יְבִמְתּוֹ אֵלָיו לְעֵינֵי הַזִּקְנִים וְחָלְצָה נַעֲלָו מֵעַל רַגְלוֹ וִירָקָה בַּפָּנִים וְעָנְתָה וְאָמְרָה כָּכָה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא-יִבְנֶה אֶת-בֵּית אָחִיו:
- וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חִלּוּץ הַנָּעֹל: (ס)
- כִּי-יִנָּצוּ אָנָּשִׁים יַחְדּוֹ אִישׁ וְאָחִיו וְקָרְבָה אִשָּׁת הָאָחִיד לְהַצִּיל אֶת-אִשְׁתּוֹ מִיַּד מַכֶּהָ וּשְׁלַחַתָּהּ יָדָהּ וְהִחֲזִיקָהּ בְּמַבְשָׁיו:
- וְקָצַצְתָּה אֶת-כַּפָּהּ לֹא תָחוּס עֵינְךָ: (ס)

- (5) כי ישבו אחים יחדו. שהיתה להם ישיבה אחת בעולם, פרט לאשת אחיו שלא היה בעולמו (יבמות יז): יחדו. המיוחדים בנחלה, פרט לאחיו מן האם (שם): ובן אין לו. עיין עליו (בבא מציעא כז), בן או בנת, או בן הבן, או בנת הבן, או בנת הבנת:
- (6) והיה הבכור. גדול האחים הוא מייצג אותה: אשר תלד. פרט לאילוניות שאינה יולדת (בבא מציעא כד): יקום על שם אחיו. זה שייצג את אשתו, יכול נחלת המת בנכסי אציו: ולא ימחה שמו. פרט לאשת סרים, ששמו מחוי (שם):
- (7) השערה. כתר גומו לקרע צית דינא:
- (8) ועמד. בעמידה: ואמר. כלשון הקודש, ואף היא דבריה כלשון הקודש (שם קל):
- (9) וירקה בפניו. על גבי קרקע (שם): אשר לא יבנה. מכאן למי שחלץ שלא יחזור וייצב, דלא כמיז אשר לא בנה אלא
- אשר לא יבנה, כיון שלא בנה שוב לא יבנה (שם י):
- (10) ונקרא שמו וגו'. מזה על כל העומדים שם לומר חלוץ הנעל (שם קו):
- (11) כי ינצו אנשים. סופן לנצל לידי מכות, כמו שנאמר מיד מכהו, אין שלום יוצא מתוך ידי מלות (ספרי רכז):

13	Thou shalt not have in thy bag diverse weights, a great and a small.	לֹא־יִהְיֶה לְךָ בְּכִיסֶּךָ אֲבָן וְאֲבָן גְּדוֹלָה וְקַטְנָה: וּמִתְקָל רַב וְזָעִיר:	13
14	Thou shalt not have in thy house diverse measures, a great and a small.	לֹא־יִהְיֶה לְךָ בְּבֵיתְךָ אִיפָה וְאִיפָה גְּדוֹלָה וְקַטְנָה: וּמִכִּילָא רַבָּתָא וְזָעִירָתָא:	14
15	A perfect and just weight shalt thou have; a perfect and just measure shalt thou have; that thy days may be long upon the land which the LORD thy God giveth thee.	אֲבָן שְׁלֵמָה וְצֶדֶק יִהְיֶה־לְךָ אִיפָה שְׁלֵמָה וְצֶדֶק יִהְיֶה־לְךָ לְמַעַן יֵאָרִיכוּ יָמֶיךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר־יִתְּנֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: מִתְקָלִין שְׁלֵמִין דְּקָשׁוּט יִהְיוּ לְךָ מִכִּילִין שְׁלֵמִין דְּקָשׁוּט יִהְיוּ לְךָ בְּדִיל דִּי־יִרְכּוּן יוֹמֶךָ עַל אֶרֶצָא דִּי אֱלֹהֶיךָ יִתֵּיב לְךָ:	15
16	For all that do such things, even all that do unrighteously, are an abomination unto the LORD thy God.	כִּי תוֹעֵבֶת יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ כָּל־עֹשֶׂה אֱלֹה כָּל עֲשֵׂה עוֹל: (פ) אֲרִי מְרַחֵק קֳדָם יי אֱלֹהֶיךָ כָּל עֶבֶד אֱלִין כָּל עֶבֶד שָׁקֵר:	16
17	Remember what Amalek did unto thee by the way as ye came forth out of Egypt;	זְכוֹר אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה לְךָ עַמְלֵק בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם: הוּי דְּכִיר יֵת דְּעֵבֵד לְךָ עַמְלֵק בְּאוֹרְחָא בְּמַפְקִין מִמִּצְרָיִם:	מפטיר
18	how he met thee by the way, and smote the hindmost of thee, all that were enfeebled in thy rear, when thou wast faint and weary; and he feared not God.	אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ וַיִּזְנֹב בְּךָ כָּל־הַנֶּחֱשָׁלִים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עֵינֶךָ וַיִּגַּע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים: דְּעָרַעְךָ בְּאוֹרְחָא וְקָטִיל בְּךָ כָּל דִּהְיוּ מִתְאַחֲרִין בְּתֶרְךָ וְאַתָּה מְשֻׁלֵּי וְלֹא וְלֹא דְחִיל מִן קֳדָם יי:	18
19	Therefore it shall be, when the LORD thy God hath given thee rest from all thine enemies round about, in the land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance to possess it, that thou shalt blot out the remembrance of Amalek from under heaven; thou shalt not forget.	וְהָיָה בְּהֵנִיחַ יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ לְךָ מִכָּל־אֹיְבֶיךָ מִסְבִּיב בְּאַרְצֶיךָ אֲשֶׁר יִתְּנֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחָה אֶת־זֵכֶר עַמְלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכַּח: (פ) וַיְהִי כִּד יֵנִיחַ יי אֱלֹהֶיךָ לְךָ מִכָּל בְּעָלֵי דְבִבְךָ מִסְּחוֹר סְחוֹר בְּאַרְעָא דִּי־אֱלֹהֶיךָ יִתֵּיב לְךָ אַחֲסָנָא לְמִירְתָּהּ תִּמְחִי יֵת דִּיכְרָנִיָּה דְּעַמְלֵק מִתַּחַת שָׁמַיָא לֹא תִתְנָשִׁי:	קי פסוקים

(12) וקצתה את כפה. ממון דמי בשחו, הכל לפי המצויש והמצויש, או אינו אלא ידה ממש, נאמר כאן לא תחוס ונאמר להלן צעדים וזממין לא תחוס (לעיל יט, יג), מה להלן ממון אף כאן ממון:
(13) אבן ואבן. משקלות: גדולה וקטנה. גדולה כשמכששת את הקטנה, שלא יהא נוטל בגדולה ומחזיר בקטנה (ספרי רנז):
(14) לא יהיה לך. אם עשית כן, לא יהיה לך כלום:
(15) אבן שלמה וצדק יהיה לך. אם עשית כן, יהיה לך הרצה:
(17) זכור את אשר עשה לך. אם שקרת צמדות וצמשקלות, הוי דואג מגרוי האויז, שנאמר מאזני מקמה תועצת ה' (משלי יא, א), וכתיב צמריה צא ודון ויבא קלון (שם ב):
(18) אשר קרך בדרך. לשון מקרה. דבר אחר, לשון קרי וטומאה, שהיה מטמאן צמשכז זכור. דבר אחר, לשון קור וחוס, נגנך והפשיך מרתחתך, שהיו האומות יראים להלחם צכס, וצא זה והתחיל והראה מקום לאחרים, משל לאמצטי רותחת שאין כל צריה יכולה לירד בתוכה, צא צן בליעל אחד קפץ וירד לתוכה, אף על פי שנכוה, הקרה אותה צפני אחרים: ויזנב בך. מכת זנב, חותך מילות וזורק כלפי מעלה: כל הנחשלים אחרך. חסרי כח מחמת חטאם, שהיה הענן פולטן: ואתה עיף ויגע. עיף צלמא, דכתיב ויגמא שם דקסם למים (שמות יז, ג), וכתיב אחריו, ויבא עמלק (שם ח): ויגע. דרך: ולא ירא. עמלק אלהים, מלהרע לך:

The Haftarah is Isaiah 54:1 - 54:10 on page 174. If the Haftara from Re'eh was not read because it fell on Rosh Hodesh, combine it with this Haftara.

XXVI	And it shall be, when thou art come in unto the land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance, and dost possess it, and dwell therein;	וְהָיָה כִּי-תָבֹא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה וְיָרַשְׁתָּהּ וְיָשַׁבְתָּ בָּהּ:	כִּי תָבֹא כא
2	that thou shalt take of the first of all the fruit of the ground, which thou shalt bring in from thy land that the LORD thy God giveth thee; and thou shalt put it in a basket and shalt go unto the place which the LORD thy God shall choose to cause His name to dwell there.	וְלָקַחְתָּ מִרְאשֵׁיתוֹ כָּל-פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תִּבְרֹא מֵאֲרֻצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וְשָׂמַתָּ בַטֶּנָא וְהֵלַכְתָּ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם:	2
3	And thou shalt come unto the priest that shall be in those days, and say unto him: 'I profess this day unto the LORD thy God, that I am come unto the land which the LORD swore unto our fathers to give us.'	וּבָאתָ אֶל-הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִגַּדְתִּי הַיּוֹם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי-בָאתִי אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבוֹתֵינוּ לָתֵת לָנוּ:	3
4	And the priest shall take the basket out of thy hand, and set it down before the altar of the LORD thy God.	וְלָקַח הַכֹּהֵן הַטֶּנָא מִיָּדְךָ וְהִנִּיחוֹ לִפְנֵי מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	לוי
5	And thou shalt speak and say before the LORD thy God: 'A wandering Aramean was my father, and he went down into Egypt, and sojourned there, few in number; and he became there a nation, great, mighty, and populous.	וְעָנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי אֲבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיִמָּה וַיֵּגֶר שָׁם בְּמִתֵּי מַעַט וַיְהִי-שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל עָצוּם וָרַב:	5

(19) תמחה את זכר עמלק. מאיש עד אשה מעולל ועד יונק משור ועד שֶׁה (שמואל"א טו, ג) שלא יהא שם עמלק נזכר אפילו על הצהמה, לומר בהמה זו משל עמלק היתה:

(1) והיה כי תבוא. וירשתה וישבת בה. מגיד שלא נחייצו צדיקורים, עד שכבשו את הארץ וחלקוה (קידושין לו:).
(2) מראשית. ולא כל ראשית, שאין כל הפירות חייצין צדיקורים אלא שבעת המינין בלבד, נאמר כאן ארץ ונאמר להלן אֶרֶץ סָטָה וּשְׁעָרָה וגו' (לעיל ח, ט), מה להלן משבעת המינין שנשתצחה בהם ארץ ישראל, אף כאן שצח ארץ ישראל, שהן שבעה מינין (מנחות פד:). זית שמן. זית אגורי, ששמנו אגור צמחו (צרכות לט:). ודבש. הוא דבש תמרים: מראשית. אדם יורד לתוך שדהו ורואה תאנה שצברה, כורך עליה גמי לסימן, ואומר הרי אלו ציבורים (צבורים פ"ג מ"א):
(3) אשר יהיה בימים ההם. אין לך אלא כהן שצמיך כמו שהוא: ואמרת אליו. שאינך כפוי טובה (ספרי רטז:).
הגדתי היום. פעם אחת בשנה ולא שתי פעמים (שם):

(4) ולקח הכהן הטנא מידך. להניף אותו (ספרי ש), כהן מניח ידו תחת יד הצעלים ומניף (סוכה מז:).
(5) וענית. לשון הרמת קול: ארמי אויבד אבי. מזכיר חסדי המקום, ארמי אויבד אבי, לכן בקש לעקור את הכל

6	And the Egyptians dealt ill with us, and afflicted us, and laid upon us hard bondage.	וַיַּרְעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרַיִם וַיַּעֲנִינוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבָדָה קָשָׁה: וַיִּהְיוּ עָלֵינוּ מִצְרַיִם וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבָדָה קָשָׁה:
7	And we cried unto the LORD, the God of our fathers, and the LORD heard our voice, and saw our affliction, and our toil, and our oppression.	וַנִּצְעַק אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קִלְנוֹ וַיַּרְא אֶת־עֲנִיָּנוּ וְאֶת־עֲמָלְנוּ וְאֶת־לַחֲצָנוּ: וַצִּלָּנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קִלְנוֹ וַיַּרְא אֶת־עֲנִיָּנוּ וְאֶת־עֲמָלְנוּ וְאֶת־לַחֲצָנוּ: וַיִּצְאָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה וּבְמֶגֶל גָּדֹל וּבְאֹתוֹת וּבְמִפְתִּיּוֹת:
8	And the LORD brought us forth out of Egypt with a mighty hand, and with an outstretched arm, and with great terribleness, and with signs, and with wonders.	וַיִּצְאָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה וּבְמֶגֶל גָּדֹל וּבְאֹתוֹת וּבְמִפְתִּיּוֹת:
9	And He hath brought us into this place, and hath given us this land, a land flowing with milk and honey.	וַיְבָאֵנוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֵּן לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ:
10	And now, behold, I have brought the first of the fruit of the land, which Thou, O LORD, hast given me.' And thou shalt set it down before the LORD thy God, and worship before the LORD thy God.	וְעַתָּה הִנֵּה הֵבִיאֹתִי אֶת־רֵאשִׁית פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־נָתַתָּה לִּי יְהוָה וְהִנַּחְתּוֹ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
11	And thou shalt rejoice in all the good which the LORD thy God hath given unto thee, and unto thy house, thou, and the Levite, and the stranger that is in the midst of thee.	וְשִׂמַּחְתָּ בְּכָל־הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתְךָ אֹתָהּ וּלְלוֹי וְלַחֵדָּי וְלַגֵּר בְּקִרְבְּךָ: (ס)
12	When thou hast made an end of tithing all the tithe of thine increase in the third year, which is the year of tithing, and hast given it unto the Levite, to the stranger, to the fatherless, and to the widow, that they may eat within thy gates, and be satisfied,	כִּי תִכְלֶה לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מַעֲשֵׂי תִבּוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁת שָׁנַת הַמַּעֲשֵׂר וְנָתַתָּה לְלוֹי לַגֵּר לַיְתוֹם וְלָאִלְמָנָה וְאָכְלוּ בְשַׁעְרֶיךָ וְשִׂבְעוּ:

כשרדף אחר יעקב, ובשציל שחשצלעשות, חשצלו המקום כאילו עשה, שאומות העולם עוזדי אלילים חושצו להם הקצ"ה מחשצה כמעשה: וירד מצרימה. ועוד אחרים צאו עלינו לכולנו, שאחרי זאת ירד יעקב למצרים: במותו מעט. שצעים נפש:

(9) אל המקום הזה. זה בית המקדש: ויתן לנו את הארץ. כמשמעו: (10) והנחתו. מגיד שנוטלו אחר הנפת (ס"א הנחת) הכהן, ואוחזו צידו כשהוא קורא, וחוזר ומניף (ספרי ש"א): (11) ושמוחת בכל הטוב. מכאן אמרו, אין קורין מקרא צבורים אלא בזמן שמחה, מעצרת ועד החג, שאדם מלקט תבואתו ופירותיו ויינו ושמןו, אכל מהחג ואילך, מציא ואינו קורא (צבורים פ"א מ"ו): אתה והלווי. אף הלווי חייב צביכורים אם נטעו צמח עריהם: והגר אשר בקרבך. מציא ואינו קורא, שאינו יכול לומר לאבותינו (שם מ"ד):

then thou shalt say before the
LORD thy God: 'I have put away the
hallowed things out of my house,
13 and also have given them unto the
Levite, and unto the stranger, to
the fatherless, and to the widow,
according to all Thy
commandment which Thou hast
commanded me; I have not
transgressed any of Thy
commandments, neither have I
forgotten them.

I have not eaten thereof in my
mourning, neither have I put away
14 thereof, being unclean, nor given
thereof for the dead; I have
hearkened to the voice of the LORD
my God, I have done according to
all that Thou hast commanded me.

וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בְּעֲרַתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן-הַבַּיִת וְגַם
13 נָתַתִּיו לַלֵּוִי וְלַגֵּר לַיְתוֹם
וְלָאֵלֶמְנָה כְּכָל-מִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר
צִוִּיתָנִי לֹא-עָבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ
וְלֹא שָׁכַחְתִּי:
וְתִימַר קִדְּם יי אֱלֹהֶיךָ
פְּלִיתִי קֹדֶשׁ מִעֲשֶׂרָא מִן
בֵּיתָא וְאַף יִתְּבִיחָה לְלֵוִיָּאָה
וְלַגֵּיּוֹרָא לִיְתוֹמָא וְלָאֵרְמְלָתָא
כְּכָל תְּפִשְׁיָתְךָ דְּפִשְׁיָתְנִי
לֹא עָבְרִית מִפְּקוּדֶיךָ וְלֹא
אֲתִנְשִׁיתִי:

לֹא-אֲכַלְתִּי בְּאֹנִי מִמֶּנּוּ וְלֹא-
14 בְּעֲרַתִּי מִמֶּנּוּ בְּטָמֵא וְלֹא-
נָתַתִּי מִמֶּנּוּ לְמֵת שְׁמַעְתִּי בְּקוֹל
יְהוָה אֱלֹהֵי עֲשִׂיתִי כְּכָל אֲשֶׁר
צִוִּיתָנִי:
לֹא אֲכַלִּית בְּאַבְלִי מִנִּיהָ וְלֹא
חֲלִיפִית מִנִּיהָ בְּמָסָאב וְלֹא
יִתְּבִית מִנִּיהָ לְמֵית קְבִילִית
לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֵי עֲבָדִית
כְּכָל דְּפִשְׁיָתְנִי:

(12) כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית. כשתגמור להפריש מעשרות של שנה השלישית, קצב זמן הדיעור והוידוי בערב הפסח של שנה הרביעית, שנאמר מקצה שלש שנים תזיח וגו' (לעיל יד, כח), נאמר כאן מקץ, ונאמר להלן מקץ שבע שנים (שם לא, י) לענין הקהל, מה להלן רגל אף כאן רגל, אי מה להלן חג הסוכות אף כאן חג הסוכות, תלמוד לומר כי תכלה לעשר, מעשרות של שנה השלישית רגל שהמעשרות כלין זו, וזה פסח, שהרבה חילנות יש שנלקטין אחר הסוכות, נמצאו מעשרות של שלישית כלין בפסח של רביעית, וכל מי ששהה מעשרותיו, הנריכו הכחוז לצערו מן הדין: שנת המעשר. שנה שאין נוהג בה אלא מעשר אחד (ראש השנה יב): משני מעשרות שנהגו בשתי שנים שלפניה, ששנה ראשונה ושניה של שמטה נוהג בהן מעשר ראשון, כמו שנאמר כי תקחו מאת צני ישראל את המעשר (במדבר יח, כו), ומעשר שני, שנאמר וְאֶכְלֶנּוּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵינוּ מִעֵשֶׂר דְּגָנְךָ תִּירָשְׁךָ וְיִזְהָרְךָ (לעיל יד, כג), הרי שתי מעשרות, וצא ולמדך כאן בשנה השלישית, שאין נוהג מאותן שתי מעשרות אלא האחד, ואיזה, זה מעשר ראשון, ותחת מעשר שני יתן מעשר עני, שנאמר כאן. ונתתה ללוי. את אשר לו הרי מעשר ראשון. לגר ליתום ולא למנה. זה מעשר עני: ואכלו בשעריך ושבעו. תן להם כדי שצנען, מכאן אמרו אין פוחתין לעני בגורן פחות מחצי קב חטים וכו' (פאה פ"ח מ"ה ספרי שג):

(13) ואמרת לפני ה' אלהיך. הקדשה שנחת מעשרותיך: בערתי הקדש מן הבית. זה מעשר שני ונטע רבעי (ספרי שג), ולמדך, ששם שהה מעשרותיו של שתי שנים ולא העלם לירושלים, שצריך להעלותם עכשיו: וגם נתתיו ללוי. זה מעשר ראשון, וגם, לרבות תרומה (מעשר שני פ"ה מ"י) וזביוכוריס: ולגר ליתום ולא למנה. זה מעשר עני: ככל מצותך. נחמס כסדרך, לא הקדמתי תרומה לזביוכוריס, ולא מעשר לתרומה ולא שני לראשון, שהתרומה קרויה ראשית, שהיא ראשונה משעשה דגן, וכתיב מִלֶּאֱקֶדֶד וְדִמְעָה לֹא תִסָּר (שמות כב, כח), לא תשנה את הסדר: לא עברתי ממצותיך. לא הפרשתי ממין על שאינו מינו, ומן החדש על הישן (ולא מן התלוש על המחוזר ולא מן המחוזר על התלוש): ולא שכחתי. מלכרך על הפרשת מעשרות:

(14) לא אכלתי באני ממנו. מכאן שאסור לאונן: ולא בערתי ממנו בטמא. צין שאני טמא והוא טהור, צין שאני טהור והוא טמא, והיכן הוזהר על כך, לא חוכל ללכלל צִעְעִיךָ (דברים יב, יז) זו אכילת טומאה, כמ"ש צפסולי המוקדשים צִעְעִיךָ תֹאכְלֶנּוּ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר וגו' (שם טו, כב), אצל זה לא חוכל לאכול דרך אכילת שערין האמור במקום אחר (יצמות עג: מכות יט): ולא נתתי ממנו למת. לעשות לו ארון ותכריכין (מעשר שני פ"ה מ"ב): שמעתי בקול ה' אלהי. הציאותיו לצית הצחירה (שם): עשיתי ככל אשר צויתני. שְׁמַעְתִּי וְשָׁמַעְתִּי זו (שם):

<p>15 Look forth from Thy holy habitation, from heaven, and bless Thy people Israel, and the land which Thou hast given us, as Thou didst swear unto our fathers, a land flowing with milk and honey.'</p>	<p>אֶסְתַּכִּי מִמְּדוֹר קֹדֶשְׁךָ מִן הַשָּׁמַיִם וּבִרְךָ יִתְּ עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְאֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָּנוּ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּנֵינוּ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ: (ו)</p>	<p>הַשְׁקִיפָה מִמְּעוֹן קֹדֶשְׁךָ מִן הַשָּׁמַיִם וּבִרְךָ אֶת-עַמְּךָ אֶת-יִשְׂרָאֵל וְאֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָּנוּ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּנֵינוּ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ: (ו)</p>
<p>16 This day the LORD thy God commandeth thee to do these statutes and ordinances; thou shalt therefore observe and do them with all thy heart, and with all thy soul.</p>	<p>יִזְמַא הַדִּין יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִפְּקֻדֶּיךָ לְמַעַבְדּוֹ יִתְּ קִוּמָא הָאֵלִין וְיִתְּ דִּינָא וְתִטֵּר וְתַעֲבִיד יְהִיֹּן בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ:</p>	<p>הַיּוֹם הַזֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מְצִוְךָ לַעֲשׂוֹת אֶת-הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאֶת-הַמִּשְׁפָּטִים וְשִׁמְרָתָם וְעָשִׂיתָ אוֹתָם בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ:</p>
<p>17 Thou hast avouched the LORD this day to be thy God, and that thou wouldest walk in His ways, and keep His statutes, and His commandments, and His ordinances, and hearken unto His voice.</p>	<p>יִתְּ יְיָ חֲטָבְתָּ יִזְמַא דִּין לְמַהוּי לָךְ לְאֵלֶּה וּלְמַהוּי בְּאוֹרְחֵן דִּתְקַנֵּן קְדֻמוּהֵי וּלְמַטֵּר קִימוּהֵי וּפְקוּדוּהֵי וְדִינוּהֵי וּלְקַבְּלָא לְמִימְרֵיהּ:</p>	<p>אֶת-יְהוָה הָאֲמַרְתָּ הַיּוֹם לְהִיְוֹת לָךְ לְאֵלֹהִים וּלְלַכֵּת בְּדַרְכָּיו וּלְשַׁמֵּר חֻקָּיו וּמִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וּלְשַׁמֵּעַ בְּקוֹלוֹ:</p>
<p>18 And the LORD hath avouched thee this day to be His own treasure, as He hath promised thee, and that thou shouldest keep all His commandments;</p>	<p>וְיִי חֲטָבְךָ יִזְמַא דִּין לְמַהוּי לִיָּה לְעַם חֲבִיב כְּמָא דְמַלִּיל לָךְ וּלְמַטֵּר כָּל פְּקוּדוּהֵי:</p>	<p>וַיְהוָה הָאֲמִירְךָ הַיּוֹם לְהִיְוֹת לְּךָ לְעַם סִגְלָה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר-לָךְ וּלְשַׁמֵּר כָּל-מִצְוֹתָיו:</p>
<p>19 and to make thee high above all nations that He hath made, in praise, and in name, and in glory; and that thou mayest be a holy people unto the LORD thy God, as He hath spoken.</p>	<p>וּלְמַתְנָךְ עֲלָאי עַל כָּל עַמְּמִיָּא דְעָבַד לְתוֹשְׁבַחָא וּלְשׁוֹם וּלְרִבּוֹ וּלְמַהוּי עִם קְדִישׁ קְדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ כְּמָא דְמַלִּיל:</p>	<p>וּלְתַתָּךְ עֲלִיוֹן עַל כָּל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָשָׂה לְתַהֲלָה וּלְשֵׁם וּלְתִפְאָרֶת וּלְהִיתָךְ עִם-קֹדֶשׁ לִיְהוָה אֱלֹהֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר: (ז)</p>

(15) השקיפה ממעון קדשך. עשינו מה שגזרת עלינו, עשה אתה מה שעליך לעשות (שם מ"ג), שאמרת אם צחקסי תלכו וגו' ונחסי גשמיכם צעקם (ויקרא כו, ג-ד): אשר נתתה לנו כאשר נשבעת לאבותינו. למת לנו, וקיימת ארץ זבת חלב ודבש:

(16) היום הזה ה' אלהיך מצוך. בכל יום יהיו צעניך חדשים, כאילו צו ציוס נצטוית עליהם: ושמרת ועשית אותם. צת קול מצרכמו, הצאת זכורים היום תשנה הצאת:

(17) האמרת האמירך. אין להם עד מוכיח צמקרא, ולי נראה שהוא לשון הפרשה והצדלה, הצדלתי לך מאלהי הנכר להיות לך לאלהים, והוא הפרישך אליו מעמי הארץ להיות לו לעם סגולה, ומנאמי להם עד, והוא לשון תפארת, כמו יתאמרו קל פגעלי און (תהלים נד, ד):

(18) כאשר דבר לך. וקייטם לי סגלה (שמות יט, ה):

(19) ולהיותך עם קדוש כאשר דבר. וקייטם לי קדשים (ויקרא כ, כו):

XXVII	And Moses and the elders of Israel commanded the people, saying: 'Keep all the commandment which I command you this day.	וַיֹּצֵא מֹשֶׁה וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-הָעָם לֵאמֹר שְׁמַר אֶת-כָּל-הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֹתְכֶם הַיּוֹם:	רביעי
2	And it shall be on the day when ye shall pass over the Jordan unto the land which the LORD thy God giveth thee, that thou shalt set thee up great stones, and plaster them with plaster.	וְהָיָה בַּיּוֹם אֲשֶׁר תַּעֲבְרוּ אֶת-הַיַּרְדֵּן אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וְנִתְּמַתָּ לָּךְ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת וְשִׁדַּת אֹתָם בַּשִּׂיד:	2
3	And thou shalt write upon them all the words of this law, when thou art passed over; that thou mayest go in unto the land which the LORD thy God giveth thee, a land flowing with milk and honey, as the LORD, the God of thy fathers, hath promised thee.	וְכָתַבְתָּ עֲלֵיהֶן אֶת-כָּל-דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בַּעֲבָרְךָ לְמַעַן אֲשֶׁר תָּבֹא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבַשׁ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי-אַבְרָהָם לָךְ:	3
4	And it shall be when ye are passed over the Jordan, that ye shall set up these stones, which I command you this day, in mount Ebal, and thou shalt plaster them with plaster.	וְהָיָה בַּעֲבָרְכֶם אֶת-הַיַּרְדֵּן תִּקְיְמוּ אֶת-הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֹתְכֶם הַיּוֹם בְּהָר עֵיבָל וְשִׁדַּת אוֹתָם בַּשִּׂיד:	4
5	And there shalt thou build an altar unto the LORD thy God, an altar of stones; thou shalt lift up no iron tool upon them.	וּבְנִיתָ שֵׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ מִזְבֵּחַ אֲבָנִים לֹא-תִנֶּיף עֲלֵיהֶם בְּרִזָּל:	5
6	Thou shalt build the altar of the LORD thy God of unhewn stones; and thou shalt offer burnt-offerings thereon unto the LORD thy God.	אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה אֶת-מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַעֲלִיתָ עָלָיו עֹלֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:	6
7	And thou shalt sacrifice peace-offerings, and shalt eat there; and thou shalt rejoice before the LORD thy God.	וְזָבַחְתָּ שְׁלָמִים וְאָכַלְתָּ שֶׁם וְשִׂמַּחְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:	7

(1) שמור את כל המצוה. לשון הווה, גרדנ"ט בלע"ז:

(2) והקמות לך. צירדן, ואחר כך תולאו משם אחרות ומצנו מהן מזבח זהר עיבל, נמצאת אתה אומר שלשה מיני אבנים

היו, שנים עשר צירדן, וכנגדן צנגלל, וכנגדן זהר עיבל, כדאיחא במסכת סוטה (דף לה:):

8 And thou shalt write upon the stones all the words of this law very plainly.'	וְכָתַבְתָּ עַל־הָאֲבָנִים אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּאֵר הַיִּטֵּב: (ס)	8 וְכָתַבְתָּ עַל־הָאֲבָנִים אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּאֵר הַיִּטֵּב: (ס)
9 And Moses and the priests the Levites spoke unto all Israel, saying: 'Keep silence, and hear, O Israel; this day thou art become a people unto the LORD thy God.	וּמֹשֶׁה וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אָל כָּל־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הַסֵּכֶת וּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה נִהְיִיתָ לְעָם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:	9 וּמֹשֶׁה וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אָל כָּל־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הַסֵּכֶת וּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה נִהְיִיתָ לְעָם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:
10 Thou shalt therefore hearken to the voice of the LORD thy God, and do His commandments and His statutes, which I command thee this day.'	וְהִסְתַּבֵּל לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֶיךָ וְהִתְעַבֵּד יְתָּ פְקוּדוֹתַי וְנִתְּ קִימוֹתַי דְּאֵנָּא מִפְּסִיד לָךְ יוֹמָא דִּין:	10 וּשְׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וַעֲשִׂיתָ אֶת־מִצְוֹתָיו וְאֶת־חֻקָּיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם: (ס)
11 And Moses charged the people the same day, saying:	וּפְסִיד מֹשֶׁה יְתָ עָמָא בְּיוֹמָא הַהוּא לְמִימַר:	חמישי וַיִּצַּו מֹשֶׁה אֶת־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר:
12 'These shall stand upon mount Gerizim to bless the people, when ye are passed over the Jordan: Simeon, and Levi, and Judah, and Issachar, and Joseph, and Benjamin;	אֵלֶּיךָ יָקוּמוּן לְבָרְכָא יְתָ עָמָא עַל טוֹרָא דְּגִרְזִיין בְּמַעְפְּרָכֹן יְתָ נִרְדְּנָא שְׁמַעוֹן וְלֵוִי וַיהוּדָה וַיִּשְׁשַׁכֵּר וַיֹּסֶף וּבִנְיָמִין:	12 אֵלֶּה יַעֲמִדוּ לְבָרֵךְ אֶת־הָעָם עַל־הַר גִּרְזִים בְּעֶבְרָכֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן שְׁמַעוֹן וְלֵוִי וַיהוּדָה וַיִּשְׁשַׁכֵּר וַיֹּסֶף וּבִנְיָמִין:
13 and these shall stand upon mount Ebal for the curse: Reuben, Gad, and Asher, and Zebulun, Dan, and Naphtali.	וְאֵלֶּיךָ יָקוּמוּן עַל לְוִטָּא בְּטוֹרָא דְּעִיבָל רְאוּבֵן גָּד וַאֲשֶׁר וּזְבֻלֹן דָּן וְנַפְתָּלִי:	13 וְאֵלֶּה יַעֲמִדוּ עַל־הַקְּלָלָה בְּהַר עִיבָל רְאוּבֵן גָּד וַאֲשֶׁר וּזְבֻלֹן דָּן וְנַפְתָּלִי:
14 And the Levites shall speak, and say unto all the men of Israel with a loud voice:	וְיַתִּיבוּן לִינְיָ וַיִּמְרוּן לְכָל אֲנָשׁ יִשְׂרָאֵל קוֹל רֹם:	14 וְעָנוּ הַלְוִיִּם וְאָמְרוּ אֶל־כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל קוֹל רֹם: (ס)
15 Cursed be the man that maketh a graven or molten image, an abomination unto the LORD, the work of the hands of the craftsman, and setteth it up in secret. And all the people shall answer and say: Amen.	לִיט גּוֹבְרָא דִּיעֲבִיד צִילִם וּמִתְקָא מִרְחַק קָדָם יְיָ עוֹבֵד יְדִי אוֹמָנָא וַיִּשְׁי בְּסִתְרָא וַיַּתִּיבוּן כָּל עָמָא וַיִּמְרוּן אָמֵן:	15 אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסֵּכָה תוֹעֵבַת יְהוָה מַעֲשֵׂה יָדַי חֶרֶשׁ וְשֵׁם בְּסִתֵּר וְעָנוּ כָּל־הָעָם וְאָמְרוּ אָמֵן: (ס)

(8) באר היטב. בשצעים לשון (שס לז):

(9) הסכת. כתרוממו: היום הזה נהיית לעם. כלל יום יהיו צעיניך כאילו היום באת עמו בצרית:

(12) לברך את העם. כדאיחא במסכת סוטה (דף לז). ששה שצטים עלו לראש הר גריזים וששה לראש הר עיבל, והכהנים והלויים והאזרחים למטה באמנע, הפכו לויים פניהם כלפי הר גריזים ופתחו בצרכה, צרוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה וגו', ואלו ואלו עונין אמן, חזרו והפכו פניהם כלפי הר עיבל ופתחו בקללה, ואומרים ארוך האיש אשר יעשה פסל וגו', וכן כולם עד ארוך אשר לא יקיס:

16	Cursed be he that dishonoureth his father or his mother. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר מְקַלֵּה אָבִיו וְאִמּוֹ וְאָמַר כָּל-הָעָם אָמֵן: (ס) לִיט דִּינְקְלִי אָבוּהִי וְאִמִּיהִי וַיִּימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:
17	Cursed be he that removeth his neighbour's landmark. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר מְסִיג גְּבוּל רֵעֵהוּ וְאָמַר כָּל-הָעָם אָמֵן: (ס) לִיט דִּישְׁנֵי תְּחוּמָא דְּחֻבְרִיהִי וַיִּימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:
18	Cursed be he that maketh the blind to go astray in the way. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר מְשַׁגֵּה עוֹר בְּדַרְךְ וְאָמַר כָּל-הָעָם אָמֵן: (ס) לִיט דִּישְׁעֵי עוֹרָא בְּאוֹרְחָא וַיִּימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:
19	Cursed be he that perverteth the justice due to the stranger, fatherless, and widow. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר מְטֵה מִשְׁפָּט גֵּר-יְתוֹם וְאַלְמָנָה וְאָמַר כָּל-הָעָם אָמֵן: (ספּק פּרשׂה סתומה בכתר ארם צובה) לִיט דִּישְׁעֵי דִּין גֵּיזֵר יִיתָם וְאַדְמָלָא וַיִּימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:
20	Cursed be he that lieth with his father's wife; because he hath uncovered his father's skirt. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר שֹׁכֵב עִם-אִשְׁתּוֹ אָבִיו כִּי גָלָה כְּנָף אָבִיו וְאָמַר כָּל-הָעָם אָמֵן: (ס) לִיט דִּישְׁכּוֹב עִם אֶתֶת אָבוּהִי אַרִי גָלִי כְּנָפָא דְּאָבוּהִי וַיִּימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:
21	Cursed be he that lieth with any manner of beast. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר שֹׁכֵב עִם-כָּל-בְּהֵמָה וְאָמַר כָּל-הָעָם אָמֵן: (ס) לִיט דִּישְׁכּוֹב עִם כָּל בְּעִירָא וַיִּימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:
22	Cursed be he that lieth with his sister, the daughter of his father, or the daughter of his mother. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר שֹׁכֵב עִם-אֶחָתוֹ בֵּת-אָבִיו אוֹ בֵּת-אִמּוֹ וְאָמַר כָּל-הָעָם אָמֵן: (ס) לִיט דִּישְׁכּוֹב עִם אֶחָתִיהָ בֵּת אָבוּהִי אוֹ בֵּת אִמִּיהִי וַיִּימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:
23	Cursed be he that lieth with his mother-in-law. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר שֹׁכֵב עִם-חֻתְּנָתּוֹ וְאָמַר כָּל-הָעָם אָמֵן: (ס) לִיט דִּישְׁכּוֹב עִם חֻתְּנִיהָ וַיִּימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:
24	Cursed be he that smiteth his neighbour in secret. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר מַכֵּה רֵעֵהוּ בְּסֻתָּר וְאָמַר כָּל-הָעָם אָמֵן: (ס) לִיט דִּימַחֵי חֻבְרִיהִי בְּסֻתָּרָא וַיִּימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:
25	Cursed be he that taketh a bribe to slay an innocent person. And all the people shall say: Amen.	אָרוֹר לִקַּח שֹׁחַד לְהַכּוֹת נַפְשׁ דָּם נָקִי וְאָמַר כָּל-הָעָם אָמֵן: (ס) לִיט דִּיקַּבִּיל שׁוּחַדָא לְמַקְטֵל נַפְשׁ דָּם זָכַאי וַיִּימַר כָּל עַמָּא אָמֵן:

(16) מקלה אביו. מזלזל, לשון ונקלה קטיף (לעיל כה, ג):

(17) מסיג גבול. מחזירו לאחוריו וגונז את הקרקע, לשון והסג אחור (ישעיה נט, יד):

(18) משגה עור. הסומא צדק, ומשיאו ענה רעה:

(24) מכה רעהו בסתר. על לשון הרע הוא אומר. ראיתי ציטודו של רבי משה הדרשן, "א ארורים יש כאן כנגד י"א

שנאים, וכנגד שמעון לא כתב ארור, לפי שלא היה צלצו לצרכו לפני מותו כשצריך שאר השנאים, לכך לא רצה לקללו:

26 Cursed be he that confirmeth not the words of this law to do them. And all the people shall say: Amen.

26 אָרוּר אֲשֶׁר לֹא־יִקְיָם אֶת־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת אוֹתָם וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: (פ)

XXVIII And it shall come to pass, if thou shalt hearken diligently unto the voice of the LORD thy God, to observe to do all His commandments which I command thee this day, that the LORD thy God will set thee on high above all the nations of the earth.

כב וְהָיָה אִם־שָׁמָע תִּשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם וְנִתְּנָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עָלְיוֹן עַל כָּל־גּוֹי הָאָרֶץ:

2 And all these blessings shall come upon thee, and overtake thee, if thou shalt hearken unto the voice of the LORD thy God.

2 וּבָאוּ עֲלֶיךָ כָּל־הַבְּרָכוֹת הָאֵלֶּה וְהִשְׁגִּיף כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

3 Blessed shalt thou be in the city, and blessed shalt thou be in the field.

3 בְּרוּךְ אַתָּה בָּעִיר וּבְרוּךְ אַתָּה בַּשָּׂדֶה:

4 Blessed shall be the fruit of thy body, and the fruit of thy land, and the fruit of thy cattle, the increase of thy kine, and the young of thy flock.

4 בְּרוּךְ פְּרִי־בִטְנְךָ וּפְרִי־אֲדָמָתְךָ וּפְרִי־בְהֶמְתְּךָ שֹׁגֵר אֶלְפֶיךָ וְעִשְׂתֵּרוֹת צֹאנֶיךָ:

5 Blessed shall be thy basket and thy kneading-trough.

5 בְּרוּךְ טַנְיָאֶךָ וּמִשְׁאֲרֶתְךָ:

6 Blessed shalt thou be when thou comest in, and blessed shalt thou be when thou goest out.

6 בְּרוּךְ אַתָּה בְּבֹאֶךָ וּבְרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתְךָ:

7 The LORD will cause thine enemies that rise up against thee to be smitten before thee; they shall come out against thee one way, and shall flee before thee seven ways.

שז יִתֵּן יְהוָה אֶת־אֹיְבֶיךָ הַקָּמִים עָלֶיךָ נֹגְפִים לְפָנֶיךָ בְּדֶרֶךְ אֶחָד וַיֵּצְאוּ אֵלֶיךָ וּבִשְׂבָעָה דְרָכִים יִנּוּסוּ לְפָנֶיךָ:

(26) אשר לא יקים. אן כלל את כל התורה כולה, וקבלה עליהם צאלה וצשזועה:

(4) שגר אלפיך. ולדות בקרך, שזהמה משגרת ממעה: ועשתרות צאנך. כמרגומו, ורבותינו אמרו (חולין פד): למה נקרא שם עשתרות, שמעשירות את בעליהן ומחזיקות אותם, כעשתרות הללו שהן סלעים חזקים:

(5) ברוך טנאך. פירותיך. דבר אחר טנאך, דבר לח שאתה מסנן בסלים: ומשאריתך. דבר יבש, שנשאר בכלי ואינו זב:

(6) ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך. שמהא יציאתך מן העולם בלא חטא כציאתך לעולם (בבא מציעא קז):

(7) ובשבעה דרכים ינוסו לפניך. כן דרך הנזהלים לצרות, להיות מתפורין לכלל:

<p>8 The LORD will command the blessing with thee in thy barns, and in all that thou putteth thy hand unto; and He will bless thee in the land which the LORD thy God giveth thee.</p>	<p>יִצְּרוּ יְהוָה אֱתָךְ אֶת־הַבִּרְכָּה בְּאֶסְמֶיךָ וּבְכָל מַשְׁלַח יָדְךָ וּבְבָרְכְךָ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:</p>	<p>8 יִצְּרוּ יְהוָה אֱתָךְ אֶת־הַבִּרְכָּה בְּאֶסְמֶיךָ וּבְכָל מַשְׁלַח יָדְךָ וּבְבָרְכְךָ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:</p>
<p>9 The LORD will establish thee for a holy people unto Himself, as He hath sworn unto thee; if thou shalt keep the commandments of the LORD thy God, and walk in His ways.</p>	<p>יְקִימֶךָ יְהוָה לְעָם קָדוֹשׁ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָךְ כִּי תִשְׁמָר אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכָּיו:</p>	<p>9 יְקִימֶךָ יְהוָה לְעָם קָדוֹשׁ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָךְ כִּי תִשְׁמָר אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכָּיו:</p>
<p>10 And all the peoples of the earth shall see that the name of the LORD is called upon thee; and they shall be afraid of thee.</p>	<p>וַיַּחֲזִיזוּ כָּל עַמֵּי אֶרֶץ אֲרִי שָׁמָּה דִּי אֶתְקַרִי עֲלֶיךָ וַיִּדְחֲלוּ מִנֶּךָ:</p>	<p>10 וַיֵּרְאוּ כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם יְהוָה נִקְרָא עָלֶיךָ וַיִּירְאוּ מִמֶּךָ:</p>
<p>11 And the LORD will make thee over-abundant for good, in the fruit of thy body, and in the fruit of thy cattle, and in the fruit of thy land, in the land which the LORD swore unto thy fathers to give thee.</p>	<p>וַיִּוְתַרְנֶךָ יְיָ לְטָבָא בְּוֹלְדָא דְּמַעַד וּבְוֹלְדָא דְּבַעֲיָדְךָ וּבְאֵבָא דְּאֶרְעֶךָ עַל אֶרֶץ דְּשָׁנִים יְיָ לְאַבְהֶתָּךְ לְמַתָּן לָךְ:</p>	<p>11 וַהּוֹתַרְךָ יְהוָה לְטוֹבָה בְּפָרִי בְטָנְךָ וּבְפָרִי בְהֶמְתָּךְ וּבְפָרִי אֲדָמָתְךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְתֶּיךָ לָתֵת לָךְ:</p>
<p>12 The LORD will open unto thee His good treasure the heaven to give the rain of thy land in its season, and to bless all the work of thy hand; and thou shalt lend unto many nations, but thou shalt not borrow.</p>	<p>יִפְתַּח יְיָ לָךְ ית אוֹצְרֵיהּ טָבָא ית שְׁמַיָא לְמַתָּן מִטְר אֶרְעֶךָ בְּעֵדְנֵיהּ וּלְבָרְכָא ית כָּל עוֹבְדֵי יָדְךָ וְתוֹזִיף לְעַמְּמִין סְגִיֵּאִין וְאַתָּה לֹא תוֹזִיף:</p>	<p>12 יִפְתַּח יְהוָה לָךְ אֶת־אוֹצְרוֹ הַטּוֹב אֶת־הַשָּׁמַיִם לָתֵת מִטְר־אֶרְצְךָ בְּעֵתוֹ וּלְבָרֶךְ אֶת כָּל־מַעֲשֵׂה יָדְךָ וְהִלִּיתָ גוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִלְוֶה:</p>
<p>13 And the LORD will make thee the head, and not the tail; and thou shalt be above only, and thou shalt not be beneath; if thou shalt hearken unto the commandments of the LORD thy God, which I command thee this day, to observe and to do them;</p>	<p>וַיִּתְּנֶךָ יְיָ תַקִּיף וְלֹא חֲלָשׁ וְתִהְיֶה בָרִם לְעִילָא וְלֹא תִהְיֶה לְתַחְתָּא אֲרִי תִקְבִּיל לְפָקוּדֵיָא דִּי אֱלֹהֶיךָ דְּאָנָא מְפָשִׁיד לָךְ יוֹמָא דִּין לְמִטְר וּלְמַעֲבָד:</p>	<p>13 וַיִּתְּנֶךָ יְהוָה לְרֹאשׁ וְלֹא לְזָנָב וְתִהְיֶה רֶק לְמַעְלָה וְלֹא תִהְיֶה לְמַטָּה כִּי־תִשְׁמָע אֶל־מִצְוֹתָיו יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצְוֶיךָ הַיּוֹם לִשְׁמֹר וּלַעֲשׂוֹת:</p>
<p>14 and shalt not turn aside from any of the words which I command you this day, to the right hand, or to the left, to go after other gods to serve them. .</p>	<p>וְלֹא תִסְטֹן מִכָּל פְּתֻגְמֵיָא דְּאָנָא מְפָשִׁיד יִתְכוּן יוֹמָא דִּין לִיְמִינָא וּלְשְׂמָאלָא לְמַהֲךָ בְּתַר טַעֲוֹת עַמְּמֵיָא לְמַפְלַחְהוֹן:</p>	<p>14 וְלֹא תִסּוּר מִכָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם יְמִין וּשְׂמֹאל לְלַכֹּת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים לְעַבְדָּם: (פ)</p>

<p>But it shall come to pass, if thou wilt not hearken unto the voice of the LORD thy God, to observe to do all His commandments and His statutes which I command thee this day; that all these curses shall come upon thee, and overtake thee.</p>	<p>וְהָיָה אִם-לֹא תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-מִצְוֹתָיו וְחֻקָּתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּנְךָ הַיּוֹם וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל-הַקְלָלוֹת הָאֵלֶּה וְהִשְׁיִגוּךָ:</p>	<p>15</p>
<p>Cursed shalt thou be in the city, and cursed shalt thou be in the field.</p>	<p>אָרוּר אַתָּה בְּעִיר וְאָרוּר אַתָּה בַּשָּׂדֶה:</p>	<p>16</p>
<p>Cursed shall be thy basket and thy kneading-trough.</p>	<p>אָרוּר טַנְיָנְךָ וּמִשְׁאֲרֹתֶיךָ:</p>	<p>17</p>
<p>Cursed shall be the fruit of thy body, and the fruit of thy land, the increase of thy kine, and the young of thy flock.</p>	<p>אָרוּר פְּרִי-בִטְנְךָ וּפְרִי אֲדָמָתְךָ שֹׁגֶר אֲלֶפֶיךָ וְעֹשֶׂתֶלֶת צֹאנֶיךָ:</p>	<p>18</p>
<p>Cursed shalt thou be when thou comest in, and cursed shalt thou be when thou goest out.</p>	<p>אָרוּר אַתָּה בְּבֹאֶיךָ וְאָרוּר אַתָּה בְּצֹאתְךָ:</p>	<p>19</p>
<p>The LORD will send upon thee cursing, discomfiture, and rebuke, in all that thou putteth thy hand unto to do, until thou be destroyed, and until thou perish quickly; because of the evil of thy doings, whereby thou hast forsaken Me.</p>	<p>יִשְׁלַח יְהוָה בְּךָ אֶת-הַמָּאֲרָה אֶת-הַמְּהוּמָה וְאֶת-הַמּוֹעֵרָת בְּכָל-מַשְׁלַח יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַד הַשְׁמָדָךְ וְעַד-אַבְדְּךָ מִיָּד מִפְּנֵי רָע מַעַלְלֶיךָ אֲשֶׁר עָזַבְתָּנִי:</p>	<p>20</p>
<p>The LORD will make the pestilence cleave unto thee, until He have consumed thee from off the land, whither thou goest in to possess it.</p>	<p>יִדְבֶּק יְהוָה בְּךָ אֶת-הַדָּבָר עַד כִּלְתּוֹ אֶתְךָ מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-אַתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:</p>	<p>21</p>
<p>The LORD will smite thee with consumption, and with fever, and with inflammation, and with fiery heat, and with drought, and with blasting, and with mildew; and they shall pursue thee until thou perish.</p>	<p>יִכְבֶּה יְהוָה בְּשַׁחֲפַת וּבִקְדָחַת וּבִדְלִקָּת וּבְחִרְחֹל וּבְחִרְב וּבְשֹׁדָפוֹן וּבִירִקָּוֶן וּבִדְפוּךְ עַד אַבְדְּךָ:</p>	<p>22</p>

(20) המארה. חסרון, כמו נרעת ממארת (ויקרא יג, נא): המהומה. שגשג, קול צהלות: (22) בשחפת. שגשגו נשקף ונפוח: ובקדחת. לשון פִּי אֵשׁ קָדְשָׁה צֶאֱפִי (דברים לב, כז), והוא אש של חולי מלווה "צלע" שהיא חמה מאוד: ובדלקת. חמה יותר מקדחת, ומיני חלאים הם: ובחרחר. חולי המחממו תוך הגוף ולמא תמיד למים, וצלע"ז אשירינמנט, לשון ועָמִי קָדָה מִנִּי חֶרֶב (איוב ל, ל), נָסַר מִפֶּה מֶאֱשׁ (ירמיה ו, כט): ובחרב. יציא עליך גייסות: ובשדפון ובריקון. מכות תצוה שגשגות. שדפון. רוח קדים אשילד"ה צלע"ז. ירקון. יוצג, ופני התצוה

23	And thy heaven that is over thy head shall be brass, and the earth that is under thee shall be iron.	וַיְהִי־שָׁמַיִךְ אֲשֶׁר-עַל-רָאשֶׁךְ נְחֹשֶׁת וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר-תַּחְתֶּיךָ בְּרֹזָל: וַיִּהְיוּ שָׁמַיִךְ דְּעֻלְיִי רִישֶׁךְ חֲסִינִין כְּנָחָשׁ מְלֹאחָתָא מִטְרָא וְאֲרֻעָא דְתַחוּתֶךָ תְּקִיפָא כְּבִרְזָלָא מְלֻמְעָבֵד פִּירִין:	23
24	The LORD will make the rain of thy land powder and dust; from heaven shall it come down upon thee, until thou be destroyed.	יִתֵּן יְהוָה אֶת-מִטְרֵךְ אֲרָצְךָ אֲבָקָא וְעָפָר מִן-הַשָּׁמַיִם יֵרֵד עָלֶיךָ עַד הַשְׁמָדֶךָ: וַיְהִי יְיָ יֵת מִטְרֵךְ אֲרֻעָךְ אֲבָקָא וְעָפָרָא מִן שָׁמַיִא יִיחֹת עָלֶיךָ עַד דְּתִשְׁתַּיֵּץ:	24
25	The LORD will cause thee to be smitten before thine enemies; thou shalt go out one way against them, and shalt flee seven ways before them; and thou shalt be a horror unto all the kingdoms of the earth.	יִתְּנֶךָ יְהוָה לִפְנֵי אֹיְבֶיךָ בְּדַרְךָ אֶחָד תֵּצֵא אֲלֵיו וּבִשְׁבָעָה דְרָכִים תָּנוֹס לִפְנֵיו וְהָיִיתָ לְזִעּוּזָה לְכָל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ: וַיִּתְּנֶךָ יְיָ נִגְף־לִפְנֵי אֹיְבֵיךָ בְּדֶרֶךְ אֶחָד תֵּצֵא אֲלֵיו וּבִשְׁבָּעָה אֲרֻחָן תִּעְרוֹק מִן קְדָמוּהִי וְתִהְיֶה לְזִיעַ לְכָל מַלְכוּת אֲרֻעָא:	25
26	And thy carcasses shall be food unto all fowls of the air, and unto the beasts of the earth, and there shall be none to frighten them away.	וְהָיִיתָ נְבִלָתְךָ לְמֵאֲכָל לְכָל- עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבִהֲמַת הָאָרֶץ וְאֵין מַחְרִיד: וְתִהְיֶה נְבִילָתְךָ לְמֵאֲכָל לְכָל- עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבִהֲמַת הָאָרֶץ וְאֵין מַחְרִיד:	26
27	The LORD will smite thee with the boil of Egypt, and with the emerods, and with the scab, and with the itch, whereof thou canst not be healed.	יַכְכָּה יְהוָה בְּשַׁחֲתֵין מִצָּרִים (כ' וּבַעֲפָלִים) [ק' וּבַטְחָרִים] וּבִגְרָב וּבַחֲרָס אֲשֶׁר לֹא-תוּכַל לְהִרְפָּא: וַיַּחֲיִינֶךָ יְיָ בְּשַׁחֲנָא דְּמִצָּרִים וּבַטְחָרִין וּבִגְרָבָא וּבַחֲרָס יְבִישׁ דִּילָא תְּכֹלֵל לְאַתְסָאָה:	27
28	The LORD will smite thee with madness, and with blindness, and with astonishment of heart.	יַכְכָּה יְהוָה בְּשַׁעְוֹן וּבַעֲוָרוֹן וּבְתַמְהוֹן לִבָּב: וַיַּחֲיִינֶךָ יְיָ בְּטַפְשׁוּתָא וּבְשַׁעְמָמוּתָא לִבָּא:	28

מכסיפין ונהפכין לירקון, קמ"א בלע"ז: עד אבדך. תרגום עד דסיקד, כלומר עד אצוד אותך, שתכלה מאליו:
(23) והיו שמך אשר על ראשך נחשת. קללות הללו משה מפי עצמו אמרן, ושזהר סיני מפי הקב"ה אמרן כמשמעו, וכן נאמר ואם לא תשמעו לי (ויקרא כו, יד), ואם תלכו עמי קרי (שם כא), וכאן הוא אומר לקול ה' אלהיך, ידבק ה' בך, יכבה ה'. הקל משה בקלותו לאחמך בלשון יחיד, וגם כן בקללה זו הקל, שזרשאונית הוא אומר את שמך פזרן ואת ארצך פזרש (שם יט), שלא יהיו השמים מויעין כדרך שאין הצרול מויע, וממוך כך יהא חורב צעולם, והארץ תהא מויעה כדרך שהנחשת מויע והיא מרקצת פירותיה, וכאן הוא אומר שמך נחשת וארצך צרול, שיהיו שמים מויעין, אע"פ שלא יריקו מטר, מכל מקום לא יהיה חורב של אצדון צעולם, והארץ לא תהיה מויעה כדרך שאין הצרול מויע, ואין הפירות מרקצין, ומכל מקום קללה היא, בין שהיא כנחשת בין שהיא כצרול לא תוסיף פירות, וכן השמים לא יריקו מטר:
(24) מטר ארצך אבק ועפר. זיקא דצמר מטר (תענית ג:), מטר יורד ולא כל זכרו ואין צו כדי להרצין את העפר, והרוח צאה ומעלה את האבק, ומכסה את עש הצרעים שהן לחים מן המים, ונדבק בהם ונעשה טיט, ומתייבש ומרקצין:
(25) לזעודה. לאימה ולזיע, שיועו כל שומעי מכותיך ממך, ויאמרו אוי לנו שלא יבא עלינו כדרך שצא על אלו:
(27) בשחין מצרים. רע היה מאד, לח מצפנים ויבש מצחון, כדאיתא בצבורות (מא:). גרב. שחין לח: חרס. שחין יבש כחרס:
(28) ובתמהון לבב. אותם הלז, אשטורדישו"ן בלע"ז:

<p>29 And thou shalt grope at noonday, as the blind gropeth in darkness, and thou shalt not make thy ways prosperous; and thou shalt be only oppressed and robbed alway, and there shall be none to save thee.</p>	<p>וְהָיִיתָ מִמְשָׁשׁ בַּצֹּהָרִים כַּאֲשֶׁר יִמְשָׁשׁ הָעוֹר בְּאֶפְלָה וְלֹא תִצְלִיחַ אֶת־דַּרְכֶּיךָ וְהָיִיתָ אֶדְ עָשׂוּק וְגָזוּל כָּל־הַיָּמִים וְאֵין מוֹשִׁיעַ:</p>	<p>29 וְהָיִיתָ מִמְשָׁשׁ בַּצֹּהָרִים כַּאֲשֶׁר יִמְשָׁשׁ הָעוֹר בְּאֶפְלָה וְלֹא תִצְלִיחַ אֶת־דַּרְכֶּיךָ וְהָיִיתָ אֶדְ עָשׂוּק וְגָזוּל כָּל־הַיָּמִים וְאֵין מוֹשִׁיעַ:</p>
<p>30 Thou shalt betroth a wife, and another man shall lie with her; thou shalt build a house, and thou shalt not dwell therein; thou shalt plant a vineyard, and shalt not use the fruit thereof.</p>	<p>אִשָּׁה תֵּאָדָשׁ וְאִישׁ אַחֵר (כ') יִשְׁכְּבֶנָּה [ק'] יִשְׁכְּבֶנָּה בֵּית תִּבְנֶה וְלֹא־תֵשֵׁב בּוֹ כִּרְם תִּטַּע וְלֹא תִחַלְלֶנּוּ:</p>	<p>30 אִשָּׁה תֵּאָדָשׁ וְאִישׁ אַחֵר (כ') יִשְׁכְּבֶנָּה [ק'] יִשְׁכְּבֶנָּה בֵּית תִּבְנֶה וְלֹא־תֵשֵׁב בּוֹ כִּרְם תִּטַּע וְלֹא תִחַלְלֶנּוּ:</p>
<p>31 Thine ox shall be slain before thine eyes, and thou shalt not eat thereof; thine ass shall be violently taken away from before thy face, and shall not be restored to thee; thy sheep shall be given unto thine enemies; and thou shalt have none to save thee.</p>	<p>שׁוֹרְךָ טָבוּחַ לְעֵינֶיךָ וְלֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ חֲמֹרְךָ גָּזוּל מִלִּפְנֶיךָ וְלֹא יָשׁוּב לָךְ צֹאנְךָ נִתְּנֹת לְאֹיְבֶיךָ וְאֵין לָךְ מוֹשִׁיעַ:</p>	<p>31 שׁוֹרְךָ טָבוּחַ לְעֵינֶיךָ וְלֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ חֲמֹרְךָ גָּזוּל מִלִּפְנֶיךָ וְלֹא יָשׁוּב לָךְ צֹאנְךָ נִתְּנֹת לְאֹיְבֶיךָ וְאֵין לָךְ מוֹשִׁיעַ:</p>
<p>32 Thy sons and thy daughters shall be given unto another people, and thine eyes shall look, and fail with longing for them all the day; and there shall be nought in the power of thy hand.</p>	<p>בָּנֶיךָ וּבָתְּיֶיךָ נִתָּנִים לְעַם אַחֵר וְעֵינֶיךָ רְאוּת וְכָלוּת אֲלֵיהֶם כָּל־הַיּוֹם וְאֵין לָאֵל יָדָךְ:</p>	<p>32 בָּנֶיךָ וּבָתְּיֶיךָ נִתָּנִים לְעַם אַחֵר וְעֵינֶיךָ רְאוּת וְכָלוּת אֲלֵיהֶם כָּל־הַיּוֹם וְאֵין לָאֵל יָדָךְ:</p>
<p>33 The fruit of thy land, and all thy labours, shall a nation which thou knowest not eat up; and thou shalt be only oppressed and crushed away:</p>	<p>אֲבָא דְאֶרֶץ וְכָל לִיאֻחֶךָ יִיכּוֹל עִם דְּלֹא יָדַעְתָּא וְתִהְיִי כִרְם עָשׂוּק וְרָצוּץ כָּל־הַיָּמִים:</p>	<p>33 פְּרִי אֲדָמָתְךָ וְכָל־יְגִיעֶךָ יֹאכַל עַם אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ וְהָיִיתָ רַק עָשׂוּק וְרָצוּץ כָּל־הַיָּמִים:</p>
<p>34 so that thou shalt be mad for the sight of thine eyes which thou shalt see.</p>	<p>וְתִהְיִי מִשְׁתַּטִּי מִחִיּוֹ עֵינֶךָ דִּתְהִי חֲזוֹ:</p>	<p>34 וְהָיִיתָ מִשְׁגָּע מִמֶּרְאֵה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה:</p>
<p>35 The LORD will smite thee in the knees, and in the legs, with a sore boil, whereof thou canst not be healed, from the sole of thy foot unto the crown of thy head.</p>	<p>וּמַחֲנֶנְךָ יִי בְּשַׁחֲנָא בִישָׁא עַל רַכּוּבִין וְעַל שִׁקָן דְּלֹא תִפּוּל לְאַתְסָא מִפְּרַסַת רַגְלֶךָ וְעַד מוֹחֶךָ:</p>	<p>35 וּכְכַה יִהְיֶה בְּשַׁחֲתִין רַע עַל־הַכְּרָבִים וְעַל־הַשְּׁקִים אֲשֶׁר לֹא־תִכַּל לְהִרְפֹּא מִכָּף רַגְלֶךָ וְעַד קֶדְחֶךָ:</p>

(29) עשוק. כלל מעשיך יהיה ערעור:

(30) ישגלנה. לשון שגל, פילגש, והכחז כינהו לשבח ישכננה, (מגילה כה:) ותקון סופרים הוא זה: תחללנו. צשנה הרביעית לאכול פרי:

(32) וכלות אליהם. מפנות אליהם שישונו ואינם שנים, כל מוחלת שאינה צאה קרויה כליון עינים:

<p>36 The LORD will bring thee, and thy king whom thou shalt set over thee, unto a nation that thou hast not known, thou nor thy fathers; and there shalt thou serve other gods, wood and stone.</p>	<p>יֹאמַר יְהוָה אֱתָךְ וְאֶת־מֶלֶכְךָ אֲשֶׁר תָּקִים עָלֶיךָ אֶל־גּוֹי אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ אֶתָּה וְאֶבְרַתְּ וְעַבַּדְתָּ שָׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים עֵץ וְאֶבֶן:</p>	<p>36 יֹאמַר יְהוָה אֱתָךְ וְאֶת־מֶלֶכְךָ אֲשֶׁר תָּקִים עָלֶיךָ אֶל־גּוֹי אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ אֶתָּה וְאֶבְרַתְּ וְעַבַּדְתָּ שָׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים עֵץ וְאֶבֶן:</p>
<p>37 And thou shalt become an astonishment, a proverb, and a byword, among all the peoples whither the LORD shall lead thee away.</p>	<p>וְהָיִיתָ לְשִׁמְיָה לְמִשְׁלַל וּלְשִׁנְיָה בְּכָל הָעַמִּים אֲשֶׁר־יַהְגֶּה יְהוָה שָׁמָּה:</p>	<p>37 וְהָיִיתָ לְשִׁמְיָה לְמִשְׁלַל וּלְשִׁנְיָה בְּכָל הָעַמִּים אֲשֶׁר־יַהְגֶּה יְהוָה שָׁמָּה:</p>
<p>38 Thou shalt carry much seed out into the field, and shalt gather little in; for the locust shall consume it.</p>	<p>זָרַע רַב תּוֹצִיאַה הַשָּׂדֶה וּמַעַט תִּאָסֹף כִּי יִחְסְלֶנּוּ הָאֲרָבֹה:</p>	<p>38 זָרַע רַב תּוֹצִיאַה הַשָּׂדֶה וּמַעַט תִּאָסֹף כִּי יִחְסְלֶנּוּ הָאֲרָבֹה:</p>
<p>39 Thou shalt plant vineyards and dress them, but thou shalt neither drink of the wine, nor gather the grapes; for the worm shall eat them.</p>	<p>כַּרְמִים תִּטְעַם וְעַבַּדְתָּ וַיֵּין לֹא תִשְׁתֶּה וְלֹא תִקְבֹּץ אֲרֵי הַתְּלָעַת:</p>	<p>39 כַּרְמִים תִּטְעַם וְעַבַּדְתָּ וַיֵּין לֹא תִשְׁתֶּה וְלֹא תִקְבֹּץ אֲרֵי הַתְּלָעַת:</p>
<p>40 Thou shalt have olive-trees throughout all thy borders, but thou shalt not anoint thyself with the oil; for thine olives shall drop off.</p>	<p>זֵיתִים יִהְיוּ לָךְ בְּכָל־גְּבוּלְךָ וְשִׁמְן לֹא תִסּוּךְ כִּי יִשָּׁל זֵיתְךָ:</p>	<p>40 זֵיתִים יִהְיוּ לָךְ בְּכָל־גְּבוּלְךָ וְשִׁמְן לֹא תִסּוּךְ כִּי יִשָּׁל זֵיתְךָ:</p>
<p>41 Thou shalt beget sons and daughters, but they shall not be thine; for they shall go into captivity.</p>	<p>בָּנִים וּבָנוֹת תּוֹלִיד וְלֹא־יִהְיוּ לָךְ כִּי יֵלְכוּ בַשָּׁבִי:</p>	<p>41 בָּנִים וּבָנוֹת תּוֹלִיד וְלֹא־יִהְיוּ לָךְ כִּי יֵלְכוּ בַשָּׁבִי:</p>
<p>42 All thy trees and the fruit of thy land shall the locust possess.</p>	<p>כָּל־עֵצֶיךָ וּפְרֵי אֲדָמָתְךָ יִירֶשׁ הַצִּלְצַל:</p>	<p>42 כָּל־עֵצֶיךָ וּפְרֵי אֲדָמָתְךָ יִירֶשׁ הַצִּלְצַל:</p>
<p>43 The stranger that is in the midst of thee shall mount up above thee higher and higher; and thou shalt come down lower and lower.</p>	<p>הַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ יַעֲלֶה עָלֶיךָ מִמָּוֶה וְאַתָּה תִרְדּוּ מִמָּוֶה:</p>	<p>43 הַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ יַעֲלֶה עָלֶיךָ מִמָּוֶה וְאַתָּה תִרְדּוּ מִמָּוֶה:</p>

(37) לשמה. אש"ו אשטורדישו"ן כל הרואה אותך ישום עליך: למשל. כשתצא מכה רעה על אדם, יאמרו וז דומה למכת פלוני: ולשנינה. לשון וְשִׁנְיָה (דברים ו, 1), ידברו בך, וכן מרגומו וְלִשְׁוֵעִי, לשון ספור, ואשמעתי: (38) יחסלנו. יכלנו, ועל שם כך נקרא חסיל, שמכלה את הכל (ירושלמי מעניית פ"ג ה"ו): (40) כי ישרל. ישיר פירומו, לשון וְשָׁל הַצִּלְצַל (שם יט, ה): (42) יירש הצלצל. יעשנו הארצה רש מן הפרי: יירש. יעני: הצלצל. מין ארצה. ואי אפשר לפרש יירש לשון ירושה, שא"כ היה לו לכתוב יירש, ולא לשון הִקְשָׁה וגרושין, שא"כ היה לו לכתוב יוריש:

- 44 He shall lend to thee, and thou shalt not lend to him; he shall be the head, and thou shalt be the tail. הוא יִלְוֶנָה וְאַתָּה לֹא תִלְוֶנָה הוּא יִהְיֶה לְרֹאשׁ וְאַתָּה תִּהְיֶה לְזָנָב: הוא יִזְכֵּנֶנְךָ וְאַתָּה לֹא תִזְכֵּנֶנּוּ הוּא יְהִי תַקִּיף וְאַתָּה תִּהְיֶה חֲלָשׁ:
- 45 And all these curses shall come upon thee, and shall pursue thee, and overtake thee, till thou be destroyed; because thou didst not hearken unto the voice of the LORD thy God, to keep His commandments and His statutes which He commanded thee. וְכָל אֵלֶּיךָ כָּל-תַּקְלָלוֹת הָאֵלֶּה וּרְדִפוֹתָ וְהַשְׁגוּתָ עַד הַשְׁמִדָּךְ כִּי-לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר צִוָּךְ: וְיִתְּנוּ עָלֶיךָ כָּל לִנְשָׂא הָאֲלִין וּרְדִפוֹנֶנְךָ וְיִזְכֵּקוּנֶנְךָ עַד דְּתַשְׁתִּיץ אָרֶץ לֹא קְבִילְתָּא לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֶיךָ לְמַטַּר פְּקוּדוֹתָיו וְקִימוֹתָיו דְּפַקְדָּךְ:
- 46 And they shall be upon thee for a sign and for a wonder, and upon thy seed for ever; וְהָיוּ בָּךְ לְאוֹת וּלְמוֹפֶת וּבְזֵרָעְךָ עַד-עוֹלָם: וַיְהִיו בָּךְ לָאֹת וּלְמוֹפֶת וּבְבִנְךָ עַד עַלְמָא:
- 47 because thou didst not serve the LORD thy God with joyfulness, and with gladness of heart, by reason of the abundance of all things; תַּחַת אֲשֶׁר לֹא-עֲבַדְתָּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מְרֹב כָּל: חֲלָף דָּלָא פְּלַחְתָּא קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ בְּחֵדָנָא וּבְשִׁפְיוֹת לְבָא מִסְּגִי כוֹלָא:
- 48 therefore shalt thou serve thine enemy whom the LORD shall send against thee, in hunger, and in thirst, and in nakedness, and in want of all things; and he shall put a yoke of iron upon thy neck, until he have destroyed thee. וְעֲבַדְתָּ אֶת-אֹיְבֶיךָ אֲשֶׁר יִשְׁלַחנָהּ יְהוָה בָּךְ בְּרָעָב וּבְצָמָא וּבְעִירָם וּבְחִסָּר כָּל וְנָתַן עָל בְּרִזָּל עַל-צִוְאוֹךָ עַד הַשְׁמִידוֹ אִתָּךְ: וְתַפְלַח יֵת בְּעַלִּי דְבִבְךָ דִּיגְרִנֹּן יי בָּךְ בְּכַפְנָא וּבְצָהוּתָא וּבְעִרְטִלוּתָא וּבְחִסְרוֹת כּוֹלָא וְיִתִּין נִיר דְּבִרְזִל עַל צִוְוָךָ עַד דִּישְׁתִּי יִתָּךְ:
- 49 The LORD will bring a nation against thee from far, from the end of the earth, as the vulture swoopeth down; a nation whose tongue thou shalt not understand; יֵשָׁא יְהוָה עָלֶיךָ גּוֹי מִרְחֹק מִקְצֵה הָאָרֶץ כַּאֲשֶׁר יֵדָאָה הַנֶּשֶׁר גּוֹי אֲשֶׁר לֹא-תִשְׁמַע לְשׁוֹנוֹ: יִיְתִי יי עָלֶיךָ עַם מִרְחִיק מְסִיפִי אֲרַעָא כְּמָא דְּמִשְׁתַּדִּי נִשְׂרָא עַמָּא דָּלָא תִשְׁמַע לִישְׁנִיה:
- 50 a nation of fierce countenance, that shall not regard the person of the old, nor show favour to the young. גּוֹי עַז פָּנִים אֲשֶׁר לֹא-יִשָּׂא פָנִים לְזָקֵן וְנַעַר לֹא יִחַן: עַם תַּקִּיף אַפִּין דָּלָא נָסִיב אַפִּי סְבָא וְעַל יִנְקָא לֹא מִרְחִים:
- 51 And he shall eat the fruit of thy cattle, and the fruit of thy ground, until thou be destroyed; that also shall not leave thee corn, wine, or oil, the increase of thy kine, or the young of thy flock, until he have caused thee to perish. וְאָכַל פְּרִי בְהֵמָתְךָ וּפְרִי אֲדָמָתְךָ עַד הַשְׁמִדָּךְ אֲשֶׁר לֹא-יִשְׁאִיר לָךְ דָּגָן תִּירוֹשׁ וַיְצָהָר שֶׁגֶר אֶלְפִיד וְעִשְׂתָּרֶת צֹאנְךָ עַד הָאֲבִידוֹ אִתָּךְ: וַיִּכּוֹל וּלְדָא דְּבִעִירָךְ וְאִבָּא דְּאֲרַעָךָ עַד דְּתַשְׁתִּיץ דָּלָא יִשְׂאִר לָךְ עֲבוּרָא חִמְרָא וּמִשְׁחָא בִּקְרִי תוֹרָךְ וְעִדְרֵי עֲאנָךָ עַד דִּיבִיד יִתָּךְ:

(47) מרוב כל. צעוד שהיה לך כל טוב:

(49) כאשר ידאח הנשר. פתאום, ודרך מלחמה ויקלו פסויו: לא תשמע לשונו. לא תכיר לשונו, וכן תשמע פלוס לפלח חמו (צראשית מא, טו), וכן פי שמע יוסף (שם מז, כג), אינטיגנדר"י בלע"ו:

<p>And he shall besiege thee in all thy gates, until thy high and fortified walls come down, wherein thou didst trust, throughout all thy land; and he shall besiege thee in all thy gates throughout all thy land, which the LORD thy God hath given thee.</p>	<p>וְהָצַר לָךְ בְּכָל-שַׁעְרֶיךָ עַד רֶדֶת חֲמֹתֶיךָ תִּגְבְּהוּ וְהִבְצָרוֹת אֲשֶׁר אַתָּה בֹטָח בָּהֶן בְּכָל-אַרְצֶךָ וְהָצַר לָךְ בְּכָל-שַׁעְרֶיךָ בְּכָל-אַרְצֶךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ:</p>	<p>וְהָצַר לָךְ בְּכָל-שַׁעְרֶיךָ עַד רֶדֶת חֲמֹתֶיךָ תִּגְבְּהוּ וְהִבְצָרוֹת אֲשֶׁר אַתָּה בֹטָח בָּהֶן בְּכָל-אַרְצֶךָ וְהָצַר לָךְ בְּכָל-שַׁעְרֶיךָ בְּכָל-אַרְצֶךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ:</p>
<p>And thou shalt eat the fruit of thine own body, the flesh of thy sons and of thy daughters whom the LORD thy God hath given thee; in the siege and in the straitness, wherewith thine enemies shall straiten thee.</p>	<p>וְתִכּוֹל וּלְדָא דְמַעַךְ בָּשָׂר בֶּנְךָ וּבִתְּךָ דִּיהֵב לָךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּצִירָא וּבַעֲקָתָא דִּיעֵיק לָךְ שְׁנֹאֵךְ:</p>	<p>וְאָכַלְתָּ פְרִי-בִטְנְךָ בָּשָׂר בְּנֶיךָ וּבִתְּיֶךָ אֲשֶׁר נָתַן לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמָצוֹר וּבְמָצוֹק אֲשֶׁר-יָצִיק לָךְ אִיבֶךָ:</p>
<p>The man that is tender among you, and very delicate, his eye shall be evil against his brother, and against the wife of his bosom, and against the remnant of his children whom he hath remaining;</p>	<p>גוֹבֵרָא דְרַפִּיךָ בֶּן דְּמִפְּנֵק לְחָדָא תִּבְאָשׁ עֵינֵיהּ בְּאַחֵיהּ וּבְאִתָּת קִימָהּ וּבְשָׂאָר בְּנוֹהֵי דִישָׂאָר:</p>	<p>הָאִישׁ הַרַךְ בֶּן וְהַעֲנָג מֵאֵד תִּרְעַ עֵינָיו בְּאַחֵיו וּבְאִשְׁתּוֹ חֵיקוֹ וּבְיָתֵר בָּנָיו אֲשֶׁר יוֹתִיר:</p>
<p>so that he will not give to any of them of the flesh of his children whom he shall eat, because he hath nothing left him; in the siege and in the straitness, wherewith thine enemy shall straiten thee in all thy gates.</p>	<p>מִלְּמַתָּן לְחָד מִבָּשָׂר בְּנוֹהֵי דִיכּוֹל מִדְּלָא אֲשֶׁתֹּאָר לִיה פּוֹלָא בְּצִירָא וּבַעֲקָתָא דִּיעֵיק לָךְ שְׁנֹאֵךְ בְּכָל קְרוֹךְ:</p>	<p>מִמֶּתָּ לֹא תֵּת מֵהֶם מִבָּשָׂר בָּנָיו אֲשֶׁר יֹאכֵל מִבְּלֵי הַשָּׂאִיר-לוֹ כֹּל בְּמָצוֹר וּבְמָצוֹק אֲשֶׁר יָצִיק לָךְ אִיבֶךָ בְּכָל-שַׁעְרֶיךָ:</p>
<p>The tender and delicate woman among you, who would not adventure to set the sole of her foot upon the ground for delicateness and tenderness, her eye shall be evil against the husband of her bosom, and against her son, and against her daughter;</p>	<p>דְּרַפִּיכָא בֶּן דְּמִפְּנֵקָא דְּלָא נְסִיאַת פְּרָסַת רַגְלָהּ לְאַחְתָּא עַל אַרְעָא מִמְּפּוֹנָקוֹ וּמִרַפִּיכּוֹ תִּבְאָשׁ עֵינֵיהּ בְּגִבְרָא קִימָהּ וּבְבָרָהּ וּבְבִתָּהּ:</p>	<p>הַרַכָּה בֶּן וְהַעֲנָנָה אֲשֶׁר לֹא-נִסְתָּה כַף-רַגְלָהּ הֵצָג עַל-הָאָרֶץ מִהֲתַעֲנָג וּמִרַךְ תִּרְעַ עֵינֶיהָ בְּאִישׁ חֵיקָהּ וּבְבָנָהּ וּבְבִתָּהּ:</p>

(52) עד רדת חמותיך. לשון רדוי וכנוש:

(53) ואכלת פרי בטנך בשר בניך ובנותיך אשר נתן לך יהוה אלהיך במצור ובמצוק אשר יציק לך איבך:

(54) הרך בן והענג. הוא הרך הוא הענוג, לשון פינוק, ומהמענג ומרד מוכיח עליהם ששניהם אחד, אע"פ שהוא מפונק ודעתו קלה צדצר מאוס, ימתק לו לרעבונם צער בניו וצנותיו, עד כי תרע עינו צבניו הנותרים מתת לאחד מהם מבשר בניו, אחיהם אשר יאלץ. דבר אחר הרך בן, הרחמני ורך הלצב, מרוב רעבנות יתאכזרו, ולא יתנו מבשר צניהם השחוטטים לצניהם הנותרים:

(56) תרע עינה באיש חיקה ובבנה ובבתה. הגדולים:

<p>and against her afterbirth that cometh out from between her feet, and against her children whom she shall bear; for she shall eat them for want of all things secretly; in the siege and in the straitness, wherewith thine enemy shall straiten thee in thy gates.</p>	<p>וּבְשִׁלִּיתָהּ הַיּוֹצֵאתָ מִבֵּין רַגְלֶיהָ וּבְבָנֶיהָ אֲשֶׁר תֵּלֵד כִּי-תֹאכְלֶהּ בַּחֲסֵר-כָּל בִּסְתָר בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר יֵצֵק לָךְ אֵיבֶךָ בְּשֹׁעְרֶיהָ:</p>	<p>57</p>
<p>If thou wilt not observe to do all the words of this law that are written in this book, that thou mayest fear this glorious and awful Name, the LORD thy God;</p>	<p>אִם-לֹא תִשְׁמָר לַעֲשׂוֹת אֶת- כָּל-דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת הַכְּתוּבִים בִּסְפָר הַזֶּה לְיִרְאָה אֶת-ה'שֵׁם הַנּוֹכָד וְהַנּוֹרָא הַזֶּה אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>58</p>
<p>then the LORD will make thy plagues wonderful, and the plagues of thy seed, even great plagues, and of long continuance, and sore sicknesses, and of long continuance.</p>	<p>וַיַּפְרִישׁ יי ית מַחֲתָה וַיַּת מַחֲתָה בְּנֶד מַחֲתָה רַבְרָבִין וּמַחֲתָה וּמַחֲתָשִׁין בִּישִׁין וּמַחֲתָשִׁין:</p>	<p>59</p>
<p>And He will bring back upon thee all the diseases of Egypt, which thou wast in dread of; and they shall cleave unto thee.</p>	<p>וְהָשִׁיב בָּךְ אֶת כָּל-מַדֻּנָּה מִצָּרִים אֲשֶׁר יִגְרַת מִפְּנֵיהֶם וְדָבְקוּ בָךְ:</p>	<p>60</p>
<p>Also every sickness, and every plague, which is not written in the book of this law, them will the LORD bring upon thee, until thou be destroyed.</p>	<p>גַּם כָּל-חֲלִי וְכָל-מָכָה אֲשֶׁר לֹא כָתוּב בִּסְפָר הַתּוֹרָה הַזֹּאת יָעֲלֶם יְהוָה עָלֶיךָ עַד הַשְׁמָדָךְ:</p>	<p>61</p>
<p>And ye shall be left few in number, whereas ye were as the stars of heaven for multitude; because thou didst not hearken unto the voice of the LORD thy God.</p>	<p>וְנִשְׁאַרְתֶּם בְּמִתֵּי מַעַט תַּחַת אֲשֶׁר הָיִיתֶם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב כִּי-לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:</p>	<p>62</p>

- (57) ובשלייתה. צנייה הקטנים, צולן מהא עינה צרה כשתאכל את האחד, מלייתן לאשר אכלה מן הצער:
(59) והפלא ה' את מכתך. מופלאות ומוצלות משאר מכות: ונאמנות. ליסרך לקיים שליחותן:
(60) אשר יגרת מפניהם. מפני המכות, כשהיו ישראל רואים מכות משונות הצאות על מצרים, היו יראים מהם שלא יבואו גם עליהם, מדע, שכן כתיב וְהָיָה אִם שָׁמַעַ וְגו' כָּל הַמִּצְוָה אֲשֶׁר שָׁמַעַ צְמָרִים לֹא אֲשִׁים עָלֶיךָ (שמות טו, כו),
אין מִיִּרְאָה אֶת הַדָּם אֵלָּא דָּבָר שֶׁהוּא יָגוּר מִמֶּנּוּ:
(61) יעלם. לשון עלייה:
(62) ונשארתם במתי מעט תחת וגו'. מועטין חלוק מרובין:

And it shall come to pass, that as the LORD rejoiced over you to do you good, and to multiply you; so the LORD will rejoice over you to cause you to perish, and to destroy you; and ye shall be plucked from off the land whither thou goest in to possess it.

And the LORD shall scatter thee among all peoples, from the one end of the earth even unto the other end of the earth; and there thou shalt serve other gods, which thou hast not known, thou nor thy fathers, even wood and stone.

And among these nations shalt thou have no repose, and there shall be no rest for the sole of thy foot; but the LORD shall give thee there a trembling heart, and failing of eyes, and languishing of soul.

And thy life shall hang in doubt before thee; and thou shalt fear night and day, and shalt have no assurance of thy life.

In the morning thou shalt say: 'Would it were even!' and at even thou shalt say: 'Would it were morning!' for the fear of thy heart which thou shalt fear, and for the sight of thine eyes which thou shalt see.

וְהָיָה כַּאֲשֶׁר־שָׁשׂ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַיָּיֵב אֶתְכֶם וּלְהַרְבּוֹת אֶתְכֶם כֵּן יִשְׂשׂ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַאֲבִיד אֶתְכֶם וּלְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם וּנְסַחְתֶּם מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־אַתֶּם בָּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:

וְהִפִּיצָהּ יְהוָה בְּכָל־הָעַמִּים מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד־קְצֵה הָאָרֶץ וְעַבַּדְתָּ שָׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ אֹתָהּ וְאֲבֹתֶיךָ עַץ וָאֶבֶן:

וּבְגוֹיִם הָהֵם לֹא תִרְגִּיעַ וְלֹא יִהְיֶה מְנוּחַ לְכַף־רַגְלְךָ וְנָתַן יְהוָה לְךָ שֵׁם לֵב רָגֹז וְכִלְיוֹן עֵינַיִם וְדֹאֲבֹן נֶפֶשׁ:

וְהָיוּ חַיֶּיךָ תְּלָאִים לְךָ מִנֶּגֶד וּפְתַח־דָּל לַיְלָה וַיּוֹמֶם וְלֹא תֵאֱמִין בְּחַיֶּיךָ:

בִּבְקֹר תֹאמַר מִי־יִתֵּן עָרֵב וּבְעָרֵב תֹאמַר מִי־יִתֵּן בֹּקֶר מִפְּחַד לִבְבְּךָ אֲשֶׁר תִּפְחַד וּמִמֶּרְאֵה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה:

(63) בן ישיש ד'. את אויביכם (מגילה י:) עליכם להאזיד וגו': ונסחתם. לשון עקירה, וכן צית גאים יסח' (משלי טו, כה):

(64) ועבדת שם אלהים אחרים. כתרומו, לא עבודת אלהות ממש, אלא מעלים מס וגולגליות לכוזרי עבודת אלילים: (65) לא תרגיע. לא תנוח, כמו וזאת המרעפה (ישעיה כה, יז): לב רגז. לז חרד, כתרומו דחיל, כמו שאל מוסת רגזה לך (שם יד, ט), שמועו עמים ירגזון (שמות טו, יד), מוסדות השמים ירגזו (שמואל ב, כז, ח): וכליון עינים. מצפה לישועה ולא תצא:

(66) חייך תלואים לך. על הספק. כל ספק קרוי תלוי, שמה אמות היום צחרצ הבאה עלינו. ורבותינו דרשו, (מנחות קג:) זה הלוקח מצואה מן השוק: ולא תאמין בחייד. זה הסומך על הפלטר (שם): (67) בבוקר תאמר מי יתן ערב. ויהיה הערצ של אמש (סוטה מט.). ובערב תאמר מי יתן בוקר. של שמרית, שהנרות מתחזקות תמיד, וכל שעה מרובה קללתה משלפניה (שם):

68	<p>And the LORD shall bring thee back into Egypt in ships, by the way whereof I said unto thee: 'Thou shalt see it no more again'; and there ye shall sell yourselves unto your enemies for bondmen and for bondwoman, and no man shall buy you.</p>	<p>וְהִשְׁבִּיבְךָ יְהוָה אֶל־מִצְרַיִם בְּאֹנִיּוֹת בַּדְרֹךְ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי לְךָ לֹא־תָסִיף עוֹד לִרְאֹתָהּ וְהִתְמַכְרְתֶּם שָׁם לְאִיבֵיךָ לַעֲבָדִים וּלְשִׁפְחוֹת וְאִין קִנְיָה: (ס)</p>	68
69	<p>These are the words of the covenant which the LORD commanded Moses to make with the children of Israel in the land of Moab, beside the covenant which He made with them in Horeb.</p>	<p>אֵלֶּה דְּבָרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה לְכַתֹּב אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מוֹאָב מִלִּבְד הַבְּרִית אֲשֶׁר־כָּתָה אֹתָם בְּחֹרֵב: (פ)</p>	69
XXIX	<p>And Moses called unto all Israel, and said unto them: Ye have seen all that the LORD did before your eyes in the land of Egypt unto Pharaoh, and unto all his servants, and unto all his land;</p>	<p>וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אַתֶּם רְאִיתֶם אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְעֵינֵיכֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכָל־עַבְדָּיו וּלְכָל־אֶרְצוֹ:</p>	שביעי
2	<p>the great trials which thine eyes saw, the signs and those great wonders;</p>	<p>נִסִּין רַב־רָבִן וְחֻמּוֹת עֵינֶיךָ אֲתִיָּא וּמוֹפְתֵיָא רַב־רָבִיָּא הָאֵלִין:</p>	2
3	<p>but the LORD hath not given you a heart to know, and eyes to see, and ears to hear, unto this day.</p>	<p>וְלֹא־נָתַן יְהוָה לָכֶם לֵב לָדַעַת וְעֵינַיִם לִרְאוֹת וְאָזְנִים לִשְׁמָעַ עַד הַיּוֹם הַזֶּה:</p>	3
4	<p>And I have led you forty years in the wilderness; your clothes are not waxen old upon you, and thy shoe is not waxen old upon thy foot.</p>	<p>וְאֹלֶךְ אִתְּכֶם אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּמִדְבָּר לֹא־בָלוּ שְׁלֵמֹתֵיכֶם מַעְלֵיכֶם וְנַעֲלֶיךָ לֹא־בָלְתָה מַעַל רַגְלֶיךָ:</p>	4

(68) באניות. צספניות צשציה: והתמכרתם שם לאויביך. אתם מצקשים להיות נמכרים להם לעזדים ולשפחות: ואין קנה. כי יגזרו עליך הרג וכליון: והתמכרתם. צלט"ז איפורוונדרי"ץ ווי"ש. ולא יתכן לפרש והתמכרתם צלשון ונמכרתם ע"י מוכרים אחרים, מפני שנאמר אחריו ואין קונה: (69) לברות את בני ישראל. שיקבלו עליהם את התורה צאלה וצשצועה: מלבד הברית. קללות צשצמורת כהנים שנאמרו צסיני:

(3) ולא נתן ה' לכם לב לדעת. להכיר את חסדי הקצ"ה ולהדק צו: עד היום הזה. שמעתי שאותו היום שנתן משה ספר התורה לצני לוי, כמ"ש ויטקנה אל הפהנים צגני לוי (לקמן לא, ט), צאו כל ישראל לפני משה ואמרו לו, משה רבינו, אף אנו עמדתו צסיני וקצלנו את התורה ונתנה לנו, ומה אתה משליט את צני צשצך עליה, ויאמרו לנו יום מחר, לא לכם נתנה, לנו נתנה, ושמח משה על הדבר, ועל זאת אמר להם, היום הִזָּה צהיית לָעַם וגו' (לעיל כז, ט), היום הזה הצנתי שאתם צצקים וחפלים צמקום:

5	Ye have not eaten bread, neither have ye drunk wine or strong drink; that ye might know that I am the LORD your God.	לֶחֶם לֹא אָכַלְתֶּם וַיֵּין וְשָׁכָר לֹא שְׁתִיתֶם לְמַעַן תֵּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:	לֶחֶם לֹא אָכַלְתֶּם וַיֵּין וְשָׁכָר לֹא שְׁתִיתֶם לְמַעַן תֵּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
6	And when ye came unto this place, Sihon the king of Heshbon, and Og the king of Bashan, came out against us unto battle, and we smote them.	וַתָּבֹאוּ אֶל-הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיֵּצֵא סִיחֹן מֶלֶךְ-חֶשְׁבֹן וְעוֹג מֶלֶךְ-בָּשָׁן לִקְרָאתָנוּ לַמִּלְחָמָה וַנִּכֵּם:	וַתָּבֹאוּ אֶל-הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיֵּצֵא סִיחֹן מֶלֶךְ-חֶשְׁבֹן וְעוֹג מֶלֶךְ-בָּשָׁן לִקְרָאתָנוּ לַמִּלְחָמָה וַנִּכֵּם:
7	And we took their land, and gave it for an inheritance unto the Reubenites, and to the Gadites, and to the half-tribe of the Manassites.	וַנִּסְבְּנָה יְת אֶרְעָהוֹן וַיְהַבְנָה לְאֶחָסָנָה לְשִׁיבֹט רְאוּבֵן וּלְשִׁיבֹט גָּד וּלְפִלְגֹת שְׁבָט דָּמַנָּשָׁה:	וַנִּקַּח אֶת-אֶרְצָם וַנִּתְּנָה לְנַחֲלָה לְרְאוּבֵנִי וּלְגָדִי וּלְחֻצֵי שְׁבֹט הַמְּנַשֵּׁשׁ:
8	Observe therefore the words of this covenant, and do them, that ye may make all that ye do to prosper.	וַתִּשְׁמְרֻתֶם אֶת-דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם לְמַעַן תִּשְׁכַּלּוּ אֶת כָּל-אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ: (פ)	וַתִּשְׁמְרֻתֶם אֶת-דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם לְמַעַן תִּשְׁכַּלּוּ אֶת כָּל-אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ: (פ)

The Haftarah is Isaiah 60:1 – 60:22 on page 175.

9	Ye are standing this day all of you before the LORD your God: your heads, your tribes, your elders, and your officers, even all the men of Israel,	אַתֶּם נִצָּבִים הַיּוֹם כָּלְכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם רְאִישֵׁיכֶם שְׁבָטֵיכֶם וְקְנִיכֶם וְשָׂטְרֵיכֶם כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל:	אַתֶּם נִצָּבִים הַיּוֹם כָּלְכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם רְאִישֵׁיכֶם שְׁבָטֵיכֶם וְקְנִיכֶם וְשָׂטְרֵיכֶם כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל:
10	your little ones, your wives, and thy stranger that is in the midst of thy camp, from the hewer of thy wood unto the drawer of thy water;	טַפְּכֶם וְנָשֵׁיכֶם וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּקֶרֶב מַחֲנֶיךָ מִחֹטֵב עֵצֶיךָ עַד שֹׁאֵב מִיַּמֶּיךָ:	טַפְּכֶם וְנָשֵׁיכֶם וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּקֶרֶב מַחֲנֶיךָ מִחֹטֵב עֵצֶיךָ עַד שֹׁאֵב מִיַּמֶּיךָ:
11	that thou shouldest enter into the covenant of the LORD thy God—and into His oath—which the LORD thy God maketh with thee this day;	לְעִבְרָךָ בְּבְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְאֻלָּתוֹ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּרַת עִמָּךְ הַיּוֹם:	לְעִבְרָךָ בְּבְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְאֻלָּתוֹ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּרַת עִמָּךְ הַיּוֹם:

(6) ותבאו אל המקום הזה. עתה אתם רואים עצמכם בגדולה וכבוד, אל תזעטו במקום ואל ירוס לזככם, ושמרתם את דברי הצרית הזאת. דבר אחר ולא נתן ה' לכם לצדעת, שאין אדם עומד על סוף דעתו של רבו וחכמת משנתו עד ארבעים שנה (עבודה זרה ה:), ולפיכך לא הקפיד עליכם המקום עד היום הזה, אבל מכאן ואילך יקפיד, ולפיכך: ושמרתם את דברי הברית הזאת וגו'.

(9) אתם נצבים. מלמד, שכינסם משה לפני הקצ"ה ביום מותו להכניסם צרית: ראשיכם שבטיכם. ראשיכם לשבטיכם: זקניכם ושטריכם. החשוב חשוב קודם, ואחר כך כל איש ישראל:

(10) מחוטב עציך. מלמד שזכו כנענים להחגיג צימי משה כדרך שזכו גבעונים צימי יהושע, וזה האמור בגבעונים, ויעשו גם הםה צעקמה (יהושע ט, ד), ונתנם משה חוטבי עצים ושואצי מים (תנחומא נצבים פ"ב, יצמות עט):

<p>that He may establish thee this day unto Himself for a people, and that He may be unto thee a God, as He spoke unto thee, and as He swore unto thy fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob.</p>	<p>לִמְעַן הָקִים־אֹתְךָ הַיּוֹם ׀ לִי לְעָם וְהוּא יְהִי־לְךָ לֵאלֹהִים כַּאֲשֶׁר דִּבַּר־לְךָ וְכַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב:</p>	<p>שני</p>
<p>Neither with you only do I make this covenant and this oath;</p>	<p>וְלֹא אִתְּכֶם לְבַדְכֶם אֲנִי פֹרֵת אֶת־הַבְרִית הַזֹּאת וְאֶת־הָאֱלֹהִים הַזֹּאת:</p>	<p>13</p>
<p>but with him that standeth here with us this day before the LORD our God, and also with him that is not here with us this day—</p>	<p>כִּי אֶת־אֲשֶׁר יִשְׁנוּ פֹה עִמָּנוּ עַמֵּד הַיּוֹם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֶת אֲשֶׁר אֵינְנוּ פֹה עִמָּנוּ הַיּוֹם:</p>	<p>14</p>
<p>for ye know how we dwelt in the land of Egypt; and how we came through the midst of the nations through which ye passed;</p>	<p>כִּי־אַתֶּם יֹדְעִתֶם אֶת אֲשֶׁר־יִשְׁבְּנוּ בָּאָרֶץ מִצְרַיִם וְאֶת אֲשֶׁר־עָבְרָנוּ בְּקֶרֶב הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָבַרְתֶּם:</p>	<p>שלישי</p>
<p>and ye have seen their detestable things, and their idols, wood and stone, silver and gold, which were with them—</p>	<p>וְתִרְאוּ אֶת־שְׁקוּצֵיהֶם וְאֶת גִּלְלֵיהֶם עֵץ וְאֶבֶן כֶּסֶף וְזָהָב אֲשֶׁר עִמָּהֶם:</p>	<p>16</p>

(11) לעברך. להיות עוזר צריתי. ולא יתכן לפרשו כמו להעזיך, אלא כמו לעשקם אהם (דברים ד, יד): לעברך בברית. דרך העברה, כך היו כורתי צריתות עושין, מחיזה מכלן ומחיה מכלן ועוצרים צנתיים, כמו שנאמר וְעָגַל הָאֲשֶׁר פָּקַח לְשֵׁנִים וַיַּעֲרֹוּ צִין בְּצִרְיוֹ (ירמיה לד, יח):

(12) למען הקים אותך היום לוי לעם. כל כך הוא נכנס לטרוח, למען קיים אותך לפניו לעם: והוא יהיה לך לאלהים. לפי שדבר לך ונשבע לאצותיך שלא להחליף את זרעם בצאומה אחרת, לכך הוא אוסר אתכם בשבועות הללו, שלא תקניטוהו, אחר שהוא אינו יכול להזדל מכס, עד כאן פירשתי לפי פשוטו של פרשה. ומדרש אגדה (תנחומא נזכים פ"א), למה נסמכה פרשת אתם נזכים לקללות, לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים חוץ ממ"ט שבמורת כהנים, הוריקו פניהם, ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם, אתם נזכים היום, הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כלייה, והרי אתם קיימין לפניו: היום. כיום הזה שהוא קיים והוא מפיל ומאיר, כך האיר לכם וכן עתיד להאיר לכם, והקללות והיסורים מקיימין אתכם ומציין אתכם לפניו, ואף הפרשה שלמעלה מזו פיוסין הם, אתם ראיתם את כל וגו'. דבר אחר אתם נזכים, לפי שהיו ישראל יוצאין מפרנס לפרנס, ממשה ליהושע, לפיכך עשה אותם מצבה כדי לזרזם. וכן עשה יהושע, וכן שמואל הקטן וְאֶשְׁפֹּטָה אֶתְכֶם (שמואל א יב, ו), כשיצאו מידו ונכנסו לידו של שאול:

(14) ואת אשר איננו פה. ואף עס דורות העתידים להיות:

(15) כי אתם ידעתם וגו' ותרואו את שקוציהם. לפי שראיתם האומות עובדי אלילים, ושמה השיא לז אחד מכם אותו ללכת אחריהם:

(16) ותרואו את שקוציהם. על שם שהם מאוסים כשקצים: גלוליהם. שמוסרחים ומאוסין כגלול: עץ ואבן. אותן של עמים ושל אצנים ראיתם בגלוי, לפי שאין העובדי אלילים יראים שמה יגנבו, אצל של כסף וזהב עמהם צדדרי משכיתם הם, לפי שהם יראים שמה יגנבו:

<p>lest there should be among you man, or woman, or family, or tribe, whose heart turneth away this day from the LORD our God, to go to serve the gods of those nations; lest there should be among you a root that beareth gall and wormwood;</p> <p>17</p>	<p>דְּלִמָּא אֵית בְּכוּן גִּבְר אוֹ אִתָּא אוֹ זָרְעִי אוֹ שְׁבֵטָא דְּלִבְיָה פְּנִי יוֹמָא דִּין מִדְּחִלְתָּא דִּי אֵלֹהֵנָא לְמַחֲדָּ לְמַפְלַח יָת טַעוֹת עַמִּמֵּינָא הָאֵנוּן דְּלִמָּא אֵית בְּכוּן גִּבְר מִהֲרִיר חֲטִין אוֹ זָדוֹן:</p>	<p>פֶּן־יֵשׁ בְּכֶם אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה אוֹ מִשְׁפָּחָה אוֹ־שְׁבֵט אֲשֶׁר לִבּוֹ פָּנָה הַיּוֹם מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְלַכֵּת לַעֲבֹד אֶת־אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הֵם פֶּן־יֵשׁ בְּכֶם שָׂרֵשׁ פְּרִיָּה רֹאשׁ וְלַעֲנָה:</p> <p>17</p>
<p>and it come to pass, when he heareth the words of this curse, that he bless himself in his heart, saying: 'I shall have peace, though I walk in the stubbornness of my heart—that the watered be swept away with the dry';</p> <p>18</p>	<p>וַיְהִי בְּמִשְׁמְעִיהּ יָת פִּתְגָמִי מוֹמְתָא הָדָא וַיַּחֲשִׁיב בְּלִבְיָה לְמִימַר שְׁלָמָא יְהִי לִי אֲרִי בְּתַרְהוּר לִבִּי אָנָּא אֲזִיל בְּדִיל לְאוֹסְפָא לִיה חֲטָאִי שְׁלוּתָא עַל זִידְנוּתָא:</p>	<p>וְהָיָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת־דְּבָרֵי הָאֱלֹהִים הַזֹּאת וַתְּהַבֵּרָהּ בְּלִבָּהּ לֵאמֹר שְׁלֹום יִהְיֶה־לִּי כִּי בִשְׁדָּרוֹת לִבִּי אֵלֶּךְ לְמַעַן סְפוֹת הַרְוָה אֶת־הַצִּמְאָה:</p> <p>18</p>
<p>the LORD will not be willing to pardon him, but then the anger of the LORD and His jealousy shall be kindled against that man, and all the curse that is written in this book shall lie upon him, and the LORD shall blot out his name from under heaven;</p> <p>19</p>	<p>לֹא יִיבִי יְיָ לְמַשְׁבֵּק לִיה אֲרִי בְּכוּן יִחְשַׁף רִגְזָא דִּי וְחַמְתִּיהּ בְּגוֹבְרָא תְּהוּא וַיִּדְבְּקוּן בִּיה כָּל לְוִטְיָא דְּכְתִיבִין בְּסִפְרָא הָדִין וַיִּמְחִי יְיָ יָת שְׁמִיהּ מִתַּחַת שָׁמַיָּא:</p>	<p>לֹא־יֵאבֹהּ יְהוָה סִלֵּחַ לוֹ כִּי אִזְּ יַעֲשֶׂן אַף־יְהוָה וּקְנָאתוֹ בְּאִישׁ הַהוּא וּרְבִצָּה בּוֹ כָּל־הָאֱלֹהִים הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַזֶּה וַיִּמְחָה יְהוָה אֶת־שְׁמוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם:</p> <p>19</p>
<p>and the LORD shall separate him unto evil out of all the tribes of Israel, according to all the curses of the covenant that is written in this book of the law.</p> <p>20</p>	<p>וַיַּפְרִשְׁנִיהּ יְיָ לְבִישָׂא מַכַּל שְׁבֵטֵי יִשְׂרָאֵל כָּל־אֵלוֹת הַבְּרִית הַכְּתוּבָה בְּסִפְרָא הַתּוֹרָה הַזֶּה:</p>	<p>וַיַּבְדִּילֵהוּ יְהוָה לַרְעָה מִכָּל שְׁבֵטֵי יִשְׂרָאֵל כָּל־אֵלוֹת הַבְּרִית הַכְּתוּבָה בְּסִפְרָא הַתּוֹרָה הַזֶּה:</p> <p>20</p>

(17) פן יש בכם וגו'. לפיכך אני צריך להשציעכם: פן יש בכם. שמה יש צכם. אשר לצדו פנה היום מלקבל עלינו

הצרות: שרש פרה ראש ולענה. שרש מגדל עשז מר כגידין שהם מקרים, כלומר מפרה ומרצה רשע בקרצכם:

(18) והתברך בלבבו. לשון צרכה, יחשוב צלצו צרכת שלום לעצמו לאמר, לא יבואוני קלות הללו, אך שלום יהיה לי:

והתברך. צנדיר"א שוי"א צלע"ז כמו והתגלגל, והתפלל: בשרירות לבי אלך. צמראות לבי, כמו גשורני וְלֹא קָרוֹצַ (צמדצר כד, יז), כלומר מה שלבי רואה לעשות: למען ספות הרעה. לפי שאוסף לו פורענות על מה שעשה עד הנה בשוגג, והייתי מעביר עליהם, וגורם עתה שארפס עם המויד ואפרע ממנו הכל, וכן תרגם אונקלוס צָדִיל לְאוֹסְפָא לִיה חֲטָאִי שְׁלוּתָא על זְדוּנָתָא, שאוסף לו אני השגגות על הזדונות: הרעה. שוגג, שהוא עושה כאדם שפור, שעושה שלא מדעת: הצמאה. שהוא עושה מדעת וצמאה:

(19) יעשן אף ד'. ע"י כעס הגוף מתחמם, והעשן יוצא מן האף, וכן עָלָה עָשָׁן צָאפו (שמואל-ב כב, ט), ואע"פ שאין זו לפני המקום, הכחוז משמיע את האוזן כדרך שהיא רגילה ויכולה לשמוע כפי דרך הארץ: וקנאתו. לשון חמָה אנפרטמנ"ט אחיות לבישת נקמה, ואינו מעביר על המדה:

(20) הכתובה בספר התורה הזה. ולמעלה הוא אומר בספר התורה הזאת, גם כל תלמידי וכל מִפְּהֵי וְגו' (לעיל כח, סא), הזאת לשון נקבה מוסב על התורה, הזה לשון זכר מוסב על הספר, וע"י פיסוק הטעמים הן נחלקין לשתי לשונות, צפרשת הקללות הטפחא נמוה תחת צפר, והתורה הזאת דבוקים זה לזה, לכך אמר הזאת, וכאן הטפחא נמוה תחת התורה, נמלא ספר התורה דבוקים זה לזה, לפיכך לשון זכר נופל אחריו, שהלשון נופל על הספר:

- 21 And the generation to come, your children that shall rise up after you, and the foreigner that shall come from a far land, shall say, when they see the plagues of that land, and the sicknesses wherewith the LORD hath made it sick;
- 22 and that the whole land thereof is brimstone, and salt, and a burning, that it is not sown, nor beareth, nor any grass groweth therein, like the overthrow of Sodom and Gomorrah, Admah and Zeboiim, which the LORD overthrew in His anger, and in His wrath;
- 23 even all the nations shall say 'Wherefore hath the LORD done thus unto this land? what meaneth the heat of this great anger?'
- 24 then men shall say: 'Because they forsook the covenant of the LORD, the God of their fathers, which He made with them when He brought them forth out of the land of Egypt;
- 25 and went and served other gods, and worshipped them, gods that they knew not, and that He had not allotted unto them;
- 26 therefore the anger of the LORD was kindled against this land, to bring upon it all the curse that is written in this book;
- 27 and the LORD rooted them out of their land in anger, and in wrath, and in great indignation, and cast them into another land, as it is this day'.
- וַאֲמַר הַדּוֹר הָאֲחֵרוֹן בְּנֵיכֶם
אֲשֶׁר יָקוּמוּ מֵאַחֲרֵיכֶם וְהַנֹּכְרִי
אֲשֶׁר יָבֹא מֵאַרְצָא רְחוֹקָה וְרָאוּ
אֶת־מִפְּלוֹת הָאָרֶץ הַהִוא וְאֶת־
תַּחֲלָאִיהָ אֲשֶׁר־חָלָה יְהוָה בָּהּ:
- גּוֹפְרִיתָא וְנֶחֱלֹץ שְׂרָפָה כָּל־
אֲרָצָהּ לֹא תִזְרַע וְלֹא תִצְמַח
וְלֹא־יַעֲלֶה בָּהּ כָּל־עֵשֶׂב
כַּמִּהְפֹּלֶת סֹדֶם וְעִמּוֹרָה אֲדָמָה
וְצִבּוִיִּים אֲשֶׁר הִפְךָ יְהוָה בְּאַף
וּבִחְמָתוֹ:
- וַאֲמָרוּ כָּל־הַגּוֹיִם עַל־מָה עָשָׂה
יְהוָה כִּכָּה לְאֶרֶץ הַזֹּאת מָה
חָרִי הָאֵף הַגָּדוֹל הַזֶּה:
- וַאֲמָרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת־בְּרִית
יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֲשֶׁר כָּרַת
עִמָּם בְּהוֹצִיָאֹם אֹתָם מֵאֶרֶץ
מִצְרָיִם:
- וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲבֹדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים
וַיִּשְׁתַּחֲווּ לָהֶם אֱלֹהִים אֲשֶׁר
לֹא־יָדְעוּם וְלֹא חָלַק לָהֶם:
- וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בְּאַרְצָא הַהִוא
לְהִבִּיאַ עָלֶיהָ אֶת־כָּל־הַקְּלָלָה
הַכְּתוּבָה בַּסֵּפֶר הַזֶּה:
- וַיִּתְּשֵׁם יְהוָה מֵעַל אֲדָמָתָם בְּאֵף
וּבִחְמָה וּבִקְצָף גָּדוֹל וַיִּשְׁלַכֵם
אֶל־אֶרֶץ אַחֶרֶת כַּיּוֹם הַזֶּה:
- וַיִּמָּר וַיֵּרָא בְּתִרְעָה בְּנֵיכֹן
דִּיקוּמוּן מִבְּתִרְכֹן וְכִר
עִמָּוִן דִּינִיתִי מֵאַרְעֵי רְחִיקָא
וַיַּחֲזֹן יָת מַחֲתָה דְאַרְעָא
הַהִיא וְיָת מַרְעָה דְאַמְרַע יי
בָּהּ:
- גּוֹפְרִיתָא וּמִלְחָא תַּחֲיִי יִקְדָּא
כָּל אֲרָעָה לֹא תִזְדַּרַע וְלֹא
תִצְמַח וְלֹא יִסַּק בָּהּ כָּל עֵשֶׂב
כַּחֲפִיכְתָּא דְסֹדֶם וְעִמּוֹרָה
אֲדָמָה וְצִבּוִיִּים דִּהִפְךָ יי
בְּרוּגְזָהּ וּבְחִמָּתֶיהָ:
- וַיִּמָּרוּן כָּל עַמְמָא עַל מָא
עֲבַד יי בְּדִין לְאַרְעָא הַדָּא מָא
תִּקְוָא רִיגְזָא רַבָּא הָדִין:
- וַיִּמָּרוּן עַל דִּשְׁבָּקוּ יָת קִימָא
דִּי אֱלֹהָא דְאַבְרָהָמָה וְדָגֵן
עִמָּהוֹן בְּאַפְקוּתֵיהָ יִתְהוֹן
מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:
- וַאֲזָלוּ וַפְּלָחוּ לְטַעֲנַת עַמְמָא
וּסְגִידוּ לָהֶון דְּחָלָן דְּלֹא
יַדְעִינִן וְלֹא אוֹשִׁיבָא לָהֶון:
- וַתִּקְוָא רִיגְזָא דִּי בְּאַרְעָא
הַהִיא לְאַיְתָאָה עָלֶיהָ יָת כָּל
לְוִיָּא דְכְּתִיבִין בַּסֵּפֶר
הָדִין:
- וַתִּשְׁלִיכוּנִן יי מֵעַל אֲרָעָהוֹן
בְּרִגְזָא וּבְחִמָּא וּבְתִקְוָא רַב
וַאֲגִלִּינוּן לְאַרְעֵי אוֹחֲרֵי כַּיּוֹמָא
הָדִין:

(25) לא ידעום. לא ידעו צהם גבורת אלהות: ולא חלק להם. לא נתנם לחלקם. ואונקלוס מרגם ולא אוטיצא להון,
לא הטיצו להם שום טובה, ולשון לא חלק, אומה אלוה שצמחו להם, לא חלק להם שום נחלה ושום חלק:
(27) ויתשם ה'. כמרגמו וטלטלינו, וכן הנני נתשם מעל אדמתם (ירמיה יב, יד):

ע"כ צחול

28 The secret things belong unto the LORD our God; but the things that are revealed belong unto us and to our children for ever, that we may do all the words of this law.

הַסִּתְּרוֹת לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהַנִּגְלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד-עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: (ס)

XXX And it shall come to pass, when all these things are come upon thee, the blessing and the curse, which I have set before thee, and thou shalt bethink thyself among all the nations, whither the LORD thy God hath driven thee,

וְהָיָה כִּי-יָבֹאוּ עָלֶיךָ כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לִפְנֶיךָ וְהִשְׁבַּתְתָּ אֶל-לִבְּךָ בְּכָל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדִּיחֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה:

רביעי (שני)

2 and shalt return unto the LORD thy God, and hearken to His voice according to all that I command thee this day, thou and thy children, with all thy heart, and with all thy soul;

וּשְׁבַתְתָּ עַד-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹלוֹ כְּכָל אֲשֶׁר-אֲנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם אַתָּה וּבָנֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ:

2

3 that then the LORD thy God will turn thy captivity, and have compassion upon thee, and will return and gather thee from all the peoples, whither the LORD thy God hath scattered thee.

וְשָׁב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת-שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶךָ וְשָׁב וְקִבְּצֶךָ מִכָּל-הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפִּיצְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה:

3

4 If any of thine that are dispersed be in the uttermost parts of heaven, from thence will the LORD thy God gather thee, and from thence will He fetch thee.

אִם-יִהְיֶה נִדְחֶךָ בְּקִצְצֵי הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם יִקְבְּצֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּמִשָּׁם יִקְחֶךָ:

4

5 And the LORD thy God will bring thee into the land which thy fathers possessed, and thou shalt possess it; and He will do thee good, and multiply thee above thy fathers. .

וְהֵבִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יִרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וְהִיטִבְךָ וְהִרְבְּךָ מֵאֲבֹתֶיךָ:

5

(28) הנסתרות לה' אלהינו. ואם תאמרו מה צידנו לעשות, אתה מעניש את הרצים על ההורי היחיד, שנאמר (לעיל כא) פן יש צבא איש וגו' ואח"כ וראו את מכות הארץ ההיא, והלא אין אדם יודע מטמונותיו של חבירו, אין אני מעניש אתכם על הנסתרות, שהן לה' אלהינו והוא יפרע מאותו יחיד, אבל הנגלות לנו ולבנינו, לצער הרע מקרבנו, ואם לא נעשה דין צדק, יענוש את הרצים. נקוד על לנו ולבנינו, לדרוש שאף על הנגלות לא ענש את הרצים עד שעברו את הירדן (סנהדרין מג:), משקבלו עליהם את השצועה צהר גרזים וצהר עיזל, ונעשו ערבים זה לזה:

(3) ושב ה' אלהיך את שבוחך. היה לו לכתוב והשיב את שבוחך, רצוננו למדו מכאן (מגילה כט.), כזיכול שהשכינה שרויה עם ישראל צדקת גלותם, וכשנגאלין הקציב גאולה לעצמו שהוא ישוב עמהם. ועוד י"ל שגדול יוס קצוץ גליות, ובקושי, כאילו הוא עצמו נריך להיות אחוז צידיו ממשי איש איש ממקומו, כענין שנאמר וְאִתָּם תִּלָּקְטוּ וְאִתָּם תִּלָּקְטוּ וְאִתָּם תִּלָּקְטוּ (ישעיה כז, יב), ואף בגליות שאר האומות מנינו כן, וְשָׁבַתְתָּ אֶת-עַבְדֵי מִלְּרָסָה (יחזקאל כט, יד):

- 6 And the LORD thy God will circumcise thy heart, and the heart of thy seed, to love the LORD thy God with all thy heart, and with all thy soul, that thou mayest live.
- 6 וּמָל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת-לִבְּךָ וְאֶת-לֵבב זֶרְעֶךָ לְאַהֲבָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ:
- 7 And the LORD thy God will put all these curses upon thine enemies, and on them that hate thee, that persecuted thee.
- 7 וְנָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת כָּל-הָאֱלֹות הָאֵלֶּה עַל-אֹיְבֶיךָ וְעַל-שֹׂנְאֶיךָ אֲשֶׁר רָדְפוּךָ:
- 8 And thou shalt return and hearken to the voice of the LORD, and do all His commandments which I command thee this day.
- 8 וְאַתָּה תָּשׁוּב וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וְעָשִׂיתָ אֶת-כָּל-מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְנֶךָ הַיּוֹם:
- 9 And the LORD thy God will make thee over-abundant in all the work of thy hand, in the fruit of thy body, and in the fruit of thy cattle, and in the fruit of thy land, for good; for the LORD will again rejoice over thee for good, as He rejoiced over thy fathers;
- 9 וְהוֹתִירְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדְךָ בְּפִרְי בְּטָנְךָ וּבִפְרֵי בְהֶמְתָּךְ וּבִפְרֵי אֲדָמָתְךָ לְטָבָה כִּיּו יָשׁוּב יְהוָה לְשׂוֹשׁ עֲלֶיךָ לְטוֹב כַּאֲשֶׁר-שָׂשׂ עַל-אֲבֹתֶיךָ:
- 10 if thou shalt hearken to the voice of the LORD thy God, to keep His commandments and His statutes which are written in this book of the law; if thou turn unto the LORD thy God with all thy heart, and with all thy soul.
- 10 כִּי תִשְׁמָע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֵר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה כִּי תָשׁוּב אֶל-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ: (ס)
- 11 For this commandment which I command thee this day, it is not too hard for thee, neither is it far off.
- 11 אֲרִי תִפְקִידָתָא הָדָא דְאֲנִי מְפָשִׁיד לָךְ יוֹמָא דִּין לֹא מִפְּרָשָׁא הִיא מִנָּה וְלֹא רְחִיקָא הִיא:
- 12 It is not in heaven, that thou shouldest say: 'Who shall go up for us to heaven, and bring it unto us, and make us to hear it, that we may do it?'
- 12 לֹא בַשָּׁמַיִם הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲלֶה-לָּנוּ הַשְׁמִימָהּ וְיִקְחֶהָ לָּנוּ וְיִשְׁמַעְנֵנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה:

(11) לא נפלאות היא ממך. לא מכוסה היא ממך, כמו שנאמר כי יפלא (דברים יז, ח), אֲרִי יִפְשָׁסִי, וְתִקְרָד פְּלָאִים (איכה א, ט), וְתִרְדַּד בְּמַטְמוֹנוּת, מְכֻסָּה, חֲזוּשָׁה בְּטֻמּוֹן:
(12) לא בשמים היא. שאלו היתה בשמים היית נריך לעלות אחריה וללמדה (עירובין נה.).

<p>Neither is it beyond the sea, that thou shouldest say: 'Who shall go over the sea for us, and bring it unto us, and make us to hear it, that we may do it?' 13</p>	<p>וְלֹא־מֵעֵבֶר לַיָּם הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲבֹר־לָנוּ אֶל־עֵבֶר הַיָּם וַיִּקְחֶתָּ לָנוּ וַיִּשְׁמַעְנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה: וְלֹא מֵעֵבֶרָא לַיָּמָא הִיא לְמִימַר מִן יַעֲבֹר לָנָא לְעִיבֹר יָמָא וַיִּסְבֵּה לָנָא וַיִּשְׁמַעְנָנָא יִתָּה וְנַעֲבֹדְנָה:</p>	<p>13</p>
<p>But the word is very nigh unto thee, in thy mouth, and in thy heart, that thou mayest do it. 14</p>	<p>כִּי־קְרוֹב אֵלָיִךְ הַדָּבָר מְאֹד בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשֹׂתוֹ: (ס) אַרְי קָרִיב לָךְ פְּתִיגְמָא לְחַדָּא בְּפִימָךְ וּבִלְבָבְךָ לְמַעֲבֹדֶיהָ:</p>	<p>14</p>
<p>See, I have set before thee this day life and good, and death and evil, 15</p>	<p>רְאֵה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת־הַחַיִּים וְאֶת־הַטּוֹב וְאֶת־הַמָּוֶת וְאֶת־הָרָע: חַי וְיִתְּהִיבִית גְּדָמָךְ יוֹמָא דִּין יֵת חַי וְיֵת טַבָּתָא וְיֵת מוֹתָא וְיֵת בְּשָׂתָא:</p>	<p>שניעי (רביעי) 15</p>
<p>in that I command thee this day to love the LORD thy God, to walk in His ways, and to keep His commandments and His statutes and His ordinances; then thou shalt live and multiply, and the LORD thy God shall bless thee in the land whither thou goest in to possess it. 16</p>	<p>אֲשֶׁר אֶנְכִּי מְצַוֶּה הַיּוֹם לֵאמֹר כֹּה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְלַכֵּת בְּדַרְכָּיו וּלְשָׁמֵר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְחֻיֹּת וּרְבִית וּבִרְכָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בָּא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: דִּנְנָא מִפְּשִׁיד לָךְ יוֹמָא דִּין לְמַרְחָם יֵת יְיָ אֱלֹהֶךָ לְמַהֲרָ בְּאוֹרְחָן דִּתְקַנֵּן גְּדָמֹהִי וּלְמַטֵּר פְּשׁוּדֹתֵי וּקְיֻמוֹהִי וְדִינוֹהִי וְיִתְחִי וְתִסְגִּי וַיְבָרְכְךָ יְיָ אֱלֹהֶךָ בְּאֶרֶעָא דְאַתָּה עָלִיל לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ:</p>	<p>16</p>
<p>But if thy heart turn away, and thou wilt not hear, but shalt be drawn away, and worship other gods, and serve them; 17</p>	<p>וְאִם יִפְגַּע לְבָבְךָ וְלֹא תִשְׁמַע וְנִדְחַת וְהִשְׁתַּחֲוִית לֵאלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבַדְתָּם: וְאִם יִתְפַּנִּי לָבָד וְלֹא תִקְבִּיל וְתִטְשִׁי וְתִסְגֹּד לְטַעֲוֹת עַמְמֵיָא וְתִפְלַחְנִין:</p>	<p>17</p>
<p>I declare unto you this day, that ye shall surely perish; ye shall not prolong your days upon the land, whither thou passest over the Jordan to go in to possess it. 18</p>	<p>הַגִּדַתִּי לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֶבְדְּ תִאֲבָדוּן לֹא־תֵאָרִיכּוּ יָמִים עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתָּה עֹבֵר אֶת־הַיַּרְדֵּן לָבוֹא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: חַוִּיתִי לָכֹן יוֹמָא דִּין אַרְי מִיבַד תִּיבְדוּן לֹא תִירְכּוּן יוֹמִין עַל אֶרֶעָא דְאַתָּה עֹבֵר יֵת יִרְדְּנָא לְמִיעַל לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ:</p>	<p>18</p>
<p>I call heaven and earth to witness against you this day, that I have set before thee life and death, the blessing and the curse; therefore choose life, that thou mayest live, thou and thy seed; 19</p>	<p>הַעֲדַתִּי בָכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ הַחַיִּים וְהַמָּוֶת נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה וּבִחַרְתָּ בַחַיִּים לְמַעַן תֵּחִיָּה אֹתָהּ וְזָרַעָהּ: אַסְהִידִית בְּכֹן יוֹמָא דִּין יֵת שְׁמֵיָא וְיֵת אֶרֶעָא חַי וּמוֹתָא יִתְבִּית גְּדָמָךְ בְּרָכָן וּלְוִשׁוֹן וְתִתְרַשִּׁי בְּחַיִּי בְדִיל דְּתִיחִי אֹתָהּ וּבְנֶךְךָ:</p>	<p>19</p>

- (14) כי קרוב אליך. המורה נמנה לנס צמחצ ונעלפה:
 (15) את החיים ואת הטוב. זה תלוי צוה, אם תעשה טוב הרי לך חיים ואם תעשה רע הרי לך המות, והכחוז מפרש והולך היאך:
 (16) אשר אנכי מצוך היום לאהבה. הרי הטוב וצו תלוי: וחיית ורביית. הרי החיים:
 (17) ואם יפנה לבבך. הרי הרע:
 (18) כי אבד תאבדון. הרי המות:
 (19) העדתי בכם היום את השמים ואת הארץ. שהם קיימים לעולם, וכאשר תקרה אתכם הרעה, יהיו עדים שאני

to love the LORD thy God, to
hearken to His voice, and to cleave
unto Him; for that is thy life, and
the length of thy days; that thou
mayest dwell in the land which the
LORD swore unto thy fathers, to
Abraham, to Isaac, and to Jacob, to
give them.

לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לְשָׁמֶעַ בְּקוֹלוֹ וּלְדַבְּקָה־בּוֹ כִּי
הוּא חַיֵּיךָ וְאַרְצְךָ יְמֶיךָ לְשִׁבְתְּךָ
עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה
לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק לְיַעֲקֹב לְתֵת לָהֶם: (פ)

ל
פסוקים

The Haftarah is Isaiah 61:10 - 63:9 on page 177. This Haftara is read on the Shabbat before Rosh HaShana.

XXXI And Moses went and spoke these
words unto all Israel.

וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־
יִשְׂרָאֵל:

וילך

And he said unto them: 'I am a
hundred and twenty years old this
day; I can no more go out and come
in; and the LORD hath said unto
me: Thou shalt not go over this
Jordan.

וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם בֶּן־מֵאָה וְעֶשְׂרִים
שָׁנָה אֲנִכִּי הַיּוֹם לֹא־אוּכַל עוֹד
לְצֵאת וּלְבֹא וַיְהִינָה אָמַר אֵלַי
לֹא תַעֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה:

2

The LORD thy God, He will go over
before thee; He will destroy these
nations from before thee, and thou
shalt dispossess them; and Joshua,
he shall go over before thee, as the
LORD hath spoken.

יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא עֹבֵר לְפָנֶיךָ
הוּא־יִשְׁמִיד אֶת־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה
מִלְּפָנֶיךָ וַיִּרְשָׁתָם יְהוֹשֻׁעַ הוּא
עֹבֵר לְפָנֶיךָ כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:

3

And the LORD will do unto them as
He did to Sihon and to Og, the
kings of the Amorites, and unto
their land; whom He destroyed.

וַיַּעֲשֶׂה יְהוָה לָהֶם כְּאֲשֶׁר עָשָׂה
לְסִיחֹן וּלְעֹג מְלָכֵי הָאֲמֹרִי
וּלְאַרְצָם אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֹתָם:

שני

החריתי צבס בכל זאת. דבר אחר העידותי צבס היום את השמים וגו', אמר להם הקב"ה לישראל, הסתכלו בשמים שצראתי לשמש אחכם, שמש שנו את מדתם, שמש לא עלה גלגל חמה מן המזרח והאיר לכל העולם, כענין שנאמר וְנָחַשׁ הַשָּׁמַשׁ וַיָּצֵא הַשָּׁמַשׁ (קהלת א, ה), הסתכלו צאריך שצראתי לשמש אחכם, שמש שנחה מדתה, שמש זרעתם אוחה ולא זמחה, או שמש זרעתם חטים והעלתם שעורים, ומה אלו שנעשו לא לשכר ולא להפסד, אם זוכין אין מקבלין שכר ואם חוטאים אין מקבלין פורענות, לא שנו את מדתם, אחם, שאם זכיתם תקבלו שכר ואם חטאתם תקבלו פורענות, על אחת כמה וכמה: ובחרת בחיים. אני מורה לכם שתצחרו בחלק החיים, כאדם האומר לצנו צחר לך חלק יפה צנחלתי, ומעמידו על חלק היפה, ואומר לו את זה צדור לך, ועל זה נאמר ה' מִקֵּץ קִלְקִי וְכוּסִי אֶסֶה פֹמִיךָ גֹרְלִי (תהלים טז, ה), הנחת ידי על גורל הטוב לומר את זה קח לך: (2) וילך משה וגו' אנכי היום. היום מלאו ימי ושנותי, ציוס זה נולדתי וציוס זה אמות (סוטה יג:): וד' אמר אלי. זהו פירוש לא אוכל עוד לזאת ולצוא לפי שה' אמר אלי: לא אוכל עוד לצאת ולבוא. יכול שתשש כחו, תלמוד לומר לא קהסא עיניו ולא נם לזה (דברים לד, ז), אלא מהו לא אוכל, איני רשאי, שנטלה ממני הרשות ונתנה ליהושע. דבר אחר, לזאת ולצוא צדצרי תורה, מלמד שנקטמו ממנו מסורות ומעניות החכמה (שם):

<p>And the LORD will deliver them up before you, and ye shall do unto them according unto all the commandment which I have commanded you.</p>	<p>וַיִּמְסְרוּנוּ יְיָ קְדָמֶיכוֹן וְתַעֲבֹדוּן לְהוֹן כָּכָל תַּפְקִידָתָא דְּפַקִּידַת יִתְכוֹן:</p>	<p>וַיִּתְּנֵם יְהוָה לְפָנֵיכֶם וַעֲשִׂיתֶם לָהֶם כְּכָל-הַמִּצְוָה אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֹתְכֶם:</p>
<p>Be strong and of good courage, fear not, nor be affrighted at them; for the LORD thy God, He it is that doth go with thee; He will not fail thee, nor forsake thee.</p>	<p>תִּקְפוּ וְעִלְמוּ לֹא תִדְחַלּוּן וְלֹא תִתְּבֹרִין מִן קְדָמֵיהוֹן אֲרִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִיִּמְרִיהָ מְדַבֵּר קְדָמָיךָ לֹא יִשְׁבַּקְנֶיךָ וְלֹא יִרְחַקְנֶיךָ:</p>	<p>חֲזָקוּ וְאַמְצּוּ אֶל-תִּירְאֹו וְאֶל- תַּעֲרָצוּ מִפְּנֵיהֶם כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא הַחֲלֵיךָ עִמָּךְ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יַעֲזֹבְךָ: (ס)</p>
<p>And Moses called unto Joshua, and said unto him in the sight of all Israel: 'Be strong and of good courage; for thou shalt go with this people into the land which the LORD hath sworn unto their fathers to give them; and thou shalt cause them to inherit it.</p>	<p>וַקְרָא מֹשֶׁה לִיהוֹשֻׁעַ וַאֲמַר לִיה לְעֵינַי כָּל-יִשְׂרָאֵל תִּקְרָא וְעִלְם אֲרִי אֶת תִּיעוֹל עַם עֲמָא הָדִין לְאַרְעָא דְקַיִים יְיָ לְאַבְהֵתָהוֹן לְמַתָּן לְהוֹן וְאַתָּה תַּחֲסִנְנָה לְהוֹן:</p>	<p>וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לִיהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְעֵינַי כָּל-יִשְׂרָאֵל חֲזַק וְאַמֶּץ כִּי אַתָּה תָּבוֹא אֶת-הָעָם הַזֶּה אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְתָּם לָתֵת לָהֶם וְאַתָּה תַּנְחִילָנָה אוֹתָם:</p>
<p>And the LORD, He it is that doth go before thee; He will be with thee, He will not fail thee, neither be dismayed.</p>	<p>וְיְיָ הוּא מְדַבֵּר קְדָמָיךָ מִיִּמְרִיהָ יְהִי בְּסַעֲדָיךָ לֹא יִשְׁבַּקְנֶיךָ וְלֹא יִרְחַקְנֶיךָ לֹא תִדְחַל וְלֹא תִתְּבֹר:</p>	<p>וַיְהוָה הוּא הַחֲלֵיךָ לְפָנֶיךָ הוּא יְהִינָה עִמָּךְ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יַעֲזֹבְךָ לֹא תִירָא וְלֹא תִחַת:</p>
<p>And Moses wrote this law, and delivered it unto the priests the sons of Levi, that bore the ark of the covenant of the LORD, and unto all the elders of Israel.</p>	<p>וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת וַיִּתְּנָה אֶל-הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי הַנִּשְׂאִים אֶת-אָרוֹן בְּרִית יְהוָה וְאֶל-כָּל-זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת וַיִּתְּנָה אֶל-הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי הַנִּשְׂאִים אֶת-אָרוֹן בְּרִית יְהוָה וְאֶל-כָּל-זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>And Moses commanded them, saying: 'At the end of every seven years, in the set time of the year of release, in the feast of tabernacles,</p>	<p>וּפָקִיד מֹשֶׁה יְתָהוֹן לְמִימַר מִסּוּף שָׁבַע שָׁנִין בְּזִמָּן שְׁתָּא דְּשִׁמְשָׁתָא בְּחֹג דְּמִטְלָא:</p>	<p>וַיִּצֹו מֹשֶׁה אוֹתָם לֵאמֹר מִקֵּץ שָׁבַע שָׁנִים בְּמַעַד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בְּחֹג הַסִּכּוֹת:</p>

שלישי
(חמישי)

רביעי

(6) לא ירפך. לא יתן לך רפיון להיות נעזב ממנו:
(7) כי אתה תבוא את העם הזה. גרי חסד תעול עס עמא דדין, משה אמר ליהושע, זקנים שדור יהיו עמך, הכל לפי דעתן ועמלן, אלז הקציה אמר ליהושע כי חסד תבוא את גרי ישראל אל הארץ אשר נשבעתי להם (לקמן פסוק כג), תבוא על כרחם, הכל תלוי בך, טול מקל והך על קדקדן, דצר אחד לדור ולא שני דצרים לדור (סנהדרין ח).
(9) ויכתוב משה וגו' ויתנה. כשנגמרה כולה נתנה לבני שצטו:
(10) מקץ שבע שנים. בשנה ראשונה של שמטה שהיא שנה שמינית, ולמה קורא אותה שנת השמטה, שעדיין שביעית נהגת בה, בקציר של שביעית היואל למואל שביעית (ראש השנה יב):

<p>when all Israel is come to appear before the LORD thy God in the place which He shall choose, thou shalt read this law before all Israel in their hearing.</p>	<p>בְּבוֹא כָּל־יִשְׂרָאֵל לִרְאוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר תִּקְרָא אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֹגֵד כָּל־יִשְׂרָאֵל בְּאָזְנֵיהֶם:</p>	<p>בְּבוֹא כָּל־יִשְׂרָאֵל לִרְאוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר תִּקְרָא אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֹגֵד כָּל־יִשְׂרָאֵל בְּאָזְנֵיהֶם:</p>
<p>Assemble the people, the men and the women and the little ones, and thy stranger that is within thy gates, that they may hear, and that they may learn, and fear the LORD your God, and observe to do all the words of this law;</p>	<p>הַקָּהָל אֶת־הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וְלִמְעַן יִלְמְדוּ וִירְאוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְשִׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:</p>	<p>הַקָּהָל אֶת־הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וְלִמְעַן יִלְמְדוּ וִירְאוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְשִׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:</p>
<p>and that their children, who have not known, may hear, and learn to fear the LORD your God, as long as ye live in the land whither ye go over the Jordan to possess it.</p>	<p>וּבְנֵיהֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ יִשְׁמְעוּ וְלִמְדוּ לִירְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתֶּם חַיִּים עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: (פ)</p>	<p>וּבְנֵיהֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ יִשְׁמְעוּ וְלִמְדוּ לִירְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתֶּם חַיִּים עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: (פ)</p>
<p>And the LORD said unto Moses: 'Behold, thy days approach that thou must die; call Joshua, and present yourselves in the tent of meeting, that I may give him a charge.' And Moses and Joshua went, and presented themselves in the tent of meeting.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּנִי יִמּוֹךְ לְמוֹת קְרָא אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וְהִתְיַצְבוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֶצְוֶנּוּ וַיִּלָּךְ מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ וַיִּתְיַצְבוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּנִי יִמּוֹךְ לְמוֹת קְרָא אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וְהִתְיַצְבוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֶצְוֶנּוּ וַיִּלָּךְ מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ וַיִּתְיַצְבוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד:</p>
<p>And the LORD appeared in the Tent in a pillar of cloud; and the pillar of cloud stood over the door of the Tent.</p>	<p>וַיֵּרָא יְהוָה בְּאֹהֶל בְּעַמּוּד עָנָן וַיַּעֲמֵד עַמּוּד הָעָנָן עַל־פֶּתַח הָאֹהֶל:</p>	<p>וַיֵּרָא יְהוָה בְּאֹהֶל בְּעַמּוּד עָנָן וַיַּעֲמֵד עַמּוּד הָעָנָן עַל־פֶּתַח הָאֹהֶל:</p>
<p>And the LORD said unto Moses: 'Behold, thou art about to sleep with thy fathers; and this people will rise up, and go astray after the foreign gods of the land, whither they go to be among them, and will forsake Me, and break My covenant which I have made with them.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִנֵּה שָׁכַב עִם־אֲבֹתֶיךָ וְקָם הָעָם הַזֶּה וְזָנְהוּ אַחֲרָיו אֵלֹהֵי גֹדֹד־הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוּא בֹא־שָׁמָּה בִקְרָבוֹ וַעֲזָבֵנִי וְהִפֹּל אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר כָּרַתִּי אִתּוֹ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִנֵּה שָׁכַב עִם־אֲבֹתֶיךָ וְקָם הָעָם הַזֶּה וְזָנְהוּ אַחֲרָיו אֵלֹהֵי גֹדֹד־הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוּא בֹא־שָׁמָּה בִקְרָבוֹ וַעֲזָבֵנִי וְהִפֹּל אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר כָּרַתִּי אִתּוֹ:</p>

(11) תקרא את התורה הזאת. המלך היה קורא מתחלת אלה הדברים, כדאיתא במסכת סוטה (דף מא.), על צימה של עץ שהיו עושין צעורה:
 (12) האנשים. ללמוד: והנשים. לשמוע: והטף. למה צאו, למה שכר למציאיהם (חגיגה ג.):
 (14) ואצונו. ואזונו:

<p>Then My anger shall be kindled against them in that day, and I will forsake them, and I will hide My face from them, and they shall be devoured, and many evils and troubles shall come upon them; so that they will say in that day: Are not these evils come upon us because our God is not among us?</p>	<p>וַיִּתְקַף רוּגְזִי בַּהּוֹן בְּעֵדְנָא הָהוּא וְאַרְחִיקֵנוּן וְאַסְלִיק שְׂכִינְתִּי מִנְּהוֹן וַיְהוֹן לְמִבְּז וַיַּעֲרֹץ וַיִּתְּהוֹן בִּישָׁן סְגִיאָן וַעֲקָן וַיִּמָּר בְּעֵדְנָא הָהוּא חֵלָא מִדְּלִית שְׂכִינַת אֱלֹהֵי בְּנֵי עֲרַעְנִי בִישָׁתָא הָאֵלִין:</p>	<p>וַחֲרָה אִפִּי בּוֹ בְּיוֹם־הַהוּא וְעִזְבֹּתִים וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם וְהָיָה לֹאֲכָל וּמִצָּאָהוּ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְאָמַר בְּיוֹם הַהוּא חֵלָא עַל כִּי־אֵין אֱלֹהֵי בְּקִרְבִּי מִצָּאֹנֵי הָרָעוֹת הָאֵלֶּה:</p>
<p>And I will surely hide My face in that day for all the evil which they shall have wrought, in that they are turned unto other gods.</p>	<p>וְאָנֹכִי סִלְקָא אֲסְלִיק שְׂכִינְתִּי מִנְּהוֹן בְּעֵדְנָא הָהוּא עַל כָּל בִּישָׁתָא דְעֵבְדוּ אֲרִי אֲתַפְּנִיאוּ בְּתַר טַעוֹת עַמּוּמִיָּא:</p>	<p>וְאָנֹכִי הִסְתַּר אֶסְתִּיר פָּנַי בְּיוֹם הַהוּא עַל כָּל־הָרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָנָה אֶל־אֱלֹהִים אֲחֵרִים:</p>
<p>Now therefore write ye this song for you, and teach thou it the children of Israel; put it in their mouths, that this song may be a witness for Me against the children of Israel.</p>	<p>וְכַעַן כְּתוּבוּ לְכוּן יֵת תּוֹשְׁבֵיחָתָא הָדָא וְאַלְפָּה לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל שׁוּיָה בְּפּוֹמָהוֹן בְּדִיל דְּתַהֵי קְדָמִי תּוֹשְׁבֵיחָתָא הָדָא לְסַחִיד בְּבִנֵּי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>וְעַתָּה כְּתוּבוּ לָכֶם אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְלַמָּדָה אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שִׁמְרָהּ בְּפִיהֶם לְמַעַן תִּהְיֶה־לִּי הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעֵד בְּבִנֵּי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>For when I shall have brought them into the land which I swore unto their fathers, flowing with milk and honey; and they shall have eaten their fill, and waxen fat; and turned unto other gods, and served them, and despised Me, and broken My covenant;</p>	<p>אֲרִי אֶשְׁלַנּוּן לְאַרְעָא דְקִיּוּמִית לְאַבְהָתָהוֹן עֲבָדָא חֵלָב וּדְבַשׁ וַיִּכְלוּ וַיִּסְבְּעוּ וַיִּתְּפִנְקוּן וַיִּתְּפִנּוּן בְּתַר טַעוֹת עַמּוּמִיָּא וַיִּפְלְחוּן לַהּוֹן וַיִּרְגְּזוּן קְדָמִי וַיִּשְׁנּוּן יֵת קִיּוּמִי:</p>	<p>כִּי־אֲבִיאֲנִי אֶל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְתָּיו זִבְתַּחֲלָב וּדְבַשׁ וְאָכַל וְשָׂבַע וְדָשֵׁן וּפָנָה אֶל־אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבָדוּם וַנִּצְאֲנוּ וְהִפַּר אֶת־בְּרִיתִי:</p>
<p>then it shall come to pass, when many evils and troubles are come upon them, that this song shall testify before them as a witness; for it shall not be forgotten out of the mouths of their seed; for I know their imagination how they do even now, before I have brought them into the land which I swore.'</p>	<p>וַיְהִי אֲרִי יַעֲרֹץ וַיִּתְּהוֹן בִּישָׁן סְגִיאָן וַעֲקָן וַיִּתְּתִיב תּוֹשְׁבֵיחָתָא הָדָא קְדָמוּהִי לְסַחִיד אֲרִי לֹא תַחְנִשִּׁי מִפֶּם בְּנִיהוֹן אֲרִי גְלִי קְדָמִי יִצְרָהוֹן דְּאֲנוּן עֲבָדִין יוֹמָא דִּין עַד לֹא אֶשְׁלַנּוּן לְאַרְעָא דְקִיּוּמִית:</p>	<p>וְהָיָה כִּי־תִמְצָאֵן אֹתוֹ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְעַתָּה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשְׁכַּח מִפִּי זִרְעוֹ כִּי יִדְעֹתִי אֶת־יִצְרוֹ אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה הַיּוֹם בְּטַרְם אֲבִיאֲנִי אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי:</p>
<p>So Moses wrote this song the same day, and taught it the children of Israel.</p>	<p>וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת בְּיוֹם הַהוּא וַיְלַמְּדָהּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת בְּיוֹם הַהוּא וַיְלַמְּדָהּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>

ששי (שזיעי)

22

(16) נכר הארץ. גויי הארץ:
(17) והסתרת פני. כמו שאני רואה צנרתם:
(19) את השירה הזאת. האזינו השמים (לקמן לב, א), עד וכפר אדמתו עמו (שס מג):
(20) ובאצוני. והכעיסוני, וכן כל נאון לשון כעס:
(21) וענתה השירה הזאת לפני לעד. שהמיתית צו צמוכה על כל המולאות אותו: כי לא תשכח מפי זרעו. הרי זו הצמחה לישראל שאין תורה משתכחת מזרעם לגמרי (שנת קלח):

<p>23 And he gave Joshua the son of Nun a charge, and said: 'Be strong and of good courage; for thou shalt bring the children of Israel into the land which I swore unto them; and I will be with thee.'</p>	<p>וַיִּצֹו אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון וַיֹּאמֶר חֲזַק וְאַמֵּץ כִּי אֶתָּה תְּבִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם וְאֲנֹכִי אֵהְיֶה עִמָּךְ׃</p>	<p>23 וַיִּצֹו אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון וַיֹּאמֶר חֲזַק וְאַמֵּץ כִּי אֶתָּה תְּבִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם וְאֲנֹכִי אֵהְיֶה עִמָּךְ׃</p>
<p>24 And it came to pass, when Moses had made an end of writing the words of this law in a book, until they were finished,</p>	<p>וַהֲנִיחַ כֹּד שִׁיבִי מֹשֶׁה לְמַכְתָּב יֵת פִּתְגָמָיו אוֹרֵיתָא הָדָא עַל סִפְרָא עַד דְּשָׁלִימוּ׃</p>	<p>24 וַיְהִי כַכְּלוֹת מֹשֶׁה לְכָתֹב אֶת־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת עַל־סֵפֶר עַד תַּמּוּם׃</p>
<p>25 that Moses commanded the Levites, that bore the ark of the covenant of the LORD, saying:</p>	<p>וַיִּצֹו מֹשֶׁה אֶת־הַלְוִיִּם נְשָׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה לֵאמֹר׃</p>	<p>25 וַיִּצֹו מֹשֶׁה אֶת־הַלְוִיִּם נְשָׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה לֵאמֹר׃</p>
<p>26 'Take this book of the law, and put it by the side of the ark of the covenant of the LORD your God, that it may be there for a witness against thee.</p>	<p>סִבּוּ יֵת סִפְרָא דְאוֹרֵיתָא הַדִּין וְתַשּׁוּנוּן יִתִּיה מִסְטֵר אֲרוֹן קִימָא דִּי אֱלֹהִיכוֹן וַיְהִי תַמּוּן בְּךָ לְסִהֲד׃</p>	<p>26 לָקַח אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה וְשַׁמַּתָּם אֹתוֹ מִצַּד אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהָיָה־שָׁם בְּךָ לְעֵד׃</p>
<p>27 For I know thy rebellion, and thy stiff neck; behold, while I am yet alive with you this day, ye have been rebellious against the LORD; and how much more after my death?</p>	<p>אֲרִי אֲנִי יָדַעְנָא יֵת סִרְבּוּתְךָ וְיֵת קִדְלָךְ קִשְׁיָא הָא עַד דְּאֲנָא קַיִים עִמָּכוֹן יוֹמָא דִּין מִסִּרְבִּין תְּוִיתוֹן קָדָם יי וְאַף בְּתֵר דְאַמּוּת׃</p>	<p>27 כִּי אֲנֹכִי יָדַעְתִּי אֶת־מְרִיבְךָ וְאֶת־עֲרֻפְךָ תִּקְשָׁה תוּן בְּעוֹדִנִי חַי עִמָּכֶם הַיּוֹם מִמְּרִים הָיִיתֶם עִם־יְהוָה וְאַף כִּי־אֲחֲרַי מוֹתִי׃</p>
<p>28 Assemble unto me all the elders of your tribes, and your officers, that I may speak these words in their ears, and call heaven and earth to witness against them.</p>	<p>כְּנוּשׁוּ לְוֹתִי יֵת כָּל סִבֵּי שְׁבִטֵיכוֹן וְסִרְכִּיכוֹן וְאַמְלִיל קְדָמִיהוֹן יֵת פִּתְגָמָא הָאֲלִין וְאַסְהִיד בְּהוֹן יֵת שָׁמַיָא וְיֵת אָרְעָא׃</p>	<p>28 הִקְהִילוּ אֵלַי אֶת־כָּל־זְקֵנֵי שְׁבִטֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם וְאַדְבַּרְהָ בְּאָזְנֵיהֶם אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְאָעִידָה בָּם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ׃</p>

(23) ויצו את יהושע בן נון. מוסב למעלה כלפי שכינה, כמו שמפורש אל הארץ אשר נשבעתי להם: (26) לקוח. כמו זכור, שמור, הלך: מצד ארון ברית ה'. נחלקו צו חכמי ישראל צבצב צחרא (יד:), יש מהם אומרים דף היה בולט מן הארון מצחוץ ושם היה מונח, ויש אומרים מצד הלוחות היה מונח צחוץ הארון: (28) הקהילו אלי. ולא תקעו אותו היום צחצחורות להקהיל את הקהל, לפי שנאמר עשה לך (צמד צר י, ז), ולא השליט יהושע עליהם, ואף בחיי נגנו קודם יום מותו (ס"א ציום מותו), לקיים מה שנאמר, ואין שלטון ציום הענות (קהלת ח, ח): ואעידה בם את השמים ואת הארץ. ואם חאמר הרי כבר העיד למעלה העידתי בקדם היום וגו' (לעיל ל, יט), התם לישראל אמר, אכל לשמים ולארץ לא חמר, ועכשיו צל לומר האזינו השמים וגו':

29 For I know that after my death ye will in any wise deal corruptly, and turn aside from the way which I have commanded you; and evil will befall you in the end of days; because ye will do that which is evil in the sight of the LORD, to provoke Him through the work of your hands.'

כִּי יָדַעְתִּי אַחֲרֵי מוֹתִי כִּי-
הַשְׁחַת תִּשְׁחַתּוּן וְסָרְתֶּם מִן-
הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶתְכֶם
וְקִלְאֵת אֶתְכֶם הִרְעָה בְּאַחֲרֵית
הַיָּמִים כִּי-תַעֲשׂוּ אֶת-הָרַע
בְּעֵינֵי יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ בְּמַעֲשֵׂה
יְדֵיכֶם:

30 And Moses spoke in the ears of all the assembly of Israel the words of this song, until they were finished:

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בְּאָזְנֵי כָל-קָהָל
יִשְׂרָאֵל אֶת-דְּבָרֵי הַשִּׁירָה
הַזֹּאת עַד תִּמָּלֵא: (פ)

The Haftarah is Isaiah 55:6 - 56:8 on page 179. This Haftara is read on Shabbat Shuva. When this parsha is combined with Nitzavim, read the Haftara for Nitzavim on page 177.

For brevity, the layout of the Song of Moses is not noted here. For the proper formatting for this passage, see page 161.

XXXII Give ear, ye heavens, and I will speak; And let the earth hear the words of my mouth.

הָאָזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבְּרָה
וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי-פִי:

2 My doctrine shall drop as the rain, My speech shall distil as the dew; As the small rain upon the tender grass, And as the showers upon the herb.

יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחוֹי תִגַּל כַּטֹּל
אִמְרָתִי כַשְׂעִירִם עַל-דָּשָׁא
וְכַרְבִּיבִים עַל-עֵשֶׂב:

3 For I will proclaim the name of the LORD; Ascribe ye greatness unto our God.

כִּי שֵׁם יְהוָה אֶקְרָא הָבוּ גִדּוֹל
לְאֵלֵהֶינוּ:

(29) אחרי מותי כי השחת תשחיתון. והרי כל ימות יהושע לא השחיתו, שנאמר וַיַּעֲבֹד יִשְׂרָאֵל אֶת ה' כָּל יְמֵי יְהוֹשֻׁעַ (יהושע כד, לא), מכאן שתלמידיו של אדם חביב עליו כגופו, כל זמן שיהושע חי, היה נראה למשה כאילו הוא חי: (1) האזינו השמים. שאני מתרה בהם בישאל, ותהיו אחס עדים בדבר שכן אמרתי להם שאתם תהיו עדים, וכן ותשמע הארץ. ולמה העיד בהם שמים וארץ, אמר משה, אני בשר ודם למחר אני מת, אם יאמרו ישראל לא קבלנו עלינו הברית מי בל ומכחיש, לפיכך העיד בהם שמים וארץ, עדים שהם קיימים לעולם, ועוד שאם יזכו יצאו העדים ויתנו שכרם, הַגָּפֶן תִּפְּן פְּרִיָּה וְהָאֶרֶץ תִּפְּן אֶת יְבוּלָהּ וְהַשָּׂמַיִם יִתְּנוּ טֶלֶם (זכריה ח, יז), ואם יחייצו, תהיה בהם יד העדים תחלה, וְעָזַר אֶת הַשָּׂמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מְטָר וְהַשֶּׁלֶךְ לֹא תִפֹּן אֶת יְבוּלָהּ (דברים יא, יז), ואח"כ וַיִּבְרָכֵם מִהָרָה (שם) על ידי האומות: (2) יערוף כמטר לקחי. זו היא העדות, שחעידו שאני אומר בפניכם תורה שנתי ישראל שהיא חיים לעולם, כמטר הזה שהוא חיים לעולם (ספרי שו) כאשר יערפו השמים טל ומטר: יערוף. לשון יטיף, וכן יַעֲפֹפֶן דָּשָׁן (תהלים סה, יז), יַעֲרֹפוּ טֶל (לקמן לג, כח): תזל כטל. שהכל שמחים בו, לפי שהמטר יש בו עצמים לצדיות (ס"א יש עצמים בו), כגון הולכי דרכים ומי שהיה צורו מלא יין (ספרי שו): כשעירם. לשון רוח סערה, כתרוממו קרוי מְטָרָא, מה הרוחות הללו מחזיקין את העשבים ומגדלין אותם, אף דברי תורה מגדלין את לומדיהן: וכרביבים. טיפי מטר, ונראה לי על שם שורה כחץ נקרא רביב, כמה דאמר לְהָא קָשָׁת (צראשית כא, כ): דשא. ארצרי"ץ. עטיפת הארץ מכוסה צירק: עשב. קלח אחד קרוי עשב, וכל מין ומין לעצמו קרוי עשב:

<p>4 The Rock, His work is perfect; For all His ways are justice; A God of faithfulness and without iniquity, Just and right is He. .</p>	<p>תִּקְיָא דְשְׁלָמִין עֻבְדוּהִי אֲרִי כָּל אֲוִרְחָתִיהּ דִּינָא אֱלֹהָא מְהִימְנָא דִּמֶן קִדְמוּהִי עֻלָּא לֹא נָפִיק מִן קֳדָם דְּזַכָּאי וְקָשִׁיט הוּא:</p>	<p>הַצֹּרֶר תָּמִים פָּעֵלֹו כִּי כָל־ דְּרָכָיו מִשְׁפָּט אֵל אֲמוֹנָה וְאֵין עֹול צְדִיק וְיֹשֶׁר הוּא:</p>
<p>5 Is corruption His? No; His children's is the blemish; A generation crooked and perverse.</p>	<p>חֲבִילוֹ לְהוֹן לֹא לִיהּ בְּנֵיָא דְּפִלְחוּ לְטַעֲוִיתָא דִּרְא דְאַשְׁנִי עֻבְדוּהִי וְאַשְׁתַּנִּי:</p>	<p>שַׁחַת לוֹ לֹא בְנָיו מוֹמָם דּוֹר עָקֹשׁ וּפְתִלְתֵּל:</p>
<p>6 Do ye thus requite the LORD, O foolish people and unwise? Is not He thy father that hath gotten thee? Hath He not made thee, and established thee?</p>	<p>הָא קֳדָם יְיָ אַתּוֹן גְּמִלִין דָּא עָמָא דְקִבְּלִי אֲוִרְיָתָא וְלֹא חֲכִימוּ הָלֹא הוּא אָבוּךְ אַתָּה דִּילִיָּה הוּא עָבְדְךָ וְאַתְקַנְךָ:</p>	<p>הָ לִיְהוָה (בספרי תימן תְּלִיהוֹהִי בְּתִיבָה אַחַת) תִּגְמְלוּ־אֹתָת עִם נֶבֶל וְלֹא חֲכָם הָלֹא־הוּא אָבִיךָ קִנְךָ הוּא עָשָׂךְ וַיְכַנְנֶךָ:</p>
<p>7 Remember the days of old, Consider the years of many generations; Ask thy father, and he will declare unto thee, Thine elders, and they will tell thee.</p>	<p>אֲדַכֵּר יוֹמִין דִּמֶן עֲלָמָא אֶסְתַּכַּל בְּשָׁנֵי דֶּר וְדֶר שְׁאָל אָבוּךְ וַיִּתְּנִי לָךְ סִבְךָ וַיִּמְרֹן לָךְ:</p>	<p>זְכוֹר יָמוֹת עוֹלָם בִּינוּ שְׁנוֹת דֶּר־ וְדֶר שְׁאָל אָבִיךָ וַיִּגְדֶּךָ וְקִנְיֶךָ וַיֹּאמְרוּ לָךְ:</p>
<p>8 When the Most High gave to the nations their inheritance, when He separated the children of men, He set the borders of the peoples according to the number of the children of Israel.</p>	<p>בְּאַחְסָנָא עֲלָאָה עַמִּמָּיָא בְּפִרְשִׁיתִיהּ בְּנֵי אָנְשָׁא כְּמִיָּם תַּחֲוִימֵי עַמִּמָּיָא לְמִנְנִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>בְּהִנָּחַל עֲלִיּוֹן גּוֹיִם בְּהַפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם יָצַב גְּבֻלַּת עַמִּים לְמִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>

(3) כי שם ה' אקרא. הרי כי משמש בלשון כאשר, כמו פי קצאו אל קֶאֱרָךְ (ויקרא כג, י'), כשאקרא ואזכיר שם ה', אתם הצו גדל לאלהינו וזכרו שמו (יומא לז), מכאן אמרו, שעוין ברוך שם כבוד מלכותו אחר ברכה שבמקדש (תענית טז):

(4) הצור חמים פעלו. אע"פ שהוא חזק, כשמציא פורענות על עוצרי רצונו, לא בשטף הוא מציא, כי אם דקין, כי תמים פעלו: אל אמונה. לשלם לנדיקים נדקתם לעולם הבא, ואע"פ שמאחר את תגמולם, סופו לאמן את דבריו: ואין עול. אף לרשעים משלם שכר נדקתם בעולם הזה: צדיק וישר הוא. הכל מנדיקים עליהם את דינו, וכך ראוי וישר להם, נדיק מפי הצריות, וישר הוא וראוי להנדיקו:

(5) שחת לו וגו'. כתרגמו סבילו להון לא ליה: בניו מומם. בניו היו, והשחתה שהשחיתו היא מומם: בניו מומם. מומם של בניו היה, ולא מומו: דור עקש. עקום ומעוקל, כמו ואת כל הישרה יעקשו (מיכה ג, ט), ובלשון משנה, חולדה ששיניה עקומות ועקשות: ופתלתל. אנטורטי"ליש כפתיל הזה שגודלין אותו ומקיפין אותו סביבות הגדיל. פתלתל, מן המצות הכפולות, כמו ירקרק, אדמדם, סחרחר, סגלגל:

(6) ה' לך תגמלו זאת. לשון חימה, וכי לפניו אתם מעציבין, שיש צידו להפרע מכם ושהיטיב לכם בכל הטובות: עם נבל. ששכחו את העשוי להם: ולא חכם. להצין את הנולדות שיש צידו להיטיב ולהרע: הלא הוא אביך קנך. שקנאך, שקנך בן הסלעים ובארץ חזקה, שתקנך בכל מיני תקנה: הוא עשך. אומה באומות: ויכנך. אחרי כן בכל מיני בסיס ופן. מכם כהנים, מכם נביאים, ומכם מלכים, כרך שהכל תלוי בו:

(7) זכור ימות עולם. מה עשה צראשונים שהכעיסו לפניו: בינו שנות דור ודור. דור אנוש שהציף עליהם מי אוקינוס, ודור המבול ששטפם. דבר אחר, לא נתחם לצדכם על שעבר, בינו שנות דור ודור, להכיר להבא, שיש צידו להיטיב לכם ולהנחיל לכם ימות המשיח והעולם הבא: שאל אביך. אלו הנביאים שנקראים אבות, כמו שנאמר באליהו אבי אבי רכב ישראל (מלכים"ב, יז): זקניך. אלו החכמים: ויאמרו לך. הראשונות:

9 For the portion of the LORD is His people, Jacob the lot of His inheritance.	כִּי חֶלֶק יְהוָה עִמּוֹ יַעֲקֹב חֶלֶק עַדב אַחֲסִנְתִּיהֶ: אֲרִי חוֹלָא דִּי עַמִּיה יַעֲקֹב	9 כִּי חֶלֶק יְהוָה עִמּוֹ יַעֲקֹב חֶלֶק נַחֲלָתוֹ:
10 He found him in a desert land, and in the waste, a howling wilderness; He compassed him about, He cared for him, He kept him as the apple of His eye.	סוֹפִיק צַרְכֵּיהוֹן בְּאַרְע מִדְבָּרָא וּבֵית צְהוֹנָא אֲתֵר דְּלִית מִיָּא אֲשֶׁרִינוֹן סְחוֹר סְחוֹר לְשִׁכְנִיתִיה אֵלִיפִנוֹן פִּתְגָמִי אוֹרִיתִיה נִטְרָנוֹן כְּבִבְת עֵינָהוֹן:	10 יִמְצָאֵהוּ בְּאַרְץ מִדְבָּר וּבִתְהוֹ יֵלֵל יִשְׁמֹן יִסְבְּבֵנָהוּ יִבְנֵנָהוּ יִצְרְנָהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינּוֹ:
11 As an eagle that stirreth up her nest, Hovereth over her young, Spreadeth abroad her wings, taketh them, Beareth them on her pinions—	כְּנִשְׂרָא דְּמַחֲשִׁי לְקִנְיָה עַל בְּנוֹתֶיהָ מִתְחַפֶּף פְּרִיס גְּדַפּוֹתֶיהָ מִקְבִּילָהוֹן מְנַטִּילָהוֹן עַל תְּקוּף אֲבִירוֹתֶיהָ:	11 כְּנִשְׂרָא יַעִיר קִנּוֹ עַל-גּוֹזְלָיו יִרְחֹף יִפְרֹשׁ כְּנָפָיו יִקְחָהוּ יִשְׁאָהוּ עַל-אֲבִירָתוֹ:
12 The LORD alone did lead him, And there was no strange god with Him.	יְיָ בִּלְחוֹדִידָהוֹן עֲתִיד לְאֲשֶׁרִייתָהוֹן בְּעַלְמָא דְּהוּא עֲתִיד לְחַדְתָּא וְלֹא יִתְקִיִּים קְדָמוֹתֵיהּ פּוֹלְחֵן טַעֲנוֹן:	12 יְהוָה בִּדְדָּא יִנְחֵנּוּ וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֹכֵר:

(8) בהנחל עליון גויים. כשהנחיל הקד"ה למכעיסיו את חלק נחלתם, הציפס ושטפס: בהפרידו בני אדם. כשהפיץ דור הפלגה היה צידו להעבירם מן העולם, ולא עשה כן, אלא יצב גבולות עמים, קיימם ולא אבדם: למספר בני ישראל. כשציל מספר בני ישראל שעתידין לאת מזבני שם, ולמספר שבעים נפש של בני ישראל שירדו למצרים, הציב גבולות עמים. שבעים לשון:

(9) כי חלק ה' עמו. למה כל זאת, לפי שהיה חלקו כבדו צנייהם, ועמיד לאת, ומי הוא חלקו, עמו, ומי הוא עמו. יעקב חבל נחלתו. והוא השלישי באצות, המשולש בשלש זכות, זכות אבי זכות אביו זכותו, הרי ג', כחבל הזה שהוא עשוי בג' גדילים, והוא וצניו היו לו נחלה, ולא ישמעאל בן אברהם ולא עשו בנו של יצחק:

(10) ימצאנו בארץ מדבר. אותם מצא לו נאמנים בארץ המדבר, שקבלו עליהם תורתו ומלכותו ועולו, מה שלא עשו ישמעאל ועשו, שנאמר וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן (לקמן לג, ז): ובתהו ילל ישמן. ארץ ציה ושממה, מקום יללת חנינים וצנות יענה, אף שם נמשכו אחר האמונה, ולא אמרו למשה היאך נאל למדצרות מקום ציה ושממון, כענין שנאמר לקדש ארצי צמד צר (ירמיה ז, ז): יסבבנהו. שם סבבם והקיפם בענגים, וסבבם צדגלים לארבע רוחות, וסבבם צמחית ההר שכפהו עליהם כגיגית: יבוננהו. שם צמורה וצנינה: יצרנהו. מנחש שרף ועקרב ומן האומות: כאישון עינו. הוא השחור שבעין שהמאור יוצא הימנו, ואונקלוס תרגם ימצאנו, יספיקו כל צרכו צמד צר, כמו ומצא להם (צמד צר יא, כז), לא ומצא לנו הקד"ה (יהושע יז, טז). יסבבנהו. אשכנזן סחור סחור לשכנפה, אוהל מועד צאמצע וארבעה דגלים לארבע רוחות:

(11) כנשר יעיר קנו. נהגם צרחמים וצחמלה, כנשר הזה, רחמני על צניו ואינו נכנס לקנו פתאום, עד שהוא מקשקש ומטרף על צניו כנפיו צין אילן, צין שוכה לצמחתה, כדי שיעורו צניו ויהא צהם כח לקבלו: יעיר קנו. יעורר צניו: על גוזליו ירחף. אינו מכביד עצמו עליהם, אלא מחופף, נוגע ואינו נוגע, אף הקצ"ה שצי לא מלאכהו שגיא כח (איוב לו, כג), כשצא ליתן תורה לא נגלה עליהם מרוח אלא מארבע רוחות, שנאמר ה' מסיני צאצור צח משעיר למו הופיע מהר פארן וצתה מרצת קדש (לקמן לג, ז), אלוה מסימן יצא (צצוק ג, ג) וז רוח רביעית: יפרוש כנפיו יקחהו. כשצא ליטלן ממקום למקום, אינו נוטלן צרגליו כשאר עופות, לפי ששאר עופות יראים מן הנשר, שהוא מגביה לעוף ופורה עליהם, לפיכך נושאן צרגליו מפני הנשר, אצל הנשר אינו ירא אלא מן החץ, לפיכך נושאן על כנפיו, אומר, מוטב שיכנס החץ צי ולא יכנס צבני, אף הקצ"ה, ואשך אשכס על פנפי נשרים (שמות יט, ד), כשנסעו מצרים אחריהם והשיגום (חונים) על הים, היו זורקים צהם חטים ואבני צלימטראות, מיד וישע מלאך האלהים וגו' ויצא צין ממצה מצרים וגו' (שם יד, יט-כ):

(12) ה' בדד. ה' צדד וצטמ נהגם צמד צר: ואין עמו אל נכר. לא היה כח צאחד מכל אלהי הגויים להראות כמו

- 13 He made him ride on the high places of the earth, And he did eat the fruitage of the field; And He made him to suck honey out of the crag, And oil out of the flinty rock; יִרְכַּבְהוּ עַל- (כ) בְּמוֹתַי אֲשֶׁרֵינוּן עַל תּוֹקֵפֵי אֶרֶץ אֹכִילֵנוּן בְּזֹת שְׁנֵאִיהוֹן יִהְיֶה לְהוֹן בְּזֹת שְׁלִישֵׁי קְרוֹיִן וְנִכְסֵי יִתְבִּי פֶרֶכִין תִּקְיִפִין: מִחֲלָמִישׁ צוֹר:
- 14 Curd of kine, and milk of sheep, With fat of lambs, And rams of the breed of Bashan, and he-goats, With the kidney-fat of wheat; And of the blood of the grape thou drankest foaming wine. יִהְיֶה לְהוֹן בְּזֹת מִלְכִּיהוֹן וְשְׁלִישִׁיהוֹן עִם עוֹתֵר רִבְרִבִּיהוֹן וְתִקְיִפִיהוֹן עִמָּא דְאַרְעֵהוֹן אֲחִסְנֵהוֹן עִם בְּזֹת חִילִיהוֹן וּמִשְׁרִיתֵהוֹן וְדָם גְּבִרִיהוֹן אֲתֹאשֵׁד כְּמִיָּא: חֲמָאֵת בָּקָר וְחֵלֶב צֹאן עִם- חֵלֶב כְּרִים וְאֵילִים בְּנֵי-בָשָׁן וְעֵתוֹדִים עִם-חֵלֶב כְּלִיֹּת חֲטָה וְדָם-עֵנֵב תִּשְׁתֶּה-חֲמֹר:
- 15 But Jeshurun waxed fat, and kicked— Thou didst wax fat, thou didst grow thick, thou didst become gross— And he forsook God who made him, And contemned the Rock of his salvation. וַיִּשְׁמָן יִשְׂרָאֵל וַיִּבְעֹט שְׁמֵנָה עֵתֵר יִשְׂרָאֵל וּבְעֹט אֲצִלָּה תִקּוֹף קָנָא נִכְסִין שָׁבַק פּוֹלְחָן אֱלֹהָא דְעַבְדִּיהּ אֲרִגְיִז קִדְם תִּקְיָפָא פְּרָקִיָּה: וַיִּשְׁמָן יִשְׂרָאֵל וַיִּבְעֹט שְׁמֵנָה עֵבִית כְּשִׁית וַיִּטַּשׁ אֱלֹלָהּ עֲשָׂהוּ וַיִּבְבֵּל צוֹר יִשְׁעוֹ:
- 16 They roused Him to jealousy with strange gods, With abominations did they provoke Him. יִקְנֵאֵהוּ בְּזָרִים בְּתוֹעֵבֹת אֲקִנְיָאוֹ קִדְמוֹהִי בְּפוֹלְחָן טַעוֹן בְּתוֹעֵיבָתָא אֲרִגְיִזוֹ קִדְמוֹהִי: יִכְעִיסֵהוּ:

ולהלחם עמהם. ורבותינו דרשוהו על העמיד (ספרי שט"ו), וכן תרגם אוגקלום. ואני אומר דברי תוכחה הם, להעיד השמים והארץ, ומהא השירה להם לעד, שסופן לגדוד ולא יזכרו הראשונות שעשה להם ולא הנולדות שהוא עתיד לעשות להם. לפיכך צריך ליישב הדבר לכאן ולכאן, וכל הענין מוסב על זכור ימות עולם כינו שנות דור ודור, כן עשה להם וכן עתיד לעשות, כל זה היה להם לזכור:

(13) ירכבבו על במותי ארץ. כל המקרא כתרגומו: ירכבבו וגו'. על שם שארץ ישראל גבזה מכל הארצות (ספרי שט"ו): ויאכל תנובת שדי. אלו פירות ארץ ישראל, שנקלים לנוז ולהתצטל מכל פירות הארצות: וינקחו דבש מסלע. מעשה צאחד שאמר לצנו צסיכני, הצא לי קציעות מן החצית, הלך ומצא הדבש כף על פיה, אמר לו ו של דבש הוא, אמר לו השקע ידך לתוכה ואתה מעלה קציעות מתוכה (ספרי שטו): במותי ארץ. לשון גובה: שדי. לשון שדה: חלמיש צור. תקפוזחוקו של סלע. כשאניו דבוק לחיצה שלאחריו נקוד חלמיש, וכשהוא דבוק נקוד חלמיש: ושמן מחלמיש צור. אלו יחיתים של גוש חלב:

(14) חמאת בקר וחלב צאן. זה היה צימי שלמה, שנאמר עֲשֶׂהָ בָקָר צִרְאִים וְעֲשֶׂהָ רָעִי וּמִאָּה צֹאן (מלכים"א ה, ג): עם חלב כרים. זה היה צימי עשרת השצטים, שנאמר וְאֶכְלִים כְּרִים מִצֹּאן (עמוס ו, ד): חלב כליות חטה. זה היה צימי שלמה, שנאמר וַיְהִי לָקֶס שְׁלֹמֹה וְגו' (מלכים"א ה, ג): ודם ענב תשתה חמר. צימי עשרת השצטים השמים צמוןקצי יין (עמוס ו, ו): חמאת בקר. הוא שומן הנקלט מעל גצי הקלצ: וחלב צאן. קלצ של צאן, וכשהוא דבוק נקוד חלצ, כמו צלצ צאמו: כרים. כצטים: ואילים. כמשמעו: בני בשן. שמנים היו: כליות חטה. חטים שמנים כחלצ כליות וגסין ככוליא: ודם ענב. היה שותה יין טוב, וטעם יין חסוב: חמר. יין צלשון ארמי: חמר. אין זה שם דבר, אלא לשון משוצה בטעם, ווי"ש צלע"ו, ועוד יש לפרש שני מקראות הללו אחר תרגום של אוגקלום, אשכנזין על סקפי ארץא וגו':

(15) עבית. לשון עובי: כשית. כמו פסיק, לשון פי כסה פניו צלצו (איוב טו, כז), כאדם ששמן מצפנים וכסליו נכפלים מצחוץ, וכן הוא אומר וַיַּעַשׂ פִּימָה עָלָי קָסֶל (שם): כשית. יש לשון קל צלשון כסוי, כמו וְקָסָה קֶלֶן עָרוֹם (משלי יב, טז), ואם כתב פִּשִׁית דגוש היה נשמע פסיק את אחרים, כמו פי כסה פניו (איוב טו, כז): ויבבל צור ישועתו. גנהו וצוהו, כמו שנאמר וְאַחֲרֵיהֶם אֵל הַיָּבֵל ה' וגו' (יחזקאל ח, טז), אין נבול גדול מזה:

<p>17 They sacrificed unto demons, no-gods, Gods that they knew not, New gods that came up of late, Which your fathers dreaded not.</p>	<p>יִזְבְּחוּ לַשְׂדִּים לֹא אֱלֹהִים אֱלֹהִים בְּהוֹן צָרוּךְ דְּחַלֵּן דְּלֹא יִדְעוּנִין חֲדָתִין דְּמִקְרִיב אֲתַעֲבִידָא דְלֹא אֲתַעֲסִקוּ בְהוֹן אֲבֹהֵתְכֹן:</p>	<p>17 יִזְבְּחוּ לַשְׂדִּים לֹא אֱלֹהִים אֱלֹהִים לֹא יִדְעוּנִין חֲדָשִׁים מִקְרִיב בָּאוּ לֹא שְׁעָרוֹם אֲבֹתֵיכֶם:</p>
<p>18 Of the Rock that begot thee thou wast unmindful, And didst forget God that bore thee. .</p>	<p>צוּר יְלִדְךָ תָשִׁי וְתִשְׁכַּח אֵל מִחֲלָלְךָ: דְּחִלַת תְּקִיפָא דִּי בְרָאךְ אֲתַנְשִׁיתָא שְׁבִקְתָּא פּוֹלְחִין אֱלֹהָא דְעִבְדְּךָ:</p>	<p>18 צוּר יְלִדְךָ תָשִׁי וְתִשְׁכַּח אֵל מִחֲלָלְךָ:</p>
<p>19 And the LORD saw, and spurned, Because of the provoking of His sons and His daughters.</p>	<p>וַיֵּרָא יְהוָה וַיִּנְאָץ מִכַּעַס בָּנָיו וּבָנָתָיו: וְגַלִּי קָדָם יְיָ וְתִקְיָה רִוְגִיָּה מִדְּאֲרִגִּיו קָדְמוֹתֵי בָנִין וּבָנִין:</p>	<p>רצעי 19 וַיֵּרָא יְהוָה וַיִּנְאָץ מִכַּעַס בָּנָיו וּבָנָתָיו:</p>
<p>20 And He said: 'I will hide My face from them, I will see what their end shall be; For they are a very froward generation, Children in whom is no faithfulness.</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֲסִתִּירָה פָנַי מֵהֶם אֲרֹאֶה מָה אַחֲרֵיתָם כִּי דוֹר תַּהֲפֹכֹת הֵמָּה בָּנִים לֹא-אֱמֵן בָּם: וְאָמַר אֲסִלִּיק שְׁכִינָתִי מִנְּהוֹן גַּלִּי קָדָמִי מָה יְהִי בְּסוֹפָהוֹן אֲרִי דְרָא דְאֲשֵׁנִי אֲנֹן בְּנִיָּא דְּלִית בְּהוֹן חֵימְנוּ:</p>	<p>20 וַיֹּאמֶר אֲסִתִּירָה פָנַי מֵהֶם אֲרֹאֶה מָה אַחֲרֵיתָם כִּי דוֹר תַּהֲפֹכֹת הֵמָּה בָּנִים לֹא-אֱמֵן בָּם:</p>
<p>21 They have roused Me to jealousy with a no-god; They have provoked Me with their vanities; And I will rouse them to jealousy with a no-people; I will provoke them with a vile nation.</p>	<p>הֵם קִנְאוּנִי בְּלֹא-אֵל כַּעֲסוּנִי בַּהֲבִלֵיהֶם וְאֲנִי אֲקִיְאֵם בְּלֹא- עַם בְּגוֹי נָבֵל אֲכַעִסֶם: אֲנֹן אֲקִיְאֹו קָדָמִי בְּלֹא דְחִלָּא אֲרִגִּיו קָדָמִי בְּטַעֲוִיתָהוֹן וְאֲנֹא אֲקִיְנִין בְּלֹא עַם בַּעֲמָא טַפְשָׂא אֲרִגִּיוֹנִין:</p>	<p>21 הֵם קִנְאוּנִי בְּלֹא-אֵל כַּעֲסוּנִי בַּהֲבִלֵיהֶם וְאֲנִי אֲקִיְאֵם בְּלֹא- עַם בְּגוֹי נָבֵל אֲכַעִסֶם:</p>
<p>22 For a fire is kindled in My nostril, And burneth unto the depths of the nether-world, And devoureth the earth with her produce, And setteth ablaze the foundations of the mountains.</p>	<p>כִּי-אֵשׁ קִדְחָהּ בְּאַפִּי וְתִיקַד עַד-שָׂאוֹל תַּחֲתוֹת וְתֹאכַל אֶרֶץ וַיִּבְלָה וְתִלְחַט מוֹסְדֵי הָרִים: אֲרִי קָדָם תְּקִיף כְּאִישָׁא נִפְק מִן קָדָמִי בְּרִגְזִי שִׁיבִי עַד שָׂאוֹל אֲרַעֲתָא אֲסִיף אֲרַעָא וְשַׁלְּלָתָהּ שִׁיבִי עַד סִפְי שׁוּרְיָא:</p>	<p>22 כִּי-אֵשׁ קִדְחָהּ בְּאַפִּי וְתִיקַד עַד-שָׂאוֹל תַּחֲתוֹת וְתֹאכַל אֶרֶץ וַיִּבְלָה וְתִלְחַט מוֹסְדֵי הָרִים:</p>

(16) יקנאדו. הצעירו חמתו וקנאתו: בתועבות. צמעשים תעוצים, כגון משכב זכור וכשפים שנאמר צהם תועבה:
(17) לא אלה. כתרגמו דלית צהון צרוך, אילו היה צהם צרוך לא היה קנאה כפולה כמו עכשיו: חדשים מקרוב
באו. אפילו האומות לא היו רגילים צהם (ספרי שח), נכרי שהיה רואה אותם היה אומר, זה כלם יהודי: לא שערות
אבותיכם. לא יראו מהם, לא עמדה שערקס מפניהם, דרך שערות האדם לעמוד מחמת יראה, כך נדרש צספרי (שס). ויש
לפרש עוד, שערות, לשון ופעירים ירקדו שם (ישעיה יג, כא). שערות הם שדים, לא עשו אבותיכם שערות הללו:
(18) תשי. תשכח. ורבותינו דרשו, כשצא להיטיב לכם, אחס מכעיסין לפניו ומתישים כחו מלהיטיב לכם (ספרי שי"ט):
אל מחוללך. מוסיף מרחם, לשון יחולל חללות (תהלים כט, ט), חיל פיולדה (שם מח, ז):
(20) מה אחריתם. מה תעלה צהם צסופס: כי דור תהפוכות המה. מהפכין רצוני לכעם: לא אמון בם. אין
גדולי נקרים צהם, כי הוריתם דרך טובה וסרו ממנה: אמון. לשון ויהי אמון (אסתר ז, ז), נודריטור"ה צלע". דבר אחר
אמון, לשון אמונה כתרגומו, אמרו צסיני נעשה ונשמע, וצשעה קלה צטלו הצמחתם ועשו העגל:
(21) קנאוני. הצעירו חמת: בלא אל. צדצר שאינו אלוה: בלא עם. צאומה שאין לה שם, שנאמר הן ארץ פקדים
זה העם לא היה (ישעיה כג, יג), וצעשו הוא אומר צזוי חספה מאל (עוצדיה א, צ): בגוי נבל אכעיסם. אלו הכופרים, וכן
הוא אומר אָמַר נָבֵל צָלְצוּ אֵין אֱלֹהִים (תהלים יד, א):
(22) קדחה. צערה: ותיקד. צכס עד היסוד: ותאכל ארץ ויבולה. ארצכם ויבולה: ירושלים
המיוסדת על ההרים, שנאמר ירושלים הרים קציצ לה (שם קכה, צ):

23 I will heap evils upon them; I will spend Mine arrows upon them;	אֶסְפֶּה עֲלֵימוֹ רָעוֹת חֲצִי אֶסִּיר עֲלֵיהֶן בִּישׁן מִכֶּתֶשִׁי אֲשִׁיצִי בָהֶן:	23 אֶסְפֶּה עֲלֵימוֹ רָעוֹת חֲצִי אֶסִּיר עֲלֵיהֶן בִּישׁן מִכֶּתֶשִׁי אֲשִׁיצִי בָהֶן:
24 The wasting of hunger, and the devouring of the fiery bolt, And bitter destruction; And the teeth of beasts will I send upon them, With the venom of crawling things of the dust.	מִזֵּי רָעָב וּלְחָמִי רָשָׁף וְקָטָב מִרִירִי וְשֵׁן-בְּחַמַּת אֲשֶׁלַח-בָּם עִם-חַמַּת זֹחֲלֵי עֹפָר:	24 מִזֵּי רָעָב וּלְחָמִי רָשָׁף וְקָטָב מִרִירִי וְשֵׁן-בְּחַמַּת אֲשֶׁלַח-בָּם עִם-חַמַּת זֹחֲלֵי עֹפָר:
25 Without shall the sword bereave, And in the chambers terror; Slaying both young man and virgin, The suckling with the man of gray hairs.	מִבְּרָא תִּתְּכִיל חֶרֶב וּמִתְּנִיָּא חֲרָגַת מוֹתָא אֵף עוֹלִימִיהֶן אֵף עוֹלִימִתְהֶן וְנָקִיהֶן עִם סְבִיהֶן:	25 מִחוּץ תִּשְׁכַּל-חֶרֶב וּמִחֲדָרִים אֵימָה גַם-בְּחוּר גַּם-בְּתוּלָה יוֹנֵק עִם-אִישׁ שִׁיבָה:
26 I thought I would make an end of them, I would make their memory cease from among men;	אֲמַרְתִּי אֶפְאִיהֶם אֲשַׁבִּיתָהּ וְאֲשִׁיצִינֶן אֲבִטִּיל מִן בְּנֵי אֲנָשָׁא דּוֹכְרֵנְהֶן:	26 אֲמַרְתִּי אֶפְאִיהֶם אֲשַׁבִּיתָהּ מֵאֲנוֹשׁ זְכָרָם:
27 Were it not that I dreaded the enemy's provocation, Lest their adversaries should misdeem, Lest they should say: Our hand is exalted, And not the LORD hath wrought all this.	אֵלֹהִי לֹא פֹן רוּגְזָא דְשִׁנְאָה בְּנִישׁ דְּלִמָּא יִתְרַבֵּב בְּעִיל דְּבָבָא דְלִמָּא יִימְרוּן יְדָנָא תִּקְיַפַת לָנָא וְלֹא מִן קָדָם יְיָ הָיָה כָּל דָּא:	27 לֹא־לִי כְּעֵס אוֹיֵב אֲגִיד פֶּן-יִנְכָּרוּ צָרֵימוֹ פֶּן-יֹאמְרוּ יָדְנוּ רָמָה וְלֹא יִהְיֶה פֶּעַל כָּל-זֹאת:

(23) אספה עלימו רעות. אחזיר רעה על רעה, לשון ספי שנה על שנה (ישעיה כט, א), קפות הקנה (לעיל כט, יח), עלותיקס ספו על זנתיקס (ירמיה ז, כא). דבר אחר, אספה, אכלה, כמו פן תספסה (בראשית יט, טו): חצי אכלה בם. כל חצי אשלים זהם, וקללה זו לפי הפורענות לזכרה היא, חצי קלים והם אינם קלים:

(24) מזי רעב. אונקלוס תרגם פסיחי קפן, ואין לי עד מוכיח עליו, ומשמו של רבי משה הדרשן מטולושא שמעתי, שעירי רעב, אדם כחוש מגדל שער על נשור: מזי. לשון ארמי שער מנא, דהוה מהפך צמנא (מגילה יח): ולחומי רשף. השדים נלחמו זהם, שנאמר וצני קשף יגזיהו עוף (איוב ה, ז), והם שדים: וקטב מרירי. וכריתות שד ששמו מרירי (פסחים קיא): קטב. כריתתה, כמו אהי קטקצ קאל (הושע יג, יד): ושן בהמות. מעשה היה, והיו הרחלים נושכין וממיתין (ספרי שכו): חמת זוחלי עפר. ארס נחשים, המהלכים על גחונם על העפר כמים הזוחלים על הארץ. זחילה, לשון מרוצת המים על העפר, וכן כל מרוצת דבר המשפסף על העפר והולך:

(25) מחוץ תשכל חרב. מחוץ לעיר תשכל חרב גייסות: ומחדרים אימה. כשצורח ונמלט מן החרב, חדרי לבו נוקפים עליו מחמת אימה, והוא מת והולך זה. דבר אחר, ומחדרים אימה, שבצית תהיה אימת דבר, כמו שנאמר פי עליה מנות צלוגינו (ירמיה ט, כ), וכן תרגם אונקלוס. דבר אחר מחוץ תשכל חרב, על מה שעשו בחורות, שנאמר ומקשר קלות ורשעלם שמתם מן צחמות לצפת (שם יא, יג ספרי שם): ומחדרים אימה. על מה שעשו בחדרי חדרים, שנאמר חָשָׁר זָקֵנִי בֵּית יִשְׂרָאֵל עֲשִׂים בְּחֶשֶׁךְ אִישׁ צִדְרִי מִפִּיתוֹ (יחזקאל ח, יג):

(26) אמרתי אפאיהם. אמרתי בלבי אפאיהם אותם, ויש לפרש אפאיהם אשיתם פאה, להשליכם מעלי הפקר, ודוגמתו מצינו בעזרא, וספן להם ממלכות ועממים וספן להם לפאה (נחמיה ט, כג), להפקר, וכן חצרו מנחם. ויש פותרים אותו כחרגומו, וחול רוגזי עליהן, ולא יתכן, שאם כן היה לו לכתוב אפאיהם, אחת לשמוש ואחת ליסוד, כמו חָשָׁר (ישעיה מה, ה), חָלְמָכְס צָמוֹ פִּי (איוב טו, ה), והאלף התיכונה אינה ראויה בו כלל, ואונקלוס תרגם אחר לשון הצרייתא השנויה בספרי (שכז), החולקת תיבה זו לשלשה תיבות, אמרתי אף אי הם, אמרתי באפי חָשָׁר כאילו אינם, שיאמרו רואיהם עליהם איה הם:

(27) לולי כעס אויב אגור. אם לא שכעס אויב כנום עליהם להשחית, ואם יוכל להם וישחיתם, יתלה הגזלה בו וצאלהו

28	For they are a nation void of counsel, And there is no understanding in them.	כִּי־גוֹי אֲבָד עֲצוֹת הֵמָּה וְאֵין בָּהֶם תְּבוּנָה:	אֲרִי עִם מְאֻבְּדֵי עֵינָהּ אֲנִי וְלִית בְּהוֹן סוּכְלָתָנִי:
29	If they were wise, they would understand this, They would discern their latter end.	לֹא חֲכָמוֹ יִשְׁכִּילוּ זֹאת יָבִינוּ לְאַחֲרֵיתָם:	אִלּוּ חֲכִימוֹ אִסְתַּכְּלוּ בְּדֵא סִבְרוּ מָא יְהִי בְּסוּפָהוֹן:
30	How should one chase a thousand, And two put ten thousand to flight, Except their Rock had given them over And the LORD had delivered them up?	אֵיכָּה יִרְדֹּף אֶחָד אֶלֶף וּשְׁנַיִם יִנָּסוּ רֶבֶבָה אִם־לֹא כִי־צוּרָם מְכָרָם וַיְהִי־הָהּ הַסִּגִּירָם:	אֵיכָדִין יִרְדֹּף חֵד לְאַלְפָּא וּתְרִין יַעְרְקוּן לְרִבּוֹתָא אֱלֹהִין תַּקִּיפָהוֹן מְסֻרְנִין וַיִּי אֲשְׁלִימְנוּן:
31	For their rock is not as our Rock, Even our enemies themselves being judges.	כִּי לֹא כְצוּרֵנוּ צוּרָם וְאֵיבֵינוּ פְּלִילִים:	אֲרִי לֹא כְתוּקַפְנָא תוּקַפְהוֹן וּבַעֲלֵי דְבִכְנָא הוּוּ דִּינְנָא:
32	For their vine is of the vine of Sodom, And of the fields of Gomorrah; Their grapes are grapes of gall, Their clusters are bitter;	כִּי־מִגֶּפֶן סֹדֶם גִּפְנָם וּמִשְׁדֵּמַת עֲמֹרָה עֲנַבְמֹל עֲנַב־רוֹשׁ אֲשַׁכֵּלֹת מֵרֹרֶת לָמוֹ:	אֲרִי כְפּוּרְעָנוֹת עֵמָא דְסֹדוֹם כֶּס פּוּרְעָנוֹתָהוֹן וּלְקוּתָהוֹן כְּעֵם עֲמֹרָה מִתְהוֹן בִּישָׁן כְּרִישֵׁי חוּין וְתוֹשְׁלָמַת עוֹבְדֵיהוֹן כְּמִרְרוֹתָהוֹן:
33	Their wine is the venom of serpents, And the cruel poison of asps.	חֲמַת תַּנִּינִם יֵינָם וְרֹאשׁ פְּתָנִים אֲכֹזֵר:	הָא כְּמִרְתַּת תַּנִּינָא כֶּס פּוּרְעָנוֹתָהוֹן וּכְרִישׁ פְּתָנֵי חוּין אֲכֹזְרָאִין:
34	'Is not this laid up in store with Me, Sealed up in My treasures?	הֲלֹא־הוּא כְּמֹס עִמָּדִי חֲתוּם בְּאוֹצְרֹתַי:	הֲלֹא כָל עוֹבְדֵיהוֹן גִּלּוֹן קְדָמִי גְּנִיזִין לְיוֹם דִּינָא בְּאוֹצְרֵי:

ולא יתלה הגִּדְלָה בִּי, וזה שנאמר פֶּן יִכְבְּרוּ צָרִימוֹ, יִנְכְּרוּ הַדָּבָר לַתּוֹת גְּבוּרָתָם בְּנִכְרֵי שְׁאִין הַגְּדוּלָה שֶׁלּוֹ. פֶּן יִנְכְּרוּ צָרִימוֹ, יִנְכְּרוּ הַדָּבָר לַתּוֹת גְּבוּרָתָם בְּנִכְרֵי שְׁאִין הַגְּדוּלָה שֶׁלּוֹ.

(28) פֶּן יֹאמְרוּ יָדֵנוּ רַמָּה וְגו'. כִּי אִתּוֹ גּוֹי אֲוִצֵּד עֲזוֹת הֵמָּה. וְאֵין זֶה סִגְיוֹן, שֶׁאִלּוּ הָיוּ חֲכָמִים, יִשְׁכִּילוּ זֹאת אֵיכָה יִרְדֹּף וְגו'.

(29) יָבִינוּ לְאַחֲרֵיתָם. יִתְנוּ לֵב לְהַחֲצוֹן לְסוֹף פּוּרְעָנוֹתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל:

(30) אֵיכָה יִרְדֹּף אֶחָד. מִמֶּנּוּ לֵאמֹר מִיִּשְׂרָאֵל: אִם לֹא כִּי צוּרָם מִכְרָם וְהִי הַסִּגִּירָם. מִכְרָם וּמִסְרָם צִידָנוּ דִּלְצַר־רִצָּלָה:

(31) כִּי לֹא כְצוּרֵנוּ צוּרָם. כֹּל זֶה הָיָה לֵהֱיוֹת לְאֻיָּצִים לְהַצִּין, שֶׁהֵם הַסִּגִּירָם וְלֹא לֵהֱיוֹת לְהַחֲזוֹן, שֶׁהָיָה עַד הַנָּה לֹא יִכְלוּ כָּלֹס אֱלֹהִים כְּנֹגֶד צוּרָנוּ, כִּי לֹא פִּסְלֵנוּ סִלְעִים, כֹּל צוּר שֶׁמִּקְרָא לְשׁוֹן סִלְעִים: וְאֵיבֵינוּ פְּלִילִים. וְעַכְשָׁיו אֻיָּצִינוּ שׁוֹפְטִים אֲתוֹנוֹ, שֶׁהָיָה צוּרָנוּ מִכְרָנוּ לֵהֱיוֹת. (ס"א הָיָה שֶׁצוּרָנוּ מִכְרָנוּ לֵהֱיוֹת):

(32) כִּי מִגֶּפֶן סֹדֶם גִּפְנָם. מוֹסֵד לְמַעֲלָה, אֲמִרְתִּי בְּלִבִּי אֲפָאִיהָ וְאֲשַׁבֵּת זִכְרָהּ, לְפִי שֶׁמַּעֲשֶׂיהָ מַעֲשֶׂה קְדוֹם וְעֲמֹרָה: שְׂדֵמוֹת. שֶׁהָיָה מִצּוּרָה, כִּי וְשִׁדְמוֹת לֹא עָשָׂה אֶלָּא (חֲצוּקָה ג', יז), אֲשֶׁר מִצּוּרָה קָדְרוֹן (מִלְכִּים-ב', כג, ד): עֲנַב־רוֹשׁ. עֵשֶׂה מִרְ: אֲשַׁכֵּלֹת מֵרֹרֶת לָמוֹ. מַשְׁקָה מִרְרָאֵי לֵהֱיוֹת, לְפִי מַעֲשֶׂיהָ פּוּרְעָנוֹתָם, וְכֵן תִּרְגַּם אֲוִיָּצִינוּ לְהַחֲזוֹן מִכְרָנוֹתָהוֹן:

(33) חֲמַת תַּנִּינִם יֵינָם. כְּתַרְגוּמוֹ הָאֵל קְמַרְתַּת תַּנִּינָא כֶּס פּוּרְעָנוֹתָהוֹן, הֵנָּה כְּמִרְרוֹת נַחֲשִׁים כּוֹס מַשְׁתֵּה פּוּרְעָנוֹתָם: וְרֹאשׁ פְּתָנִים. כּוֹס, שֶׁהוּא אֲכֹזֵר לְנִשְׁכֹּן, אֲוִיָּצִינוּ אֲכֹזֵר יִצָּח וּפְרַע מֵהֶם:

(34) הֲלֹא הוּא כְּמֹס עִמָּדִי. כְּתַרְגוּמוֹ, כְּסֻדְרֵם הֵם שֶׁמִּכְחַת מַעֲשֶׂיהָ, כּוֹלֵס גְּנוּזִים וְשִׁמּוּרִים לְפָנֵינוּ: הֲלֹא הוּא. פְּרִי גִפְנָם וְתוֹבֵאוֹת שְׂדֵמוֹתָם כְּמוֹס עִמָּדִי:

- 35 Vengeance is Mine, and recompense, Against the time when their foot shall slip; For the day of their calamity is at hand, And the things that are to come upon them shall make haste.
- 36 For the LORD will judge His people, And repent Himself for His servants; When He seeth that their stay is gone, And there is none remaining, shut up or left at large.
- 37 And it is said: Where are their gods, The rock in whom they trusted;
- 38 Who did eat the fat of their sacrifices, and drank the wine of their drink-offering? Let him rise up and help you, Let him be your protection.
- 39 See now that I, even I, am He, And there is no god with Me; I kill, and I make alive; I have wounded, and I heal; And there is none that can deliver out of My hand.
- לִי נָקָם וְשָׁלֹם לַעֲתַת תְּמוּט רַגְלָם כִּי קָרוֹב יוֹם אִידָם וְחֹשׁ עֲתִידָת לָמוֹ:
- כִּי־יִדְּיוֹן יִהְיֶה עִמּוֹ וְעַל־עַבְדָּיו יִתְּנָהֶם כִּי יֵרָאֶה כִּי־אָזְלָת יָד וְאָפֶס עֲצוּר וְעָזוּב:
- וַיֹּמַר אֵן דִּחְלָתְהוֹן תִּקְיָא דִּתְּהוֹן רַחֲצִין בֵּיתָה:
- אֲשֶׁר חָלַב זִבְחֵימוֹ יֹאכְלוּ יִשְׁתּוּ יֵיִן נִסִּיכָם יְקוּמוּ וְיַעֲזֹרְכֶם יְהִי עֲלֵיכֶם סִתְרָה:
- רְאוּ עַתָּה כִּי אֲנִי הוּא וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי אֲנִי אֲמִית וְאֶחֱיָה מְחַצְתִּי וְאֲנִי אֲרַפָּא וְאֵין מִיָּדִי מִצִּיל:
- אֲרִי יָדִין יְיָ דִּינָא דַּעֲמִיָּה וּפּוֹרְעֲנוֹת עַבְדּוֹהִי צְדִיקָיָא יִתְּפַרַע אֲרִי גְלִי קַדְמוֹהִי דִּבְעָדָן דִּתְתַּשְׁקַף עַלְיָהוֹן מַחַת שְׁנָאָה יְהוֹן מְשׁוּלָּטָלִין וְשִׁבְיָקִין:

(35) לִי נָקָם וְשָׁלֹם. עמי נכון ומזומן פורענות נקם, וישלם להם כמעשיהם, הנקם ישלם להם גמולם. ויש מפרשים ושלם, שם דבר, כמו ושלום, והוא מגזרת וְהִצֵּר אֵין צָהָם (ירמיה ה, יג), כמו וְהִצֵּר. ואימתי אשלם להם: לעת תמוט רגלם. כְּשֶׁתֵּאֱסַם זְכוֹת אֲבוֹתָם שֶׁהֵם סְמוּכִין עֲלָיו: כִּי קָרוֹב יוֹם אִידָם. כשאלה להציא עליהם יום אידם, קרוב ומזומן לפני להציא על ידי שלוחים הרבה: וחש עתדות למו. ומהר יצאו העמידות להם: וחש. כמו יְמָרָה נְחִישָׁה (ישעיה ה, יט). עד כאן העיד עליהם משה דברי תוכחה, להיות השירה הזאת לעד, כשתצא עליהם הפורענות ידעו שאני הודעתים מראש, מכאן ואילך העיד עליהם דברי תנחומין שיצאו עליהם ככלות הפורענות, ככל אשר אמר למעלה, וְהָיָה כִּי יֵצְאוּ עֲלֶיךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַדְּבָרִים וְהִקְלָלָה וְגו' (לעיל ל, א) וְשָׁצַח ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת עֲבוֹתֶיךָ וְגו' (שם ג):

(36) כִּי יִדְּיוֹן עִמּוֹ. כשישפוט אותם בִּסְרוּרִין הִלְלוּ הָאֱמוּרִים עֲלֵיהֶם, כמו כִּי צָם יָדִין עַמִּים (איוב לו, לא), כִּי זֶה אֲנִי מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן דֶּהָא, לַחַת טַעַם לְדַבָּרִים שֶׁל מַעֲלָה, אֵלֶּה לִשׁוֹן תַּחֲלַת דְּבוּר, כִּי יֵצְאוּ אֵל הַקָּרָן (ויקרא כה, ז), כשיצאו עליהם מִשְׁפָּטִים הִלְלוּ, ויתנחם הקב"ה על עֲבָדָיו לְשׁוֹב וּלְרַחֵם עֲלֵיהֶם: יתנחם. לִשׁוֹן הֶפֶךְ מִחֲשָׁבָה, לְהִיטִיב אוֹ לְרַעַת: כִּי יֵרָאֶה כִּי אָזְלָת יָד. כשיראה כִּי יֵד הָאֵוִיץ הוֹלֶכֶת וְחוֹזֶקֶת מֵאֵד עֲלֵיהֶם, וְאִפְסָה בָּהֶם עֲזוֹר וְעוֹז: עֲצוּר. נושע ע"י עוזר ומושל שיעזור בָּהֶם: עֲזוּב. ע"י עוזב. עוזר, הוא המושל העוזר בָּהֶם שֶׁלֹּא יִלְכוּ מִפּוֹרְעִים בְּזִאֲתָם לְצָרָה עַל הָאֵוִיץ, בְּלִשׁוֹן לַע"ז מֵיִנְטִינְדוּר. עוזר, הוא הנושע בְּמַעֲזוֹר הַמוֹשֵׁל. עוזב, מְחַוֵּק, כִּי יֵעָזֵב וְיִרְשָׁלֵם עַד הַחֲמִיקָה (נחמיה ג, ח), אִיךָ לֹא עֲזָבָה עִיר תְּהִלָּה (ירמיה מט, כה). עוזר, מֵיִטְוֵנְדִי"ר. עוזב, אֵינְפּוֹרְצִי"ד:

(37) וַיֹּמַר. הַקִּבְ"ה עֲלֵיהֶם: אֵי אֱלֹהֵימוֹ. עֲבוֹדַת אֱלֹהִים שֶׁעָבְדוּ: צוּר חֲסִיו בּו. הִסְלַע שֶׁהָיוּ מִתְכַּסִּין בּו מִפְּנֵי הַחֲמָה וְהִנֵּה, כְּלוֹמַר שֶׁהָיוּ בְּטוֹחִין בּו לְהִגֵּן עֲלֵיהֶם מִן הָרַעָה:

(38) אֲשֶׁר חָלַב זִבְחֵימוֹ. הָיוּ אוֹתָן אֱלֹהִים אוֹכְלִים, שֶׁהָיוּ מְקַרְבִּין לִפְנֵיהֶם וְשׁוֹתִין יֵיִן נִסִּיכָם: יְהִי עֲלֵיכֶם סִתְרָה. אוֹתוֹ הַזֶּה יִהְיֶה לָכֶם מַחֲסֶה וּמִסְתּוֹר:

(39) רְאוּ עַתָּה. הִצִּינוּ מִן הַפּוֹרְעֲנוֹת שֶׁהִצָּחִית עֲלֵיכֶם וְאֵין לָכֶם מוֹשִׁיעַ, וּמִן הַתְּשׁוּעָה שֶׁאֲשִׁיעֲכֶם וְאֵין מוֹחֵה בִידִי: אֲנִי

40	For I lift up My hand to heaven, And say: As I live for ever,	אֲרִי אֶתְקִינִית בְּשָׁמַיָא בֵּית שְׁכִינָתִי וְאֶמְרִית קִים אֲנָא לְעָלְמִין:	כִּי־אֲשָׂא אֶל־שָׁמַיִם יְדִי וְאֶמְרָתִי חִי אֲנֹכִי לְעָלָם:	שס
41	If I whet My glittering sword, And My hand take hold on judgment; I will render vengeance to Mine adversaries, And will recompense them that hate Me.	אִם עַל חֵד תַּרְיִן כְּחִיזוּ בִּרְקָא מְסוּף שְׁמַיָא וְעַד סוּף שְׁמַיָא תִּתְגַּלִּי חֲרָבִי וְתִתְקַף בְּדִינָא יְדִי אֶתִּיב פּוֹרְעָנוּתָא לְשָׁנְאִי וּלְבַעַלִּי דְּבָבִי אֲשֵׁלִים:	אִם־שְׁנוּתִי בִּרְק חֲרָבִי וְתִתְקַף בְּמִשְׁפַּט יְדִי אֲשִׁיב נָקָם לְצָרִי וּלְמִשְׁנְאִי אֲשֵׁלִים:	41
42	I will make Mine arrows drunk with blood, And My sword shall devour flesh; With the blood of the slain and the captives, From the long-haired heads of the enemy.'	אֲרִי גִרְרִי מִדָּמָא וְחֲרָבִי תִּקְטִיל בְּעַמְּמַיָא מַדָּם קְטִילִין וּשְׁבָן לְאַעְדָּאָה כְּתִרִין מְרִישׁ שְׁנָאָה וּבַעִיל דְּבָבָא:	אֲשְׁכִּיר חֲצִי מַדָּם וְחֲרָבִי תֹאכַל בֶּשָׂר מַדָּם חֲלָל וְשִׁבְיָה מִרָאשׁ פְּרָעוֹת אוֹיֵב:	42
43	Sing aloud, O ye nations, of His people; For He doth avenge the blood of His servants, And doth render vengeance to His adversaries, And doth make expiation for the land of His people.	שִׁבְּחוּ עַמְּמַיָא עֲמִיָּה אֲרִי פּוֹרְעָנוֹת עֲבָדוֹהִי צְדִיקִיָּא יִתִּיב יִתְפָּרַע וּפּוֹרְעָנוּתָא יִתִּיב לְשָׁנְאוֹהִי וּיְכַפֵּר עַל אֶרְעִיהָ וְעַל עֲמִיָּה:	הֲרַנֵּינוּ גוֹיִם עַמּוֹ כִּי דָם־עֲבָדָיו יָקוּם וְנָקָם יֵשִׁיב לְצָרָיו וְכִפֵּר אֶדְמָתוֹ עַמּוֹ: (פ)	43

אני הוא. אני להשפיל ואני להרים: ואין אלהים עמדי. עומד כנגדי למחות: עמדי. דוגמתי וכמוני: ואין מידתי מציל. הפושעים צי:

(40) כי אשא אל שמים ידי. כי בחרון אפי אשא ידי אל עמי בצדעה: ואמרתי חי אנכי. לשון שבועה הוא, [כמו חי אני נאם ה' אם לא פאשר דצקס פאןני (במדבר יד, כח), אף כאן] אני נשבע חי אנכי: (41) אם שנותי ברק חרבי. אם אשנן את להב חרבי, כמו למען ה'יה לה צדק (יחזקאל כא, טו) פלנדו"ר: ותאחז במשפט ידי. להניח מדת רחמים באויבי שהרעו לכם, אֲשֶׁר אֲנִי קֹדֶשׁ מִקֵּץ וְהָיָה עֲזָרוֹ לְקַדְּשׁ (זכריה א, טו). ד"א, ותאחז ידי את מדת המשפט, להחזיק זה ולנקום נקם: אשיב נקם וגו'. למדו רבותינו באגדה מתוך לשון המקרא שאמר ותאחז במשפט ידי, לא כמדת בשר ודם מדת הקב"ה, מדת בשר ודם זורק חץ ואינו יכול להשיבו, והקב"ה זורק חציו ויש צידו להשיבו כאלו אוחז צידו, שהרי צדק הוא חלו, שנאמר כאן צדק חרבי ותאחז במשפט ידי, והמשפט הזה לשון פורענות הוא בלע"ז יושטיאל"ה:

(42) אשכיר חצי מדם. האויב: וחרבי תאכל בשר. נפרע: מדם חלל ושביה. זאת תהיה להם מעון דם חללי (ס"א חללי דם) ישראל ושציה שצו מהם: מראש פרעות אויב. מפשע תחלת פרעות האויב, כי כשהקב"ה נפרע מן האומות, פוקד עליהם עונם ועונות אבותיהם, מראשית פרעה שפרעו בישראל:

(43) הרנינו גוים עמו. לאותו הזמן ישבחו האומות את ישראל, ראו מה שצחה של אומה זו, שדבקו בהקב"ה בכל התלאות שעברו עליהם ולא עזבוהו, יודעים היו צטובו וצשצחו: כי דם עבדיו יקום. שפיכות דמיהם כמשמעו: ונקם ישיב לצריו. על הגזל ועל החמס, כענין שנאמר מַזְרִים לְשָׁמְמָה תִּהְיֶה וְאֶדְוֹם לְמַדְבָּר שְׁמָמָה תִּהְיֶה מִתְּמַם צְנִי יְהוּדָה (יואל ד, יט), ואומר מִתְּמַם אֲחִיד יַעֲקֹב וגו' (עובדיה א, י): וכפר אדמתו עמו. ויפייס אדמתו ועמו על הצרות שעברו עליהם ושעשה להם האויב: וכפר. לשון רצוי ופיוס, כמו אֶכְפֶּרָה פָּנָיו (בראשית לב, כא), אֶכְפִּינָה לְרוּחִיָּה: וכפר אדמתו. ומה היא אדמתו, עמו, כשעמו מתנחמים ארצו מתנחמת, וכן הוא אומר רָצִיתָ ה' אֶרְצָךְ (תהלים פה, ז), צמה רצית ארצך, שָׂבָרָה רָצִיתָ יַעֲקֹב (שם). צפנים אחרים היא נדרשת בספרי (שכו), ונחלקו זה רבי יהודה ורבי נחמיה, רבי יהודה דורש כולה כנגד ישראל ורבי נחמיה דורש כולה כנגד האומות, רבי יהודה דורש כלפי ישראל, אמרתי אפאיהם כמו שפירשתי עד ולא ה' פעל כל זאת. כי גוי אוצד עזות המה, אצדו תורתי שהיא להם עצה נכונה. ואין בהם תבונה, להתבונן איכה ירדוף אחד מן האומות אלף מהם, אם לא כי צורם מכרם. כי לא כצורנו צורם, הכל כמו שפירשתי עד תכליתו. ורבי נחמיה דורש כלפי האומות עובדי אלילים, כי גוי אוצד עזות המה, כמו שפירשתי תחלה עד ואויבינו פלילים: כי מגופן סדום גפנם. של אומות עובדי

- 44 And Moses came and spoke all the words of this song in the ears of the people, he, and Hoshea the son of Nun. וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַשִּׁירָה־הַזֹּאת בְּאָזְנֵי הָעָם הוּא וְהוֹשֶׁעַ בֶּן־נֹון:
- 45 And when Moses made an end of speaking all these words to all Israel, וַיְכַל מֹשֶׁה לְדַבֵּר אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל:
- 46 he said unto them: 'Set your heart unto all the words wherewith I testify against you this day; that ye may charge your children therewith to observe to do all the words of this law. וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שִׁמּוּ לְבַבְכֶּם לְכָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנִי מַעֲיִד בְּכֶם הַיּוֹם אֲשֶׁר תִּצְוֶם אֶת־בְּנֵיכֶם לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:
- 47 For it is no vain thing for you; because it is your life, and through this thing ye shall prolong your days upon the land, whither ye go over the Jordan to possess it.' כִּי לֹא־דָבָר רֶק הוּא מִכֶּם כִּי־הוּא חַיֵּיכֶם וּבְדַבְּרֵי הַזֶּה תִּאָּרְכוּ יָמִים עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שְׁמֹר לְרִשְׁתָּהּ: (פ)

אלילים: ומשדמת עמורה וגו'. ולא ישימו לבם למלות הגדולה זו: ענבמו ענבי רוש. הוא שאמר לוֹלִי כעס אוֹיֵב אגור על ישראל, להרעילם ולהמריסם, לפיכך אשכלות מרורות למו, להלעיט אותם על מה שעשו לַבְּנֵי: חמת חנינים ייבם. מוכן להשקותם על מה שעושין להם: כמס עמדי. אותו הכוס שנאמר כִּי כּוֹס צִיד ה' וגו' (תהלים עה, ט): לעת תמוט רגלם. כענין שנאמר תִּרְמָסָהּ רָגְלָא (ישעיה כו, ו): כִּי יִדִּין ה' עמו. כלשון זה משמש כִּי יִדִּין כלשון דהא, ואין יִדִּין לשון יסורין, אלא כמו כִּי יִרְיֵצַת רִיבִם מִיד עוֹשִׁיקָהֶם, כִּי יִרְאֶה כִּי אֵלֶּה יִדִּי וגו': ואמר אִי אֱלֹהֵימו. האויב יאמר אִי אֱלֹהֵימו של ישראל, כמו שאמר טיטוס הרשע כשגידר את הפרוכת (גיטין נו): כענין שנאמר וְתָרָא אֵינִצְפִי וְתִכְסֶּה בּוֹשָׁה הָאִמְרָה אֵלִי אִי ה' אֱלֹהֵיךְ (מִיכָה ז, י): ראו עתה כִּי אֲנִי וגו'. אז יגלה הקב"ה ישועתו ויאמר, ראו עתה כִּי אֲנִי הוּא, מאתי זאת עליהם הרעה, ומאתי תצא עליהם הטובה: ואין מִידִי מִצִּיל. מי שיציל אתכם מן הרעה אשר אציל עליכם: כִּי אִשָּׁא אֶל שָׁמַיִם יִדִּי. כמו כִּי נִשְׁאַתִּי, תמיד אני משרה מקום שכניתי בשמים, כתרומו, אפילו חלש למעלה וגבור למטה, אימת העליון על התחתון, וכל שכן שגבור מלמעלה וחלש מלמטה: יִדִּי. מקום שכניתי, כמו אִישׁ עַל דָּוָ (במדבר ז, יז), והיה יִדִּי להפרע מכס, אבל אמרתי שחי אנכי לעולם, איני ממנהר לפרוע לפי שיש לי שהות בדבר, כִּי אֲנִי חַי לעולם, ובדורות אחרונים אני נפרע מהם, והיכולת יִדִּי להפרע מן המתים ומן החיים, מלך בשר ודם שהוא הולך למוט ממנהר נקמתו להפרע בחייו, כִּי שִׁמָּא ימות הוא או אוֹיֵבוֹ, ונמצא שלא ראה נקמתו ממנו, אבל אני חַי לעולם, ואם ימותו הם ואיני נפרע בחייהם, אפרע במוותם: אם שנותי ברק חרבי. הרבה אם יש שאינם תלויין, כשאשנן ברק חרבי ותאחז במשפט יִדִּי וכו', כמו שפירשתי למעלה:

(44) הוא והושע בן נון. שנת של דיון־גי היתה, נטלה רשות מזה ונתנה לזה (סוטה יג:), העמיד לו משה מתורגמן ליהושע שיהא דורש בחייו, כדי שלא יאמרו ישראל בחיי רבך לא היה לך להריס ראש, ולמה קוראו כאן הושע, לומר שלא זזה דעתו עליו, שאע"פ שניתנה לו גְּדֻלָּה, השפיל עצמו כאשר מתחלתו (ספרי שלד):

(46) שימו לבבכם. זריץ אדם שיהיו עיניו ואוזניו ולבו מכוונים לדברי תורה, וכן הוא אומר בְּן אָדָם לֹאֶה צְעִינִיךְ וּבְאָזְנִיךְ שָׁמַע וְשִׁים לִבְךָ וגו' (יחזקאל מ, ד), הרי דברים קל וחומר, ומה תזנית הבית שהוא נראה לעינים ונמדד בקנה, זריץ אדם שיהיו עיניו ואוזניו ולבו מכוונים להבין, דברי תורה שהן כהררין התלוין בשערה על אחת כמה וכמה:

(47) כִּי לֹא דבר רק הוא מכם. לא לחנם אחס יגיעים זה, כי הרבה שכר תלוי זה, כִּי הֵיא חֵיכֶם. דבר אחר, אין לך דבר

48 And the LORD spoke unto Moses that selfsame day, saying:	ומליל יי עם משה בכרן יומא הדין למימר:	וידבר יהוה אל-משה בעצם היום הזה לאמר:	מפטיר
49 'Get thee up into this mountain of Abarim, unto mount Nebo, which is in the land of Moab, that is over against Jericho; and behold the land of Canaan, which I give unto the children of Israel for a possession;	סג לטורא דעבראי הדין לטורא דנבו דבארעא דמואב דעל אפי יריחו ורחו ית ארעא דכנען דאנא יהיב לבני ישראל לאחסנא:	עלה אל-הר העברים הזה הר-נבו אשר בארץ מואב אשר על-פני יריחו וראה את-ארץ כנען אשר אני נתן לבני ישראל לאחזה:	49
50 and die in the mount whither thou goest up, and be gathered unto thy people; as Aaron thy brother died in mount Hor, and was gathered unto his people.	ומות בטורא דאת סליק לתמן ואתכניש לעמך כמא דמית אחרון אחיך בהור טורא ואתכניש לעמיה:	ומת בקר אשר אתה עלה שמה והאסף אל-עמך כאשר-מת אחיו בקר הקר ויאסף אל-עמיו:	50
51 Because ye trespassed against Me in the midst of the children of Israel at the waters of Meribath-kadesh, in the wilderness of Zin; because ye sanctified Me not in the midst of the children of Israel.	על דשקרתון במימרי בגו בני ישראל במי מצות רקם מדברא דצין על דלא קדישתון יתי בגו בני ישראל:	על אשר מעלתם בי בתוך בני ישראל במי-מריבת קדש מדבר-צין על אשר לא-קדשתם אותי בתוך בני ישראל:	51

ריקן צמורה שאם תדרשנו שאין צו מתן שכר, תדע לך שכן אמרו ונאחות לוטן תמנע (צראשית לו, כב). ותמנע היסע פילגש וגו' (שם יז). לפי שאמרה איני כדאי להיות לו לאשה, הלא היא והיה פילגשו, וכל כך למה, להודיע שבחו של אברהם שהיו שלטונים ומלכים מתאזים לידבק בזרעו:

(48) וידבר ה' אל משה בעצם היום הזה. בשלושה מקומות נאמר בעצם היום הזה, נאמר צנח צעקס היום הזה צא נח וגו' (שם ז, יג), צמראית אורו של יוס, לפי שהיו צני דורו אומרים, צכך וכך אם אנו מרגישין צו אין אנו מניחין אותו ליכנס צמיצה, ולא עוד, אלא אנו נוטלין כשילין וקרדומות ומצקעין את הציצה, אמר הקצ"ה, הריני מכניסו צחצי היום וכל מי שיש צידו כח למחות יצא וימחה, צמארים נאמר צעקס היום הזה הוציא ה' (שמות יז, נא), לפי שהיו מארים אומרים, צכך וכך אם אנו מרגישין צהם אין אנו מניחין אותו לצאת, ולא עוד, אלא אנו נוטלין סייפות וכלי זיין והורגין צהם, אמר הקצ"ה, הריני מוציאן צחצי היום, וכל מי שיש צו כח למחות יצא וימחה, אף כאן צמיחתו של משה נאמר בעצם היום הזה, לפי שהיו ישראל אומרים, צכך וכך אם אנו מרגישין צו אין אנו מניחין אותו, אדם שהוציאנו ממארים, וקרע לנו את היס, והוריד לנו את המן, והגיו לנו את השליו, והעלה לנו את הבאר, ונתן לנו את התורה, אין אנו מניחין אותו, אמר הקצ"ה, הריני מכניסו צחצי היום וכו'.

(50) כאשר מת אהרן אחיך. צאותה מיתה שראית וחמדת אותה, שהפשיט משה את אהרן בגד ראשון והלבישו לאלעזר וכן שני וכן שלישי, וראה צו כצדודו, אל משה, אהרן אחי, עלה למטה, ועלה, פשוט ידיך, ופשוט, פשוט רגליך, ופשוט, עזום עיניך, ועצם, קמוץ פיך, וקמוץ והלך לו, אמר משה אשרי מי שמת צמיחה זו:

(51) על אשר מעלתם בי. גרמחם למעול צי: על אשר לא קדשתם אותי. גרמחם לי שלא אתקדש, אמרתי לכם ודצקסם אל הסלע (צמדצכר כ, ח), והם הכוהו, והוצרכו להכותו פעמים, ואלו דצרו עמו ונתן מימיו צלא הכאה, היה מתקדש שם שמים, שהיו ישראל אומרים, ומה הסלע הזה שאינו לשכר ולא לפורענות, אם זכה אין לו מתן שכר, ואם חטא אינו לוקה, כך מקיים מצות צוראו, אנו לא כל שכן:

For thou shalt see the land afar off; but thou shalt not go thither into the land which I give the children of Israel.⁵² כִּי מִמָּגֶד תִּרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ וְשָׁמָּה לֹא תֵבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אֲנִי נָתַן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)

The Haftarah is II Samuel 22:1 – 22:51 on page 181. This Haftara is read on the Shabbat between Yom Kippur and Sukkot, if there is one. If it is the Shabbat between Rosh HaShana and Yom Kippur, read the Haftara on page 179.

XXXIII And this is the blessing wherewith Moses the man of God blessed the children of Israel before his death. וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ: וְדָא בְּרַכְתָּא דְּבִרְיָא מֹשֶׁה נְבִיאָא דִּי יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קֳדָם מוֹתֵיהּ:

And he said: The LORD came from Sinai, And rose from Seir unto them; He shined forth from mount Paran, And He came from the myriads holy, At His right hand was a fiery law unto them. וַיֹּאמֶר יְהוָה מְסִינִי בָּא וְזָרַח מִשְׁעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ מִתֵּר פֶּאֶרָן וְאָתָה מִרְבֻּבַת קֹדֶשׁ מִימִינֹו (כ) אֲשֶׁר־אֵשׁ דָּת לָמוֹ: וַיֹּאמֶר יְיָ מְסִינִי אֶתְגַּלִּי וְזִיהוֹר יִקְרִיה מִשְׁעִיר אֶתְחַזִּי לָנָא אֶתְגַּלִּי בְּגִבּוֹרְתֶיהָ עַל טוֹרָא דְּפֶאֶרָן וְעַמִּיהָ רַבּוֹת קֳדִישִׁין פְּתָב יְמִינֶיהָ מִגּוֹ אִישְׁתָּא אֲוִרֵיתָא יִתֵּב לָנָא:

Yea, He loveth the peoples, All His holy ones—they are in Thy hand; And they sit down at Thy feet, Receiving of Thy words. אֵף חֲבֵב עַמִּים כָּל־קֳדָשָׁיו אֵף בִּידָךְ וְהֵם תִּכּוּ לְרִגְלֶךָ יֵשָׁא מִדְּבָרְתֶיךָ: אֵף חֲבִיבִנּוֹן לְשִׁבְטֵיָא כָּל קֳדִישֵׁיהּ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּגִבּוֹרָא אֲפִיק מִמַּצְרַיִם וְאֵנּוֹן מִדְּבָרִין תַּחֲתוֹת עֲנָךְ נָטְלִין עַל מִימְרֶךָ:

(52) כי מנגד תראה וגו'. תראה וגו'. כי אם לא תראה עכשיו לא תראה עוד בחיך: ושמך לא תבוא. וידעתי כי חזיה היא לך, על כן אני אומר לך עלה וראה:

(1) וזאת הברכה. לפני מותו. סמוך למיתתו (ספרי שמז), שאם לא עכשיו אימתי: (2) ויאמר ה' מסיני בא. פתח תחלה בשבחו של מקום ואחר כך פתח בצרכיהם של ישראל (ספרי שמג) ושבחו שפתח צו יש צו הזכרת זכות לישראל, וכל זה דרך רצון הוא, כלומר, כדאי הם אלו שפתחו עליהם זכרה: מסיני בא. יאל לקראתם כשבאו להתייבב בתחתית ההר, כחתן היואל להקביל פני כלה, שנאמר לקראת האלהים (שמות יט, יז) למדנו שיאל כנגדם: וזרח משעיר למו. שפתח לבני עשו שיקבלו את התורה ולא רצו (ספרי שמג): הופיע. להם: מדר פארן. שהלך שם ופתח לבני ישראל שיקבלו ולא רצו (ספרי שמג): ואתה. לישראל: מרבבות קדש. ועמו מקצת רבבות מלאכי קדש, ולא כולם ולא רוצם, ולא כדרך אשר דם שמראה כל כבוד עשרו ומפארתו ציוס חופתו: אש דת. שהיתה כחוצה מאז לפניו באש שחורה על גבי אש לבנה, נתן להם בלחות כח יד ימינו. דבר אחר, אש דת, כחרגומו, שנחנה להם מתוך האש: (3) אף חובב עמים. גם חנה יתירה חבב את השבטים, כל אחד ואחד קרוי עס, שהרי בנימין לבדו היה עמיד להוולד כשאמר הקב"ה ליעקב גוי וקהל גוים יהיה ממך (בראשית לה, יא): כל קדשיו בידך. נפשות הדקיקים גנוזות אמו, כענין שנאמר, ויהיה נפש אלני צרורה צרורה הסיים את ה' אלוקיך (שמואל א' כה, כט): והם תכו לרגלך. והם ראויים לך, שהרי תכו עמנו לתחתית ההר לרגלך צדיק, תכו לשון פועל, הוסיפו לתוך מרגלותיך: ישא מדברתיך. נשאו עליהם עול תורתך: מדר ברתך. המ"ם צו קרוב ליסוד, כמו וישמע את הקול מדבר אליו (במדבר ז, פט), וישמע את מדבר אליו (יחזקאל ז, ז), כמו מתדבר אלי, אף זה מדברותיך, מה שהיית מדבר להשמיעני לאמר להם טיפוס רפלידור"ש בלע"ז, ואונקלוס תרגם שהיו נוסעים על פי דברך, והמ"ם צו שמוש משמשת לשון מן. דבר אחר, אף חבב עמים, אף בשעת חתן של

<p>4 Moses commanded us a law, An inheritance of the congregation of Jacob.</p>	<p>אֲוֹרִיתָא יְהִי לְנָא מֹשֶׁה מִסֵּרָה יְרוּתָא לְכַנְשֵׁת יַעֲקֹב:</p>	<p>4 תּוֹרָה צִוְּה־לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרֶשֶׁה קִהְלֵת יַעֲקֹב:</p>
<p>5 And there was a king in Jeshurun, When the heads of the people were gathered, All the tribes of Israel together.</p>	<p>וַהֲוָה בְּיִשְׂרָאֵל מֶלֶךְא בְּאַתְכַּנְשׁוֹת רִישֵׁי עַמָּא כַּחֲדָא שְׁבִטָא דְיִשְׂרָאֵל:</p>	<p>5 וַיְהִי בִישְׁרוֹן מֶלֶךְ בְּהִתְאַסַּף רָאשֵׁי עַם יַחַד שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>6 Let Reuben live, and not die In that his men become few.</p>	<p>יִיחִי רְאוּבֵן בְּחַי עַלְמָא וּמוֹתָא תִּנְיָנָא לֹא יָמוּת וְיִקְבְּלוּן בְּנוֹהֵי אַחֲסִנְתָּהוֹן בְּמִנְיָנָהוֹן:</p>	<p>6 יְחִי רְאוּבֵן וְאַל־יָמוּת וַיְהִי מָתוֹ מִסְפָּר: (ס)</p>
<p>7 And this for Judah, and he said: Hear, LORD, the voice of Judah, And bring him in unto his people; His hands shall contend for him, And Thou shalt be a help against his adversaries.</p>	<p>וְדָא לְיִהוּדָה וְאָמַר קְבִיל יְיָ צְלוֹתֶיהָ דְיִהוּדָה בְּמִפְקִיָּה לְקַרְבָּא וּלְעִמּוּיָה תְּתִיבְנִיה בְּשִׁלְם יְדוּתֵיהּ יַעֲבֹדֵן לִיה פּוֹדְעוֹתָא מִשְׁנֵאוּהֵי וְסָעִיד מִבְּעִיל דְּבָבָא הָוִי לִיה:</p>	<p>7 וְזֹאת לְיִהוּדָה וַיֹּאמֶר שְׁמַע יְהוָה קוֹל יְהוּדָה וְאַל־עֲמּוּ תִבְיָאנוּ יְדִידֵי רַב לֹא וְעֹזֵר מִצָּרָיו תִּתֶּיָּה: (פ)</p>
<p>8 And of Levi he said: Thy Thummim and Thy Urim be with Thy holy one, Whom Thou didst prove at Massah, With whom Thou didst strive at the waters of Meribah;</p>	<p>וּלְלֵוִי אָמַר תּוֹמִיָּא וְאוּרִיָּא אֵלֵיבִישְׁתָּא לְגַבְרָא דְאַשְׁתַּכַּח חֲסִיד קְדָמָךְ דְּנִסִּיתָהּ בְּנִסִּיתָא וְהוּא שְׁלִים בְּחִנְתָּהּ עַל מִי מִצּוֹתָא וְאַשְׁתַּכַּח מִהִימָן:</p>	<p>שני וּלְלֵוִי אָמַר תְּמִידָא וְאוּרִיָּה לְאִישׁ חֲסִידָךְ אֲשֶׁר נִסִּיתוֹ בְּמִסָּה תִרְיָבָהוּ עַל־מִי מָרִיבָה:</p>

אומות העולם, שהראית להם פנים שוחקות ומסרת את ישראל צידם: כל קדושי בידך. כל נדיקיהם וטוניהם דצקו בך ולא משומאחרין, ואחיה שומרים: והם תבו לרגלך. והם מתמעטים ומתכנסים לתחת נלך: ישא מדברותיך. מקבלין גורותיך ודחיותיך בשמחה. ואלה דצריהם:

- (4) תורה. אשר נזה לנו משה, מורשה היא לקהלת יעקב, אחזנוה ולא נעזבנה:
- (5) ויהי. הקציה: בישרון מלך. תמיד עול מלכותו עליהם: בהתאסף. בכל התאסף ראשי חשבון אסיפתם: ראשי. כמו כי תשא את ראש (שמות ל, יז), ראיון אלו שאזכרם. דבר אחר, בהתאסף. בהתאסף יחד באגודה אחת ושלוס ציניהם, הוא מלכס, ולא כשיש מחלוקת ציניהם:
- (6) יחי ראובן. בעולם הזה: ואל ימות. לעולם הצא. שלא יזכר לו מעשה צלה: ויהי מתיו מספר. נמנין צמנין שאר אחיו, דוגמא היא זו, כענין שנאמר וישפץ את צלעה, ויהיו צני יעקב שנים עשר (בראשית לה, כז), שלא ילא מן המנין:
- (7) וזאת ליהודה. סמן יהודה לראובן, מפני שניהם הודו על קלקול שצידם שנאמר אֲשֶׁר יָצְאוּ וַיִּדּוּ וַיִּגְוּ (איוצטו, יח) לָקֶחַ לְצִדָּם וַיִּגְוּ וְלֹא עָזַר זָר צָחוּס (שם יט) ועוד פירשו רבותינו, (מכות יא: צבא קמא צב) שכל מ' שנה שהיו ישראל צמדצר, היו עצמות יהודה מתגלגלין צארון, מפני נדוי שקבל עליו, שנאמר וְקָטַחְתִּי לְאֶצִי כָל הַיָּמִים (בראשית מד, לב), אמר משה, מי גרם לראובן שידה, יהודה וכו': שמע ה' קול יהודה. תפלת דוד ושלמה ואסא מפני הכושים, ויהושפט מפני העמונים וחזקיה מפני סנחריב: ואל עמו תביאנו. לשלוס מפני המלחמה (ס"א מן המלחמה): ידיו רב לו. יריבו ריבו וינקמו נקמתו: ועזר מצריו תדיה. על יהושפט התפלל, על מלחמת רמות גלעד וינעק יהושפט וה' עָזְרוּ (דברי הימים ב יח, לא). דבר אחר, שמע ה' קול יהודה, כאן רמו צרכה לשמעון מתוך צרכותיו של יהודה (ספרי שמח), ואף כשחלקו ארץ ישראל נטל שמעון מתוך גורלו של יהודה, שנאמר מִקְצֵל צָנִי יְהוּדָה נָחַלַת צָנִי שְׁמֵעוֹן (יהושע יט, ט) (ומפני מה לא ייחד לו צרכה צפני עצמו, שהיה צלבו עליו על מה שעשה צשטים, כ"כ צאגדת תהלים (מדרש תהלים ז, ג)):
- (8) וללוי אמר. ועל לוי אמר: תומיך ואוריך. כלפי שכינה הוא מדבר: אשר נסיתו במסה. שלא נתלוננו עם

<p>Who said of his father, and of his mother: 'I have not seen him'; 9 Neither did he acknowledge his brethren, Nor knew he his own children; For they have observed Thy word, And keep Thy covenant.</p>	<p>הָאֵמֶר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רָאִיתִיו וְאֶת־אֶחָיו לֹא הִכִּיר וְאֶת־בָּנָיו לֹא יָדָע כִּי שָׁמְרוּ אֶמְרָתְךָ וּבְרִיתְךָ יִנְצְרוּ: לֹא אֲשַׁנְאוּ:</p>	<p>9 הָאֵמֶר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רָאִיתִיו וְאֶת־אֶחָיו לֹא הִכִּיר וְאֶת־בָּנָיו לֹא יָדָע כִּי שָׁמְרוּ אֶמְרָתְךָ וּבְרִיתְךָ יִנְצְרוּ: לֹא אֲשַׁנְאוּ:</p>
<p>They shall teach Jacob Thine ordinances, And Israel Thy law; They shall put incense before Thee, And whole burnt-offering upon Thine altar. .</p>	<p>כְּשֶׁרִין אֵלֶּיךָ דִּילְפֹּון דִּינָךְ לִיעֲקֹב וְאֹרִיתְךָ לְיִשְׂרָאֵל יִשְׁוֹן קִטְרֶת בּוֹסְמִין קִדְמָךְ וּגְמִיר לְרַעְנָא עַל מִדְבָּחֶךָ:</p>	<p>10 יִוְרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לִיעֲקֹב וְתוֹרָתְךָ לְיִשְׂרָאֵל יִשְׁמֹו קְטֹרֶת בְּאַפֶּךָ וְכָלִיל עַל־מִזְבְּחֶךָ:</p>
<p>Bless, LORD, his substance, And accept the work of his hands; Smite through the loins of them that rise up against him, And of them that hate him, that they rise not again.</p>	<p>בְּרִיךְ יי נִכְסֹוֹתָיו וּקִירְבָּן יְדֹוֹהִי קַבִּיל בְּרַעְנָא תִּבְרַח חֲרָצָא דְשִׁנְאוּהִי וְדִבְעֵלֵי דִבְבוּהִי דִלָּא יִקוּמוּן:</p>	<p>11 בְּרִיךְ יְהוָה חֵילוֹ וּפְעָלֵי יָדָיו תִּרְצֶה מִחֵץ מִתְּנִים קִמְיוֹ וּמִשְׁנָאִיו מִן־יְקוּמוֹן: (ס)</p>
<p>Of Benjamin he said: The beloved of the LORD shall dwell in safety by Him; He covereth him all the day, And He dwelleth between his shoulders.</p>	<p>לְבִנְיָמִן אָמַר רַחֲמָא דִּי יִשְׂרָי לְרוּחָךְן עֲלוּהִי יְהִי מְגִין עֲלוּהִי כָּל יוֹמָא וּבִאֲרַעִיהָ תִשְׁרִי שְׂכִינְתָּא:</p>	<p>12 לְבִנְיָמִן אָמַר יְדִיד יְהוָה יִשְׁכֵּן לְבִטַּח עָלָיו חֲפָץ עָלָיו כָּל־הַיּוֹם וּבֵין כְּתָפָיו שָׁכֵן: (ס)</p>
<p>And of Joseph he said: Blessed of the LORD be his land; For the precious things of heaven, for the dew, And for the deep that coucheth beneath,</p>	<p>וּלְיוֹסֵף אָמַר מְבָרָכָא מֶן קֳדָם יי אֲרַעִיהָ עֲבָדָא מְגִדִּין מִטְּלָא דְשָׁמַיָא מְלַעִילָא וּמִמַּבְוֵי עֵינָן וּתְהוֹמִין דִּנְגִדִין מִמַּעַמְקֵי אֲרַעָא מְקִרַע:</p>	<p>וּלְיוֹסֵף אָמַר מְבָרַכַת יְהוָה אֲרָצוֹ מִמֶּגֶד שָׁמַיִם מִטָּל וּמִתְהוֹם רִבְצַת תַּחַת: שלישי</p>

שאר המלינים: תריבחו וגו'. כתרומו. דבר אחר תריבחו על מי מריצה, נספקסס לו לצוא בעלילה, אם משה אמר שמעו נא המלכים (במדבר כ, י) אהרן ומרים מה עשו:

(9) האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו. כשחטאו צעגל ואמרתי מי לה' אלי (שמות לז, כו), נאספו אלי כל בני לוי, וזויתם להרוג את אביאמו והוא מישראל, או את אחיו מאמו או בן צתו וכן עשו, ואי אפשר לפרש אצוי ממש ואחיו מאציו וכן בניו ממש, שהרי לויים הם, ומשצט לוי לא חטא אחד מהם, שנאמר קל צגי לוי (שם): כי שמרו אמרתך. לא יהיה לך אלהים אחרים: ובריתך ינצורו. צרית מילה, שאותם שנוולדו צמדבר, של ישראל לא מלו את בנייהם, והם היו מולין ומלין את בנייהם, (ס"א) אותם שנוולדו צמדבר, שישאל לא מלו את בנייהם והם היו מולין):

(10) יורו משפטך. ראויין אלו לך: וכליל. עולה (יומא כו.).

(11) מחץ מתנים קמיו. מחץ קמיו מכת מתנים, כענין שנאמר וּמִתְנִיָּהֶם פְּמִיד הַמֶּעַד (תהלים סט, כד), ועל המעוררין על הכהונה אמר כן. דבר אחר, ראה שעתידין חשמונאי וצניו להלחם עם היונים, והתפלל עליהם לפי שהיו מועטים, י"ב בני חשמונאי ואלעזר כנגד כמה רצבות, לכן נאמר צרך ה' חילו ופועל ידיו תרצה: וּמִשְׁנָאִיו מִן־יְקוּמוֹן. מחץ קמיו ומשנאיו מהיוט להם תקומה:

(12) לבנימן אמר. לפי שצרכת לוי צעצודת הקרצנות, ושל בנימין צניין צית המקדש בחלקו, סמכן זה לזה, וסמך יוסף אחריו, שאף הוא משכן שילה היה צניו בחלקו, שנאמר וַיִּמָּאֵס בְּאֶחָל יוֹסֵף וגו' (שם עח, סז), ולפי שצית עולמים חצי משילה, לכן הקדים צנימין ליוסף: חופף עליו. מכסה אותו ומגין עליו: כל היום. לעולם, משנצורה ירושלים לא שרתה שכינה במקום אחר: ובין כתפיו שכן. צגוצה ארצו היה צית המקדש צניו, אלא שנמוך עשרים ושלוש אמה מעין עיטם (יומא לא.), ושם היה דעמו של דוד לצנותו, כדאימא צשחטת קדשים (וצחים נד:), אמרי נחתי ציה פורתא משום דכתיב וצין כתפיו שכן, אין לך נאה צשור יותר מכתפיו:

<p>14 And for the precious things of the fruits of the sun, And for the precious things of the yield of the moons,</p>	<p>וּמִמֶּגֶד תְּבוּאֹת שֶׁמֶשׁ וּמִמֶּגֶד גֶּרֶשׁ יִרְחִים: עֲבָדָא מְגִדִּין וְעַלְלָן מִיְבוֹל שְׁמֶשׁא עֲבָדָא מְגִדִּין מִרִישׁ יֶרֶח בִּירַח:</p>	<p>14 וּמִמֶּגֶד תְּבוּאֹת שֶׁמֶשׁ וּמִמֶּגֶד גֶּרֶשׁ יִרְחִים:</p>
<p>15 And for the tops of the ancient mountains, And for the precious things of the everlasting hills,</p>	<p>וּמִרִישׁ טוֹרֵיָא בְּכִירֵיָא וּמִטוֹב רָמָן דְּלֵא פִסְקָן:</p>	<p>15 וּמִרִישׁ הַרְרֵי־קָדֶם וּמִמֶּגֶד גְּבְעוֹת עוֹלָם:</p>
<p>16 And for the precious things of the earth and the fulness thereof, And the good will of Him that dwelt in the bush; Let the blessing come upon the head of Joseph, And upon the crown of the head of him that is prince among his brethren.</p>	<p>וּמִטוֹב אֶרֶעָא וּמִלְאָהּ רֵעִי לִיהַּ דְּשִׁכְנִיתִיהּ בְּשִׁמְיָא וְעַל מֹשֶׁה אֲתִגְלִי בְּאַסְנָא יִיתֵן כָּל אֱלֹן לְרִישָׁא דְיוֹסֵף גּוֹבְרָא בְּרִישָׁא דְאַחֻוּהִי:</p>	<p>16 וּמִמֶּגֶד אֶרֶץ וּמִלְאָהּ וּרְצוֹן שְׁכֵנִי סִנָּה תְּבוּאֹתָהּ לְרִישׁ יוֹסֵף וּלְקֶדֶד נָזִיר אֲחִיו:</p>
<p>17 His firstling bullock, majesty is his; And his horns are the horns of the wild-ox; With them he shall gore the peoples all of them, even the ends of the earth; And they are the ten thousands of Ephraim, And they are the thousands of Manasseh.</p>	<p>רְבֵא דְבְנוֹהִי זִינָא לִיהַּ וּגְבוּרָן אֲתַעְבִּידָא לִיהַּ מִן קָדָם דְּתוֹקֶפֶא וְרוּמָא דִּילִיהּ בְּגִבּוֹרְתִיהּ עִמְמִיָא יִקְטִיל כַּחֲדָא עַד סִיפֵי אֶרֶעָא וְאַנּוֹן רַבּוּתָא דְּבֵית אֲפֹרִים וְאַנּוֹן אֶלְפִיָּא דְּבֵית מְנַשֶּׁה:</p>	<p>בְּכוֹר שׁוֹרׇוֹ הָדָר לוֹ וְקַרְנֵי רִאִם קַרְנָיו בָּהֶם עַמִּים יִנְגַח יַחְדָּו אֲפֹסֵי־אֶרֶץ וְהֵם רַבְבוֹת אֲפֹרִים וְהֵם אֶלְפֵי מְנַשֶּׁה: (ס)</p>
<p>18 And of Zebulun he said: Rejoice, Zebulun, in thy going out, And, Issachar, in thy tents.</p>	<p>וּלְזִבּוּלֹן אָמַר חֲדִי זְבוּלֹן בְּמַפְקָךְ לְאַנְחָא קֶרְבָּא עַל בְּעָלֵי דְבִקְבָךְ וַיִּשְׁשַׁכֶּר בְּמַחְכֶּךְ לְמַעַבְד זַמְנֵי מוֹעֲדֵיָא בִּירוּשָׁלַם:</p>	<p>וּלְזִבּוּלֹן אָמַר שִׂמְחָ זְבוּלֹן בְּצֵאתְךָ וַיִּשְׁשַׁכֶּר בְּאֵהָלֶיךָ:</p>

(13) מברכת ה' ארצו. שלא הייתה צנחלת השצטים ארץ מלאה כל טוב כארצו של יוסף: ממגד. לשון עדנים ומקט: ומתהום. שהתהום עולה ומלחלת אותה מלמטה. אחת מוצא בכל השצטים צרכתו של משה מעין צרכתו של יעקב: (14) וממגד תבואות שמש. שהיתה ארצו פתוחה לחמה וממתקת הפירות: גרש ירחים. יש פירות שהלצנה מצלמתן, ואלו הן קשואין ודלועין. דבר אחר, גרש ירחים, שהארץ מגרשת ומוציאה מחודש לחודש: (15) ומראש הררי קדם. ומצורכת מראשית צישול הפירות, שהרריה מקדימין לצכר צישול פירותיהם. דבר אחר, מגיד שקדמה צריאתן לשאר הרים: גבעות עולם. גבעות העושות פירות לעולם ואין פוסקות מעורר הגשמים: (16) ורצון שוכני סנה. כמו שוכן סנה, ותהא ארצו מצורכת מרצונו ונחת רוחו של הקב"ה, הנגלה עלי תחלה צסנה: רצון. נחת רוח ופיוס, וכן כל רצון צצמקרא: תבואתה. צכרה זו לראש יוסף: בזיר אחיו. שהופרש מאחיו צצמכירתו: (17) בכור שורו. יש צכור שהוא לשון גדולה ומלכות, שנאמר אף אָני צכור אָפְנָהוּ (תהלים פט, כח), וכן צָגִי צָכְרִי אָפְנָל (שמות ד, כצ): בכור. מלך היוצא ממנו, והוא יהושע: שורו. שכו קשה כשור לכבוש כמה מלכים: הדר לו. נתון לו, שנאמר וְנִמְשָׁה מִהוֹדֶךָ עָלָיו (צמדצ כז, כ): וקרני ראם קרניו. שור כמו קשה ואין קרניו נאות, אצל ראם קרניו נאות ואין כמו קשה, נתן ליהושע כמו של שור ויפני קרני ראם: אפסי ארץ. שלשים ואחד מלכים, אפשר שכולם מארץ ישראל היו, אלא אין לך כל מלך ושלטון שלא קנה לו פלטרינ ואחוזה צארץ ישראל, שחשבה לכולם היא, שנאמר נָתַלְתָּ צָגִי צָבָאוֹת גוֹיִם (ירמיה ג, יט): והם רבבות אפרים. אותם המנוגמים הם הרצצות שהרג יהושע צצא מאפרים: והם אלפי מנשה. הם האלפים שהרג גדעון צצמדין, שנאמר וְצָבָא וְלָמָעָה צָבָקֶךָ וְגו' (שופטים ח, י): (18) וליבולן אמר. אלו חמשה צצטים צצרך צאחרונה, וצולון גד דן נפתלי ואשר, כפל שמוטיהם לחוקם ולהגצירים, לפי שהיו חלשים צצכל השצטים, הם הם שהולין יוסף לפני פרעה, שנאמר וּמִקְנֵה אֶחָיו לָקַח וְנִמְשָׁה אֶנְשֵׁים (צראשית מז, צ), לפי

<p>19 They shall call peoples unto the mountain; There shall they offer sacrifices of righteousness; For they shall suck the abundance of the seas, And the hidden treasures of the sand.</p>	<p>שְׁבִטֵי־יִשְׂרָאֵל לְטוֹר בֵּית מִקְדָּשָׁא יִתְּכַנְשׁוּן תָּמֶן יִכְסֹון נִכְסֵת קוֹדֶשִׁין לְרַעְוָא אֲרִי נִכְסֵי עַמְמֵיָא יִיכְלוּן וְסִימֶן דְּמִטְמָרֶן בְּחָלָא מִתְגַּלְוִין לְהוֹן:</p>	<p>19 עַמִּים הֶרֶם יִקְרְאוּ שֵׁם יִזְבְּחוּ זִבְחֵי־צֶדֶק כִּי שֹׁפַע יָמִים יִינָקוּ וּשְׁפָנֵי טְמוּנֵי חוֹל: (ס)</p>
<p>20 And of Gad he said: Blessed be He that enlargeth Gad; He dwelleth as a lioness, And teareth the arm, yea, the crown of the head.</p>	<p>וּלְגַד אָמַר בְּרוּךְ דִּאֲפִתִי לְגַד כְּלִיתָא שְׂרִי וְקִטִּיל שְׁלִטוֹנִין עִם מַלְכִין:</p>	<p>20 וּלְגַד אָמַר בְּרוּךְ מֵרְחִיב גֹּד כְּלָבִיא שָׁכֵן וְטָרַף זְרוּעַ אֶפֶס קִדְקֵד:</p>
<p>21 And he chose a first part for himself, For there a portion of a ruler was reserved; And there came the heads of the people, He executed the righteousness of the LORD, And His ordinances with Israel. .</p>	<p>וְאֶתְקַבֵּל בְּקִדְמִיתָא דִּילִיָּה אֲרִי תָמֶן בְּאַחְסָנִתִּיהּ מִשָּׁה סָפְרָא רַבָּא דִּי־יִשְׂרָאֵל קָבִיר הוּא נַפֵּק וְעָאֵל בְּרִישׁ עֲמָא זְכוּן קִדְם יִי עֲבַד וְדִינוּהִי עִם יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>21 וַיִּרְא רֹאשִׁית לֹא כִי־שֵׁם חֶלְקֶת מִחֶקֶק סָפוֹן וַיִּתֵּא רֹאשֵׁי עַם צִדְקַת יְהוָה עָשָׂה וּמִשְׁפָּטָיו עִם־יִשְׂרָאֵל: (ס)</p>
<p>22 And of Dan he said: Dan is a lion's whelp, That leapeth forth from Bashan.</p>	<p>וּלְדָן אָמַר דָּן תִּקִּיף כְּגוֹר אֲרִיִּין אֲרַעֲיָה שְׂתִיָּא מִן נַחְלִיָּא דְּנַגְדִּין מִן מִתְּנָן:</p>	<p>חמשי וּלְדָן אָמַר דָּן גֹּיִר אֲרִיָּה יִזְנֹק מִן־הַבָּשָׁן:</p>

שנאים חלשים ולא ישים אותם לו שרי מלחמתו: שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך. זבולן ויששכר עשו שותפות, זבולן לחוף ימים ישכון ויואל לפרקמטיא בספינות, ומשחכר ונתן לתמן פיו של יששכר, והם יושבים ועוסקים צמורה, לפיכך הקדים זבולן ליששכר, שחורתו של יששכר על ידי זבולן היתה: שמח זבולן בצאתך. הנלח צאאתך לסחורה: ויששכר. הנלח בישיבת אהליך לתורה לישיב ולעזר שנים ולקצוע חדשים כמו שנאמר ומצני יצא עי צינה לעתים לאשיתם מאתים (דברי הימים א יב, לג), ראשי סנהדראות היו עוסקים בכך. ועל פי קביעות עתיהם ועזריהם: (19) עמים. של שבטי ישראל: הר יקראו. להר המוריה יאספו, כל אסיפה ע"י קריאה היא, ושם יזבחו צִנְגְלִים זבחי צדק: כי שפע ימים יינקו. יששכר וזבולן, ויהא להם פנאי לעסוק צמורה: ושפני טמוני חול. כסויי טמוני חול, טרית וחלון וחוכית לצנה היוצאים מן הים ומן החול, ובחלקו של יששכר וזבולן היה, כמ"ש במסכת מגילה (ו), זבולן עם חרף נפשו למות (שופטים ה, יח), משום דנפסלי על מרומי שדה (שם), שהיה מתרעם זבולן על חלקו, לאחי נחת שדות וכרמים וכו': ושפני. לשון כסוי, כמו שנאמר ויפסן את הציט (מלכים א ו, ט), ופסן צִנְגְלוֹ (שם ז, ג), ותרגומו ומטלל בכיורי (ס"א בכסוי) ארזא. דבר אחר, עמים הר יקראו, ע"י פרקמטיא של זבולן, תגרי אומות העולם צאים אל ארצו, והוא עומד על הפסך, והם אומרים, הואיל וננטענו עד כאן, נלך עד ירושלים ונראה מה יראתה של אומה זו ומה מעשיה, והם רואים כל ישראל עובדים לאלוה אחד ואוכלים מאכל אחד, לפי שהעכו"ם אלוהות של זה לא כללוהו של זה, ומאכלו של זה לא כמאכלו של זה, והם אומרים, אין אומה כשרה כזו ומתגייירין שם, שנאמר שם יזבחו זבחי צדק: כי שפע ימים יינקו. זבולן ויששכר, הים נותן להם ממון בשפע:

(20) ברוך מרחיב גוד. מלמד, שהיה תחומו של גד מרחיב והולך כלפי מזרח: כלביא שכן. לפי שהיה סמוך לפסך, לפיכך נמשל כאריות, שכל הסמוכים לפסך צריכים להיות גזורים: וטרף זרוע אף קדקד. הרוגיהם היו ניכרין, חותכים הראש עם הזרוע צמחה אחת:

(21) וירא ראשית לו. ראה ליטול לו חלק צאך סיחון ועוג, שהיא ראשית כבוש הארץ: כי שם חלקת מחקק. כי ידע אשר שם בנחלתו חלקת שדה קצורת מחוקק, והוא משה: ספון. אותה חלקה, ספונה וטמונה מכל צריה, שנאמר ולא ידע איש את קצתו (לקמן לד, ו): ויתא. גד: ראשי עם. הם היו הולכים לפני החלון בכבוש הארץ לפי שהיו גזורים, וכן הוא אומר ויאספו מעצרו חלוצים לפני אסיקם וגו' (לעיל ג, יח): צדקת ד' עשה. שהאמינו דצריהם, ושמרו הצטחם לעבור את הירדן עד שכבשו וחלקו. דבר אחר, ויתא משה, ראשי עם. צדקת ה' עשה. על משה אומר:

156

<p>And of Naphtali he said: O 23 Naphtali, satisfied with favour, And full with the blessing of the LORD: Possess thou the sea and the south.</p>	<p>וּלְנַפְתָּלִי אָמַר נַפְתָּלִי שִׁבְעַ רְצוֹן וּמָלֵא בְרַכַּת יְהוָה יָם וְדָרוֹם יִירָשׁ:</p>	<p>וּלְנַפְתָּלִי אָמַר נַפְתָּלִי שִׁבְעַ רְצוֹן וּמָלֵא בְרַכַּת יְהוָה יָם וְדָרוֹם יִירָשׁ: (ס)</p>
<p>And of Asher he said: Blessed be 24 Asher above sons; Let him be the favoured of his brethren, And let him dip his foot in oil.</p>	<p>וּלְאַשֶׁר אָמַר בְּרוּךְ מִבְּרֵכַת בְּנֵי אֶשֶׁר יְהִי רַעְיָא לְאַחֵיהִי וַיִּתְרַבֵּא בַחֲפֻנְיוֹ מִלֶּכֶן:</p>	<p>וּלְאַשֶׁר אָמַר בְּרוּךְ מִבְּרֵכַת בְּנֵי אֶשֶׁר יְהִי רַעְיָא וְטָבַל בַּשֶּׁמֶן רַגְלֹו:</p>
<p>Iron and brass shall be thy bars; 25 And as thy days, so shall thy strength be.</p>	<p>תַּקִּיף כְּבָרְזֵלָא וְכַנְזָא בֵּית מוֹתָבָד וּכְיוֹמֵי עוֹלָמּוֹתָד תּוֹקֶפָד:</p>	<p>בְּרִזָּל וּנְחָשֶׁת מְנַעֲלָד וּכְיָמֶיךָ דְּבִצָּאָד:</p>
<p>There is none like unto God, O 26 Jeshurun, Who rideth upon the heaven as thy help, And in His excellency on the skies.</p>	<p>לֵית אֱלֹהָ אֱלֹהָ אֱלֹהָ דְּיִשְׂרָאֵל דְּשָׁכְנִיתִיה בְּשָׁמַיָא בְּסַעֲדָד וְתוֹקֶפִיה בְּשָׁמַיָא שְׁמִיָא:</p>	<p>אֵין כָּאֵל יִשְׁרָאֵל רַבֵּב שָׁמַיִם בְּעִזָּרָד וּבְגִאּוּתָד שְׁחָקִים:</p>

(22) דין גור אריה. אף הוא היה סמוך לספר, לפיכך מושלו כאריות: יונק מן הבשן. כתרוממו, שהיה הירדן יוצא מחלקו ממערת פמייאס והיא לָשֶׁס, שהיא בחלקו של דן, שנאמר וַיִּקְרָא לָשֶׁס דָּן (יהושע יט, מז), וזינוקו וקילוחו מן הבשן. דבר אחר, מה זינוק זה יוצא ממקום אחד ונחלק לשני מקומות, כך שבטו של דן נטלו חלק בשני מקומות, תחלה נטלו בצפונית מערבית עקרון וסביבותיה, ולא ספקו להם, ובאו ונלחמו עם לשם שהיא פמייאס, והיא בצפונית מזרחית, שהרי הירדן יוצא ממערת פמייאס, והוא במזרחה של ארץ ישראל, ובא מהצפון לדרום ופָּלָה בקצה ים המלח, שהוא במזרח יהודה שנטל בדרומה של ארץ ישראל, כמו שמפורש בספר יהושע, והוא שנאמר וַיֵּלֶךְ גִּבּוֹל בְּנֵי דָן מִהָם וַיַּעֲלֵי בְנֵי דָן וַיִּלָּחֲמוּ עִם לָשֶׁס וְגו' (שם), יצא גבולם מכל אותו הרוח שהתחילו לנחול בו:

(23) שבע רצון. שהיתה ארצו שבעה כל רצון יושביה: ים ודרום ירשה. ים כנרת נפלה בחלקו, ונטל מלא חבל תָּרָם בדרומה (צ"ק פא): לפרוש חרמים ומכמורות: ירשה. לשון צווי, כמו עלה רש (לעיל א, כא), והטעם שלמעלה ברי"ש מוכיח, כמו יָרַשׁ, דָּעַ, לָקַח, שָׁמַע, כשמוסיף בו ה"א יהיה הטעם למעלה, שָׁמַעָה, דָּעָה, סָלַסָה, לָקַסָה, אף כאן ירשה לשון צווי, ובמסורת הגדולה מצינו באלפא ביתא לשון צווי דטעמיהון מלעיל:

(24) ברוך מבנים אשר. ראיתי בספרי (שנה) אין לך בכל השבטים שנתצרך בצנים כאשר, ואיני יודע כיצד: יהי רצוני אחיו. שהיה מתרצה לאחיו בשמן אֶנְפִיקִינוֹן וצֶקֶקְלָאוֹת, והם מרצין לו בתצואה. דבר אחר, יהי רצוי אחיו, שהיו צנותיו נאות, והוא שנאמר בדברי הימים (ח"א ז, לא) הוא חָצִי בְרִיָּאת, שהיו צנותיו נשואות לכהנים גדולים הנמשחים בשמן זית: וטובל בשמן רגליו. שהיתה ארצו מושכת שמן כמעין, ומעשה שנצטרכו אנשי לודקיא לשמן, מנו להם פוֹלְמוֹסְטוֹס אחד וכו' (ספרי שנה), כדאיתא במנחות (פה):

(25) ברזל ונחשת מנעליך. עכשיו הוא מדבר נגד כל ישראל, שהיו גבוריהם יושבים בערי הספר, ונועלים אותה שלא יוכלו האויבים ליכנס בה כאלו היא סגורה במנעולים וצריחים של ברזל ונחשת. דבר אחר, ברזל ונחשת מנעליך, ארצכם נעולה בהרים שחוצצין מהם ברזל ונחשת, וארצו של אשר היתה מנעולה של ארץ ישראל: וכימין דבאך. וכימין שהם טובים לך, שהן ימי תחלתך ימי נעורך, כך יהיו ימי זקנתך, שהם דואצים וצים ומתמוטטים. דבר אחר, וכימין דבאך, וכימין שהם טובים לך כמנין ימין, כל הימים אשר אחס עושים רצונו של מקום יהיו דבאך, שכל הארצות דובאות כסף וזהב לארץ ישראל, שמהא מצורכת בפירות וכל הארצות מתפרנסות הימנה וממשיכות לה כספם וזהבם, אשקולנ"ט, הכסף והזהב קָלָה מהם שהם מציבות אותם לארצכם:

(26) אין כאל ישורון. דע לך ישורון, שאין כאל בכל אלהי העמים, ולא כנורח נורס: רוכב שמים. הוא אותו אלוה שצערך, ובגאותו הוא רוכב שחקים:

<p>27 The eternal God is a dwelling-place, And underneath are the everlasting arms; And He thrust out the enemy from before thee, And said: 'Destroy.'</p>	<p>מְעוֹנָה אֱלֹהֵי קֹדֶם וּמִתַּחַת דְּבָמֵימְרִיהָ אֲחֻשְׁבִּיד עֲלֶמָּא וְתִרְיָךְ מִן קִדְמָךְ שְׁנֵאָה וְאָמַר שִׁיבִי:</p>	<p>שעי מְעוֹנָה אֱלֹהֵי קֹדֶם וּמִתַּחַת זְרַעַת עוֹלָם וַיִּגְרַשׁ מִפְּנֶיךָ אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשֹּׁמֵד:</p>
<p>28 And Israel dwelleth in safety, The fountain of Jacob alone, In a land of corn and wine; Yea, his heavens drop down dew.</p>	<p>וְיִשְׂרָאֵל יִשְׁכָּן בְּטָח בְּדָד עֵין בְּלַחְוִיהוֹן כְּעֵין בִּרְכָתָא דְּבִרְיִכְנוֹן יַעֲקֹב אֲבוּהוֹן בְּאַרְעֵ עֲבָדָא עֲבוּר וְחִמְרָא שְׁמֵיָא דְעֻלְיָהוֹן יִשְׁמְשׁוּנוֹן בְּטָלָא:</p>	<p>28 וַיִּשְׁכֹּן יִשְׂרָאֵל בְּטָח בְּדָד עֵין יַעֲקֹב אֶל-אֶרֶץ דִּגְן וְתִירוֹשׁ אֶף-שָׁמָיו יַעֲרֹפוּ טָל:</p>
<p>29 Happy art thou, O Israel, who is like unto thee? A people saved by the LORD, The shield of thy help, And that is the sword of thy excellency! And thine enemies shall dwindle away before thee; And thou shalt tread upon their high places.</p>	<p>טובך ישראל לית דכותך עמא דפורקניה מן קדם יי תקוף בסעדך ודמן קדמוהי נצחון גבורתך ויתכדבין סנאך לך ואת על פרסת צורי מלכיהון תדרוך:</p>	<p>29 אֲשֶׁרִיךְ (בספרי תימן אֲשֶׁרִיךְ באלף גדולה) יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹךְ עִם נוֹשַׁע בִּיהוָה מִגֹּן עֶזְרְךָ וְאֲשֶׁר-חָרַב גְּאוֹנְךָ וַיִּכְחָשׁוּ אֹיְבֶיךָ לְךָ וְאַתָּה עַל-בְּמוֹתֵימוֹ תִּדְרֹךְ: (ס)</p>
<p>XXXIV And Moses went up from the plains of Moab unto mount Nebo, to the top of Pisgah, that is over against Jericho. And the LORD showed him all the land, even Gilead as far as Dan;</p>	<p>וּסְלִיךְ מֹשֶׁה מִמִּישְׁרֵיָא דְּמוֹאָב לְטוֹרָא דְּנִבּוֹ רִישׁ רְמָתָא דְּעַל אֲפִי יְרִיחוֹ וְאַחֲזִייהּ יי ית כל אַרְעָא ית גִּלְעָד עַד דִּין:</p>	<p>שעי וַיַּעַל מֹשֶׁה מִמִּישְׁרֵי מוֹאָב אֶל- הַר נֶבֹז רֹאשׁ הַפְּסִגָּה אֲשֶׁר עַל- פְּנֵי יְרִיחוֹ וַיִּרְאֵהוּ יְהוָה אֶת-כָּל- הָאָרֶץ אֶת-הַגִּלְעָד עַד-דָּן:</p>
<p>2 and all Naphtali, and the land of Ephraim and Manasseh, and all the land of Judah as far as the hinder sea;</p>	<p>וְיַת כָּל נַפְתָּלִי וְיַת אֶרֶץ אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וְיַת כָּל אֶרֶץ יְהוּדָה עַד יָמָא מַעַרְבָאָה:</p>	<p>2 וְאֶת כָּל-נַפְתָּלִי וְאֶת-אֶרֶץ אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וְאֶת כָּל-אֶרֶץ יְהוּדָה עַד הַיָּם הָאֲחֵרוֹן:</p>

(27) מעונה אלהי קדם. למעון הם השחקים לאלהי קדם, שקדם לכל אלהים, וזכיר לו שחקים לשצמו ומעונתו, ומתחת מעונתו כל צעלי זרוע שוכנים: זרעת עולם. סיחון ועוג ומלכי כנען שהיו תקפו וגזרתו של עולם, לפיכך על כרחם יחרדו ויזעזעו וכחם חלש מפניו, לעולם אימת הגזרה על הנמוך, והוא שהכח והגזרה שלו צעור: ויגרש מפניך אויב. ויאמר לך השמד אותם: מענה. כל תיבה שזריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה ה"א בסופה (יצמות יג):

(28) בטח בדד. כל יחיד ויחיד, איש תחת גופו ותחת תלבוטו מפוזרין, ואין צריכין להחלסף ולישז יחד מפני האויב: עין יעקב. כמו וְעֵינוּ פְּעִין הַבָּלָל (צמדכר יא, ז), כעין הצרכה שצרכים יעקב, לא כדד שאמר ירמיה צָדָד יִשְׁצָפִי (ירמיה טו, יז), אלא כעין הצטחה שהצטיחם יעקב, וְהָיָה לְאֵלֵים עֲמָקָם וְהָשִׁיב לְאֵתָם כָּל אֶרֶץ לְצִמְיָם (צראשית מח, כא): יערפו. יטיפו: אף שמי יערפו טל. אף צרכתו של יצחק נוספת על צרכתו של יעקב, וְיִסְּקוּ לָךְ הָאֵלֵים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וגו' (שם כז, כח):

(29) אשריך ישראל. לאחר שפרט להם הצרכות, אמר להם מה לי לפרוט לכם, קָלָל דְּבַר הַכֹּל שְׁלָכֶם: אשריך ישראל מי כמוך. תשועתך צה' אשר הוא מגן עזרך (ואשר הוא) חרצ גאותך: ויכחשו איביך לך. כגון הגזעונים שאמרו מִקָּרָן רְחוּקָה מֵאֵד צָאוּ עֲצָדֶיךָ וגו' (יהושע ט, ט): ואתה על במוותימו תדרוך. כענין שנאמר שִׁימוּ אֶת רַגְלֵיכֶם עַל גְּזָאֵרֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה (שם י, כד):

(1) מערבות מואב אל הר נבו. כמה מעלות היו, ופסען משה צפסיעה אחת (סוטה יג): את כל הארץ. הראהו את כל ארץ ישראל צִלְצֻלָה, והמציקין העמידים להיות מציקין לה: עד דן. הראהו בני דן עוצדים עבודה זרה שנאמר ויקימו להם בני דן את הפסל (שופטים יח, ל), והראהו שמשון שעמיד לנאת ממנו למושיע:

- 3 and the South, and the Plain, even the valley of Jericho the city of palm-trees, as far as Zoar. וְאֶת־הַנֶּגֶב וְאֶת־הַכֶּכֶר בְּקֶעֶת יִרְחוֹ עִיר הַתְּמָרִים עַד־צֹעַר:
- 4 And the LORD said unto him: 'This is the land which I swore unto Abraham, unto Isaac, and unto Jacob, saying: I will give it unto thy seed; I have caused thee to see it with thine eyes, but thou shalt not go over thither.' וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב לֵאמֹר לְזֶרְעִי אֶתְנֶנָּה הָרְאִיתִיךָ בְּעֵינֶיךָ וְשָׁמָּה לֹא תַעֲבֹר:
- 5 So Moses the servant of the LORD died there in the land of Moab, according to the word of the LORD. וַיָּמָת מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה בְּאֶרֶץ מוֹאָב עַל־פִּי יְהוָה:
- 6 And he was buried in the valley in the land of Moab over against Beth-peor; and no man knoweth of his sepulchre unto this day. וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּנִי בְּאֶרֶץ מוֹאָב מוֹל בֵּית פְּעוֹר וְלֹא־יָדָע אִישׁ אֶת־קְבֻרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה:
- 7 And Moses was a hundred and twenty years old when he died: his eye was not dim, nor his natural force abated. וּמֹשֶׁה בֶן־מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בָּמָתוֹ לֹא־כָהָתָה עֵינָיו וְלֹא־נָס לַחָה:
- 8 And the children of Israel wept for Moses in the plains of Moab thirty days; so the days of weeping in the mourning for Moses were ended. וַיִּבְכּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה בְּעַרְבַת מוֹאָב שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיִּתְּמוּ יְמֵי בְכֵי אֲבֵל מֹשֶׁה:

(2) ואת כל נפתלי. הראהו ארצו בשלומה וחורבנה, והראהו דבורה וצרק מקדש נפתלי, נלחמים עם סיסרא וחיילותיו: ואת ארץ אפרים ומנשה. הראהו ארצו בשלומה וחורבנה, והראהו יהושע נלחם עם מלכי כנען שזא מאפרים, וגדעון שזא ממנשה נלחם עם מדין ועמלק: ואת כל ארץ יהודה. בשלומה וחורבנה, והראהו מלכות דוד ונחמנוס: עד הים האחרון. ארץ המערב בשלומה וחורבנה. דבר אחר אל תקרי הים האחרון אלא היום האחרון הראהו הקצ"ה כל המאורעות שעתידין ליארע לישראל עד שיחיו המתים:

(3) ואת הנגב. ארץ הדרוס. דבר אחר, מערת המכפלה, שנאמר ויעלו בנגב ויצא עד קצרון (במדבר יג, כה): ואת הכבר. הראהו שלמה יונק כלי צית המקדש, שנאמר צכפר היצדן ילקס המלך צמעצה האדמה (מלכים א' ו, מו):

(4) לאמר לזרעך אחננה הראיתך. כדי שתלך ותאמר לאברהם ליצחק וליעקב, שזעה שנשבע לכם הקצ"ה קיימה, וזהו לאמר, לכך הראיתיה לך, אצל גזרה היא מלפני ששמה לא תעבור, שאלולי כך, הייתי מקיימן עד שתראה אותם נטועים וקבועים זה, ותלך ותגיד להם:

(5) וימת שם משה. אפשר משה מת וכתב וימת שם משה, אלא עד כאן כתב משה מכאן ואילך כתב יהושע. רבי מאיר אומר אפשר ספר התורה חסר כלום, והוא אומר לקוח את ספר התורה הזה (לעיל לא, כו), אלא הקצ"ה אומר, ומשה כותב צדמע (צצא צמרא טו). על פי ה'. צנשיקה (שס יז):

(6) ויקבור אותו. הקצ"ה צכודו (סוטה יד). רבי ישמעאל אומר הוא קבר את עצמו, וזה הוא אחד משלשה אטין שהיה רבי ישמעאל דורש כן, וכיוצא בו ציוס מלאכת ימי נזרו יצא אחרו (במדבר ו, יג), הוא מציא את עצמו, כיוצא בו והשילאו אוקס עון אשמה (ויקרא כג, טו), וכי אחרים משיאים אותם, אלא הם משיאים את עצמם: מול בית פעור. קצרו היה מוכן שם מששת ימי בראשית לכפר על מעשה פעור (שס), וזה אחד מן הדברים שנזכרו בערב צבת בין השמשות (אבות פ"ה מ"ו):

(7) לא כהתה עינו. אף משמת: ולא נס לחה. לחלוטית שזו, לא שלט בו רקצון ולא נהפך תואר פניו:

<p>9 And Joshua the son of Nun was full of the spirit of wisdom; for Moses had laid his hands upon him; and the children of Israel hearkened unto him, and did as the LORD commanded Moses.</p>	<p>וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נֹון אֲתָמְלִי רוּחַ חֵכְמָה אֲרִי סִמּוֹ מֹשֶׁה יָת יְדוּהִי עֲלוּהִי וְקִבְּלוּ מִנִּיהּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַעֲבָדוּ כְּמֹא דְפִקִּיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה:</p>	<p>9 וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נֹון מְלֵא רוּחַ חֵכְמָה כִּי-סִמּוֹ מֹשֶׁה אֶת-יָדָיו עָלָיו וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲשׂוּ כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה:</p>
<p>10 And there hath not arisen a prophet since in Israel like unto Moses, whom the LORD knew face to face;</p>	<p>וְלֹא-קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יָדָעוּ יְהוָה פָּנִים אֶל-פָּנִים:</p>	<p>10 וְלֹא-קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יָדָעוּ יְהוָה פָּנִים אֶל-פָּנִים:</p>
<p>11 in all the signs and the wonders, which the LORD sent him to do in the land of Egypt, to Pharaoh, and to all his servants, and to all his land;</p>	<p>לְכָל-הָאֲתֹת וְהַמוֹפְתִים אֲשֶׁר שְׁלַחַו יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעֹה וּלְכָל עַבְדָּוָהּ וּלְכָל אֶרְעָהּ:</p>	<p>11 לְכָל-הָאֲתֹת וְהַמוֹפְתִים אֲשֶׁר שְׁלַחַו יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעֹה וּלְכָל עַבְדָּוָהּ וּלְכָל אֶרְצוֹ:</p>
<p>12 and in all the mighty hand, and in all the great terror, which Moses wrought in the sight of all Israel.</p>	<p>וּלְכָל יָדָא תְּקִיפָתָא וּלְכָל חֲזוֹנָא רַבָּא דְּעַבְדַּ מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>מא פסוקים 12 וּלְכָל הַיָּד הַחֲזָקָה וּלְכָל הַמוֹרָא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָּל-יִשְׂרָאֵל:</p>

The Haftarah is Joshua 1:1 – 1:18 on page 184. Sepharadim read Joshua 1:1 – 1:9.

(8) בני ישראל. הזכרים, אצל צאהרן, מתוך שהיה רודף שלום ונותן שלום בין איש לרעהו וצין אשה לבעלה, נאמר כל צית יִשְׂרָאֵל (צמד צר כ, כט), זכרים ונקבות:
(10) אשר ידעו ה' פנים אל פנים. שהיה לצוגס צו ומדצר אליו כלל עת שרונה, כענין שנאמר וְעָשָׂה אֵלָה' (שמות לב, ל), עמדו וְאֶשְׁמָעָה מֶה יְהוָה ה' לָכֵס (צמד צר ט, ח):
(12) ולכל היד החזקה. שקבל את המורה כלומות צידיו: ולכל המורא הגדול. נקיס וגבורות שצמד צר הגדול והנורא: לעיני כל ישראל. שנאמר לצוגס צו ומדצר לעיניהם, שנאמר וְאֶשְׁמָעָה לְעֵינֵיכֶם (דברים ט, יז), והסכימה דעת הקצ"ה לדעתו, שנאמר אֲשֶׁר שָׁצָרָם (שמות לד, א), יישר כחך שצרת (שבת פז):

עשרת הדברות והאזינו

עשרת הדברות בטעם עליון

אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים: לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים
אַחֲרָיִם עַל-פְּנֵי לֹא תַעֲשֶׂה-לְךָ פֶסֶל וְכָל-תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם וּמִמֶּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת
וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ לֹא-תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל
קָנָא פֶקֶד עֵין אַבּוֹת עַל-בָּנִים וְעַל-שְׁלֹשִׁים וְעַל-רַבָּעִים לְשָׁנָאֵי וַעֲשֵׂה חֶסֶד לְאֵלִפִּים לְאֹהֲבֵי
וּלְשֹׂמְרֵי (כ' מִצְוֹתוֹ) [ק' מִצְוֹתַי]: (ס) לֹא תִשָּׂא אֶת-שֵׁם-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוּא כִּי לֹא יִנְקֹה יְהוָה
אֶת אֲשֶׁר-יִשָּׂא אֶת-שְׁמוֹ לְשׁוּא: שְׁמֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקֹדֶשׁוֹ כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ: יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שְׂשֵׁת
יָמִים תַּעֲבֹד וְעֲשִׂיתָ כָל-מְלָאכָתְךָ וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּתוֹ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל-מְלָאכָה
אֲתָה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וְאֹמְתְךָ וְשׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְכָל-בְּהֶמְתְּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ לַמֶּעַן
יָנוּחַ עַבְדְּךָ וְאֹמְתְךָ כַּמֹּד וְזָכַרְתָּ כִּי-עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּצֵאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם
בְּיָד חֲזָקָה וּבְזֹרֶעַ נְטוּיָה עַל-כֵּן צִוָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת: (ס) כִּבְדּוֹ
אֶת-אָבִיךָ וְאֶת-אִמְךָ כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַמַּעַן יֵאָרִיכוּ יָמֶיךָ וְלִמְעַן יֵיטֵב לְךָ עַל
הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: (ס) לֹא תִרְצַח: (ס) וְלֹא תִנָּאֵף: (ס) וְלֹא תִגְנוֹב: (ס)
וְלֹא-תַעֲנֶה בְּרַעְיֶךָ עֵד שׁוּא: וְלֹא תַחֲמוֹד אִשְׁתִּי רַעְיֶךָ (ס) וְלֹא תִתְאָוֶה בֵּית רַעְיֶךָ שְׂדֵהוּ וְעַבְדּוֹ
וְאֹמְתוֹ שׁוֹרְוֹ וַחֲמֹרְוֹ וְכָל אֲשֶׁר לְרַעְיֶךָ: (ס)

האזינו

Ha'azinu is printed here in the 70-line layout found in Ashkenazic and Sephardic Sifrei Torah. Yemenite Sifrei Torah and the Aleppo Codex have a 67-line layout.

וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי-פִי:	הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבֵּרָה
תִּזְלַל כְּטַל אִמְרֹתַי	יַעֲרֶף כַּמָּטָר לְקֹחֵי
וְכִרְבִּיבִים עָלֶי-עֹשֶׁב:	כְּשֹׁעִירִם עָלֶי-דָּשָׁא
הָבוּ גִדְל לֹאֵלֶהִינוּ:	כִּי שֵׁם יְהוָה אֶקְרָא
כִּי כָל-דֶּרֶכִּיו מִשְׁפָּט	הַצִּוֹר תָּמִים פָּעֵלֹ
צִדִּיק וְיֹשֶׁר הוּא:	אֵל אֱמוּנָה וְאֵין עֹל

שחת לו לא בניו מומם
 ה' ליהנה תגמלו זאת
 תלוא הוא אביך קנה
 זכר ימות עולם
 שאל אביך ויגדך
 בהנחל עליון גוים
 יצב גבלת עמים
 כי חלק יהנה עמו
 ימצאו בארץ מדבר
 יסבנהו יבונהו
 בנשר יעיר קנו
 יפרש כנפיו יקחהו
 יהנה בדר ינחנו
 ירבהו על- (כ' במותי) [ק' במתי] ארץ
 וינקהו דבש מפלע
 חמאת בקר וחלב צאן
 ואילים בני-בשן ועתודים
 ודם-עגב תשתה-חמר:
 שמנת עבית כשית
 וינבל צור ישעתו:
 בתועבת יכעיסהו:
 אלהים לא ידעם
 לא שערם אבתיכם:
 ותשבח אל מחללה:
 מכעס בניו ובנתיו:
 אראה מה אחרייתם
 בנים לא-אמן בם:
 כעסוני בהבליהם
 בגוי נבל אכעיסם:
 ותיקד עד-שאול תחתית
 ותלהט מוסדי הרים:
 חצי אכלה-בם:
 וקטב מריגי

דור עקש ופתלתל:
 עם נבל ולא חכם
 הוא עשך ויכננה:
 בינו שנות דר-נדר
 זמניך ויאמרו לך:
 בהפרידו בני אדם
 למספר בני ישראל:
 יעקב חבל נחלתו:
 ובתחו ילל ישמן
 יצרהו כאישון עינו:
 על-גוזליו ירחף
 ישאהו על-אברתו:
 ואין עמו אל נכר:
 ויאכל תנובת שדי
 וישמן מחלמיש צור:
 עם-חלב כרים
 עם-חלב כליות חטה
 וישמן ישרון ויבעט
 ויטש אלוה עשהו
 יקנאהו בזרים
 יזבחו לשדים לא אלה
 חדשים מקרב באו
 צור ילדה תשי
 וירא יהנה וינאץ
 ויאמר אסתירה פני מהם
 כי דור תהפכת חמה
 הם קנאוני בלא-אל
 ואני אקניאם בלא-עם
 כי-אש קדחה באפי
 ותאכל ארץ ויבלה
 אספה עלימו רעות
 מזי רעב ולחמי רשף
 ושן-בהמת אשלח-בם

עם־חַמַּת זַחְלִי עָפָר:
 וּמַחְדָּרִים אִימָה
 יוֹנֵק עִם־אִישׁ שִׁיבָה:
 אֲשֶׁר־בֵּיתָהּ מֵאֲנוּשׁ זָכָרָם:
 פֶּן־יִנָּכְרוּ צָרֵימוֹ
 וְלֹא יִהְיֶה פֶּעַל כָּל־זֹאת:
 וְאֵין בָּהֶם תְּבוּנָה:
 יִבְּנוּ לְאַחֲרֵיתָם:
 וּשְׂנִיִּים יִנְיִסּוּ רִבְבָּה
 וַיִּהְיֶה הַסְּגִירָם:
 וְאִי־בָנוּ פְּלִילִים:
 וּמִשְׁדָּמַת עֲמָרָה
 אֲשֶׁר־לֹת מִרְרַת לָמוֹ:
 וְרֹאשׁ פְּתָנִים אֲכָזָר:
 חֲתוּם בְּאוֹצְרֹתָי:
 לַעֲת תִּמְוֹשׁ רִגְלָם
 וְחָשׁ עֲתֹדֶת לָמוֹ:
 וְעַל־עֲבָדָיו יִתְּנָחֶם
 וְאָפַס עֲצוֹר וְעָזוּב:
 צוֹר חֲסִיוֹ בּוֹ:
 יִשְׁתּוּ יַיִן נְסִיכָם
 יִהְיֶה עֲלֵיכֶם סִתְרָה:
 וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי
 מִחֲצָתִי וְאֲנִי אֶרְפָּא
 כִּי־אֲשָׂא אֶל־שָׁמַיִם יָדִי
 אִם־שְׁנוֹתַי בְּרַק חֲרָבִי
 אֲשִׁיב נָקָם לְצָרִי
 אֲשֶׁכִּיר חֲצִי מִדָּם
 מִדָּם חָלָל וְשִׁבְיָה
 תִּרְגְּנוּ גוֹיִם עִמּוֹ
 וְנָקָם יָשִׁיב לְצָרִיו

מִחוּץ תִּשְׁכַּל־חֲרָב
 גַּם־בַּחּוּר גַּם־בְּתוּלָה
 אֲמַרְתִּי אֶפְאִיָּהֶם
 לִוְלִי כָּעַס אוֹיֵב אֲגוֹר
 פֶּן־יֹאמְרוּ יָדְנוּ רָמָה
 כִּי־גֹי אֲבָד עֲצוֹת הַמָּה
 לֹו חֲכָמוֹ יִשְׁפִּילוּ זֹאת
 אִיכָּה יִרְדֹּף אֶחָד אֶלֶף
 אִם־לֹא כִי־צוּרָם מְכָרָם
 כִּי לֹא כְּצוּרָנוּ צוּרָם
 כִּי־מִגֶּפֶן סֶדֶם גִּפְנָם
 עֲנִבְמוֹ עֲנִב־רוּשׁ
 חַמַּת תִּנְיָנִים יִינָם
 הֲלֹא־הוּא כְּמָס עִמָּדִי
 לִי נָקָם וְשָׁלָם
 כִּי קָרוֹב יוֹם אִידָם
 כִּי־יִדְּיוּ יִהְיֶה עִמּוֹ
 כִּי יִרְאֶה כִּי־אֲזַלֶּת יָד
 וְאֹמַר אֵי אֱלֹהֵימוֹ
 אֲשֶׁר חֲלָב זִבְחֵימוֹ יֹאכְלוּ
 יִקְוִמוּ וַיַּעֲזֹרְכֶם
 רָאוּ עֲתָה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא
 אֲנִי אֶמִית וְאַחִיָּה
 וְאֵין מִיָּדִי מִצִּיל:
 וְאֹמַרְתִּי חֵי אֲנֹכִי לְעָלָם:
 וְתֹאחֲזוּ בְּמִשְׁפַּט יָדִי
 וְלִמְשָׁנָאִי אֲשָׁלָם:
 וְחֲרָבִי תֹאכַל בָּשָׂר
 מִרֹאשׁ פִּרְעוֹת אוֹיֵב:
 כִּי דָם־עֲבָדָיו יִקּוּם
 וְכִפֹּר אֶדְמָתוֹ עִמּוֹ:

הפטרות

הפטרות דברים

The Haftarah is Isaiah 1:1 – 1:27.

חֲזוֹן יִשְׁעִיָּהוּ בֶן־אֲמוֹץ אֲשֶׁר חָזָה עַל־
יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם בִּימֵי עֲזִיָּהוּ יוֹתָם אֲחָז
יְחִזְקִיָּהוּ מְלָכֵי יְהוּדָה:

1:1

The Vision of Isaiah the son of Amoz, which he saw concerning Judah and Jerusalem, in the days of Uziah, Jotham, Ahaz, and Hezekiah, kings of Judah.

שִׁמְעוּ שָׁמַיִם וְהִאֲזִינִי אֶרֶץ כִּי יְהוָה דִּבֶּר
בָּנִים גִּדְּלָתִי וְרוֹמְמָתִי וְהֵם פָּשְׁעוּ בִּי:

2

Hear, O heavens, and give ear, O earth, For the LORD hath spoken: Children I have reared, and brought up, And they have rebelled against Me.

יָדַע שׁוֹר קִנְיָהּ וְחֲמֹר אֲבוֹס בְּעָלָיו
יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע עָמִי לֹא הִתְבּוֹנֵן:

3

The ox knoweth his owner, And the ass his master's crib; But Israel doth not know, My people doth not consider.

הוֹי גּוֹי חַטָּא עִם כָּבֵד עוֹן זָרַע מְרֻעִים
בָּנִים מִשְׁחִיתִים עֲזָבוּ אֶת־יְהוָה נֶאֱצָו אֶת־
קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל נָזְרוּ אָחוֹר:

4

Ah sinful nation, A people laden with iniquity, A seed of evil-doers, Children that deal corruptly; They have forsaken the LORD, They have contemned the Holy One of Israel, They are turned away backward.

עַל מָה תִּכּוּ עוֹד תוֹסִיפוּ סָרָה כָּל־רֹאשׁ
לְחָלִי וְכָל־לֵבָב דָּוִי:

5

On what part will ye yet be stricken, Seeing ye stray away more and more? The whole head is sick, And the whole heart faint;

מִכַּף־רֶגֶל וְעַד־רֹאשׁ אֵין־כּוּ מָתָם פָּצַע
וְחִבּוּרָהּ וּמִכָּה טְרִיָּה לֹא־זָרוּ וְלֹא חִפְּשׁוּ
וְלֹא רָבְּכָה בַשָּׁמֶן:

6

From the sole of the foot even unto the head There is no soundness in it; But wounds, and bruises, and festering sores: They have not been pressed, neither bound up, Neither mollified with oil.

אֶרְצְכֶם שְׁמָמָה עֲרִיכֶם שְׂרָפֹת אֵשׁ
אֲדַמְתְּכֶם לִנְגֻדְכֶם זָרִים אֲכָלִים אֹתָהּ
וּשְׁמָמָה כְּמַהֲפַכֶּת זָרִים:

7

Your country is desolate; Your cities are burned with fire; Your land, strangers devour it in your presence, And it is desolate, as overthrown by floods.

וְנוֹתָרָה בַת־צִיּוֹן כְּסֻכָּה בְּכָרֶם כְּמִלּוּנָה
בְּמִקְשָׁה כְּעִיר נְצוּרָה:

8

And the daughter of Zion is left As a booth in a vineyard, As a lodge in a garden of cucumbers, As a besieged city.

לֹאִלִּי יִהְיֶה צָבָאוֹת הֹתִיר לָנוּ שָׂרִיד
כְּמַעֲט כְּסֻדָּם הָיִינוּ לַעֲמֻקָּה דְּמִינוּ: (פ)

9

Except the LORD of hosts Had left unto us a very small remnant, We should have been as Sodom, We should have been like unto Gomorrah.

שִׁמְעוּ דְּבַר־יְהוָה קִצְיָנֵי סֻדָּם הִאֲזִינוּ
תוֹרַת אֱלֹהֵינוּ עִם עֲמֻקָּה:

10

Hear the word of the LORD, Ye rulers of Sodom; Give ear unto the law of our God, Ye people of Gomorrah.

לְמַה־לִּי רַב־זְבִּיחֵיכֶם יֹאמַר יְהוָה שְׁבַעֲתִי
עֹלֹת אֵילִים וְחֵלֶב מְרִיאִים וְדָם פָּרִים
וּכְבָּשִׁים וְעִתוּדִים לֹא חָפְצָתִי:

כִּי תֵבֹאוּ לִרְאוֹת פָּנַי מִי־בִקֵּשׁ זֹאת מִיָּדְכֶם
רָמַס חֲצָרִי:

לֹא תוֹסִיפוּ הֵבִיא מִנְחַת־שָׁוְא קִטְרֶת
תוֹעֵבָה הִיא לִי חֹדֶשׁ וְשִׁבְתָּ קָרָא מִקְרָא
לֹא־אוֹכֵל אֹנָן וְעֶצְרָה:

חֲדָשֵׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם שְׁנֵאָה נַפְשִׁי הֵיוּ עָלַי
לְטָרַח נִלְאִיתִי נָשָׂא:

וּבִפְרֹשְׁכֶם כַּפֵּיכֶם אֲעָלִים עֵינַי מִפֶּה גַם
כִּי־תִרְבּוּ תַפְלָה אֵינֶנִּי שֹׁמֵעַ יְדֵיכֶם דָּמִים
מִלָּאוּ:

רַחֲצוּ הַזְּפוּ הִסִּירוּ רָע מֵעֲלֵיכֶם מִגֵּד
עֵינַי חֲדָלוּ הָרָע:

לִמְדוּ הִיטֵב דְּרֹשׁוּ מִשְׁפָּט אֲשֶׁר־חֻמּוֹץ
שִׁפְטוּ יָתוֹם רִיבוּ אֶלְמָנָה: (ס)

לְכוּ־נָא וְנוֹכַחְהָ יֹאמַר יְהוָה אִם־יְהִיו
חֲטֵאֵיכֶם כַּשָּׁנִים כַּשֶּׁלֶג יִלְבִּינוּ אִם־יֵאָדְיִמוּ
כַּתּוֹלַע כַּצֹּמֶר יִהְיוּ:

אִם־תֹּאבּוּ וּשְׁמַעְתֶּם טוֹב הָאָרֶץ תֹּאכְלוּ:

וְאִם־תִּמָּאֲנוּ וּמְרִיתֶם חָרֵב תֹּאכְלוּ כִּי פִי
יְהוָה דִּבֶּר: (פ)

אֵיכָה הִיְתָה לְיוֹנָה קְרִיָּה נְאֻמָּה מְלֹאֲתִי
מִשְׁפָּט צָדֵק יֵלִין בָּהּ וְעֵתָה מְרַצְחִים:

כַּסֶּפֶךָ הִנֵּה לְסִיגִים סָבָאךָ מִזְהוּל בְּמִים:

שְׂרֵיָד סוֹרְרִים וְחֻבְרֵי גִנְזִים כָּלֹא אֶתְּבֹ
שֹׁחַד וְרֹדֵף שְׁלֹמֹנִים יָתוֹם לֹא יִשְׁפֹּטוּ
וְרִיב אֶלְמָנָה לֹא־יָבוֹא אֲלֵיהֶם: (ס)

To what purpose is the multitude of your sacrifices
unto Me? Saith the LORD; I am full of the
burnt-offerings of rams, And the fat of fed beasts;
And I delight not in the blood Of bullocks, or of
lambs, or of he-goats.

When ye come to appear before Me, Who hath
required this at your hand, To trample My courts?

Bring no more vain oblations; It is an offering of
abomination unto Me; New moon and sabbath, the
holding of convocations— I cannot endure iniquity
along with the solemn assembly.

Your new moons and your appointed seasons My soul
hateth; They are a burden unto Me; I am weary to
bear them.

And when ye spread forth your hands, I will hide
Mine eyes from you; Yea, when ye make many prayers,
I will not hear; Your hands are full of blood.

Wash you, make you clean, Put away the evil of your
doings From before Mine eyes, Cease to do evil;

Learn to do well; Seek justice, relieve the oppressed,
Judge the fatherless, plead for the widow.

Come now, and let us reason together, Saith the
LORD; Though your sins be as scarlet, They shall be as
white as snow; Though they be red like crimson, They
shall be as wool.

If ye be willing and obedient, Ye shall eat the good of
the land;

But if ye refuse and rebel, Ye shall be devoured with
the sword; For the mouth of the LORD hath spoken.

How is the faithful city Become a harlot! She that was
full of justice, Righteousness lodged in her, But now
murderers.

Thy silver is become dross, Thy wine mixed with
water.

Thy princes are rebellious, And companions of
thieves; Every one loveth bribes, And followeth after
rewards; They judge not the fatherless, Neither doth
the cause of the widow come unto them.

לִכְן נֶאֱמַר הָאֲדֹנָי יְהוֹנָה צָבָאוֹת אֲבִיר יִשְׂרָאֵל הוּא אֲנַחֵם מִצָּרֵי וְאֶנְקָמָה מֵאוֹיְבָי:	24	Therefore saith the Lord, the LORD of hosts, The Mighty One of Israel: Ah, I will ease Me of Mine adversaries, And avenge Me of Mine enemies;
וְאֲשִׁיבָה יָדִי עָלֶיךָ וְאֶצְרֶךָ כַּבֵּר סִיגֶיךָ וְאֶסִּירָה כָּל-בְּדִילֶיךָ:	25	And I will turn My hand upon thee, And purge away thy dross as with lye, And will take away all thine alloy;
וְאֲשִׁיבָה שְׁפָטֶיךָ כַּבְּרָאשֹׁנָה וְיַעֲצִיךָ כַּבְּתַחֲלָה אַחֲרֵי-כֵן יִקְרָא לְךָ עִיר הַצֶּדֶק קִרְיָה נְאֻמָּה:	26	And I will restore thy judges as at the first, And thy counsellors as at the beginning; Afterward thou shalt be called The city of righteousness, The faithful city.
צִיּוֹן בְּמִשְׁפַּט תִּפְדָּה וְשָׁבִיהָ בְּצֶדֶקָה:	27	Zion shall be redeemed with justice, And they that return of her with righteousness.

הפסוק ואתחנן

The Haftarah is Isaiah 40:1 – 40:26.

נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי יֹאמַר אֱלֹהֵיכֶם:	XL:1	Comfort ye, comfort ye My people, saith your God.
דַּבְּרוּ עַל-לֵב יְרוּשָׁלַם וְקִרְאוּ אֵלֶיהָ כִּי מִלֹּאֶה צָבָאָה כִּי נִרְצָה עֲוֹנָהּ כִּי לִקְחָהּ מִיַּד יְהוָה כָּפָלִים בְּכָל-חַטֹּאתֶיהָ: (ס)	2	Bid Jerusalem take heart, and proclaim unto her, that her time of service is accomplished, that her guilt is paid off; that she hath received of the LORD'S hand double for all her sins.
קוֹל קוֹרֵא בַּמִּדְבָּר פִּנּוּ דֶּרֶךְ יְהוָה יִשְׁרוּ בְּעֶרְבָה מִסְלָה לְאֵלֵהֵינוּ:	3	Hark! one calleth: 'Clear ye in the wilderness the way of the LORD, make plain in the desert a highway for our God.
כָּל-גֵּיא יִנָּשָׂא וְכָל-הָר וּגְבָעָה יִשְׁפָּלוּ וְהָיָה הָעֻקֵּב לְמִישׁוֹר וְהָרְכָסִים לְבָקָעָה:	4	Every valley shall be lifted up, and every mountain and hill shall be made low; and the rugged shall be made level, and the rough places a plain;
וְנִגְלָה כְבוֹד יְהוָה וְרָאוּ כָל-בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי כִּי יְהוָה דִּבֶּר: (פ)	5	And the glory of the LORD shall be revealed, and all flesh shall see it together; for the mouth of the LORD hath spoken it.'
קוֹל אֹמֵר קָרָא וְאֹמֵר מֶה אֶקְרָא כָּל- הַבָּשָׂר חֲצִיר וְכָל-חֲסֹדוֹ כְּצִיץ הַשָּׂדֶה:	6	Hark! one saith: 'Proclaim!' And he saith: 'What shall I proclaim?' 'All flesh is grass, And all the goodness thereof is as the flower of the field;
יִבֶּשׂ חֲצִיר נִבְלָה צִיץ כִּי רוּחַ יְהוָה נִשְׁפָּח בּוֹ אֶכֶן חֲצִיר הָעֵשׂ:	7	The grass withereth, the flower fadeth; Because the breath of the LORD bloweth upon it— Surely the people is grass.
יִבֶּשׂ חֲצִיר נִבְלָה צִיץ וְדִבְרֵ-אֱלֹהֵינוּ יָקוּם לְעוֹלָם: (ס)	8	The grass withereth, the flower fadeth; But the word of our God shall stand for ever.'

עַל הַר-גִּבְתָּה עָלֶי-לָךְ מִבְשָׁרֶת צִיּוֹן
הָרִימִי בְכֹחַ קוֹלְךָ מִבְשָׁרֶת יְרוּשָׁלַם
הָרִימִי אֶל-תִּירְאִי אֲמַרִי לְעָרֵי יְהוּדָה
הִנֵּה אֱלֹהֵיכֶם:

9 O thou that tellest good tidings to Zion, Get thee up into the high mountain; O thou that tellest good tidings to Jerusalem, Lift up thy voice with strength; Lift it up, be not afraid; Say unto the cities of Judah: 'Behold your God!'

הִנֵּה אֲדֹנִי יְהוָה בָּחוּק יָבֹוא וְזָרְעוֹ מִשְׁלָה
לֹו הִנֵּה שְׂכָרוֹ אִתּוֹ וּפְעֻלָּתוֹ לִפְנָיו:

10 Behold, the Lord God will come as a Mighty One, And His arm will rule for Him; Behold, His reward is with Him, And His recompense before Him.

כְּרֹעֶה עֹדְרוֹ יִרְעֶה בְּזֹרְעוֹ יִסְבֵּץ טְלָאִים
וּבְחִיקוֹ יִשָּׂא עֲלוֹת יְנֵהֶל: (ס)

11 Even as a shepherd that feedeth his flock, That gathereth the lambs in his arm, And carrieth them in his bosom, And gently leadeth those that give suck.

מִי-מָדַד בְּשַׁעֲלוֹ מַיִם וּשְׁמַיִם בַּזָּרֶת תִּפֶּן
וְכָל בְּשָׁלֹשׁ עֶפְרָה הָאָרֶץ וּשְׁקָל בַּפֶּלֶס
הָרִים וּגְבָעוֹת בְּמֵאזְנַיִם:

12 Who hath measured the waters in the hollow of his hand, And meted out heaven with the span, And comprehended the dust of the earth in a measure, And weighed the mountains in scales, And the hills in a balance?

מִי-תִפֶּן אֶת-רוּחַ יְהוָה וְאִישׁ עֲצָתוֹ
יִוְדִיעֵנִי:

13 Who hath meted out the spirit of the LORD? Or who was His counsellor that he might instruct Him?

אֶת-מִי נִוְעֵץ וּבִינָהוּ וְיִלְמְדֵהוּ בְּאֶרֶחַ
מִשְׁפָּט וְיִלְמְדֵהוּ דֹעַת וְדֶרֶךְ תְּבוּנוֹת
יִוְדִיעֵנִי:

14 With whom took He counsel, and who instructed Him, And taught Him in the path of right, And taught Him knowledge, And made Him to know the way of discernment?

תֵּן גּוֹיִם כְּמַר מִדְּלִי וּכְשֹׁחַק מֵאֲזִנִּים
נַחֲשָׁבוּ תֵן אִיִּם כְּדָק יִשׁוּל:

15 Behold, the nations are as a drop of a bucket, And are counted as the small dust of the balance; Behold the isles are as a mote in weight.

וּלְכִבְנוֹן אֵין דֵּי בָעֵר וְחִיתוֹ אֵין דֵּי
עוֹלָה: (פ)

16 And Lebanon is not sufficient fuel, Nor the beasts thereof sufficient for burnt-offerings.

כָּל-הַגּוֹיִם כְּאֵין נִגְדוֹ מֵאַפְס וְתֵהוּ נַחֲשָׁבוּ-
לֹו:

17 All the nations are as nothing before Him; They are accounted by Him as things of nought, and vanity.

וְאֶל-מִי תִדְמִינוּ אֵל וּמַה-דְּמוּת תַּעֲרֹכוּ
לֹו:

18 To whom then will ye liken God? Or what likeness will ye compare unto Him?

הַפֶּסֶל נִסַּךְ חָרָשׁ וְצֹרֵף בְּזָהָב יִרְקַעְגִּי
וּרְתָקוֹת כֶּסֶף צוּרָף:

19 The image perchance, which the craftsman hath melted, And the goldsmith spread over with gold, The silversmith casting silver chains?

הַמִּסְכָּן תְּרוּמָה עֵץ לֹא-יִרְקַב וּבַחֵר
חָרָשׁ חֲכָם יִבְקֹשׁ-לֹו לְהַכִּין פֶּסֶל לֹא
יָמוּט: (ס)

20 A holm-oak is set apart, He chooseth a tree that will not rot; He seeketh unto him a cunning craftsman To set up an image, that shall not be moved.

הֲלֹא תִדְעוּ הֲלֹא תִשְׁמְעוּ הֲלֹא הִגַּד
מֶרֶאשׁ לָכֶם הֲלֹא הִבִּינוּתְּם מוֹסְדוֹת
הָאָרֶץ:

21 Know ye not? hear ye not? Hath it not been told you from the beginning? Have ye not understood the foundations of the earth?

הַיֹּשֵׁב עַל-חֻג הָאָרֶץ וַיִּשְׁבֶּיהָ כַּחֲגָבִים
הַנוֹטֶה כְּדֹק שָׁמַיִם וַיִּמְתְּחֶם כְּאַהֲל
לְשֶׁבֶת:

22 It is He that sitteth above the circle of the earth, And the inhabitants thereof are as grasshoppers; That stretcheth out the heavens as a curtain, And spreadeth them out as a tent to dwell in;

הַנוֹתֵן רוֹזְנִים לְאֵין שְׁפָטִי אֶרֶץ כְּתוּחוֹ
עֲשֵׂה:

23 That bringeth princes to nothing; He maketh the judges of the earth as a thing of nought.

אֶף בַּל-נִטְעוּ אֶף בַּל-זָרְעוּ אֶף בַּל-שָׂרַשׁ
בָּאָרֶץ גִּזְעָם וְגַם-נִשָּׂף בָּהֶם וַיִּכְשׁוּ וַסְעֶרָה
כִּקְשׁ תִּשָּׂאֻם: (ס)

24 Scarce are they planted, Scarce are they sown, Scarce hath their stock taken root in the earth; When He bloweth upon them, they wither, And the whirlwind taketh them away as stubble.

וְאֶל-מִי תִדְמִיוּנִי וְאַשׁוּהָ יֹאמַר קְדוֹשׁ:

25 To whom then will ye liken Me, that I should be equal? Saith the Holy One.

שְׂאוּ-מַרְוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי-בָרָא אֱלֹהִים
הַמוֹצִיא בְּמִסְפָּר צְבָאָם לְכֻלָּם בְּשֵׁם
יְקָרָא מְרַב אוֹנִים וְאַמִּיץ כַּח אִישׁ לֹא
נִעָדָר: (ס)

26 Lift up your eyes on high, And see: who hath created these? He that bringeth out their host by number, He calleth them all by name; By the greatness of His might, and for that He is strong in power, Not one faileth.

הפטרת עקב

The Haftarah is Isaiah 49:14 – 51:3.

וַתֹּאמֶר צִיּוֹן עֲזַבְנִי יְהוָה וַאֲדֹנִי שָׁכַחְנִי:

XLIX:14 But Zion said: 'The LORD hath forsaken me, And the Lord hath forgotten me.'

הֲתִשְׁכַּח אִשָּׁה עוֹלָהּ מִרְחֶם בֶּן-בִּטְנָהּ גַּם-
אֱלֹהִים תִּשְׁכַּחנָה וְאַנְכִי לֹא אֲשַׁכַּחךָ:

15 Can a woman forget her sucking child, That she should not have compassion on the son of her womb? Yea, these may forget, Yet will not I forget thee.

הֵן עַל-כַּפַּיִם חֲקַתִּיךָ חוֹמַתֶיךָ נִגְדִי תָמִיד:

16 Behold, I have graven thee upon the palms of My hands; Thy walls are continually before Me.

מִחֲרִי בְנֵיךָ מִחֲרֹסֶיךָ וּמִחֲרִיבֶיךָ מִמֶּנִּי
יֵצְאוּ:

17 Thy children make haste; Thy destroyers and they that made thee waste shall go forth from thee.

שְׂאִי-סָבִיב עֵינֶיךָ וּרְאִי כָלֶם נִקְבְּצוּ בְּאוֹ-
לֶךְ חִי-אַנִּי נֹאם-יְהוָה כִּי כָלֶם כְּעַבְדִּי
תִּלְבָּשִׁי וְתִקְשְׁרִים כַּכֶּלֶה:

18 Lift up thine eyes round about, and behold: All these gather themselves together, and come to thee. As I live, saith the LORD, Thou shalt surely clothe thee with them all as with an ornament, And gird thyself with them, like a bride.

כִּי חָרַבְתִּיךָ וְשָׁמְמָתִיךָ וְאֶרֶץ הַרְסָתְךָ כִּי
עָתָה תִּצְרֶי מִיּוֹשֵׁב וְרָחֲקוּ מִבְּלָעֶיךָ:

19 For thy waste and thy desolate places And thy land
that hath been destroyed— Surely now shalt thou be
too strait for the inhabitants, And they that
swallowed thee up shall be far away.

עוֹד יֹאמְרוּ בְּאָזְנוֹיךָ בְּנֵי שְׁפָלֶיךָ צֹר-לִי
הַמָּקוֹם גִּשָּׁה-לִּי וְאַשְׁבָּה:

20 The children of thy bereavement Shall yet say in
thine ears: 'The place is too strait for me; Give place
to me that I may dwell.'

וְאָמַרְתָּ בְּלִבְּךָ מִי יָלַד-לִי אֶת-אֵלֶּה וְאֲנִי
שְׁכוּלָה וְגִלְמוּדָה גִּלְהוּ וְסוֹדָה וְאֵלֶּה מִי
גִּדֵּל הֵן אֲנִי נִשְׁאַרְתִּי לְבַדִּי אֵלֶּה אִיפָּה
הֵם: (פ)

21 Then shalt thou say in thy heart: 'Who hath begotten
me these, Seeing I have been bereaved of my children,
and am solitary, An exile, and wandering to and fro?
And who hath brought up these? Behold, I was left
alone; These, where were they?'

כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה הִנֵּה אֲשָׂא אֶל-גּוֹיִם
יָדַי וְאֶל-עַמִּים אֲרִים נָסִי וְהִבִּיאוּ בְּנוֹיךָ
בְּחֶצֶן וּבִנְתֶיךָ עַל-כַּתְּף תִּנָּשָׂאנָה:

22 Thus saith the Lord GOD: Behold, I will lift up My
hand to the nations, And set up Mine ensign to the
peoples, And they shall bring thy sons in their bosom,
And thy daughters shall be carried upon their
shoulders.

וְהָיוּ מְלָכִים אֲמִנִּיךָ וּשְׂרוּתֵיהֶם מִיְּנִיקֶיךָ
אֲפִים אֶרֶץ יִשְׁתַּחֲווּ לָךְ וְעֹפֶר רִגְלֶיךָ
יִלְחֲכוּ וִידְעוּתָ כִּי-אֲנִי יְהוֹה אֲשֶׁר לֹא-יִבָּשׁוּ
קִוִּי: (ס)

23 And kings shall be thy foster-fathers, And their
queens thy nursing mothers; They shall bow down to
thee with their face to the earth, And lick the dust of
thy feet; And thou shalt know that I am the LORD,
For they shall not be ashamed that wait for Me.

הִיָּקַח מִגְבוּר מְלָקוֹחַ וְאִם-שָׁבִי צָדִיק
יִמְלֹט: (ס)

24 Shall the prey be taken from the mighty, Or the
captives of the victorious be delivered?

כִּי-כֵהוּ אָמַר יְהוֹה גַּם-שָׁבִי גִבּוֹר יִקָּח
וּמְלָקוֹחַ עָרִיץ יִמְלֹט וְאֶת-יְרִיבֶךָ אֲנִכִּי
אֶלִּיב וְאֶת-בְּנֶיךָ אֲנִכִּי אוֹשִׁיעַ:

25 But thus saith the LORD: Even the captives of the
mighty shall be taken away, And the prey of the
terrible shall be delivered; And I will contend with
him that contendeth with thee, And I will save thy
children.

וְהֵאכַלְתִּי אֶת-מוֹנִיךָ אֶת-בְּשָׂרָם וְכַעֲסִים
דָּמָם יִשְׁכְּרוּן וִידְעוּ כָּל-בָּשָׂר כִּי אֲנִי יְהוֹה
מוֹשִׁיעֶךָ וְגֹאֲלֶךָ אֲבִיר יַעֲקֹב: (ס)

26 And I will feed them that oppress thee with their own
flesh; And they shall be drunken with their own
blood, as with sweet wine; And all flesh shall know
that I the LORD am thy Saviour, And thy Redeemer,
the Mighty One of Jacob.

כֵּהוּ אָמַר יְהוֹה אֵי זֶה סֵפֶר כְּרִיתוֹת
אִמְכֶם אֲשֶׁר שָׁלַחְתִּיהָ אוֹ מִי מְנוּשֵׁי אֲשֶׁר-
מָכַרְתִּי אֶתְכֶם לוֹ הֵן בַּעֲוֹנוֹתֵיכֶם נִמְכַּרְתֶּם
וּבַפְשְׁעֵיכֶם שָׁלַח אִמְכֶם:

L:1 Thus saith the LORD: Where is the bill of your
mother's divorcement, Wherewith I have put her
away? Or which of My creditors is it To whom I have
sold you? Behold, for your iniquities were ye sold, And
for your transgressions was your mother put away.

מִדּוּעַ בָּאתִי וְאֵין אִישׁ קָרָאתִי וְאֵין עֹנֶה
הַקְצֹר קִצְרָה יְדִי מִפְדּוּת וְאִם-אֵין-כִּי
כָח לְהַצִּיל תֵּן בְּגַעְרָתִי אֲחַרְיֵב יָם אֲשִׁים
נְהָרוֹת מִדְּבַר תִּבְאֵשׁ דִּגְתָּם מָאִין מִים
וְתָמַת בְּצָמָא:

אֶלְבִּישׁ שָׁמַיִם קִדְרוֹת וְשֶׁק אֲשִׁים
כְּסוּתָם: (פ)

אֲדַנִּי יְהוָה נָתַן לִי לְשׁוֹן לַמּוֹדִים לְדַעַת
לְעוֹת אֶת-יָעַף דְּבַר יַעִיר בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר
יַעִיר לִי אֲזֵן לִשְׁמֹעַ כְּלַמּוֹדִים:

אֲדַנִּי יְהוָה פָּתַח-לִי אָזֶן וְאֲנֹכִי לֹא מְרִיתִי
אֲחֹזֵר לֹא נִסְוֹגְתִּי:

גּוֹי נָתַתִּי לַמַּכִּים וּלְחַתִּי לַמַּרְטִים פָּנִי לֹא
הִסְתַּרְתִּי מִכָּלמוֹת וָרָק:

וְאֲדַנִּי יְהוָה יַעֲזֹר-לִי עַל-כֵּן לֹא נִכְלַמְתִּי
עַל-כֵּן שָׁמַתִּי פָנִי כַחֲלָמִישׁ וְאֲדַע כִּי-לֹא
אֲבוֹשׁ:

קָרוֹב מִצַּדִּיקִי מִי־יָרִיב אֶתִּי נִעְמָדָה יַחַד
מִי־בַעַל מִשְׁפָּטִי יִגֹּשׁ אֵלַי:

תֵּן אֲדַנִּי יְהוָה יַעֲזֹר-לִי מִי־הוּא יִרְשִׁיעֵנִי
תֵּן כָּלָם כַּבֵּד וּבָלוּ עַשׂ יֹאכְלָם: (ס)

מִי בָכֶם יִרָא יְהוָה שֹׁמֵעַ בְּקוֹל עַבְדּוֹ אֲשֶׁר
הִלְךְ חֹשְׁכִים וְאֵין נֹגֵה לוֹ יִבְטַח בְּשֵׁם
יְהוָה וַיִּשָּׁעַן בְּאֱלֹהָיו: (ס)

תֵּן כָּלְכֶם קִדְחֵי אֵשׁ מֵאֲזֵרֵי זִיקוֹת
לָכוּ בְּאֹר אֲשַׁכֶּם וּבְזִיקוֹת בַּעֲרֹתָם
מִיָּדֵי הִיתָה-נָאֵת לָכֶם לְמַעַצְבָּה
תִּשְׁכְּבוּן: (ס)

שִׁמְעוּ אֵלַי רֹדְפֵי צֶדֶק מִבִּקְשֵׁי יְהוָה
הַבִּיטוּ אֶל-צֹר חֲצִבְתָּם וְאֶל-מַקְבַּת בּוֹר
נִקְרְתָם:

Wherefore, when I came, was there no man? When I
called, was there none to answer? Is My hand
shortened at all, that it cannot redeem? Or have I no
power to deliver? Behold, at My rebuke I dry up the
sea, I make the rivers a wilderness; Their fish become
foul, because there is no water, And die for thirst.

I clothe the heavens with blackness, And I make
sackcloth their covering.

The Lord GOD hath given me The tongue of them
that are taught, That I should know how to sustain
with words him that is weary; He wakeneth morning
by morning, He wakeneth mine ear To hear as they
that are taught.

The Lord GOD hath opened mine ear, And I was not
rebellious, Neither turned away backward.

I gave my back to the smiters, And my checks to
them that plucked off the hair; I hid not my face
from shame and spitting.

For the Lord GOD will help me; Therefore have I not
been confounded; Therefore have I set my face like a
flint, And I know that I shall not be ashamed.

He is near that justifieth me; Who will contend with
me? let us stand up together; Who is mine adversary?
let him come near to me.

Behold, the Lord GOD will help me; Who is he that
shall condemn me? Behold, they all shall wax old as a
garment, The moth shall eat them up.

Who is among you that feareth the LORD, That
obeyeth the voice of His servant? Though he walketh
in darkness, And hath no light, Let him trust in the
name of the LORD, And stay upon his God.

Behold, all ye that kindle a fire, That gird yourselves
with firebrands, Begone in the flame of your fire, And
among the brands that ye have kindled. This shall ye
have of My hand; Ye shall lie down in sorrow.

Hearken to Me, ye that follow after righteousness, Ye
that seek the LORD; Look unto the rock whence ye
were hewn, And to the hole of the pit whence ye were
dug.

LI:1

הביטו אל־אברהם אביכם ואל־שרה
תחוללכם כי־אחד קראתיו ואברכהו
וארבהו:

2 Look unto Abraham your father, And unto Sarah
that bore you; For when he was but one I called him,
And I blessed him, and made him many.

כי־נחם יהוה ציון נחם כל־חרבתיה
וישם מדברה כעדן וערבתה כגן־יהוה
ששון ושמחה ימצא בה תודה וקול
זמרה: (ס)

3 For the LORD hath comforted Zion; He hath
comforted all her waste places, And hath made her
wilderness like Eden, And her desert like the garden
of the LORD; Joy and gladness shall be found therein,
Thanksgiving, and the voice of melody.

הפסרת ראה

*The Haftarah is Isaiah 54:11 – 55:5. On Rosh Hodesh, read the Maftir on page 187. Most read the Haftarah for Rosh
Hodesh when that occurs, but read this Haftarah even on Erev Rosh Hodesh.*

עניה סערה לא נחמה הנה אנכי מרביץ
בפוך אבניך ויסדתך בספירים:

LIV:III O thou afflicted, tossed with tempest, and not
comforted, behold, I will set thy stones in fair colours,
And lay thy foundations with sapphires.

ושמתי כדכד שמשתיך ושעריך לאבני
אקדח וכל־גבולך לאבני־חפץ:

12 And I will make thy pinnacles of rubies, and thy gates
of carbuncles, and all thy border of precious stones.

וכל־בניך למודי יהוה ורב שלום בניך:

13 And all thy children shall be taught of the LORD; and
great shall be the peace of thy children.

בצדקה תכונני רחמי מעשק כי־לא
תיראי ומחחיה כי לא־תקרב אליך:

14 In righteousness shalt thou be established; be thou far
from oppression, for thou shalt not fear, And from
ruin, for it shall not come near thee.

הן גור יגור אפס מאותי מי־גור אתך עליך
יפול:

15 Behold, they may gather together, but not by Me;
Whosoever shall gather together against thee shall
fall because of thee.

(כ' הן) [ק' הנה] אנכי בראתי חרש נפח
באש פחם ומוציא כלי למעשהו ואנכי
בראתי משחית לחבל:

16 Behold, I have created the smith That bloweth the
fire of coals, And bringeth forth a weapon for his
work; And I have created the waster to destroy.

כל־כלי יוצר עליך לא יצלח וכל־
לשון תקום־אתך למשפט תרשיעי זאת
נחלת עבדי יהוה וצדקתם מאתי נאם־
יהוה: (ס)

17 No weapon that is formed against thee shall prosper;
And every tongue that shall rise against thee in
judgment thou shalt condemn. This is the heritage of
the servants of the LORD, And their due reward from
Me, saith the LORD.

הוי כל־צמא לכו למים ואשר אין־לו
כסף לכו שברו ואכלו ולכו שברו בלוא־
כסף ובלוא מחיר גין וחלב:

LV:I Ho, every one that thirsteth, come ye for water, And
he that hath no money; Come ye, buy, and eat; Yea,
come, buy wine and milk Without money and
without price.

לָמָּה תִשְׁקֹלוּ כֶסֶף בְּלוֹא לֶחֶם וַיִּגְיַעְכֶּם
בְּלוֹא לְשִׁבְעָה שְׁמֵעוּ שְׁמוֹעַ אֵלַי וְאִכְלוּ-
טוֹב וְתִתְעַנֵּג בְּדָשׁן נַפְשְׁכֶם:

2 Wherefore do ye spend money for that which is not bread? And your gain for that which satisfieth not? Harken diligently unto Me, and eat ye that which is good, And let your soul delight itself in fatness.

הִטּוּ אָזְנוֹכֶם וּלְכוּ אֵלַי שְׁמֵעוּ וְתַחֲיִי נַפְשְׁכֶם
וְאֶכְרַתָּה לָכֶם בְּרִית עוֹלָם חֲסִדֵי דָוִד
הַנֶּאֱמָנִים:

3 Incline your ear, and come unto Me; Hear, and your soul shall live; And I will make an everlasting covenant with you, Even the sure mercies of David.

הֵן עַד לְאוֹמִים נִתְּנִי נָגִיד וּמִצְוָה
לְאֻמִּים:

4 Behold, I have given him for a witness to the peoples, A prince and commander to the peoples.

הֵן גּוֹי לֹא-תֵדַע תִּקְרָא וְגוֹי לֹא-יֵדְעוּךָ
אֱלֹהֶיךָ יִרְצוּ לְמַעַן יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ וְלִקְדוֹשׁ
יִשְׂרָאֵל כִּי פָאֲרָךְ: (ס)

5 Behold, thou shalt call a nation that thou knowest not, And a nation that knew not thee shall run unto thee; Because of the LORD thy God, And for the Holy One of Israel, for He hath glorified thee.

הפטרת שופטים

The Haftarah is Isaiah 51:12 – 52:12.

אֲנֹכִי אֲנֹכִי הוּא מְנַחֲמֶכֶם מִי־אֶת וּתִירָאִי
מֵאֲנֹשׁ יָמוּת וּמִבֶּן-אָדָם חָצִיר יִנָּתֵן:

LI:12 I, even I, am He that comforteth you: Who art thou, that thou art afraid of man that shall die, And of the son of man that shall be made as grass;

וְתִשְׁכַּח יְהוָה עֲשֵׂךָ נוֹטָה שָׁמַיִם וַיִּסַּד
אֲרָץ וַתִּפְתָּח תְּמִיד כָּל-הַיּוֹם מִפְּנֵי חֲמַת
הַמְּצִיק כְּאֲשֶׁר כּוֹנֵן לְהַשְׁחִית וְאֵיהָ חֲמַת
הַמְּצִיק:

13 And hast forgotten the LORD thy Maker, That stretched forth the heavens, And laid the foundations of the earth; And fearest continually all the day Because of the fury of the oppressor, As he maketh ready to destroy? And where is the fury of the oppressor?

מִתָּר צָעָה לְהַפְתֵּחַ וְלֹא-יָמוּת לִשְׁחַת וְלֹא
יִחָסֵר לְחִמּוֹ:

14 He that is bent down shall speedily be loosed; And he shall not go down dying into the pit, Neither shall his bread fail.

וְאֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ רִגַע הַיָּם וַיִּהְיוּ גִלְגּוֹ
יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ:

15 For I am the LORD thy God, Who stirreth up the sea, that the waves thereof roar; The LORD of hosts is His name.

וְאֲשֶׁם דְּבָרִי בְּפִיךָ וּבִצֵּל יָדִי כִסִּיתִיךָ
לְנוֹטַע שָׁמַיִם וּלְיִסַּד אֲרָץ וְלֵאמֹר לְצִיּוֹן
עֲמִי־אֵתָה: (ס)

16 And I have put My words in thy mouth, And have covered thee in the shadow of My hand, That I may plant the heavens, And lay the foundations of the earth, And say unto Zion: 'Thou art My people.'

הִתְעוֹרְרִי הִתְעוֹרְרִי קוֹמִי יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר
שָׁתִית מִיַּד יְהוָה אֶת-כּוֹס חֲמָתוֹ אֶת-
קִבְעַת כּוֹס הַתַּרְעֵלָה שָׁתִית מְצִית:

17 Awake, awake, Stand up, O Jerusalem, That hast drunk at the hand of the LORD The cup of His fury; Thou hast drunken the beaker, even the cup of staggering, And drained it.

אִין־מִנְהֵל לָהּ מִכָּל־בָּנִים יִלְדָּה וְאִין
מִחֲזִיק בְּיָדָהּ מִכָּל־בָּנִים גִּדְּלָהּ:

18 There is none to guide her Among all the sons whom she hath brought forth; Neither is there any that taketh her by the hand Of all the sons that she hath brought up.

שְׁתֵּים הֵנָּה קָרְאתֶיךָ מִי יָנוּד לָךְ הַשָּׂדֶה
וְהַשֶּׁבֶר וְהָרָעָב וְהַחֶרֶב מִי אֲנַחֲמֶךָ:

19 These two things are befallen thee; Who shall bemoan thee? Desolation and destruction, And the famine and the sword; How shall I comfort thee?

בָּנֶיךָ עָלְפוּ שָׁכְבוּ בְּרֹאשׁ כָּל־חוּצוֹת
כִּתּוּא מִכְמַר הַמְּלָאִים חֲמַת־יְהוָה גְּעִרַת
אֵל הָיִיד:

20 Thy sons have fainted, they lie at the head of all the streets, As an antelope in a net; They are full of the fury of the LORD, The rebuke of thy God.

לִכֵּן שִׁמְעִי־נָא זֹאת עֲנִיָּה וּשְׁכַרְתָּ וְלֹא
מִיֵּין: (פ)

21 Therefore hear now this, thou afflicted, And drunken, but not with wine;

כֹּה־אָמַר אֲדֹנֶיךָ יְהוָה וְאַל־תִּיָּד יָרִיב עִמּוֹ
הִנֵּה לָקַחְתִּי מִיָּדְךָ אֶת־כּוֹס הַתַּרְעִילָה
אֶת־קִבְעֶת כּוֹס חֲמָתִי לֹא־תוֹסִיפִי
לִשְׁתוֹתָה עוֹד:

22 Thus saith thy Lord the LORD, And thy God that pleadeth the cause of His people: Behold, I have taken out of thy hand The cup of staggering; The beaker, even the cup of My fury, Thou shalt no more drink it again;

וּשְׁמִיתִיָּהּ בְּיַד־מוֹלִיךְ אֲשֶׁר־אָמְרוּ לְנַפְשֶׁךָ
שְׁחִי וְנַעֲבְרָה וְתִשְׁמִי כְּאֶרֶץ גִּוּד וּכְחוּץ
לְעִבְרִים: (פ)

23 And I will put it into the hand of them that afflict thee; That have said to thy soul: 'Bow down, that we may go over'; And thou hast laid thy back as the ground, And as the street, to them that go over.

עוֹרֵי עוֹרֵי לְבָשִׂי עֲזוֹךְ צִיּוֹן לְבָשִׂי בְּגָדֵי
תַּפְאֲרֶתְךָ יְרוּשָׁלַם עִיר הַקִּדְּשׁ כִּי לֹא
יוֹסִיף יְבֹאֲבֶךָ עוֹד עָרֵל וְטָמֵא:

LII:1 Awake, awake, Put on thy strength, O Zion; Put on thy beautiful garments, O Jerusalem, the holy city; For henceforth there shall no more come into thee The uncircumcised and the unclean.

הַתַּנְעֲרִי מֵעָפָר קוּמִי שְׁבִי יְרוּשָׁלַם (כ)
הַתַּפְתַּחְו] (ק) הַתַּפְתַּחְו] מוֹסְרֵי צִנְאוֹךָ
שְׁבִיָּה בַת־צִיּוֹן: (ס)

2 Shake thyself from the dust; Arise, and sit down, O Jerusalem; Loose thyself from the bands of thy neck, O captive daughter of Zion.

כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה חֲנֹם נִמְכַּרְתֶּם וְלֹא
בְּכֶסֶף תִּגְאָלוּ: (ס)

3 For thus saith the LORD: Ye were sold for nought; And ye shall be redeemed without money.

כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנֵי יְהוָה מִצְרַיִם יֶרֶד־עַמִּי
בְּרֹאשְׁנָה לְגוֹר שָׁם וְאַשּׁוּר בְּאַפֶּס עֲשָׂקוּ:

4 For thus saith the Lord God: My people went down aforetime into Egypt to sojourn there; And the Assyrian oppressed them without cause.

וְעַתָּה מַה־לִּי־כֹה נֹאם־יְהוָה כִּי־לָקַח עַמִּי
חֲנֹם מִשְׁלוֹ וְיִהְיִילוּ נֹאם־יְהוָה וְתִמִּיד
כָּל־הַיּוֹם שְׁמִי מִנְּאֻץ:

5 Now therefore, what do I here, saith the LORD, Seeing that My people is taken away for nought? They that rule over them do howl, saith the LORD, And My name continually all the day is blasphemed.

לִכֵּן יֵדַע עַמִּי שְׁמִי לִכֵּן בַּיּוֹם הַהוּא כִּי־
אֲנִי־הוּא הַמְּדַבֵּר הַגָּנִי: (ס)

6 Therefore My people shall know My name; Therefore they shall know in that day That I, even He that spoke, behold, here I am.

מִה־נָּאוּ עַל־הַהָרִים רִגְלֵי מְבַשֵּׁר מִשְׁמִיעַ
שְׁלֹם מְבַשֵּׁר טוֹב מִשְׁמִיעַ יְשׁוּעָה אָמַר
לְצִיּוֹן מֶלֶךְ אֱלֹהֶיהָ:

7

How beautiful upon the mountains Are the feet of the messenger of good tidings, That announceth peace, the harbinger of good tidings, That announceth salvation; That saith unto Zion: 'Thy God reigneth!'

קוֹל צִפְיָךְ גָּשָׂאוּ קוֹל יַחֲדוּ וְרִנְנוּ כִּי עֵין
בְּעֵין יִרְאוּ בָשׁוּב יְהוָה צִיּוֹן:

8

Hark, thy watchmen! they lift up the voice, Together do they sing; For they shall see, eye to eye, The LORD returning to Zion.

בִּצְחֵנוּ רִנְנוּ יַחֲדוּ חֲרָבוֹת יְרוּשָׁלַם כִּי־נָתַם
יְהוָה עִמּוֹ גָּאֹל יְרוּשָׁלַם:

9

Break forth into joy, sing together, Ye waste places of Jerusalem; For the LORD hath comforted His people, He hath redeemed Jerusalem.

חָשַׁף יְהוָה אֶת־זְרוּעַ קִדְשׁוֹ לְעֵינֵי כָל־
הַגּוֹיִם וְרָאוּ כָל־אֲפָסֵי־אֶרֶץ אֶת יְשׁוּעָת
אֱלֹהֵינוּ: (ס)

10

The LORD hath made bare His holy arm In the eyes of all the nations; And all the ends of the earth shall see The salvation of our God.

סֹרְרוּ סֹרְרוּ צֵאוּ מִשָּׁם טָמֵא אַל־תִּגְעוּ צֵאוּ
מִתּוֹכָהּ הִבְרֹו נִשְׂאֵי כָלִי יְהוָה:

11

Depart ye, depart ye, go ye out from thence, Touch no unclean thing; Go ye out of the midst of her; be ye clean, Ye that bear the vessels of the LORD.

כִּי לֹא בַחֲפֹזוֹן תִּצְאוּ וּבִמְנוּסָה לֹא תִלְכוּן
כִּי־הִלָּךְ לִפְנֵיכֶם יְהוָה וּמֵאֲסָפְכֶם אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל: (ס)

12

For ye shall not go out in haste, Neither shall ye go by flight; For the LORD will go before you, And the God of Israel will be your rearward.

הפטרת כי תצא

The Haftarah is Isaiah 54:1 – 54:10. If the Haftarah from Re'eh was not read because it fell on Rosh Hodesh, combine it with this Haftarah.

רְנִי עֲקָרָה לֹא יִלְדָה בְּצִחִי רִנָּה וְצִהְלִי
לֹא־חֲלָה כִּי־רַבִּים בְּנֵי־שׁוֹמֵמָה מִבְּנֵי
בְּעוֹלָה אָמַר יְהוָה:

LIV:1

Sing, O barren, thou that didst not bear, Break forth into singing, and cry aloud, thou that didst not travail; For more are the children of the desolate Than the children of the married wife, saith the LORD.

הֲרַתִּיבִיו מְקוֹם אֹהֶלְךָ וַיִּרְעוּת
מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ וַיִּטּוּ אֶל־תַּחֲשֻׁכֵי הָאָרֶץ
מִיתְרֶיךָ וַיִּתְּדִתֶיךָ תַּנְקִי:

2

Enlarge the place of thy tent, And let them stretch forth the curtains of thy habitations, spare not; Lengthen thy cords, and strengthen thy stakes.

כִּי־יָמִין וּשְׂמֹאל תִּפְרָצִי וְזֶרְעֶךָ גּוֹיִם וַיְרָשׁ
וְעָרִים נִשְׁמֹת וַיִּשְׁבּוּ:

3

For thou shalt spread abroad on the right hand and on the left; And thy seed shall possess the nations, And make the desolate cities to be inhabited.

אַל־תִּירָאִי כִּי־לֹא תִבּוֹשִׁי וְאַל־תִּכְלָמִי כִּי
לֹא תִחְפֹּרִי כִּי בִשְׁתַּ עַל־מִוֶּדֶךְ תִּשְׁכַּחִי
וְחִרְפַּת אֶלְמְנוּתֶיךָ לֹא תִזְכְּרִי־עוֹד:

4

Fear not, for thou shalt not be ashamed. Neither be thou confounded, for thou shalt not be put to shame; For thou shalt forget the shame of thy youth, And the reproach of thy widowhood shalt thou remember no more.

כִּי בַעֲלִיךָ עֲשִׂיךָ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ וְגֵאֲלֶךָ קִדּוֹשׁ יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי כָל-הָאָרֶץ יִקְרָא:	5	For thy Maker is thy husband, The LORD of hosts is His name; And the Holy One of Israel is thy Redeemer, The God of the whole earth shall He be called.
כִּי-כָאִשָּׁה עֲזוּבָה וְעֲצוּבַת רוּחַ קָרָאךָ יְהוָה וְאִשָּׁת נְעוּרַיִם כִּי תִמָּאֵס אָמַר אֱלֹהֶיךָ:	6	For the LORD hath called thee As a wife forsaken and grieved in spirit; And a wife of youth, can she be rejected? Saith thy God.
בְּרֵגַע קָטָן עֲזַבְתִּיךָ וּבְרַחֲמִים גְּדֹלִים אֶקְבֹּץךָ:	7	For a small moment have I forsaken thee; But with great compassion will I gather thee.
בְּשַׁעַף קָצָף הִסְתַּרְתִּי פָנַי רָגַע מִמֶּךָ וּבְחֶסֶד עוֹלָם רַחֲמֶיךָ אָמַר גֵּאֲלֶךָ יְהוָה: (ס)	8	In a little wrath I hid My face from thee for a moment; But with everlasting kindness will I have compassion on thee, Saith the LORD thy Redeemer.
כִּי-מִי נָחַ נְאֻת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעַבָר מִי-נָח עוֹד עַל-הָאָרֶץ כֵּן נִשְׁבַּעְתִּי מִקֶּצֶף עָלֶיךָ וּמִגֶּעֶר-בָּךְ:	9	For this is as the waters of Noah unto Me; for as I have sworn that the waters of Noah should no more go over the earth, so have I sworn that I would not be wroth with thee, nor rebuke thee.
כִּי הַהָרִים יִמּוּשׁוּ וְהַגְּבָעוֹת תִּמּוּטֶינָה וְחִסְדֵּי מֵאֲתָךְ לֹא-יִמּוּשׁ וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא תִמּוּט אָמַר מֵרַחֲמֶיךָ יְהוָה: (ס)	10	For the mountains may depart, and the hills be removed; but My kindness shall not depart from thee, neither shall My covenant of peace be removed, saith the LORD that hath compassion on thee.

הפטרת כי תבוא

The Haftarah is Isaiah 60:1 – 60:22.

קוּמִי אֲרִירִי כִּי בָא אוֹרְךָ וּכְבוֹד יְהוָה עָלֶיךָ זָרַח:	LX:1	Arise, shine, for thy light is come, And the glory of the LORD is risen upon thee.
כִּי-הִנֵּה הַחֹשֶׁךְ יִכְסֶה-אֶרֶץ וְעֲרָפֹל לְאֻמִּים וְעָלֶיךָ יִזְרַח יְהוָה וּכְבוֹדוֹ עָלֶיךָ יִרְאֶה:	2	For, behold, darkness shall cover the earth, And gross darkness the peoples; But upon thee the LORD will arise, And His glory shall be seen upon thee.
וְהָלְכוּ גוֹיִם לְאוֹרְךָ וּמְלָכִים לְנֹגַהּ וְרָחֶךָ:	3	And nations shall walk at thy light, And kings at the brightness of thy rising.
שְׂאִי-סְבִיב עֵינֶיךָ וּרְאִי כָלֵם נִקְבְּצוּ בָאוּ- לְךָ בְּנֵיךָ מֵרְחוֹק יָבֹאוּ וּבְנוֹתֶיךָ עַל-צֵד תֵּאֱמָנָה:	4	Lift Up thine eyes round about, and see: They all are gathered together, and come to thee; Thy sons come from far, And thy daughters are borne on the side.
אֲזִי תִרְאִי וְנִתְהַרְתְּ וּפֶתַח וּרְחֹב לְבָבְךָ כִּי- יִתְפַּד עָלֶיךָ תִּמְזוֹן יָם תֵּיל גּוֹיִם יָבֹאוּ לְךָ:	5	Then thou shalt see and be radiant, And thy heart shall throb and be enlarged; Because the abundance of the sea shall be turned unto thee, The wealth of the nations shall come unto thee.

שִׁפְעַת גַּמְלִים תִּכְסֹּף בְּכָרִי מִדִּין וְעִיפָה
כָּלֶם מִשֶּׁבַּא יָבֹאוּ זָהָב וְלִבְנָה וְשֵׁאוּ
וְתִהְיֶה יְהוָה יְבַשְּׂרוּ:

6 The caravan of camels shall cover thee, And of the young camels of Midian and Ephah, All coming from Sheba; They shall bring gold and incense, And shall proclaim the praises of the LORD.

כָּל־צֹאן קֶדָר יִקְבְּצוּ לָךְ אֵילֵי נִבְיֹת
יִשְׂרָתוּנְךָ יַעֲלוּ עַל־רִצּוֹן מִזְבְּחִי וּבֵית
תַּפְאֲרָתִי אֶפְאֵר:

7 All the flocks of Kedar shall be gathered together unto thee, The rams of Nebaioth shall minister unto thee; They shall come up with acceptance on Mine altar, And I will glorify My glorious house.

מִי־אֵלֶּה כְּעָב תַּעֲוִיפֶינָה וְכִיוֹנִים אֶל־
אֲרֻבְתֵּיהֶם:

8 Who are these that fly as a cloud, And as the doves to their cotes?

כִּי־לִי אֵיִים יִקְוּ וְאֲנִיֹת תַּרְשִׁישׁ בְּרֵאשִׁינָה
לְהָבִיא בְנֵיךָ מִרְחֹק כֶּסֶףם וְזָהָבָם אִתָּם
לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְלִקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל כִּי
רַפָּאָךְ:

9 Surely the isles shall wait for Me, And the ships of Tarshish first, To bring thy sons from far, Their silver and their gold with them, For the name of the LORD thy God, And for the Holy One of Israel, because He hath glorified thee.

וּבְנֵי בְנֵי־נֹכַר חֲמַתֶּיךָ וּמַלְכֵיהֶם יִשְׂרָתוּנְךָ
כִּי בְקִצְפִי הִכִּיתִיךָ וּבְרִצּוֹנִי רַחֲמַתֶּיךָ:

10 And aliens shall build up thy walls, And their kings shall minister unto thee; For in My wrath I smote thee, But in My favour have I had compassion on thee.

וּפְתָחוּ שַׁעְרֶיךָ תָמִיד יוֹמָם וְלַיְלָה לֹא
יִסָּגְרוּ לְהָבִיא אֵלֶיךָ חֵיל גּוֹיִם וּמַלְכֵיהֶם
נְהוֹגִים:

11 Thy gates also shall be open continually, Day and night, they shall not be shut; That men may bring unto thee the wealth of the nations, And their kings in procession.

כִּי־תִגְוִי וְהַמַּמְלָכָה אֲשֶׁר לֹא־יַעֲבֹדֶךָ
יֵאבְדוּ וְהַגּוֹיִם תִּרְבַּב יִחָרְבוּ:

12 For that nation and kingdom that will not serve thee shall perish; Yea, those nations shall be utterly wasted.

כְּבוֹד הַלְבָנוֹן אֵלֶיךָ יָבֹוא בְרוֹשׁ תִּדְהָר
וּתְאֲשׁוּר יַחְדָּו לְפָאֵר מְקוֹם מִקְדָּשִׁי וּמְקוֹם
רַגְלֵי אֲכַבֵּד:

13 The glory of Lebanon shall come unto thee, The cypress, the plane-tree and the larch together; To beautify the place of My sanctuary, And I will make the place of My feet glorious.

וְהָלְכוּ אֵלֶיךָ שְׁחוֹת בְּנֵי מַעֲפִיךָ וְהִשְׁתַּחֲוּוּ
עַל־כַּפּוֹת רַגְלֶיךָ כָּל־מִנְאֲצֶיךָ וְקִרְאוּ לָךְ
עִיר יְהוָה צִיּוֹן קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:

14 And the sons of them that afflicted thee Shall come bending unto thee, And all they that despised thee shall bow down At the soles of thy feet; And they shall call thee The city of the LORD, The Zion of the Holy One of Israel.

תַּחַת הַיּוֹתֵד עֲזוּבָה וּשְׁנוּאָה וְאֵין עוֹבֵד
וּשְׁמִתֶּיךָ לְגִאּוֹן עוֹלָם מְשׁוֹשׁ דּוֹר וָדוֹר:

15 Whereas thou hast been forsaken and hated, So that no man passed through thee, I will make thee an eternal excellency, A joy of many generations.

וַיִּנָּקֶת חֶלֶב גּוֹיִם וְשֵׁד מַלְכִּים תִּינָקִי
וַיֵּדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מוֹשִׁיעֶיךָ וְגֹאֲלֶיךָ אֲבִיר
יַעֲקֹב:

16 Thou shalt also suck the milk of the nations, And shalt suck the breast of kings; And thou shalt know that I the LORD am thy Saviour, And I, the Mighty One of Jacob, thy Redeemer.

<p>תַּחַת הַנְּחֹשֶׁת אָבִיא זָהָב וְתַחַת הַבְּרֹזֶל אָבִיא כֶסֶף וְתַחַת הָעֲצִים נְחֹשֶׁת וְתַחַת הָאֲבָנִים בְּרֹזֶל וְשִׁמְתִי פָקֶדֶתְךָ שְׁלוֹם וְנִשְׁיֶךְ צְדָקָה:</p>	<p>17 For brass I will bring gold, And for iron I will bring silver, And for wood brass, And for stones iron; I will also make thy officers peace, And righteousness thy magistrates.</p>
<p>לֹא-יִשְׁמַע עוֹד חֲמָס בְּאַרְצֶךָ שָׂד וְשִׁבְר בְּגִבּוּלֶיךָ וְקִרְאֵת יְשׁוּעָה חוֹמֹתֶיךָ וְשַׁעֲרֶיךָ תִּהְיֶה:</p>	<p>18 Violence shall no more be heard in thy land, Desolation nor destruction within thy borders; But thou shalt call thy walls Salvation, And thy gates Praise.</p>
<p>לֹא-יִהְיֶה-לְךָ עוֹד הַשֶּׁמֶשׁ לְאוֹר יוֹמָם וּלְנֶגַהּ הַיָּרֵחַ לֹא-יֵאָדָר לְךָ וְהָיָה-לְךָ יְהוָה לְאוֹר עוֹלָם וְאֱלֹהֶיךָ לְתַפְאֶרֶת:</p>	<p>19 The sun shall be no more thy light by day, Neither for brightness shall the moon give light unto thee; But the LORD shall be unto thee an everlasting light, And thy God thy glory.</p>
<p>לֹא-יָבוֹא עוֹד שֶׁמֶשׁךָ וַיִּרְחֹק לֹא יֵאָסֵף כִּי יְהוָה יִהְיֶה-לְךָ לְאוֹר עוֹלָם וְשָׁלְמוֹ יָמֶי אָבְדָה:</p>	<p>20 Thy sun shall no more go down, Neither shall thy moon withdraw itself; For the LORD shall be thine everlasting light, And the days of thy mourning shall be ended.</p>
<p>וְעַמּוֹךָ כָּלֵם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ נָצָד (כ' מַטְעוֹ) [ק' מַטְעִי] מַעֲשֵׂה יָדַי לְתַפְאָר:</p>	<p>21 Thy people also shall be all righteous, They shall inherit the land for ever; The branch of My planting, the work of My hands, Wherein I glory.</p>
<p>הַקָּטָן יִהְיֶה לְאַלְפָּה וְהַצָּעִיר לְגוֹי עַצוֹם אֲנִי יְהוָה בְּעֵתָהּ אַחֲשִׁינָה: (ס)</p>	<p>22 The smallest shall become a thousand, And the least a mighty nation; I the LORD will hasten it in its time.</p>

הפטרות נצבים

The Haftarah is Isaiah 61:10 – 63:9. This Haftarah is read on the Shabbat before Rosh HaShana.

<p>שׂוֹשׁ אֲשִׁישׁ בִּיהוָה תִּגַּל נִפְשִׁי בְּאֱלֹהֵי כִי הִלְבִּישָׁנִי בְּגָדֵי-יִשְׁע מְעִיל צְדָקָה יַעֲטֵנִי כַּחַתָּן יִכְתֵּן פָּאֵר וְכַפְלָה תַעֲדָה כְּלִיָּה:</p>	<p>LXI:10 I will greatly rejoice in the LORD, My soul shall be joyful in my God; For He hath clothed me with the garments of salvation, He hath covered me with the robe of victory, As a bridegroom putteth on a priestly diadem, And as a bride adorneth herself with her jewels.</p>
<p>כִּי כְאֶרֶץ תֹּצִיא צִמְחָה וְכַנְגָּה זְרוּעֶיהָ תִּצְמִיחַ כֵּן אֲדִנִּי יְהוָה יִצְמִיחַ צְדָקָה וְתִהְיֶה נִגַּד כָּל-הַגּוֹיִם:</p>	<p>11 For as the earth bringeth forth her growth, And as the garden causeth the things that are sown in it to spring forth; So the Lord GOD will cause victory and glory To spring forth before all the nations.</p>
<p>לִמְעַן צִיּוֹן לֹא אֶחְשָׂה וּלְמַעַן יְרוּשָׁלַם לֹא אֶשְׁקוּט עַד-יֵצֵא כְנֶגְהָ צְדָקָה וְיִשׁוּעָתָהּ כָּל-פֶּדִיד יִבְעֹר:</p>	<p>LXII:1 For Zion's sake will I not hold My peace, And for Jerusalem's sake I will not rest, Until her triumph go forth as brightness, And her salvation as a torch that burneth.</p>

וְרָאוּ גוֹיִם צִדְקָךָ וְכָל־מְלָכִים כְּבוֹדְךָ
וְקָרָא לְךָ שֵׁם חָדָשׁ אֲשֶׁר פִּי יְהוָה יִקְבְּנוּ:

2

And the nations shall see thy triumph, And all kings
thy glory; And thou shalt be called by a new name,
Which the mouth of the LORD shall mark out.

וְהָיִית עֲטֹרַת תְּפָאֶרֶת בְּיַד־יְהוָה (כ)
וּצִנּוֹרָה] ק' וּצִנּוֹרָה מְלוּכָה בְּכַף־אֶל־הַיָּד:

3

Thou shalt also be a crown of beauty in the hand of
the LORD, And a royal diadem in the open hand of
thy God.

לֹא־יֵאמָר לְךָ עוֹד עֲזוּבָה וּלְאֶרֶץ לֹא־
יֵאמָר עוֹד שְׁמָמָה כִּי לְךָ יִקְרָא חֲפְצִי־
כָּה וּלְאֶרֶץ בְּעוֹלָה כִּי־חֲפֶץ יְהוָה בָּךְ
וְאֶרֶץ תִּבְעַל:

4

Thou shalt no more be termed Forsaken, Neither
shall thy land any more be termed Desolate; But thou
shalt be called, My delight is in her, And thy land,
Espoused; For the LORD delighteth in thee, And thy
land shall be espoused.

כִּי־יִבְעַל בַּחֹר בְּתוּלָה וּבְעָלוֹךְ בְּנִיךָ
וּמִשׁוּשׁ חָתָן עַל־כָּלָה יִשָּׂשׁ עָלֶיךָ
אֱלֹהֶיךָ:

5

For as a young man espouseth a virgin, So shall thy
sons espouse thee; And as the bridegroom rejoiceth
over the bride, So shall thy God rejoice over thee.

עַל־חֻמְתֶּיךָ יְרוּשָׁלַם הִפְקַדְתִּי שְׁמָרִים
כָּל־הַיּוֹם וְכָל־הַלַּיְלָה תָּמִיד לֹא יִחָשׂוּ
הַמִּזְבְּרִים אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי דָמִי לָכֶם:

6

I have set watchmen Upon thy walls, O Jerusalem,
They shall never hold their peace Day nor night: 'Ye
that are the LORD'S remembrancers, Take ye no rest,

וְאֶל־תִּתְּנוּ דָמִי לוֹ עַד־יִכּוֹנֶן וְעַד־יִשָּׂשׁ
אֶת־יְרוּשָׁלַם תְּהִלָּה בָּאָרֶץ:

7

And give Him no rest, Till He establish, And till He
make Jerusalem A praise in the earth.'

נִשְׁבַּע יְהוָה בְּיָמִינוּ וּבִזְרוֹעַ עֲזוֹ אִם־אֶתֶּן
אֶת־דִּגְלֶךָ עוֹד מֵאֲכָל לְאִיבֶיךָ וְאִם־יִשְׁתּוּ
בְנֵי־נֹכַר תִּירוּשָׁךְ אֲשֶׁר יִגְעַת בּוֹ:

8

The LORD hath sworn by His right hand, And by the
arm of His strength: Surely I will no more give thy
corn To be food for thine enemies; And strangers
shall not drink thy wine, For which thou hast
laboured;

כִּי מֵאֲסָפִיו יֹאכְלֻהוּ וְהִלְלוּ אֶת־יְהוָה
וּמִקְבְּצָיו יִשְׁתּוּ בְּחִצְרוֹת קֹדֶשׁ: (ס)

9

But they that have garnered it shall eat it, And praise
the LORD, And they that have gathered it shall drink
it In the courts of My sanctuary.

עֲבְרוּ עֲבְרוּ בַשְּׁעָרִים פָּנוּ הַרְדּוּ הָעָם סִלּוּ
סִלּוּ הַמִּסְלָה סִקְלוּ מֵאֲבָן הָרִימוּ גֹס עַל־
הָעָמִים:

10

Go through, go through the gates, Clear ye the way
of the people; Cast up, cast up the highway, Gather
out the stones; Lift up an ensign over the peoples.

הִנֵּה יְהוָה הַשְׁמִיעַ אֶל־קִצְצָה הָאָרֶץ אֲמָרוּ
לְבַת־צִיּוֹן הִנֵּה יִשְׁעֶךָ בָּא הִנֵּה שְׂכָרוֹ אִתּוֹ
וּפְעֻלָּתוֹ לִפְנָיו:

11

Behold, the LORD hath proclaimed Unto the end of
the earth: Say ye to the daughter of Zion: 'Behold, thy
salvation cometh; Behold, His reward is with Him,
And His recompense before Him.'

וְקָרְאוּ לָהֶם עַם־הַקֹּדֶשׁ גְּאוּלֵּי יְהוָה וְלְךָ
יִקְרָא דְרוּשָׁה עִיר לֹא נִעְזְבָה: (ס)

12

And they shall call them The holy people, The
redeemed of the LORD; And thou shalt be called
Sought out, A city not forsaken.

מִי־יָהּ בָּא מֵאֶדוֹם חֲמוּץ בְּגָדִים מְבַצֵּלָה
זֶה הַדָּוִד בְּלְבוּשׁוֹ צִעָה בָּרָב כְּחוֹ אֲנִי
מְדַבֵּר בְּצִדְקָה רַב לְהוֹשִׁיעַ:

LXIII:1

'Who is this that cometh from Edom, with crimsoned garments from Bozrah? This that is glorious in his apparel, stately in the greatness of his strength?'— 'I that speak in victory, mighty to save.'—

מִדּוּעַ אָדָם לְלְבוּשׁוֹ וּבְגָדָיו כְּדָרָךְ בְּגֵת:

2

'Wherefore is Thine apparel red, and Thy garments like his that treadeth in the winevat?'—

פִּוְרָהוּ דִּרְכָתִי לְבָדִי וּמַעֲמִים אִין־אִישׁ
אֲתִי וְאֶדְרָכֶם בְּאַפִּי וְאֶרְמָסֶם בְּחַמְתִּי וְנִזְ
נָצַחַם עַל־בְּגָדִי וְכָל־מְלִבוּשִׁי אֶגָּאֵלֵתִי:

3

'I have trodden the winepress alone, and of the peoples there was no man with Me; yea, I trod them in Mine anger, and trampled them in My fury; and their lifeblood is dashed against My garments, and I have stained all My raiment.

כִּי יוֹם נָקָם בְּלִבִּי וְשָׁנַת גְּאוּלִּי בָּאָה:

4

For the day of vengeance that was in My heart, and My year of redemption are come.

וְאֶבִּיט וְאִין עֹזֵר וְאֶשְׁתַּוְּמָם וְאִין סוֹמֵךְ
וְתוֹשָׁע לִי זֶרְעִי וְחַמְתִּי הִיא סִמְכָתִי:

5

And I looked, and there was none to help, and I beheld in astonishment, and there was none to uphold; therefore Mine own arm brought salvation unto Me, And My fury, it upheld Me.

וְאֶבֹּס עַמִּים בְּאַפִּי וְאֶשְׁכַּרֶם בְּחַמְתִּי
וְאֶזְרִיד לָאָרֶץ נָצַחַם: (ס)

6

And I trod down the peoples in Mine anger, and made them drunk with My fury, and I poured out their lifeblood on the earth.'

חֲסִדֵי יְהוָה | אֶזְכִּיר תִּהְיֶה יְהוָה כְּעֹל כָּל
אֲשֶׁר־גָּמְלָנוּ יְהוָה וְרַב־טוֹב לְבֵית יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר־גָּמְלָם כְּרַחֲמָיו וּכְרַב חֲסִדָּיו:

7

I will make mention of the mercies of the LORD, and the praises of the LORD, according to all that the LORD hath bestowed on us; and the great goodness toward the house of Israel, which He hath bestowed on them according to His compassions, and according to the multitude of His mercies.

וַיֹּאמֶר אֶדְ-עַמִּי תִמָּה בָּנִים לֹא יִשְׁקְרוּ וַיְהִי
לָהֶם לְמוֹשִׁיעַ:

8

For He said: 'Surely, they are My people, children that will not deal falsely'; so He was their Saviour.

בְּכָל־צָרָתָם (כ' לֹא) (ק' לֹא) צָר וּמִלְאָךְ
פָּנִיו הוֹשִׁיעָם בְּאַהֲבָתוֹ וּבְחַמְלָתוֹ הָיָה
גֹּאֲלָם וַיִּנְטָלֵם וַיִּנְשָׂאֵם כָּל־יְמֵי עוֹלָם:

9

In all their affliction He was afflicted, and the angel of His presence saved them; in His love and in His pity He redeemed them; And He bore them, and carried them all the days of old. .

הפסרת וילך

The Haftarah is Isaiah 55:6 – 56:8. This Haftarah is read on Shabbat Shuva.

דִּרְשׁוּ יְהוָה בְּהִמָּצְאוֹ קִרְאוּהוּ בְּהִיּוֹתוֹ
קָרוֹב:

LV:6

Seek ye the LORD while He may be found, Call ye upon Him while He is near;

יַעֲזֹב רָשָׁע דַּרְכּוֹ וְאִישׁ אָוֶן מִחֲשַׁבְתּוֹ
וַיָּשָׁב אֶל־יְהוָה וַיִּרְחַמְהוּ וְאֶל־אֱלֹהֵינוּ
כִּי־יִרְבֶּה לְסִלּוֹת:

7

Let the wicked forsake his way, And the man of iniquity his thoughts; And let him return unto the LORD, and He will have compassion upon him, And to our God, for He will abundantly pardon

כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתַי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם וְלֹא
דַּרְכֵיכֶם דַּרְכֵי נֶאֱמַר יְהוָה:

8

For My thoughts are not your thoughts, Neither are
your ways My ways, saith the LORD.

כִּי־גִבְהוּ שָׁמַיִם מֵאָרֶץ כֵּן גִּבְהוּ דַּרְכֵי
מִדְרָכֵיכֶם וּמַחְשְׁבוֹתַי מִמַּחְשְׁבוֹתֵיכֶם:

9

For as the heavens are higher than the earth, So are
My ways higher than your ways, And My thoughts
than your thoughts.

כִּי כַאֲשֶׁר יֵרֵד הַגֶּשֶׁם וְהַשֶּׁלֶג מִן־הַשָּׁמַיִם
וְשָׁמָּה לֹא יָשׁוּב כִּי אִם־הִרְוָה אֶת־הָאָרֶץ
וְהוֹלִידָהּ וְהִצְמִיחָהּ וְנָתַן זֶרַע לַזֹּרֵעַ וְלֶחֶם
לַאֲכָל:

10

For as the rain cometh down and the snow from
heaven, And returneth not thither, Except it water
the earth, And make it bring forth and bud, And give
seed to the sower and bread to the eater;

כֵּן יִהְיֶה דְבַרִּי אֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּי לֹא־יָשׁוּב
אֵלַי רֵיקָם כִּי אִם־עָשָׂה אֶת־אֲשֶׁר חָפְצָתִי
וְהִצְלִיחַ אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּיו:

11

So shall My word be that goeth forth out of My
mouth: It shall not return unto Me void, Except it
accomplish that which I please, And make the thing
whereto I sent it prosper.

כִּי־בִשְׂמֹחָה תֵּצֵאוּ וּבְשָׁלוֹם תִּזְכְּלוּ
הַהָרִים וְהַגְּבְעוֹת יִפְצְחוּ לִפְנֵיכֶם רִנָּה
וְכָל־עֵצֵי הַשָּׂדֶה יִמְחֲאוּ־כַף:

12

For ye shall go out with joy, And be led forth with
peace; The mountains and the hills shall break forth
before you into singing, And all the trees of the field
shall clap their hands.

תַּחַת הַנֶּעְצֻץ יֵעָלֶה בְּרוֹשׁ (כ' תַּחַת) [ק'
וְתַחַת] הַסַּרְפֵּד יֵעָלֶה הַדָּס וְהָיָה לַיהוָה
לְשֵׁם לְאוֹת עוֹלָם לֹא יִכָּרֵת: (פ)

13

Instead of the thorn shall come up the cypress, And
instead of the brier shall come up the myrtle; And it
shall be to the LORD for a memorial, For an
everlasting sign that shall not be cut off.

כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁמְרוּ מִשְׁפָּט וַעֲשׂוּ
צְדָקָה כִּי־קְרוֹבָה יְשׁוּעָתִי לְבוֹא וְצִדְקָתִי
לְהַגְלוֹת:

LVI:1

Thus saith the LORD: Keep ye justice, and do
righteousness; For My salvation is near to come, And
My favour to be revealed.

אֲשֶׁר־יִאֱנוֹשׁ יַעֲשֶׂה־זֹאת וּבֶן־אָדָם יַחֲזִיק
בָּהּ שְׁמֹר שַׁבָּת מִחֻלָּו וְשָׁמַר יָדוֹ מֵעֲשׂוֹת
כָּל־רָע: (ס)

2

Happy is the man that doeth this, And the son of
man that holdeth fast by it: That keepeth the sabbath
from profaning it, And keepeth his hand from doing
any evil.

וְאַל־יֹאמַר בֶּן־הַנֶּכֶד הַנִּלְוָה אֶל־יְהוָה
לֵאמֹר הִבְדֵּל יִבְדִּילֵנִי יְהוָה מֵעַל עַמּוֹ
וְאַל־יֹאמַר הַסֹּרִיס הֵן אֲנִי עֵץ יָבֵשׁ: (פ)

3

Neither let the alien, That hath joined himself to the
LORD, speak, saying: 'The LORD will surely separate
me from His people'; Neither let the eunuch say:
'Behold, I am a dry tree.'

כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה לְסֹרִיסִים אֲשֶׁר
יִשְׁמְרוּ אֶת־שַׁבָּתוֹתַי וּבָחֲרוּ בְּאֲשֶׁר חָפְצָתִי
וּמְחֻזְקִים בְּבְרִיתִי:

4

For thus saith the LORD Concerning the eunuchs
that keep My sabbaths, And choose the things that
please Me, And hold fast by My covenant:

וְנָתַתִּי לָהֶם בְּבֵיתִי וּבְחֻמּוֹתַי יָד וְשֵׁם טוֹב
מִבְּנִים וּמִבָּנוֹת שֵׁם עוֹלָם אֶתֶּן־לָוּ אֲשֶׁר לֹא
יִכָּרֵת: (ס)

5

Even unto them will I give in My house And within
My walls a monument and a memorial Better than
sons and daughters; I will give them an everlasting
memorial, That shall not be cut off.

וּבְנֵי הַנֶּכֶדֶר הַנִּלְוִים עַל־יְהוָה לְשָׁרְתוֹ
וּלְאַהֲבָה אֶת־שֵׁם יְהוָה לְהִיּוֹת לוֹ
לְעֲבָדִים כָּל־שְׁמֵר שַׁבָּת מִחֻלּוֹ
וּמִחֻזְקִים בְּבְרִיתִי:

6

Also the aliens, that join themselves to the LORD, to minister unto Him, And to love the name of the LORD, To be His servants, Every one that keepeth the sabbath from profaning it, And holdeth fast by My covenant:

וְהִבֵּיאוּתִים אֶל־תֵּר קֹדֶשִׁי וְשִׂמְחָתִים
בְּבֵית תַּפְלְתִּי עוֹלֹתֵיהֶם וְזִבְחֵיהֶם לְרָצוֹן
עַל־מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית־תַּפְלָה יִקְרָא
לְכָל־הָעַמִּים:

7

Even them will I bring to My holy mountain, And make them joyful in My house of prayer; Their burnt-offerings and their sacrifices Shall be acceptable upon Mine altar; For My house shall be called A house of prayer for all peoples.

נֹאם אֲדֹנָי יְהוָה מִקְבֵּץ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד
אֶקְבֹּץ עֲלָיו לְנִקְבְּצָיו:

8

Saith the Lord GOD who gathereth the dispersed of Israel: Yet I will gather others to him, beside those of him that are gathered.

הפטרת האזינו

The Haftarah is II Samuel 22:1 – 22:51. This Haftarah is read on the Shabbat between Yom Kippur and Sukkot, if there is one.

וַיִּדְבֹּר דָּוִד לַיהוָה אֶת־דִּבְרֵי הַשִּׁירָה
הַזֹּאת (ס) בַּיּוֹם הַצֵּיל יְהוָה אֶתוֹ מִכַּף
כָּל־אֹיְבָיו וּמִכַּף שָׂאוֹל: (ס)

XXII:1

And David spoke unto the LORD the words of this song in the day that the LORD delivered him out of the hand of all his enemies, and out of the hand of Saul;

וַיֹּאמֶר יְהוָה סֶלַעִי וּמִצְדָּתִי וּמִפְלִטִי־לִי:

2

and he said: The LORD is my rock, and my fortress, and my deliverer;

אֱלֹהֵי צוּרִי אֶחְסֶה־בּוֹ (ס) מִגִּנִּי וּקְרוֹן
יִשְׁעִי מִשְׁגָּבִי וּמִנוֹסִי (ס) מִשְׁעִי מִחָמָס
תִּשְׁעֵנִי:

3

The God who is my rock, in Him I take refuge; My shield, and my horn of salvation, my high tower, and my refuge; My saviour, Thou savest me from violence.

מִהֲלֵל אֶקְרָא יְהוָה (ס) וּמֵאֹיְבֵי אֲנִישֵׁ:

4

Praised, I cry, is the LORD, and I am saved from mine enemies.

כִּי אֶפְנִי מִשְׁבְּרֵי־מָוֶת (ס) נַחֲלִי בְלִיעַל
יַבֵּעֲתָנִי:

5

For the waves of Death compassed me. The floods of Belial assailed me.

חֲבִלֵי שְׂאוֹל סָבְנוּ (ס) קִדְמָנִי מִקְשֵׁי
מָוֶת:

6

The cords of Sheol surrounded me; the snares of Death confronted me.

בְּצַר־לִי אֶקְרָא יְהוָה וְאֶל־אֱלֹהֵי
אֶקְרָא (ס) וַיִּשְׁמַע מִהִיכָלֹ קוֹלִי
וְשׁוֹעֲתִי בְּאָזְנוֹ:

7

In my distress I called upon the LORD, yea, I called unto my God; and out of His temple He heard my voice, and my cry did enter into His ears.

8	Then the earth did shake and quake, the foundations of heaven did tremble; they were shaken, because He was wroth.	(כ' ותגעש) [ק' נִתְגַּעַשׁ] וְתִרְעַשׁ הָאָרֶץ (ס) מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגְּזוּ וְנִתְגַּעַשׁוּ כִּי־חָרָה לוֹ:
9	Smoke arose up in His nostrils, and fire out of His mouth did devour; coals flamed forth from Him.	עָלָה עָשָׁן בְּאַפּוֹ וְאֵשׁ מִפִּי הִתְאֲכַל (ס) גִּחְלִים בָּעֲרוּ מִמֶּנּוּ:
10	He bowed the heavens also, and came down; and thick darkness was under His feet.	וַיִּט שָׁמַיִם וַיִּרְד (ס) וַעֲרַפֵּל תַּחַת רַגְלָיו:
11	And He rode upon a cherub, and did fly; Yea, He was seen upon the wings of the wind.	וַיִּרְכַּב עַל־כְּרוּב וַיַּעֲף (ס) וַיֵּרָא עַל־כַּנְפֵי־רוּחַ:
12	And He made darkness pavilions round about Him, gathering of waters, thick clouds of the skies.	וַיַּשֵּׁת חֹשֶׁךְ סְבִיבֹתָיו סָכּוֹת (ס) חֲשֻׁרֹת־מַיִם עָבִי שְׁחָקִים:
13	At the brightness before Him coals of fire flamed forth.	מִנְהָה נִגְדוּ בָּעֲרוּ גִחְלֵי־אֵשׁ: (ס)
14	The LORD thundered from heaven, and the Most High gave forth His voice.	יִרְעַם מִן־שָׁמַיִם יְהוָה וְעֲלִיּוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ: (ס)
15	And He sent out arrows, and scattered them; lightning, and discomfited them.	וַיִּשְׁלַח חֲצִצִּים וַיִּפְיֹצֵם בָּרָק (כ' ויהמם) [ק' ויהם]:
16	And the channels of the sea appeared, the foundations of the world were laid bare by the rebuke of the LORD, at the blast of the breath of His nostrils.	וַיִּבְרָא אֲפָקֵי יָם וַיִּגְלוּ מוֹסְדוֹת תְּבֵלָה (ס) בַּגְּעֵרַת יְהוָה מִנְּשֻׁמַּת רוּחַ אָפּוֹ:
17	He sent from on high, He took me; He drew me out of many waters;	וַיִּשְׁלַח מִמְּרוֹם וַיִּקְחֵנִי (ס) וַיִּמְשְׁנֵי מַמַּיִם רַבִּים:
18	He delivered me from mine enemy most strong, from them that hated me, for they were too mighty for me.	וַיַּצִּילֵנִי מֵאִיְבֵי עָז (ס) מִשֹּׂנְאָי כִּי אִמְצָו מִמֶּנִּי:
19	They confronted me in the day of my calamity; but the LORD was a stay unto me.	וַיִּקְדְּמוּנִי בְּיוֹם אִיְדִי וַיְהִי יְהוָה מִשְׁעָן לִי: (ס)
20	He brought me forth also into a large place; He delivered me, because He delighted in me.	וַיֹּצֵא לְמִדְבָּר אֶתִּי וַיַּחֲלִצֵנִי כִּי־חִפְּץ בִּי: (ס)
21	The LORD rewarded me according to my righteousness; According to the cleanness of my hands hath He recompensed me.	וַיִּמְלֵנִי יְהוָה כְּצִדְקָתִי כְּכֹר יְדֵי יֹשִׁיב לִי: (ס)
22	For I have kept the ways of the LORD, And have not wickedly departed from my God.	כִּי שִׁמְרָתִי דִּרְכֵי יְהוָה וְלֹא רָשָׁעִתִּי מֵאַלְהֵי: (ס)
23	For all His ordinances were before me; And as for His statutes, I did not depart from them.	כִּי כָל־מִשְׁפָּטוֹ לִנְגִדִי וְחֻקֹּתָיו לֹא־אֶסּוּר מִמֶּנּוּ:

וְאֶהְיֶה תָּמִים לוֹ (ס) וְאֶשְׁתַּמְרָה מֵעוֹנִי:	24	And I was single-hearted toward Him, And I kept myself from mine iniquity.
וַיִּשָּׁב יְהוָה לִי כְצַדִּיקְתִּי (ס) כְּבָרִי לְנֹגֵד עֵינָיו:	25	Therefore hath the LORD recompensed me according to my righteousness, According to my cleanness in His eyes.
עִם-חֲסִיד תִּתְחַסֵּד (ס) עִם-גִּבּוֹר תָּמִים תִּתַּמָּם:	26	With the merciful Thou dost show Thyself merciful, With the upright man Thou dost show Thyself upright,
עִם-נָבֵר תִּתְבָּר (ס) וְעִם-עֶקֶשׁ תִּתְפַּל:	27	With the pure Thou dost show Thyself pure; And with the crooked Thou dost show Thyself subtle.
וְאֶת-עַם עֲנִי תוֹשִׁיעַ (ס) וְעֵינֶיךָ עַל-רָמִים תִּשְׁפִּיל:	28	And the afflicted people Thou dost save; But Thine eyes are upon the haughty, that Thou mayest humble them.
כִּי-אַתָּה נִירִי יְהוָה (ס) וַיְהִי יְגִיעַ חֲשִׁכִי:	29	For Thou art my lamp, O LORD; And the LORD doth lighten my darkness.
כִּי בְכָה אֲרוּץ גִּדּוּד (ס) בְּאַלְהֵי אֲדָלָג-שׁוּר:	30	For by Thee I run upon a troop; By my God do I scale a wall.
הָאֵל תָּמִים דַּרְכּוֹ אִמְרַת יְהוָה צְרוּפָה (ס) מִגֵּן הוּא לְכָל הַחֹסִים בּוֹ:	31	As for God, His way is perfect; The word of the LORD is tried; He is a shield unto all them that take refuge in Him.
כִּי מִי-אֵל מִבְּלָעַדִּי יְהוָה (ס) וּמִי צוּר מִבְּלָעַדִּי אֱלֹהֵינוּ:	32	For who is God, save the LORD? And who is a Rock, save our God?
הָאֵל מֵעוֹנֵי חֵיל (ס) וַיִּתֵּר תָּמִים (כ') דִּרְכוֹ]ק' דַּרְכִּי]:	33	The God who is my strong fortress, And who letteth my way go forth straight;
מְשֻׁנָּה (כ' רגליו)ק' רגְלִי] כְּאַיָּלוֹת (ס) וְעַל בָּמֹתַי יַעֲמִדֵנִי:	34	Who maketh my feet like hinds', And setteth me upon my high places;
מְלִמֵּד יָדַי לְמִלְחָמָה (ס) וְנִחַת קֶשֶׁת-נְחוּשָׁה זִרְעֹתִי:	35	Who traineth my hands for war, So that mine arms do bend a bow of brass.
וַתִּתֵּן-לִי מִגֵּן יִשְׁעֶךָ וַעֲנִתָּה תְּרַבְּנִי: (ס)	36	Thou hast also given me Thy shield of salvation; And Thy condescension hath made me great.
תְּרַחֵב צַעְדִּי תַחְתָּנִי וְלֹא מָעַדוּ קַרְסָלָי:	37	Thou hast enlarged my steps under me, And my feet have not slipped.
אֲרִדְפָּה אֹיְבֵי וְאֶשְׁמִידֵם (ס) וְלֹא אָשׁוּב עַד-כְּלוֹתָם:	38	I have pursued mine enemies, and destroyed them; Neither did I turn back till they were consumed.
וְאֶכְלֵם וְאֶמְחָצֵם וְלֹא יִקּוּמוּן (ס) וַיִּפְּלוּ תַּחַת רַגְלִי:	39	And I have consumed them, and smitten them through, that they cannot arise; Yea, they are fallen under my feet.

וַתְּהַנֵּי חֵיל לַמִּלְחָמָה (ס) תִּכְרִיעַ קָמִי תַּחְתָּנִי:	40	For Thou hast girded me with strength unto the battle; Thou hast subdued under me those that rose up against me.
וְאֵיבֵי תַתָּה לִי עָרַךְ מִשְׁנְאֵי וְאַצְמִיתֵם: (ס)	41	Thou hast also made mine enemies turn their backs unto me; Yea, them that hate me, that I might cut them off.
יִשְׁעוּ וְאֵין מֹשִׁיעַ אֶל־יְהוָה וְלֹא עָנָם:	42	They looked, but there was none to save; Even unto the LORD, but He answered them not.
וְאַשְׁחַקֵם כַּעֲפַר־אֲרָץ (ס) כְּשִׁיט־חוֹצוֹת אֲדָקֵם אֲרָקֵם:	43	Then did I beat them small as the dust of the earth, I did stamp them as the mire of the streets, and did tread them down.
וַתַּפְלִטֵנִי מִרִיבֵי עַמִּי תִשְׁמְרֵנִי לְרֹאשׁ גּוֹיִם (ס) עִם לֹא־יִדְעֵתִי יַעֲבֹדֵנִי:	44	Thou also hast delivered me from the contentions of my people; Thou hast kept me to be the head of the nations; A people whom I have not known serve me.
בְּנֵי נֹכַר יִתְכַחֲשׁוּ־לִי לְשִׁמוֹעַ אֲזֵן יִשְׁמְעוּ לִי: (ס)	45	The sons of the stranger dwindle away before me; As soon as they hear of me, they obey me.
בְּנֵי נֹכַר יִבָּלּוּ וַיִּנְחָרוּ מִמִּסְגְּרוֹתָם:	46	The sons of the stranger fade away, And come halting out of their close places.
חִי־יְהוָה וּבָרְכֵךְ צוּרִי (ס) וַיִּלֵּם אֱלֹהֵי צוּר יִשְׁעִי:	47	The LORD liveth, and blessed be my Rock; And exalted be the God, my Rock of salvation; .
הָאֵל הַגֹּתֵן נִקְמַת לִי (ס) וּמִרִיד עַמִּים תַּחְתָּנִי:	48	Even the God that executeth vengeance for me, And bringeth down peoples under me,
וּמוֹצִיאֵי מֵאִיבֵי וּמִקְמֵי תַרְוָמָנִי (ס) מֵאִישׁ חֲמָסִים תַּצִּילֵנִי:	49	And that bringeth me forth from mine enemies; Yea, Thou liftest me up above them that rise up against me; Thou deliverest me from the violent man.
עַל־כֵּן אוֹדֶךָ יְהוָה בְּגוֹיִם (ס) וְלִשְׁמֶךָ אֹמֵר:	50	Therefore I will give thanks unto Thee, O LORD, among the nations, And will sing praises unto Thy name.
(כ' מַגִּדִּיל) ק' מַגְדֹּל] יְשׁוּעוֹת מִלְּפִי וְעִשָׂה־חֶסֶד לְמֹשִׁיחֹו (ס) לְדָוִד וּלְזֶרְעֹו עַד־עוֹלָם: (פ)	51	A tower of salvation is He to His king; And showeth mercy to His anointed, To David and to his seed, for evermore.

הפסרת וזאת הברכה

The Haftarah is Joshua 1:1 – 1:18.

וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נּוּן מִשְׁרֵת מֹשֶׁה לֵאמֹר:	1:1	Now it came to pass after the death of Moses the servant of the LORD, that the LORD spoke unto Joshua the son of Nun, Moses' minister, saying:
---	-----	--

<p>מֹשֶׁה עַבְדִּי מָתָּה וְעַתָּה קוּם עֲבַר אֶת־ הַיַּרְדֵּן הַזֶּה אַתָּה וְכָל־הָעָם הַזֶּה אֶל־ הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָהֶם לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>2 'Moses My servant is dead; now therefore arise, go over this Jordan, thou, and all this people, unto the land which I do give to them, even to the children of Israel.</p>
<p>כָּל־מָקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ כַּף־רַגְלְךָם בּוֹ לָכֶם נָתַתִּיו כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־מֹשֶׁה:</p>	<p>3 Every place that the sole of your foot shall tread upon, to you have I given it, as I spoke unto Moses.</p>
<p>מִהַמִּדְבָּר וְהַלְבָנוֹן הַזֶּה וְעַד־הַנָּהָר הַגָּדוֹל נְהַר־פָּרָת כָּל אֶרֶץ הַחִתִּים וְעַד־הַיָּם הַגָּדוֹל מִבּוֹא הַשָּׁמֶשׁ יִהְיֶה גְּבוּלְכֶם:</p>	<p>4 From the wilderness, and this Lebanon, even unto the great river, the river Euphrates, all the land of the Hittites, and unto the Great Sea toward the going down of the sun, shall be your border.</p>
<p>לֹא־יִתְצַב אִישׁ לִפְנֵיךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ כְּאֲשֶׁר הָיִיתִי עִם־מֹשֶׁה אֶהְיֶה עִמָּךְ לֹא אֶרְפֶּךָ וְלֹא אֶעֱזֹבְךָ:</p>	<p>5 There shall not any man be able to stand before thee all the days of thy life; as I was with Moses, so I will be with thee; I will not fail thee, nor forsake thee.</p>
<p>חֲזַק וְאַמֵּץ כִּי אַתָּה תִּנְחִיל אֶת־הָעָם הַזֶּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבוֹתָם לָתֶת לָהֶם:</p>	<p>6 Be strong and of good courage; for thou shalt cause this people to inherit the land which I swore unto their fathers to give them.</p>
<p>רַק חֲזַק וְאַמֵּץ מְאֹד לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל־ הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוְּךָ מֹשֶׁה עַבְדִּי אֶל־תִּסּוּר מִמֶּנּוּ יְמִין וּשְׂמָאוֹל לְמַעַן תִּשְׁכִּיל בְּכָל אֲשֶׁר תִּלְךָ:</p>	<p>7 Only be strong and very courageous, to observe to do according to all the law, which Moses My servant commanded thee; turn not from it to the right hand or to the left, that thou mayest have good success whithersoever thou goest.</p>
<p>לֹא־יִמּוֹשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וּלְיָלָה לְמַעַן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל־הַכְּתוּב בּוֹ כִּי־אֲנִי תֹצִיחַ אֶת־ דַּרְכְּךָ וְאֲנִי תִשְׁכִּיל:</p>	<p>8 This book of the law shall not depart out of thy mouth, but thou shalt meditate therein day and night, that thou mayest observe to do according to all that is written therein; for then thou shalt make thy ways prosperous, and then thou shalt have good success.</p>
<p>הֲלוֹא צִוִּיתִיךָ חֲזַק וְאַמֵּץ אֶל־תַּעֲרֹץ וְאֶל־ תַּחַת כִּי עִמָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תִּלְךָ: (פ)</p>	<p>9 Have not I commanded thee? Be strong and of good courage; be not affrighted, neither be thou dismayed: for the LORD thy God is with thee whithersoever thou goest.'</p>
<p>וַיִּצַּו יְהוֹשֻׁעַ אֶת־שָׂטְרֵי הָעָם לֵאמֹר:</p>	<p>10 Then Joshua commanded the officers of the people, saying:</p>
<p>עֲבְרוּ בְּקֶרֶב הַמַּחֲנֶה וְצִוּוּ אֶת־הָעָם לֵאמֹר הִכִּינוּ לָכֶם צִידָה כִּי בְעוֹדוֹ שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה לְבוֹא לְרֶשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם לְרֶשֶׁתָּהּ: (פ)</p>	<p>11 'Pass through the midst of the camp, and command the people, saying: Prepare you victuals; for within three days ye are to pass over this Jordan, to go in to possess the land, which the LORD your God giveth you to possess it.'</p>

וְלִרְאוּבֵנִי וְלִגָּדִי וְלַחֲצִי שֵׁבֶט מְנַשֶּׁה
אָמַר יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר:

12 And to the Reubenites, and to the Gadites, and to the half-tribe of Manasseh, spoke Joshua, saying:

זְכוֹר אֶת־הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם מֹשֶׁה
עַבְד־יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מְנִיחַ
לָכֶם וְנָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת:

13 'Remember the word which Moses the servant of the LORD commanded, you, saying: The LORD your God giveth you rest, and will give you this land.

נְשִׁיכֶם טַפְּכֶם וּמִקְנֵיכֶם יֵשְׁבוּ בָאָרֶץ אֲשֶׁר
נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם
תַּעֲבְדוּ חֲמֹשִׁים לִפְנֵי אֲחֵיכֶם כָּל גִּבּוֹרֵי
הַחֵיל וְעֲזָרְתֶם אוֹתָם:

14 Your wives, your little ones, and your cattle, shall abide in the land which Moses gave you beyond the Jordan; but ye shall pass over before your brethren armed, all the mighty men of valour, and shall help them;

עַד אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה לְאֲחֵיכֶם כָּכֶם
וַיֵּרְשׁוּ גַם־הֵמָּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם וּשְׁבָתָם לָאָרֶץ
יִרְשְׁתֶּם וַיִּרְשְׁתֶּם אוֹתָהּ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם
מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִזֶּרֶחַ
הַשָּׁמֶשׁ:

15 until the LORD have given your brethren rest, as unto you, and they also have possessed the land which the LORD your God giveth them; then ye shall return unto the land of your possession, and possess it, which Moses the servant of the LORD gave you beyond the Jordan toward the sunrising.

וַיַּעֲנוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר כָּל אֲשֶׁר־צִוִּיתָנוּ
נַעֲשֶׂה וְנִאֲלֶה־כָּל־אֲשֶׁר תִּשְׁלַחְנוּ בָּלָד:

16 And they answered Joshua, saying: 'All that thou hast commanded us we will do, and whithersoever thou sendest us we will go.

כְּכֹל אֲשֶׁר־שָׁמָעְנוּ אֶל־מֹשֶׁה כֵּן נִשְׁמָע
אֲלֶיךָ רַק יְהִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ כַּאֲשֶׁר
הָיָה עִם־מֹשֶׁה:

17 According as we hearkened unto Moses in all things, so will we hearken unto thee; only the LORD thy God be with thee, as He was with Moses.

כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־יִמְרָה אֶת־פִּיךָ וְלֹא־יִשְׁמָע
אֶת־דְּבָרֶיךָ לְכֹל אֲשֶׁר־תִּצְוֶנּוּ יוּמָת רַק
חֲזָק וַאֲמִץ: (פ)

18 Whosoever he be that shall rebel against thy commandment, and shall not hearken unto thy words in all that thou commandest him, he shall be put to death; only be strong and of good courage.'

מפטיר לשבת ראש חודש

The Maftir for Shabbat Rosh Hodesh is Numbers 28:9 – 15.

וביום השבת שני-כבשים בני-שנה
תמימם ושני עשרנים סלת מנחה בלולה
בשמן ונסכו:

XXVIII:9

And on the sabbath day two he-lambs of the first year without blemish, and two tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, and the drink-offering thereof.

עלת שבת בשבתו על-עלת התמיד
ונסקה: (פ)

10

This is the burnt-offering of every sabbath, beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

ובראשי חדשיכם תקריבו עלה ליהוה
פרים בני-בקר שנים ואיל אחד כבשים
בני-שנה שבעה תמימם:

11

And in your new moons ye shall present a burnt-offering unto the LORD: two young bullocks, and one ram, seven he-lambs of the first year without blemish;

ושלשה עשרנים סלת מנחה בלולה
בשמן לפר האחד ושני עשרנים סלת
מנחה בלולה בשמן לאיל האחד:

12

and three tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for each bullock; and two tenth parts of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for the one ram;

ועשרן עשרון סלת מנחה בלולה בשמן
לכבש האחד עלה בית נידח אשה
ליהוה:

13

and a several tenth part of fine flour mingled with oil for a meal-offering unto every lamb; for a burnt-offering of a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.

ונסכיהם חצי תהין יהיה לפר ושלישת
תהין לאיל ורביעת תהין לכבש יין זאת
עלת חדש בחדשו לחדשי השנה:

14

And their drink-offerings shall be half a hin of wine for a bullock, and the third part of a hin for the ram, and the fourth part of a hin for a lamb. This is the burnt-offering of every new moon throughout the months of the year.

ושעיר עזים אחד לחטאת ליהוה
על-עלת התמיד יעשה ונסכו: (ס)

15

And one he-goat for a sin-offering unto the LORD; it shall be offered beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

הפטרת שבת ראש חודש

The Maftir for Shabbat Rosh Hodesh is Numbers 28:9 – 15. The Haftarah is Isaiah 66:1 – 24.

כה אמר יהוה השמים כסאי והארץ תרם
רגלי איה בית אשר תבנולי ואיה
מקום מנוחתי:

LXVI:1

Thus saith the LORD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place?

ואת-כל-אלה ידי עשתה ויהיו כל-אלה
נאם-יהוה ואל-זה אביש אל-עני
ונכה-רוח וחרד על-דברי:

2

For all these things hath My hand made, and so all these things came to be, saith the LORD; but on this man will I look, even on him that is poor and of a contrite spirit, and trembleth at My word.

שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר מִכֶּה-אִישׁ זֹבֵחַ הַשֶּׁה עֶרְפָּה
כָּלֵב מַעֲלָה מִנְחַח דֶּם-חֲזִיר מִזְכִּיר לְבָנָה
מִבְרָךְ אֲנֹן גַּם-הִמָּה בָּחֲרוּ בְּדַרְכֵיהֶם
וּבִשְׁקוּצֵיהֶם נַפְשָׁם חִפְצָה:

גַּם-אֲנִי אֶבְחַר בַּתְּעַלְלֵיהֶם וּמִגִּוְרָתָם
אָבִיא לָהֶם יַעַן קִרְאתִי וְאֵין עֹנָה דְּבַרְתִּי
וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינַי וּבִאֲשֶׁר
לֹא-חִפְצָתִי בָּחֲרוּ: (ס)

שָׁמְעוּ דְּבַר-יְהוָה הַחֲרָדִים אֶל-דְּבָרוֹ
אָמְרוּ אֲחֵיכֶם שְׂנֵאִיכֶם מִנְדִּיכֶם לְמַעַן שְׁמִי
יִכְבֹּד יְהוָה וְנִרְאָה בְּשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׁוּ:

קוֹל שָׁאוֹן מֵעִיר קוֹל מִהִיכָל קוֹל יְהוָה
מִשְׁלֵם גְּמוּל לְאִיבָיו:

בְּטָרֶם תַּחֲלִיל יִלְדָה בְּטָרֶם יָבֹוא תֵּבֶל לָהּ
וְהַמְלִיטָה זָכָר:

מִי-שָׁמַע כְּזֹאת מִי רָאָה כְּאֵלֶּה הַיּוֹחֵל
אֶרֶץ בְּנוֹם אֶחָד אִם-יִוָּלֵד גּוֹי פַּעַם אַחַת
כִּי-תֵלֶּה גַם-יִלְדָה צִיּוֹן אֶת-בָּנֶיהָ:

הֲאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמֶר יְהוָה
אִם-אֲנִי הַמּוֹלִיד וְעֲצַרְתִּי אֹמֶר אֱלֹהֶיךָ: (ס)

שִׂמְחוּ אֶת-יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָּהּ כָּל-אֲהֻבֶיהָ
שִׁישׁוּ אֶתְהָ מְשׁוֹשׁ כָּל-הַמְתַּאבְּלִים עָלֶיהָ:

לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשָּׁד תִּנְחַמֶיהָ
לְמַעַן תִּמְצְוּ וְהִתְעַנְּגַתֶם מִזֵּיז כְּבוֹדָהּ: (ס)

כִּי-כֵהָ אֹמֶר יְהוָה הִנְנִי נֹטֶה-אֶלֶּיהָ כְּנָהָר
שְׁלֹום וּכְנַחַל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם וַיִּנְקַתֶם
עַל-צֶדֶד תִּנְשְׂאוּ וְעַל-בְּרָכִים תִּשְׁעֲשְׂעוּ:

כְּאִישׁ אֲשֶׁר אָמוֹ תִּנְחַמְנוּ כֵּן אֲנִכִּי אֲנַחֲמָכֶם
וּבִירוּשָׁלַם תִּנְחַמוּ:

He that killeth an ox is as if he slew a man; he that sacrificeth a lamb, as if he broke a dog's neck; He that offereth a meal-offering, as if he offered swine's blood; he that maketh a memorial-offering of frankincense, as if he blessed an idol; according as they have chosen their own ways, and their soul delighteth in their abominations;

Even so I will choose their mockings, And will bring their fears upon them; Because when I called, none did answer; When I spoke, they did not hear, But they did that which was evil in Mine eyes, And chose that in which I delighted not.

Hear the word of the LORD, Ye that tremble at His word: Your brethren that hate you, that cast you out for My name's sake, have said: 'Let the LORD be glorified, That we may gaze upon your joy', But they shall be ashamed.

Hark! an uproar from the city, Hark! it cometh from the temple, Hark! the LORD rendereth recompense to His enemies.

Before she travailed, she brought forth; Before her pain came, She was delivered of a man-child.

Who hath heard such a thing? Who hath seen such things? Is a land born in one day? Is a nation brought forth at once? For as soon as Zion travailed, She brought forth her children.

Shall I bring to the birth, and not cause to bring forth? Saith the LORD; Shall I that cause to bring forth shut the womb? Saith thy God.

Rejoice ye with Jerusalem, And be glad with her, all ye that love her; Rejoice for joy with her, All ye that mourn for her;

That ye may suck, and be satisfied With the breast of her consolations; That ye may drink deeply with delight Of the abundance of her glory.

For thus saith the LORD: Behold, I will extend peace to her like a river. And the wealth of the nations like an overflowing stream, and ye shall suck thereof: Ye shall be borne upon the side, and shall be dandled upon the knees.

As one whom his mother comforteth, So will I comfort you; and ye shall be comforted in Jerusalem.

וּרְאִיתֶם וְשֵׁשׁ לִבְכֶּם וְעֲצָמוֹתֵיכֶם כִּדְשָׁא
תִּפְרַחְנָה וְנוֹדַעַה יְד־יְהוָה אֶת־עַבְדּוֹ
וְזַעַם אֶת־אֹיְבָיו: (ס)

14 And when ye see this, your heart shall rejoice, and
your bones shall flourish like young grass; and the
hand of the LORD shall be known toward His
servants, and He will have indignation against His
enemies.

כִּי־הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבוֹא וְכִסּוּפָה
מִרְכַּבְתָּיו לְהָשִׁיב בְּחִמָּה אָפּוֹ וְגַעְרָתוֹ
בְּלֹה־בִיאֵשׁ:

15 For, behold, the LORD will come in fire, And His
chariots shall be like the whirlwind; to render His
anger with fury, And His rebuke with flames of fire.

כִּי בָאֵשׁ יְהוָה נִשְׁפָּט וּבְחֶרְבוֹ
אֶת־כָּל־בָּשָׂר וְרַבּוֹ חָלָלִי יְהוָה:

16 For by fire will the LORD contend, And by His sword
with all flesh; And the slain of the LORD shall be
many.

הַמְתַּקְדָּשִׁים וְהַמְטַהֲרִים אֶל־הַגְנוֹת אַחֵר
(כ' אחד) [ק' אחת] בַּתְּנוּךְ אֲכָלִי בָשָׂר
הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהָעֶכְבֵּר יַחְדָּו יִסְפוּ
נֶאֱמַר יְהוָה:

17 They that sanctify themselves and purify themselves
to go unto the gardens, behind one in the midst,
Eating swine's flesh, and the detestable thing, and the
mouse, Shall be consumed together, saith the LORD.

וְאֶנֶכִּי מַעֲשֵׂיהֶם וּמַחְשַׁבְתֵּיהֶם בָּאָה לְקַבֵּץ
אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשִׁנּוֹת וּבָאוּ וְרָאוּ
אֶת־כְּבוֹדִי:

18 For I [know] their works and their thoughts; [the
time] cometh, that I will gather all nations and
tongues; and they shall come, and shall see My glory.

וְשִׁמְתִּי בָהֶם אוֹת וְשַׁלַּחְתִּי מֵהֶם וּפְלִיטִים
אֶל־הַגּוֹיִם תִּרְשִׁישׁ פּוּל וְלֹד וְלֹד מִשְׁכֵּי קֶשֶׁת
תִּבְל וַיּוֹן הָאֵלִים הָרַחֲקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ
אֶת־שִׁמְעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ
אֶת־כְּבוֹדִי בְּגוֹיִם:

19 And I will work a sign among them, and I will send
such as escape of them unto the nations, to Tarshish,
Pul and Lud, that draw the bow, to Tubal and Javan,
to the isles afar off, that have not heard My fame,
neither have seen My glory; and they shall declare My
glory among the nations.

וְהֵבִיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם מִכָּל־הַגּוֹיִם
מִנְחָה לַיהוָה בַּסּוּסִים וּבַרְכָב וּבַצִּבִּיִּם
וּבַפָּרָדִּים וּבַכֶּרְפֹּת עַל הָר קָדְשִׁי
יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה כֹּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בְּכֵלִי טָהוֹר בֵּית
יְהוָה:

20 And they shall bring all your brethren out of all the
nations for an offering unto the LORD, upon horses,
and in chariots, and in fitters, and upon mules, and
upon swift beasts, to My holy mountain Jerusalem,
saith the LORD, as the children of Israel bring their
offering in a clean vessel into the house of the LORD.

וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים לְלוֹוִים אָמַר
יְהוָה:

21 And of them also will I take for the priests and for the
Levites, saith the LORD.

כִּי כֹאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ
הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לִפְנֵי
נֶאֱמַר יְהוָה כֵּן יַעֲמֵד זֶרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם:

22 For as the new heavens and the new earth, which I
will make, shall remain before Me, saith the LORD, so
shall your seed and your name remain.

וְהָיָה מְדֵי-חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמְדֵי שַׁבָּת
בְּשַׁבְּתוֹ יָבוֹא כָּל-בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי
אֲמַר יְהוָה:

23

And it shall come to pass, that from one new moon to another, and from one sabbath to another, shall all flesh come to worship before Me, Saith the LORD.

וַיֵּצְאוּ וַיֵּרְאוּ בַּפְּגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים כִּי
כִּי תוֹלַעֲתָם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכָּבֵּה
וְהָיוּ דְרָאוֹן לְכָל-בָּשָׂר: וְהָיָה מְדֵי חֹדֶשׁ
בְּחֹדְשׁוֹ וּמְדֵי שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ יָבוֹא כָּל בָּשָׂר
לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי יְהוָה

24

And they shall go forth, and look Upon the carcasses of the men that have rebelled against Me; For their worm shall not die, Neither shall their fire be quenched; And they shall be an abhorring unto all flesh.

הפטרת שבת מחר חודש

The Haftarah for Shabbat Maḥar Ḥodesh is I Samuel 20:18 – 42.

וַיֹּאמֶר-לּוֹ יְהוֹנָתָן מָחָר חֹדֶשׁ וּנְפַקְדָּתְךָ כִּי
יִפְקֹד מוֹשְׁבֶךָ:

XX:18

And Jonathan said unto him: 'To-morrow is the new moon; and thou wilt be missed, thy seat will be empty.

וְשַׁלַּשְׁתָּ תִּהְיֶה מָאֹד וּבֵאתָ אֶל-הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר-נִסְתַּרְתָּ שָׁם בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה וַיִּשְׁבֶּתָּ
אֶצֶּל הָאֶבֶן הָאֵזֶל:

19

And in the third day thou shalt hide thyself well, and come to the place where thou didst hide thyself in the day of work, and shalt remain by the stone Ezel.

וְאֲנִי שְׁלַשְׁתִּי הַחֲצִים צִדָּה אֲוֶרָה
לְשַׁלַּח-לִי לַמַּטְרָה:

20

And I will shoot three arrows to the side-ward, as though I shot at a mark.

וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח אֶת-הַנָּעַר לְךָ מֵצֵא
אֶת-הַחֲצִים אִם-אָמַרְתָּ אֲמַר לַנָּעַר הִנֵּה
הַחֲצִים מִמֶּנִּי וְהִנֵּה קָחָנִי וּבָאָה בִּי-שָׁלוֹם
לֶךְ וְאִין דְּבַר חַי־יְהוָה:

21

And, behold, I will send the lad: Go, find the arrows. If I say unto the lad: Behold, the arrows are on this side of thee; take them, and come; for there is peace to thee and no hurt, as the LORD liveth.

וְאִם-כֹּה אָמַר לְעֵלָם הִנֵּה הַחֲצִים מִמֶּנִּי
וְהִלָּאָה לְךָ כִּי שָׁלַחְךָ יְהוָה:

22

But if I say thus unto the boy: Behold, the arrows are beyond thee; go thy way; for the LORD hath sent thee away.

וְהַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְהוָה
בֵּינִי וּבֵינֶךָ עַד-עוֹלָם: (ס)

23

And as touching the matter which I and thou have spoken of, behold, the LORD is between me and thee for ever.'

וַיִּסְתֵּר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיֵּשֶׁב
הַמֶּלֶךְ (כ' ע"ל) [ק' אֶל-] לֶאֱכֹל:

24

So David hid himself in the field; and when the new moon was come, the king sat him down to the meal to eat.

וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל-מוֹשְׁבּוֹ כַּפְּעָם כַּפְּעָם
אֶל-מוֹשֵׁב הַקִּיר וַיִּקָּם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אַבְנֵר
מִצֵּד שְׂאוּל וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד:

25

And the king sat upon his seat, as at other times, even upon the seat by the wall; and Jonathan stood up, and Abner sat by Saul's side; but David's place was empty.

וְלֹא־דָבַר שְׁאוּל מֵאוֹמְהָ בִּינוֹם הָהוּא כִּי
אָמַר מִקֶּרֶה הוּא בִלְתִּי טָהוֹר הוּא כִּי־לֹא
טָהוֹר: (ס)

26 Nevertheless Saul spoke not any thing that day; for he thought: 'Something hath befallen him, he is unclean; surely he is not clean.'

וַיְהִי מִמָּחָרֶת הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפָּקֶד מְקוֹם
דָּוִד (פ) וַיֹּאמֶר שְׁאוּל אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנוֹ
מִדָּוִעַ לֹא־בָא בֶן־יִשִּׁי גַם־תָּמוּל גַּם־חַיִּים
אֶל־הַלֶּחֶם:

27 And it came to pass on the morrow after the new moon, which was the second day, that David's place was empty; and Saul said unto Jonathan his son: 'Wherefore cometh not the son of Jesse to the meal, neither yesterday, nor to-day?'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׁאוּל נִשְׁאֵל נִשְׁאֵל דָּוִד
מֵעַמְדִּי עַד־בֵּית לָחֶם:

28 And Jonathan answered Saul: 'David earnestly asked leave of me to go to Beth-lehem;

וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי נָא כִּי זָבַחַ מִשְׁפָּחָה
לָנוּ בְעִיר וְהוּא צִוָּה־לִּי אָחִי וְעַתָּה
אִם־מָצָאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ אִמְלֹטָה נָא וְאֶרְאֶה
אֶת־אָחִי עַל־כֵּן לֹא־בָא אֶל־שֻׁלְחַן
הַמֶּלֶךְ: (ס)

29 and he said: Let me go, I pray thee; for our family hath a sacrifice in the city; and my brother, he hath commanded me; and now, if I have found favour in thine eyes, let me get away, I pray thee, and see my brethren. Therefore he is not come unto the king's table.'

וַיַּחַר־אַף שְׁאוּל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ
בֶּן־נַעֲוֹת הַמֶּרְדּוֹת הֲלוֹא יָדַעְתִּי כִּי־בָחַר
אֶתָּה לְבֶן־יִשִּׁי לְבָשֶׁתְּךָ וּלְבָשֶׁת עֶרְוַת
אִמִּיךָ:

30 Then Saul's anger was kindled against Jonathan, and he said unto him: 'Thou son of perverse rebellion, do not I know that thou hast chosen the son of Jesse to thine own shame, and unto the shame of thy mother's nakedness?

כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בֶּן־יִשִּׁי חַי
עַל־הָאָדָמָה לֹא תִכּוֹן אֶתָּה וּמַלְכוּתְךָ
וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ אֵלַי כִּי בֶן־מָוֶת
הוּא: (ס)

31 For as long as the son of Jesse liveth upon the earth, thou shalt not be established, nor thy kingdom. Wherefore now send and fetch him unto me, for he deserveth to die.'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׁאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו
לָמָּה יוֹמַת מָוֶה עָשָׂה:

32 And Jonathan answered Saul his father, and said unto him: 'Wherefore should he be put to death? what hath he done?'

וַיִּטֵּל שְׁאוּל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכָּתוּ וַיַּדַּע
יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הָיָא מַעַם אָבִיו לְהָמִית
אֶת־דָּוִד: (ס)

33 And Saul cast his spear at him to smite him; whereby Jonathan knew that it was determined of his father to put David to death.

וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מֵעַם הַשֻּׁלְחָן בְּחַרְיֵאָף
וְלֹא־אָכַל בַּיּוֹם־הַחֲדָשׁ הַשֵּׁנִי לֶחֶם כִּי
נִעְצַב אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלִמוּ אָבִיו: (ס)

34 So Jonathan arose from the table in fierce anger, and did eat no food the second day of the month; for he was grieved for David, and because his father had put him to shame.

וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשָּׂדֶה לְמוֹעֵד
דָּוִד וְנָעַר קָטָן עִמּוֹ:

35 And it came to pass in the morning, that Jonathan went out into the field at the time appointed with David, and a little lad with him.

וַיֹּאמֶר לְנַעֲרוֹ רֵץ מֵצֵא נָא אֶת־תַּחֲצִים
אֲשֶׁר אֲנִי מוֹרֶה הַנֶּעֱר רֵץ וְהוּא־יָרָה
הַחֲצִי לְהַעֲבֹרוֹ:

36 And he said unto his lad: 'Run, find now the arrows which I shoot.' And as the lad ran, he shot an arrow beyond him.

וַיָּבֹא הַנֶּעֱר עַד־מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרָה
יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנֶּעֱר וַיֹּאמֶר
הֲלוֹא הַחֲצִי מִמֶּנּוּ וְהִלָּאָה:

37 And when the lad was come to the place of the arrow which Jonathan had shot, Jonathan cried after the lad, and said: 'Is not the arrow beyond thee?'

וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנֶּעֱר מִהֵרָה חֲוָשָׁה
אֶל־תַּעֲמֹד וַיִּלָּקֵט נֶעֱר יְהוֹנָתָן אֶת־
(כ) הַחֲצִי (ק' תַּחֲצִים) וַיָּבֹא אֶל־אֲדֹנָיו:

38 And Jonathan cried after the lad: 'Make speed, hasten, stay not.' And Jonathan's lad gathered up the arrows, and came to his master.

וְהַנֶּעֱר לֹא־יָדָע מְאוּמָה אֵד יְהוֹנָתָן וְדָוִד
יָדְעוּ אֶת־הַדָּבָר: (ס)

39 But the lad knew not any thing; only Jonathan and David knew the matter.

וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כְּלָיו אֶל־הַנֶּעֱר אֲשֶׁר־לּוֹ
וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הִבֵּיָה הָעִיר:

40 And Jonathan gave his weapons unto his lad, and said unto him: 'Go, carry them to the city.'

הַנֶּעֱר בָּא וְדָוִד קָם מֵאֲצֹל הַגִּבּוֹב וַיִּפֹּל
לְאַפּוֹ אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים
וַיִּשְׁקֻן אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וַיִּבְכּוּ אִישׁ
אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוִד הִגְדִּיל:

41 And as soon as the lad was gone, David arose out of a place toward the South, and fell on his face to the ground, and bowed down three times; and they kissed one another, and wept one with another, until David exceeded.

וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר
יְהוָה יִהְיֶה בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זֵרְעִי וּבֵין
זֵרְעֶךָ עַד־עוֹלָם: (פ)

42 And Jonathan said to David: 'Go in peace, forasmuch as we have sworn both of us in the name of the LORD, saying: The LORD shall be between me and thee, and Between my seed and thy seed, for ever.'